Szolgatárs

Baptista folyóirat
nem csak lelkipásztoroknak

2014. XXIII. évfolyam, 3–4. szám

Az Újasszír Birodalom expanziója

AZ ÉNMÁRKÁJÁT ÉPÍTŐ LELKIPÁSZTOR

GYÜLEKEZETI TANÁCSADÁS

Keresztény szociálpolitika?

KÖVETÉSRE MÉLTÓ HITHŐSÖK

TARTALOMJEGYZÉK

IGEHIRDETÉS
Huli Sándor: Elhívtalak azért, hogy nékem szolgálj... 3
Kereskényi Sándor: Igehirdetés a 2Kir 22,8–22 alapján 6

BIBLIAI ARCHEOLÓGIA
Berde Imre: Az Újasszír Birodalom expanziójának vázlata Samária bukásáig 9

BIBLIATANULMÁNY
Heizer Tamás: Vezetők a változás élén (2. rész) 19
Steiner József: A tudatos missziói tevékenység újszövetségi alapjai (2. rész) 24

TEOLÓGIA
Hegedűs D. Viktor: Keresztény etika a kortárs Európában
Beszámoló a 2014-es FEET konferenciáról 31
Klaus Douglass: Krisztus, az egyház sarokköve 38
Ifj. Vas Ferenc – Sinka Csaba: Az énmárkáját építő lelkipásztor – Reakció egy elődásra 42

GYAKORLATI TEOLÓGIA
Reimer Attila: Gyülekezeti tanácsadás 46

KÖNYVAJÁNLÓ
Bonhoeffer. Pásztor, mártír, próféta, kém 51

KISCSOPORTOK
Brett Eastman: Hogyan keressünk kiscsoportos vezetőket? 53

PEDAGÓGIA
Tóth Sándor: Az erkölcstan, a bibliaismeret egy konkrét szakközépiskolai példája,
a tantárgy és a FÉK-program összehasonlítása 55

SZOCIOLÓGIA
Tisza Attila: Keresztény szociálpolitika?
Kovrig Béla szociálpolitikai tevékenységének vázlatos bemutatása 61

ZENE
Fekete Csaba: Angolszász énekeink 65

EGYHÁZTÖRTÉNELEM
Legifj. László Gábor: „Tiltott vallási szekta fenntartásának vétsége”
Szektakérdés és a baptisták a Horthy-rendszerben és azon túl (2. rész) 73
Jubileumi előadások
Bánsky Tibor: Anabaptisták Észak-Magyarországon, a mai Szlovákia területén 81
Josef Franz Enzenberger: Az anabaptisták sorsa Ausztria–Magyarország területén
a Habsburgok korában 82
Josef Franz Enzenberger: Hubmayer Baltazár mártírhalála és ennek hatása az anabaptista
reformációra Ausztriában 84
Kiss Lehel: Az anabaptisták helyzete Bethlen Gábor erdélyi fejedelem korában és azt követően 86
Kovács Géza: Igei üzenet az anabaptista reformátorok Magyarországra érkezésének 490. jubileumi
ünnepén 90
Dr. Mészáros Kálmán: A Bethlen Gábor erdélyi fejedelem Hősök terén álló szobránál elhangzó
megemlékezés 92
Dr. Simon József: Követésre méltó hithősök 94
Dr. Szebeni Olivér: Hutteri testvérek 96
Josef Vix: Bizonyságtétel 98

A Szolgatárs folyóirat a **Magyarországi Baptista Egyház** kiadványa.

Felelős szerkesztő: Sinka Csaba
Felelős kiadó: Papp János egyházelnök
Tördelőszerkesztő: Sinka Csaba

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
1068 Budapest, Benczúr u. 31.
Telefon: 06-20-886-0410
E-mail: info@szolgatars.hu

www.szolgatars.hu
Megjelenik: negyedévente
ISSN 1218-425X

IGEHIRDETÉS

Kortárs igehirdetők

Huli Sándor

Elhívtalak azért, hogy nékem szolgálj...

„Kérlek tehát titeket én, aki fogoly vagyok az Úrért: éljetek méltón ahhoz az elhívatáshoz, amellyel elhívattatok, teljes alázatossággal, szelídséggel és türelemmel; viseljétek el egymást szeretettel, igyekezzetek megtartani a Lélek egységét a békesség kötelékével". - Efezus 4,1–3

Amikor arra a kérdésre kell válaszolnom, hogy mit tartok a legfontosabbnak a lelkipásztori szolgálatomban, elsőként az Istentől kapott elhívásom jut eszembe és a fenti ige, amely által az Úr megerősített és megadta számomra a „szolgálati szabályzatot".

Hívő családban és gyülekezetben nőhettem fel, és megtérésemtől kezdve éreztem, hogy Isten lelkipásztori szolgálatban akar látni. Ennek az indíttatásnak ellent soha nem mondtam, csak elnapoltam a döntést, mert jól kigondolt tervem volt a jövőmre nézve, mégpedig informatikusként. A Jó Atya azonban újból és újból szeretettel, de határozottan megkeresett a szolgálat kérdésével, és döntésre hívott. Végül egy úrvacsorai alkalommal nem halogathattam tovább a választ, vállaltam a küldetést, és kegyelméből azóta is tapasztalhatom, hogy ő nem a magukat alkalmasnak érzőket hívja el, hanem az elhívottakat teszi alkalmassá a szolgálatra.

Kimondhatatlan érzés a nehézségeken át is bizonyosan tudni, hogy az Úr szolgálatának áldott rabja vagyok, igéje csontjaimba rekesztett tűz, itt állok, másként nem tehetek, hála legyen Istennek érte!

Nagyon fontos kérdés számomra, hogy hogyan tudjuk lelkipásztorként elhívásunkhoz méltó módon végezni szolgálatunkat a mai körülmények között.

Talán mindannyian láttunk már villanypásztort, némelyek a hatását is érezhették, de helyettesítheti-e ez a nagyszerű találmány az igazi, hús-vér pásztort? Nagyon hasznos segítséget nyújt az állatok őrzésében, de a pásztori hivatásnak ez csupán az egyik, igaz, igen látványos szegmense. Hasonló helyzetet tapasztalhatunk napjainkban a lelki szolgálat terén. Rendelkezésünkre állnak igen jó eszközök, amelyeket sokszor a modern technika vívmányaiként használhatunk, és jól kell megtanulnunk használni azokat, mert segítségünkre rendeltettek, de nem szabad elfelejtenünk, hogy Isten juhainak nem elég a villanypásztor. Ő ennél sokkal drágábbnak tartja az övéit, ezért minket élő pásztorokul állított oda népe elé, hogy példaadásunkkal és munkálkodásunkkal gondosan segítsük a ránk bízottakat a mi Urunk Jézus Krisztus követésében (1Tim 4,12). Legelőször és leginkább nekünk kell törekednünk arra, hogy amit hirdetünk, azt krisztusi módon, meg is tartsuk (1Tim 4,16).

A szolgálatunknak 24/7-es készenlétet kell jelentenie Isten számára (2Tim 4,1–5). Korunkban igen sok elvárásnak kell megfelelni, de a helyes irányt, fontossági sorrendet egy pillanatra sem veszíthetjük szem elől, mert életünk és munkálkodásunk hitelessége múlik ezen. Mindent Isten szolgájaként teszünk, mondunk, viszünk véghez, az ő Lelkének irányítása alatt. Ilyen tekintetben nem választható szét elhívatásunk és civil életünk.

A lelkipásztori hivatás mottóját a következőképp tudnám megfogalmazni: *Vezetve szolgálni és szolgálva szeretni.*

A szolgatárs kifejezés, amellyel egymásra hivatkozunk, igen mély jelentéssel bír. A lelkipásztor gyakran úgy érezheti, hogy ő mindenkinek a szolgája, de a valóság az, hogy mi Isten szolgái vagyunk, egymásnak pedig társai, testvérei az Úrban. Amit tehát teszünk, azt jó lélekkel végezzük, úgy, mint az Úrnak és ne úgy, mint embereknek!

Sokféle szolgálatunk jelentős része a gyülekezetben a testvérek és azon kívül az emberek felé irányul. Őrzői vagyunk a ránk bízott nyájnak, miközben nekünk is védelemre van szükségünk. Vezetünk, miközben mi is útmutatásra szorulunk. Tanítunk, bátorítunk, vigasztalunk vagy épp intünk, miközben tudjuk, hogy mi is tanítványok vagyunk. Érezzük gyengeségeinket, miközben Isten Lelke hatalmasan munkálkodik bennünk és általunk.

Ez a kettős teher segít abban, hogy alázattal tudjunk vezetni és Istentől vezetve lenni. Fontos, hogy kitől tanuljuk és hogyan gyakoroljuk az alázatot, nehogy alázatoskodásnak tűnjön csupán (Mt 11,29; Lk 22,26). Teljes alázattal végezni a világ legjelentőségteljesebb feladatát, a misszióparancs betöltését, a Krisztust követők csodálatos kiváltsága. Olyan jó látni azokat akik igazán nagy magasságokat értek el abban, amit rájuk bízott az Úr, hogy milyen őszinte alázattal tudnak közeledni mások felé. Bárcsak mi is, akik a lelkek pásztorlását végezzük, mindig ilyen szeretetteljes alázattal tudnánk ténykedni, ami nem keverhető össze a határozatlansággal vagy bátortalansággal, hanem az Isteni erő árad rajta keresztül!

A lelkipásztori szolgálat, a gyakori közhiedelemmel ellentétben, nemcsak példaadásról és prédikálásról szól, hanem alapvetően fontos, bár néha kevésbé látványos része a pásztorlás feladata. Komoly intésként hangzik felénk a felhívás: Ne „csak" prédikátora, sokkal inkább lelkipásztora légy a reád bízott nyájnak!

Ahogy az alázatnak a vezetésben és tanításban, úgy a szelídségnek és a türelemnek a pásztorlásban, intésben, lelkigondozásban van elengedhetetlen szerepe. A szelídség a Lélek azon gyümölcsei közé tartozik, amit megtanítani nem, de megteremni, gyakorolni és megmutatni lehet és kell szolgálatunk során. Az Úr Jézustól kell tanulnunk, tőle átvennünk és másoknak továbbadnunk azt a szelídséget, ami szükséges ahhoz, hogy Isten népe valóban fény és világosság legyen ebben a világban.

Emberek életével, lelkével foglalkozni nagyon sok türelmet és szelídséget igénylő, erőt próbáló munka. A szokásos ráfordítás-megtérülési mutatók a lelkek pásztorlásának szolgálatában nem feltétlenül úgy működnek, mint a világban. Gyakran tapasztaljuk saját magunk és mások türelmetlenségének a káros következményét. Ezért nélkülözhetetlen sokszor magunkat megtagadva, az Úrtól tanult hosszútűréssel végeznünk a ránk bízott munkát, és erre bátorítani, segíteni egymást is. A türelmet azonban nem szabad összetévesztenünk a nemtörődömséggel, vagy a lustasággal. Isten Lelkének vezetésére van szükségünk ahhoz, hogy kitartó munkálkodásunknak jó gyümölcse lehessen. Sokszor hangzik fel szívemből a fohász: Uram, adj erőt, bátorságot, ha cselekedni kell, türelmet, ha várni kell, és bölcsességet, hogy tudjam, mikor melyiknek van itt az ideje!

„Mindezek fölé pedig öltsétek fel a szeretetet, mert az tökéletesen összefog mindent". (Kol 3,14) A legfontosabbnak

érzem életünkben és szolgálatunkban, hogy szüntelenül szem előtt tartsuk az Úr Jézus szeretetparancsát (Jn 13,34–35) és a szeretethimnusz gondolatait (1Kor 13 – szeretet nélkül semmi vagyok)!

Az Isten és egymás szeretete nemcsak a legnagyobb ismertetőjele, hanem összetartó ereje is a gyülekezetnek. Lelkipásztorként jó, ha ezzel a szeretettel és ezt a szeretetet munkálva tevékenykedünk. Nem a mi feladatunk mindenki terhét vállalva vállunkon hordozni az egész nyájat, hanem azon a szeretetteljes közösségen kell teljes erővel munkálkodnunk, amelyben megvalósul egymás terhének hordozása, és így tölti be Krisztus törvényét. Talán a legnagyobb öröm, amikor azt hallhatjuk egy, a gyülekezethez frissen csatlakozott, leendő testvérünktől, hogy „nálatok olyan szeretetet tapasztalok, mint amit eddig sehol máshol nem találtam". Tudjuk, hogy ez nem a mi érdemünk, hanem Isten csodája a gyülekezetben.

A közösség építése, a krisztusi egység munkálása elengedhetetlen a szolgálatunkban. Nemcsak a vezetésben, tanításban, de a mindennapok gyakorlatában is szükségünk van arra a lelki egységre amiért az Úr Jézus könyörög főpapi imádságában az övéi életére nézve. Felfoghatatlan áldás, hogy a Krisztusban hívők életében ugyanaz a Lélek munkálkodik, így a közösség és az egység megteremtése nem emberi erőlködés eredménye, hanem Isten ajándéka. Ahhoz, hogy a gyülekezet egy akaraton legyen, mégpedig az Atya akaratán, nagyon sokat kell egyénenként és közösségként is Isten színe előtt állnunk, tőle kérve vezetést, útmutatást. Ma a gyülekezet egyik nagy bizonyságtétele, hogy nem önmagunknak élünk, hanem annak, aki meghalt és feltámadott értünk, mindezt testvéri közösségben tesszük azokkal, akikkel egy szövetség részesei vagyunk, mennyei Atyánk megváltott gyermekeként.

Ugyanúgy, ahogy a lelkek megmentésén és egymás építésén, az egység megtartásán is nagyon sokat kell dolgoznunk, de tudnunk kell, hogy fáradozásunk nem hiábavaló az Úrban.

Gyakran tapasztalhatjuk, hogy minden odaszánásunk, szeretetteljes szolgálatkészségünk mellett igen bonyolult helyzetekbe kerülünk, komoly problémákat kell kezelnünk. A lelkipásztori hivatás nehézségei, terhei között sem felejthetjük el, hogy nem mi vagyunk, akik kezünkben tartjuk a gyülekezetet, hanem a mi megváltó Urunk. Ő mindent megtehet, sokkal feljebb, mint ahogy mi azt kérnénk vagy gondolnánk, és nem végez fél munkát. Bevégzi, amit elkezdett, az ő dicsőséges terve szerint. Övé a nyáj, mi pedig az ő elhívott pásztorai vagyunk, és a tőle kapott békességgel a szívünkben kell a békességet munkálnunk az övéi között. (Fil 4,4–9).

Mindezeket végiggondolva elmondhatjuk, hogy kiváltságos dolog az Úr szolgájaként a szentek szolgálata. Erre kaptunk elhívást, megbízatást, naponkénti erőt, és ez kéretik majd számon rajtunk, mert az a meghatározója szolgálatunknak, amit a mi Urunk mond nekünk és rólunk.

Kívánom, hogy hűséges, szeretett szolgaként tudjuk megállni helyünket, munkálkodva Isten népének felkészítésén a vele való találkozásra!

Hű az, aki erre elhívott bennünket...

Elhívtalak azért, hogy nékem szolgálj,
Elhívtalak azért, hogy nékem élj.
Engem kövess, ha szégyen ér is téged,
Én küldelek, vigyázok rád, ne félj!

Elhívtalak fáradtakat vezetni,
Hogy általad is én legyek a fény.
Elhívtalak, hogy szabad légy magadtól,
Hogy én legyek a cél, a remény.

Elhívtalak, hogy önmagad tagadd meg,
Hogy életem legyen az életed.
A váltság kész, elvégeztem egészen,
Gyümölcsöd így bennem teremheted.

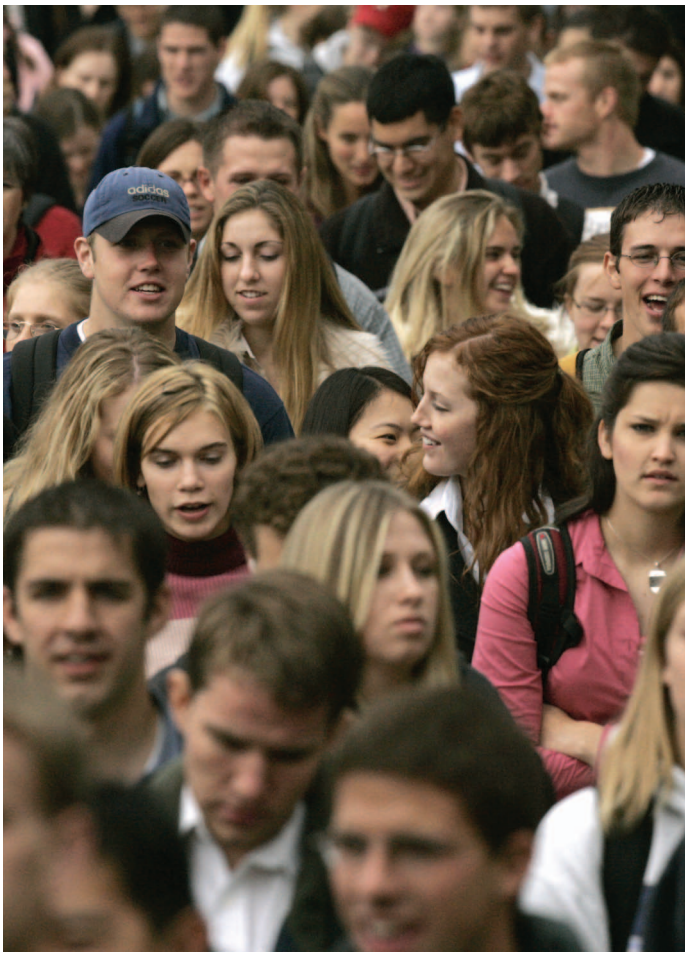

Huli Sándor 1984. március 7-én született Gyulán. Hívő családban és gyülekezetben nevelkedhetett. Kilencévesen fogadta el az Úr Jézust személyes megváltójának. Ezt a döntését három évvel később bemerítésével megpecsételte. Megtérésében nagy szerepet játszott szülei és a gyülekezet példaadó élete, valamint a Máté 11,28–30 versei.

Tanulmányait szülővárosában, majd Békéscsabán a Gépészeti és Számítástechnikai Szakközépiskolában, később a Szolnok Nyelviskola Idegennyelvű Szakközépiskolában végezte. A technikum elvégzése után, megértve és elfogadva Isten lelkipásztori szolgálatra elhívó szavát, jelentkezett a Baptista Teológiai Akadémiára. A tanulmányok mellett sokat jelentett számára a péceli, pesterzsébeti, újpesti és Alsóhegy utcai baptista gyülekezetekben eltöltött évközi legációs idő.

A teológián ismerkedett meg *Szabó Valériával,* akivel 2009. októberében házasságot kötött. Ugyanebben az évben kapott meghívást a biharugrai körzettől, amelyet elfogadtak, és 2009 őszétől végzik a lelkipásztori szolgálatot az ottani gyülekezetekben.

Társegyházi kitekintő

Kereskényi Sándor

Igehirdetés a 2Kir 22,8–22 alapján

Ez az igehirdetés 2014. október 28-án hangzott el a szegedi protestáns hét keretében a Szegedi Evangélikus Templomban. *Kereskényi Sándor,* az igehirdető a szegedi Honvéd Téri Református Egyházközség lelkésze.

Szeretett Testvérek!

A reformáció második hullámának képviselői, akik sajnálták, de belátták, hogy új egyházszervezetet kell kialakítani, különös hangsúlyt helyeztek arra, hogy a laikus, vagyis papi végzettséggel nem rendelkező hívek jelentős szerepet kapjanak a gyülekezetek vezetésében. Papírforma szerint ez ma is működik, bár a nem tudni, honnan (biztosan nem a Bibliából) szedett címekhez, mint tiszteletes, nagy- és főtiszteletű, makacs módon ragaszkodó lelkészek jobban szeretik, ha a világi vezetők (vagy vezetettek...) azt teszik, amit ők látnak jónak. Ennek visszaállítása nagy tartozásunk még reformátor őseink, de mindenekelőtt a bennünket magához visszaformálni akaró Jézus felé.

Jósiás királynak volt egy talpraesett világi vezetője, segítője. Sáfánnak hívták és „kancellári" tisztséget viselt. Amikor Hilkijjá főpapnak a templom-helyreállítási munkálatok közben a kezébe került az a rég nem látott törvénykönyv, „*amelyet az Úr adott Mózes által*" (2Krón 34,14), arra kérte Sáfán kancellárt, hogy olvassa el. Vajon ő, Hilkijjá főpap elolvasta? Erről nem szól az Ige. Az biztos, hogy ha olvasta, akkor rá, a vallási vezetőre nem gyakorolt olyan hatást, mint később Jósiás királyra. Ha Hilkijjá, a főpap nem olvasta, az meg azért furcsa, mert… miért nem érdekelte? Na, azért Sáfán kancellár sem úgy kézbesítette a megtalált mózesi tekercseket, mint aki tudatában volt annak, hogy mekkora változásokat hoznak a benne foglalt isteni igék!

Fontosabbnak tartotta először arról beszámolni a királynak, hogy miként gyűjtötték be a templom renoválására a pénzt, és hogy fizették ki a munkavezetőket. Arra gondoltam, hogy a reformáció 500 éve alatt mennyire „elsáfánosodtak" a protestáns egyházak. Kisebb és nagyobb összegyülekezéseink alkalmával az arcokon látni: sokkal nagyobb figyelmet kelt a költségvetés és a zárszámadás, mint az, hogy ott van az Ige közöttünk!

A gazdasági jelentést követően Sáfán megemlíti, hogy találkozott Hilkijjá főpappal, aki talált egy könyvet, a kezébe nyomta, és arra kérte, olvasson fel belőle a királynak. Hát, akkor, ő most felolvas. Jó. A király hallgatja, aztán… aztán kezdetét veszi a júdai Reformáció. A Krisztus előtti 630. esztendőben járunk.

Hogyan indul ez a 2644 évvel ezelőtti Úrhoz való visszaformálódás? Mondhatnánk: ijesztően. Júda királya megszaggatja a ruháit. Aztán parancsot ad a kancellárnak. Immár a főpappal, és három másik kísérővel Sáfán kancellár rohan megkérdezni az Urat, most mi a teendő. A király azt szeretné tudni, rá és a népre nézve mit jelentenek ezek a mózesi törvények között megtalált kijelentések. Tudják meg, de gyorsan, mert az Úr megharagudott rájuk, amiért eddig nem tartották meg az ő írásba foglalt akaratát.

Nincs mit tenni, meg kell kérdezni az Urat! Két udvari tisztviselő, Hilkijjá főpap, valamint Sáfán kancellár és a fia indulnak oda, ahol megtudhatják az Úr akaratát. Át kell vágniuk fél Jeruzsálemen, a királyi palotától az új városrészig. Ott lakik ugyanis a ruhák őrizőjének felesége: Hulda. A főpap és a világi vezetőség tagjainak el kell szaladniuk az egyetlen emberhez, aki Jeruzsálemben kapcsolatot tart az Úrral! Hulda prófétanő ismeri Isten akaratát.

Hála legyen a mindenkori, elérhető, lelkészeknek és tisztségviselőknek tanácsot adni képes híveknek! Mert kedvesek az Isten előtt. Mert őket használja az Úr arra, hogy – ha más nem veszi komolyan őt – őrizzék az Úrral való kapcsolatot. Hulda prófétanőnek, a ruhatáros feleségének nincs helye az egyházi és a világi hierarchiában. Neki Isten mellett van a helye...

> Hála legyen a mindenkori, elérhető, lelkészeknek és tisztségviselőknek tanácsot adni képes híveknek! Mert kedvesek az Isten előtt. Mert őket használja az Úr arra, hogy – ha más nem veszi komolyan Őt -, őrizzék az Úrral való kapcsolatot.

A reformátor királynak, Jósiásnak adott válasza nem nevezhető megnyugtató üzenetnek. A reformátorokat nem kényezteti az Úr. A reformátorok azt hallják, ami addig senkit sem érdekelt. Az Úr akaratát keresők annak a következményeit hallják meg, amit addig az Isten akarata nélkül tettek az elődök.

És Hulda prófétanő a hivatalos érintkezés alaki és formai előírásaival mit sem törődve szól: „*Mondjátok meg annak az embernek, aki hozzám küldött benneteket: Ezt mondja az Úr: Én veszedelmet hozok erre a helyre és lakóira... Mert elhagytak engem, és más isteneknek tömjéneztek, hogy bosszantsanak engem kezük mindenféle csinálmányával*".

Nincs leírva, ezért felesleges lenne találgatnunk, hogyan fogadta Jósiás király a visszatérő kis küldöttséget, amikor átadták neki a prófétanő szájából elhangzott isteni üzenetet. De nem nehéz elképzelni.

Segítsek? Ti, az Úr által adott, Bibliába foglalt kijelentéseket naponta(?), hetente egyszer(?), vagy még ritkábban megtaláló protestáns testvérek, mit szólnátok ahhoz, ha egyszer ezt a kijelentést hallanátok? Azt, hogy „…*Én veszedelmet hozok erre a helyre és lakóira... Mert elhagytak engem, és más isteneknek tömjéneztek, hogy bosszantsanak engem kezük mindenféle csinálmányával*"? Hm? Hát... belesápadnánk, nem?

Még jó, hogy nem halljuk, igaz? Nem halljuk? Itt, belül, amikor senki sem lát, amikor nem kell szerepet játszanod, nem üzente még ezt Isten? Nem hagytam el? Nem hagytad el? Nem hagytuk el őt? Amikor annak az istennek tömjéneztünk, aki pénzt osztott. Csókot osztott. Igei helyreigazítás helyett az egyetértését osztotta meg veled? Nem őt szeretted legjobban?

Nem hagytam el? Nem hagytad el? Nem hagytuk el az Urat, amikor nagyobb örömet találtunk a másik, nem protestáns felekezet kritizálásában, mint a saját hibáink kijavításában? Nem dobjuk el az Isten megkérdőjelezhetetlen döntéseit valló hitünket, amikor történelmi vereségeink miatt siránkozunk, de azok, istentelen kiváltó okait nem vagyunk hajlandóak elismerni? Hol van Isten, Jézusban adott tökéletes kijelentése, amikor buzgó kis zseblámpásokként, több igét idézünk a másik elmarasztalására, mint amennyit hajlandóak vagyunk elismerni azok közül, melyek saját hiányosságainkra árasztják Jézus reflektorait?

„*Én veszedelmet hozok erre a helyre és lakóira...*" Nem ijednétek meg Isten kijelentésétől, ha a veszedelem „helye és lakói" alatt az otthonotokat, a családotokat kellene érteni? A városunkat, az országunkat? A felekezetünket, a templomunkat?

Hol van a törvénykönyv? Ki fogja megtalálni? Ki rázza fel a langyos protestáns hetet ebben a városban, ebben az országban, és a világon? Öt napig... ünnepeljük egymást, ünnepeljük magunkat, sokat sejtető fejbólogatással idézzük fel tényleg hős, hitvalló eleinket, de elfelejtjük, hogy ők felelősséget vállaltak azért, amit vallottak.

Biztos vagyok benne, hogy most, közöttünk is vannak olyan karizmatikus, vagyis: lelki ajándékokkal bíró laikusok és lelkészek, akik az Úr elhívását meghallva, komoly, jósiási változásokat tudnának véghezvinni egyházainkban. De gyávák. Nem vállalják a tisztséget, mert kényelmesebb a velük egyetértők, langyos pocsolyáiban csücsülve megmondani a tutit, mint kockáztatni a velük egyet nem értők haragját. Akik meg vállalják a címet, azok az egyházi törvénykönyvre esküdnek fel, nem erre a könyvre (Biblia). Igaz, ebben nincs szó olyan jövedelmekről, amit több helyről is le lehet húzni… Mert ha nem reformálunk, ugyan, mi másért vonzó az a tisztség?

Isten neve legyen áldott a reformátorainkért, akik Jósiáshoz hasonlóan megrendültek a szívükben, megalázták magukat, megszaggatták, lyukasra imádkozták a ruháikat, és sírni tudtak az Úr előtt.

Mint a király. Mert ez Hulda prófétanő Istentől elkért üzenetének folytatása Jósiás királynak: „*Mivel megrendültél* (meglágyult a szíved)*, és megaláztad magad az Úr előtt, amikor meghallottad, hogy mit jelentettem ki erről a helyről és lakóiról, hogy milyen pusztulás és átok vár rájuk, megszaggattad a ruhádat és sírtál előttem, azért én is meghallgatlak! – így szól az Úr*".

Itt kezdődik a reformáció! Amikor Isten *meghallgatja* azt, akinek meglágyult a szíve. Kicsit szentimentálisnak tartottam ezt a kifejezést, ezért „megtaláltam" a héber Bibliámat és utána néztem ennek a szóösszetételnek. A referenciakönyvek segítségével tanultam meg, hogy a „lágy szív" Jósiás király nyelvén azt jelenti: *érinthetővé puhult* szív. Érzitek a megértett ige hatalmát? Jósiás addig ősei könyvnélküliségében élő kemény szíve befogadóvá vált. Megértette, hogy az Úr azon az érinthetővé vált szíven keresztül akar vele kommunikálni.

Mikor érintett meg minket utoljára a „megtalált" könyv? Mondom: akkor, amikor kiléptél addigi, kicsit görcsös, tanult, de jóindulatú reformálgatásaidból, és Jézus megérintette a fogadásra kész szívedet. Kiderült, hogy semmi sem fontosabb és egyszerűbb annál, amit ő hagyott rád a könyvben! Jósiást magával az Igével szólította meg. Téged is. Engem is.

Itt kezdődik, majd *folytatódik* a reformáció. Amikor Isten meghallgatja azt, aki megalázta magát előtte. Jósiás megalázta magát, vagyis: rájött arra, hogy ő, a király, Istennel szemben: senki. Csak úgy válhat *valakivé*, ha azt teszi, amivel az őt, és népét féltőn szerető Isten megbízza. Elérkeztünk-e idáig? Addig, hogy Istenhez képest semmi vagyok, de úgy válhatok jó apává, anyává, testvérré, lelkésszé, beosztottá, vezetővé, férjjé, feleséggé, nagyszülővé és bármilyen tisztséget, címet viselővé, ha az engem megkereső, megváltó Jézusra figyelek és neki engedek. Jósiás megalázta magát, vagyis megértette, hogy ő Isten előtt, koronával, palotával, szolgákkal együtt csak akkora, ha nem még kisebb, mint Hulda prófétanő, a ruhák felügyelőjének felesége. Ő, Jósiás, majd akkor mondhatja magát nagy királynak, ha nem kell a főpapját és kancellárját Isten szavára figyelő emberekhez küldözgetnie, hanem ő maga, a király kérdezi és érti meg az Úr akaratát. Itt kezdődött *Luther Márton, Kálvin János,* a *Wesley* testvérek, és a milliónyi protestáns reformációja! Ott, amikor az emberek kezébe adták az olvasható Bibliát, és olvasni is megtanították őket. Amikor közvetlenné, így *követhetővé* vált a királyok Királyának akarata.

Jósiás reformációjának látható jele volt ruhája megszaggatása. Az addigi értetlenség miatti felháborodás; a bűnbánat kinyilvánítása; a vad mozdulatokba öntött felismerés: nem elég ,amit tettem, mert kiderült, hogy mit *nem* végeztem el!

Az én lelkesedésem, jóindulatom, helyreigazítási kísérleteim semmit nem érnek Isten törvényének ismerete nélkül! Alkalmatlan vagyok királynak, alkalmatlan vagyok Isten követésére, akalmatlan vagyok arra, hogy rólam vegyenek példát azok, akik úgy tudják, Isten kegyelméből vagyok, aki vagyok! Én

Az én lelkesedésem, jóindulatom, helyreigazítási kísérleteim semmit nem érnek Isten törvényének ismerete nélkül.

nem tudom, hány olyan vezetője van gyülekezeteinknek és még inkább felsőbb testületeinknek, akik megalázva magukat Isten színe előtt el mertek gondolkodni azon, hogy nem alkalmasak arra, amire vágynak. Mert az életük jól vagy rosszul titkolt, elhazudott eseményei, ezek szégyenéből táplálkozó indulataik nem felelnek meg a Bibliában található, vezetők alkalmasságát mérő teszt kihívásainak.

Pál apostolnak csak egyik, Lélek által lediktált listáját tekintve kérdezem, hogy hallottatok már olyan, egyáltalán nem feddhetetlen, nem házasságban, válások után, törvénytelen kapcsolatban élő, az italt meg nem vető, kötekedő, viszályt szító, fizetést több helyről felvevő, háza népét nem Isten akarata szerint vezető tisztségviselőről, aki lemondott állásáról, és megalázva magát, utolsóként újra kezdte építeni az életét? Én még nem, de kevés olyan ember van, akire jobban felnéznék, mint egy ilyenre! Aki jósiási módon megalázva magát önmagán kezdi az Isten Igéjéhez való odaigazodást, még az előtt, hogy a szájára merné venni a „reformáció" szót.

Jósiás, az Isten előtt meztelen lélekre vetkőző ember nem tud mást tenni, csak sírni. Kisírja magából a szennyet, és úgy kezd el beszélni az Úrhoz. „*és sírtál előttem, azért én is meghallgatlak!*" – hangzik Isten feloldozó igéje Hulda prófétanő szájából – Jósiásnak. De szép lenne, ha Hulda itt befejezné!

A prófécia utolsó szavai azonban még egy elengedhetetlenül fontos tényre hívják fel a figyelmünket. Ez az Úr szava a királyhoz: „*gondoskodom róla, hogy őseid mellé temessenek, és békességgel kerülj a sírodba; neked nem kell meglátnod mindazt a veszedelmet, amelyet erre a helyre elhozok!*" Vagyis: a feloldozás csak rá, a királyra érvényes. *Neki* nem kell meglátnia a veszedelmet, de az ő személyes, magán elvégzett reformációja, sőt, még az istentisztelet megreformálása sem akadályozhatja meg Isten szándékát, mi szerint fogsággal fogja büntetni a *kései* reformációt elvégző népet!

És még egy figyelmeztetés! Jósiás, a remek király sem volt mentes az alól, hogy élete utolsó napjaiban figyelmen kívül hagyja azt, akin keresztül meg akarja szólítani Isten. Belement egy olyan háborúba, melynek megvívását Nékón, Egyiptom uralkodóján keresztül megtiltott neki az Úr. A Krónikák második könyvében így olvassuk: Jósiás „*nem hallgatott Nékónak az Isten szájából származó beszédére*". Még aznap elérte a büntetés. Megiddóból még hazaviszik Jeruzsálembe, de ott belehalt az engedetlenségébe. Pál apostol majd 700 évvel később így hagyta ezt ránk: „*Aki tehát azt gondolja, hogy áll, vigyázzon, hogy el ne essék!*" (1Kor 10,12)

Figyeljünk hát arra, *kin, kiken, akár azokon keresztül is* megszólíthat minket az Úr, akiket ellenfeleinkként tartunk számon! Isten szavát megértve a Szentírás adjon nekünk útravalót hazáig is: „*Alázzátok meg magatokat az Úr előtt, és ő felmagasztal titeket*" (Jak 4,10)!

A Szolgatárs a twitteren:
twitter.com/szolgatars

T. S. Eliot
Simeon éneke

Uram, a római jácintok virulnak a cserepekben,
Téli nap kúszik havas hegyeken:
A konok évad visszaretten.
Súlytalan életem halálos szélre vár,
Mint kezem fején pihe rebben.
Por a sugárban és emlék a zugban:
A holt vidékre húz a szél felettem.

Te békédet add meg nekünk, Uram.
Jártam e városban sok éven át,
Betartottam a böjtöt, senki sem éhezett miattam,
Senki se zörgetett kapumon hasztalan.
Becsületet és vigaszt kaptam, adtam.
Ki emlékszik majd házamra, hol laknak gyermekeim gyermekei,
Ha majd a bánat kora eljövend?
A zerge ösvényére bújnak s a róka otthonába lent
S idegen arcoktól, idegen kardoktól menekülnek.

Jön kora a kötélnek, az ostornak, a könnynek –
A Te békédet most add meg, Uram.
A csüggedés hegyének stációi jönnek
S az anyai kín biztos percei,
Most még az elmúlás korai évszaka van –
Engedd, hogy a Gyermek, a még néma s ki nem mondott Ige
Most adja meg Izrael vigaszát
Annak, ki nyolcvanéves és holnapnélküli.

Ígéreted szerint
Majd dicsőítenek gúnyoltatással s glóriával
S szenvednek minden nemzedéken át.
Fel a szentek lépcsején fény fény után lobog.
Ne énnekem a rajongó imát s gondolatot,
Ne énnekem a végső látomást s a kínhalált:
A Te békédet add meg most nekem.
(S kard döfi át a szívedet,
A tiédet is.)
A saját életemtől s az utánam jövők életétől fáradt vagyok.
A saját halálomba s az utánam jövők halálába – belehalok.
Bocsásd el szolgádat,
Mert látta üdvösségedet.

Vas István fordítása

BIBLIAI ARCHEOLÓGIA

Berde Imre

Az Újasszír Birodalom expanziójának vázlata Samária bukásáig

Samaria városát II. Sargon lerombolta (ie. 722–721) (Forrás: http://www.biblewalks.com/sites/samariacity.html)

Berde Imre a Kabai Baptista Gyülekezet tagja, ahol elsősorban a gyülekezeti dicsőítésben szolgál. Történelmet tanult a Debreceni Egyetemen, amit munka mellett jelenleg is folytat, immáron a Nyíregyházi Főiskolán. Jelen írása lezárult szakdolgozati és folyamatos tudományos diákköri kutatómunkájához kapcsolódóan íródott ismeretterjesztő tanulmány.

1. BEVEZETÉS. AZ ASSZÍR BIRODALOMELMÉLET VÁZLATA

Az asszír birodalomelméletről szóló jelenlegi kutatási eredmények az asszír állami kereteket egyfajta integrációként vagy államközösségként[1] fogják fel. Ezt a képet kissé árnyalja az az elmélet, mely szerint az asszír hódítások a világuralom megvalósítását célozták meg, amit elsősorban ugyan vallási alapon legitimáltak,[2] de a gazdasági-társadalmi okok is mindenképpen jelentősek.[3] „Az istenek tulajdonképpen a saját hatalmukat és tekintélyüket kölcsönözték az egyetlen uralkodónak (valamint egy szűk, választott elitnek), hogy az emberek egy eszményi és békés társadalom létrehozására irányuló erőfeszítéseit összehangolja és koordinálja".[4] Vagyis az uralom kiépítésének mint a különféle területek szinkronizációs folyamatainak összessége az egyén szintjéig kialakított központi szabályozás révén öltött testet, melynek alapja az ideológia.[5] Ennek elterjesztését a hosszú távú politika jegyében a társadalomszervező erőként is definiálható propaganda valósította meg, melynek legmagasabb fokozatát az egyén szintjéig nyúló, így a társadalmi cselekedeteket átdefiniáló, tudatalattit átprogramozó indirekt vizuális-ideológiai propagandában érték el.[6]

Emellett természetesen fontos szerep jutott a katonai-politikai érdekeknek is, de ezek sok esetben csak reprezentatív-

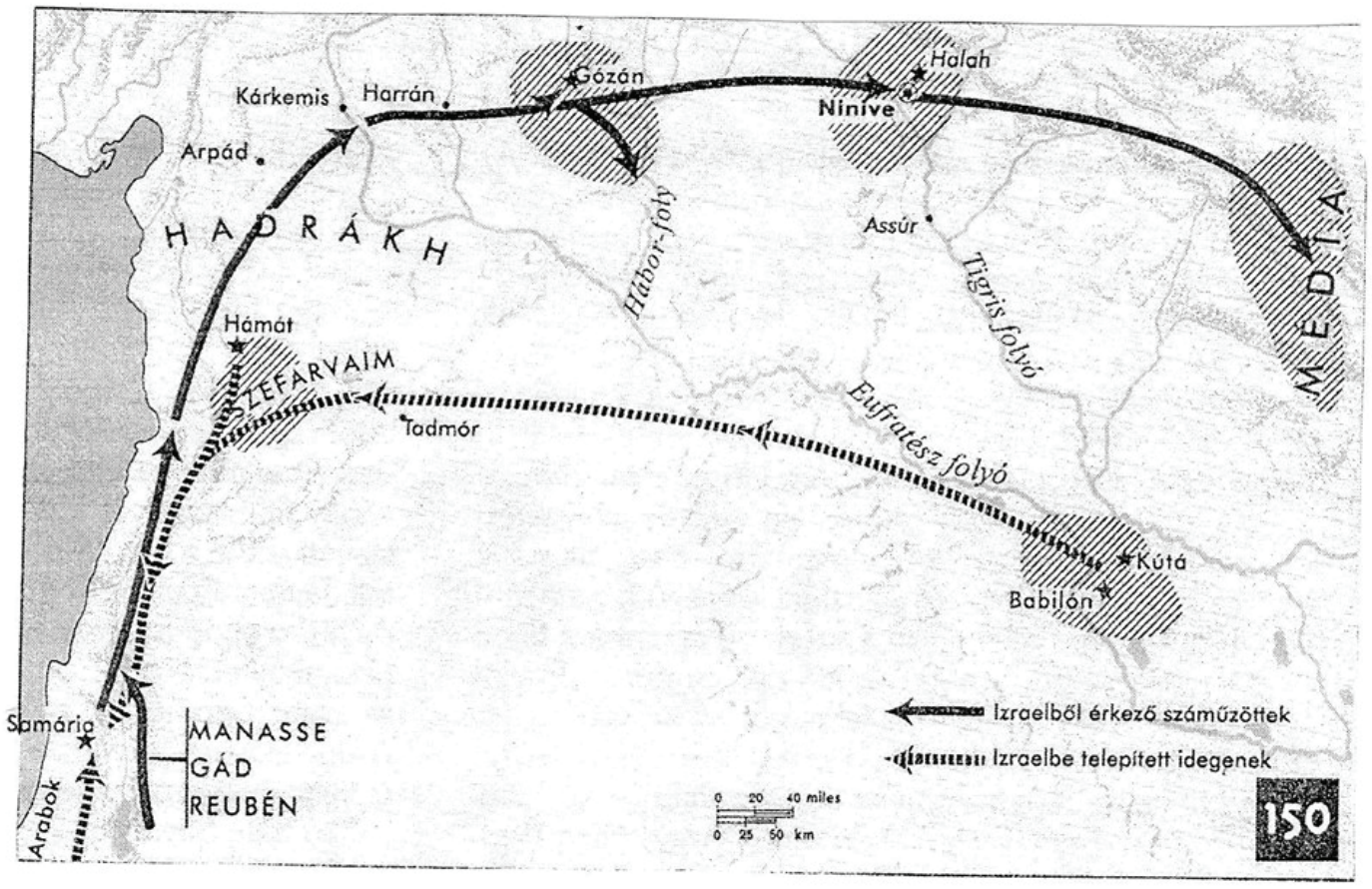

Áttelepítések Izraelből és Izraelbe az asszír uralom idején (Forrás: Aharoni–Avi-Yonah, 2004. 115. 150. térkép)

pszichológiai jelentőséggel bírtak, hiszen egy birodalom létrehozása fele annyi erőfeszítést sem kíván, mint a megszerzett területek megszervezése és megtartása, azaz integrációja.[7] Komoly beavatkozások elsősorban a gazdasági integráció épségét veszélyeztető vagy a területi bővítéshez kapcsolódó eseményekkel jelentek meg, ami az uralom legitimációját[8] is megkérdőjelezte. Igaz, ezt az állítást nehéz bizonyítani, hiszen a háború és béke kérdéskörébe vezetne a gondolatmenet,[9] de ez nem is feladata jelen ismeretterjesztő tanulmánynak. Ezért sallangmentesen, a gazdaságpolitikai oldalról próbáljuk meg felvázolni az Újasszír Birodalom mint komplex intézményrendszer[10] terjeszkedését, amivel párhuzamosan az ehhez szorosan kapcsolódó gazdasági-társadalmi és katonai összefüggéseket is megemlítjük. Mindezt egy önkényesen meghúzott kronológiai határig, nevezetesen Samária bukásáig tesszük.

2. AZ ÚJASSZÍR EXPANZIÓ KORAI SZAKASZA (I. E. X–IX. SZÁZAD)

Az újasszírok területi terjeszkedését az i. e. XI–X. századi arám népvándorlás indította el, ami Aššur Elő-Ázsiától való gazdasági elszigetelődését jelentette.[11] II. Aššur-dān (i. e. 934–912) válságkezelő reformintézkedései[12] nem jelentettek végleges megoldást a gazdasági-társadalmi helyzet stabilizálására, viszont a reformok révén megteremtődött a zsákmányszerző katonai hadjáratok gazdasági alapja,[13] ami meg is nyilvánult az észak-szíriai és Örmény Hegyvidék környéki zsákmányszerző vállalkozások indításában és Észak-Mezopotámia Hábur-völgyig terjedő részének Aššur fennhatósága alatt való egyesítésében.[14] Ez az állapot egy szilárd belpolitikai és gazdasági helyzetet eredményezett ugyan, fenntartásához viszont már az i. e. X–IX. század fordulójától kezdetleges, de újfajta[15] agresszív expanzionális külpolitikát kellett folytatni, amit II. Adad-nirāri király (i. e. 911–891) központosított uralkodói hatalma még hatékonyabbá tett.[16] Utóda, II. Tukulti-Ninurta (i. e. 890–884) a Zagrosz és Samarra térségéig hódított sikeresen.[17]

Az első – újasszír palotareliefek szerint[18] – legjelentősebb uralkodó, akitől az igazi birodalmi fejlődést számíthatjuk, az II. Aššur-nāsir-apli (i. e. 883–859), akihez az újasszír hadsereg[19] világtörténelemben is jelentős újításokkal való megszervezése fűződik.[20] Fejlesztései főleg a harci szekerek számának megsokszorozásában,[21] valamint a lovasság és harci szekerek[22] tömeges, reguláris fegyvernemként való szisztematikus[23] alkalmazásában érhetők tetten,[24] legalábbis a lovasság a harci kocsitól való elszakadásának és önállósulásának érdekes, átmeneti megoldásaként jelenik meg.[25] Idetartozik, hogy ő alkalmazta először a foglyul ejtett idegen lovasok hazai hadseregbe[26] való besorozását.[27]

Azonban a sikeres hódításokhoz nagyban hozzájárult a műszaki alakulatok megszervezése is, melyek a városok ostrománál bevetett hadigépeket kezelték, illetve a szállítás-utánpótlás folyamatát bonyolították.[28] Az állatokra[29] és fémekre[30] irányuló „meghatározatlan mennyiségű és rendszertelen”[31] zsákmányszerzés, mint legfontosabb állami jövedelemforrás, II. Aššur-nāsir-apli uralkodása idején jelent meg nyíltan és vált tartóssá.[32] Az i. e. VIII. század végéig folyamatosan növekvő[33] asszír vaséhség, mely a hódítások növekedésével volt arányos, a szíriai vas és ezüst tranzitkereskedelem[34] és a kis-ázsiai, illetve urmia-tavi vasércbányák megszerzésével enyhült egy ideig.[35] De

az elefántcsontból készült tárgyak, a drágakövek, a rendkívül díszes és színes kelmék, a szíriai borok, a különféle olajok és egzotikus növények is fontos célpontok voltak mint luxuscikkek a zsákmányszerzéskor.[36] Tehát az extenzív gazdálkodást folytató újasszír államnak a szíriai térség kiváló zsákmányszerző forrás volt, melyet ki is használt.[37]

A néhány kivételtől eltekintve[38] politikailag széttagolt, nem nagy területű, kereskedelmi utak mentén fekvő, városközpontok körül kialakult, egymással versengő kereskedőarisztokráciák által irányított territoriális államocskákból álló Szíria nem volt nehéz préda a zsákmányszerzők számára,[39] akik még a föníciai térséget is meghódoltatták[40] i. e. 875[41] körül.[42] Így asszír tartománnyá még nem, csupán adófizetőkké váltak ezek a (város)államok.[43] De ez a módszer általában is jellemző volt a zsákmányszerző hadjáratokra, melyeknek a célja nem a hódítás,[44] hanem az asszír befolyási övezet kijelölésével a „hiányzó javak megszerzése"[45] volt még ekkor.[46]

Az újasszír terjeszkedés okai III. Šulmānu-ašarīdu idején (i. e. 858–824) egy igen fontos elemmel bővültek. Nevezetesen a – főleg – mezőgazdasági és uralkodói kultúrpolitikai[47] humánerőforrás-hiány zsákmányszerzéssel való pótlásával.[48] Azonban ennek megvalósítására már komolyabb ellenállásokat kellett leküzdenie. Ugyanis a közel-keleti régió államai az i. e. IX. század közepére igen fejlett központosított államszervezettel, erős gazdasági-társadalmi jellemzőkkel bírtak.[49]

A folyamat felvázolásának elején meg kell említeni, hogy az egyes, földrajzilag is jól elkülöníthető államok gazdasági potenciálját az elő-ázsiai árucsere lebonyolítása jelentette.[50] Ez az

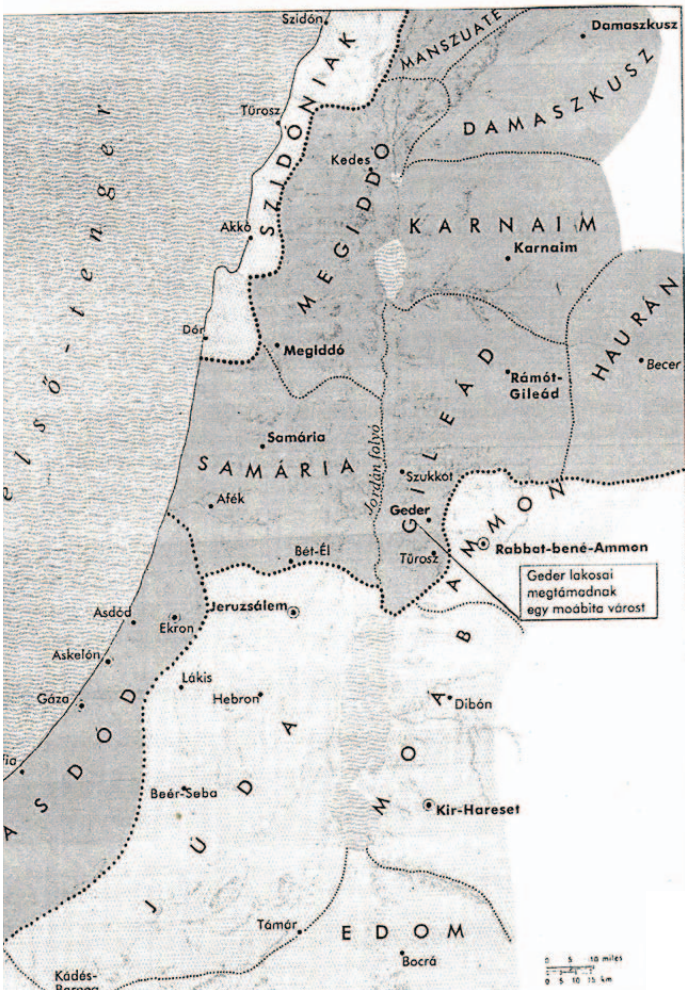

Asszíria körzetei i. e. 733–716
(Forrás: Aharoni–Avi-Yonah, 2004. 115. 151. térkép)

egyes hazai speciális termelési ágazat[51] túltermeléséből fakadt, ami szükségszerűen munkamegosztásos rendszert eredményezett a régióban.[52] Ez a rendszer sajátosan párosult a hazai fejletlenebb gazdasági szektorokkal, természetesen az önellátás jegyében.[53] Ez persze az állami gazdaság és javak védelmét is egyre inkább ösztönözte.[54] Asszíria ezt az új gazdasági helyzetet a saját javára próbálta fordítani, és a katonai erejét kihasználva igyekezett erőszakosan megszervezni az elő-ázsiai gazdaságot, az asszír extenzív gazdaságpolitika szolgálatába állítva azt.[55] Ehhez társult még, hogy a föld- és zsákmányszerző hadjáratoknál, tehát az extenzív gazdálkodásnál olcsóbb megoldás nem igazán létezett a gazdasági hegemónia megszerzésére és megőrzésére.[56] Ez tehát folyamatos asszír zsákmányszerző hadjáratokat jelentett, melyek geográfiai aspektusát vizsgálva az iráni és délkelet-anatóliai ritkán lakott és katonailag nehéz, hegyvidékes, de termékeny területek vazallussá tételét követően is bizonyossá vált, hogy az elsődleges gazdasági érdekek ott nem realizálhatók,[57] csak az Afrikát és Ázsiát hídként összekötő, rendkívül fontos kereskedelmi utakkal rendelkező sziroföníciai–palesztinai térségben.[58] Ennek egyik oka valószínűleg az i. e. IX. században igencsak az asszír fenyegetés hatására,[59] egyetlen király uralma alatt egyesült[60] Urartu domborzati viszonyai és városépítészeti kultúrája lehetett.[61] Esetleg katonai-stratégiai okokra következtethetünk még a zagroszi-anatóliai hadjáratokat illetően, illetve a hűbérállamoktól szedett hadisarc összege mellett az ipari és mezőgazdasági anyagforrások jelentettek indítékot a katonai expedíciók[62] kivitelezésére.[63]

Az újasszír agresszió miatt[64] szerveződött meg i. e. 854-ben Ahuni arámi uralkodó lázadása,[65] mely elbukott, majd a lokális-regionális vitákat félretéve[66] az egyik legjelentősebb katonai koalíció alakult meg az újasszír érdekek ellenében, mégpedig a szíriai városok szövetsége, melyhez Egyiptom, Izrael királysága,[67] Fönícia és arab sejkek is csatlakoztak.[68] A legjelentősebb ütközetre az Orontész mentén, Qarqar mellett került sor i. e. 853-ban,[69] mely nem végződött egyértelmű asszír győzelemmel,[70] bár a zsákmányszerző célját elérte.[71] Ebbe természetesen az észak-mezopotámiai agrárszektor humánerőforráshiány-pótlását célzó deportálások is beleértendők.[72] Sőt, ahogy említettük, nagyjából III. Šulmānu-ašarīdu uralkodásától számítható a munkaerő biztosítása az újasszír hadicélok centrális elemének,[73] ami a leigázott lakosság megkímélésében és a csupán megfélemlítésül szervezett csoportos és látványos kivégzésekben mutatkozott meg leginkább.[74]

Az újasszír meghódított területeket érintő birtokpolitika egyébként a földek királyi tulajdonba vételének elvén alapult.[75] Az uralkodó tehát a saját birtokaiból adományozott az állami-katonai apparátus felső vezetőinek nagybirtokokat,[76] akik saját tőkéjükből és kölcsönökből valósították meg a szükségesnek vélt beruházásokat.[77] Ezeket pedig nagyobbrészt[78] 5 hektáros telkekre osztva műveltették a wardumokkal[79], errēsumokkal[80] és širqumokkal[81], vagyis a hadjáratok során családjukkal együtt deportált telepesekkel, akik a király tulajdonát képezték, telekkel együtt áruba bocsáthatók voltak, de a jogokkal bíró és termelőeszközöket birtokló földművelő réteget alkották.[82] A telekhasználatért a telek paramétereitől függően legfeljebb a termés egyharmadáig földjáradékot fizettek,[83] melyet a katonai-földbirtokos vezetőréteg kapott meg.[84] Fontos megjegyezni, hogy az i. e. VII. századra egységesen telkes földművelői viszony alakult ki, mely a személyi-jogi korlátozást ugyan megtartotta, de az örökösödést például nem tiltotta, sőt előírta, ami a telkek paramétereinek és adókötelezettségeinek függvényében a vagyoni-társadalmi differenciálódást eredményezte.[85]

„*Pekah uralkodása idején tört be Izrael területére seregével Tiglat-Pileszer, Asszíria királya... Az elfoglalt területek lakóit pedig elhurcolta Asszíriába*". (2Kir 15,29) Az ie. 730-ból származó nimrudi reliefen III. Tukulti-apil-Ēsarra látható kocsizás közben. A király mögött álló eunuch védőernyőt tart az uralkodó fölé, a kocsis pedig irányítja a harci kocsit. A felemelt kezek a győzelem gesztusát jelentik (Forrás: http://www.ancientreplicas.com/king-chariot.html)

3. AZ ÚJASSZÍR EXPANZIÓ HANYATLÓ SZAKASZA (I. E. VIII. SZÁZAD ELSŐ FELE)

III. Šulmānu-ašarīdu uralkodásának vége felé valószínűleg belefáradt az évenkénti hadjáratok vezetésébe, így maga helyett a tapasztalt Dajjān-Aššur turtānut tette meg az asszír hadsereg vezetőjévé.[86] Valószínűleg ebből bontakozhatott ki i. e. 828-ban az Aššur-danin-apla[87] vezette felkelés,[88] mely az i. e. 820-as évek végéig húzódott el.[89] Habár a lázadáshoz a nagyobb asszír városok többsége csatlakozott Kalhu kivételével, a király halála után másik fia, V. Šamši-Adad lett az új asszír uralkodó (i. e. 823–811) Marduk-zākir-šumi babiloni uralkodó segítségének köszönhetően.[90] Hadjáratainak kimagasló eredménye a jelentős mennyiségű lózsákmány, melyet a médekkel és Urartuval vívott háborúkban szerzett.[91] Halála után kiskorú fia, III. Adad-nirāri (i. e. 806–783) helyett felesége, Šammuramat[92] uralkodott (i. e. 811–806).[93] Ezt követően az Újasszír Birodalom viszonylag gyors területi terjeszkedését a királyi hatalom meggyengülésével IV. Sulmānu-ašarēdu,[94] III. Aššur-dān és V. Aššur-nirāri regnálása alatt a hanyatlás korszaka követte (i. e. 783–745), melynek során fokozatosan a tartományi helytartók ragadták magukhoz a királyi jogosítványokat.[95] Igaz, hogy még III. Adad-nirāri vezetett sikeres nyugati hadjáratokat az i. e. 796-ig, mely a szíriai elnyomás[96] alatt lévő Jóás király (i. e. 800–785) vezette Izrael számára fellélegzést hozott ugyan,[97] de ezért be kellett állnia Asszíria adófizetőinek sorába.[98]

Az asszír állam lezüllése során a tartományurak egészen a saját zsákmányszerző expedíciókig merészkedtek,[99] melyek kétséges eredményei nem elégítették ki a szükségleteket.[100] A hadjáratokat kikényszerítette és a gazdasági-társadalmi lecsúszás kezelését nehezítette, hogy az i. e. VIII. század közepére Asszíria szinte teljesen elveszítette exportcikkeinek, az ólomnak és gyapjúnak az elő-ázsiai piacát.[101] Ennek legfőbb oka a népszerű bíborfestéssel dolgozó gyapjúfestő- és szövőipar föníciai monopóliuma volt, melynek nyersanyagigényét a szíriai államok bőven ki tudták elégíteni.[102]

Ehhez társult, hogy az elő-ázsiai térség minimális importigénnyel rendelkezett, melyeket Asszíria éppen csak saját belső szükségleteire tudott megtermelni, vagyis a cserekereskedelem igencsak akadozott, hiszen nem volt egyenértékű piacképes áruja az asszír gazdaságnak a cserék lebonyolításához.[103] Ez jó esetben is csak stagnáló gazdaságot eredményezett, mely az élelemtermelés, fémművesség és hadiipar területén a belső szükségleteknek megfelelő növekedést produkált, egyébként a gazdaság más területei zsugorodtak.[104] Végső soron az Újasszír Birodalom fenntarthatósága érdekében a „parazita" gazdaságpolitikát kellett bevezetnie.[105]

Ugyanakkor az asszír uralom fellazulásával párhuzamosan a birodalom északi szomszédságában Urartu hatalma I. Argišti[106] (i. e. 785–753) és II. Sarduri[107] (i. e. 753–735) idején rendkívüli módon megnövekedett, melyet területi expanzióval realizált,[108] és Izrael is virágzásnak[109] indult a sziropalesztinai régióban II. Jeroboám uralkodása[110] alatt (i. e. 785–745).

4. A BIRODALMI EXPANZIÓ ÚJJÁÉLEDÉSE AZ I. E. 8. SZÁZAD MÁSODIK FELÉBEN

4.1. III. Tukulti-apil-Ēsarra asszír király birodalmat stabilizáló reformjai és az izraelita királyságok külpolitikája

Asszíriában a járványoktól és felkelésektől terhes anarchikus belső válságot[111] (i. e. 806–745) III. Tukulti-apil-Ēsarra uralkodása (i. e. 745–727) számolta fel, aki tisztázatlan körülmények között került trónra.[112] Az anarchia felszámolását innovatív központi reformokkal és fegyveres erőkkel[113] valósította meg a megszerzett területek folyamatos asszír uralom alatt tartása végett.[114]

Birodalomátszervező reformjainak első szakaszában a birodalom még megmaradt területein áttelepítéseket valósított meg, melynek célja az észak-mezopotámiai agrárium termelésének növelése és stabilizálása volt, amivel a fegyveres területi és gazdasági konszolidáció alapját teremtette meg a hadsereg- és lakosságélelmezés megszervezésében.[115] Második lépésként a városi adómentesség és a katonaiközigazgatás tartományi beosztásának megváltoztatása révén létrehozott kisebb körzetek megszervezésével a „kiskirályi" hatalom alapjait szüntette meg. Ennek tartóssága érdekében az örökletes tisztségeket is felszámolta úgy, hogy a körzetek élére dinasztiaalapításra képtelen, királyhű eunuchokat[116] helyezett,[117] és az adománybirtokokat nem összefüggő, kis területű darabokban osztotta újra ki a felső vezetőréteg számára a területi alapú felkelések ellehetetlenítése végett.[118]

Igazi újdonságot fedezhetünk fel a diplomáciai gondolkodásmódban is, hiszen III. Tukulti-apil-Ēsarra az

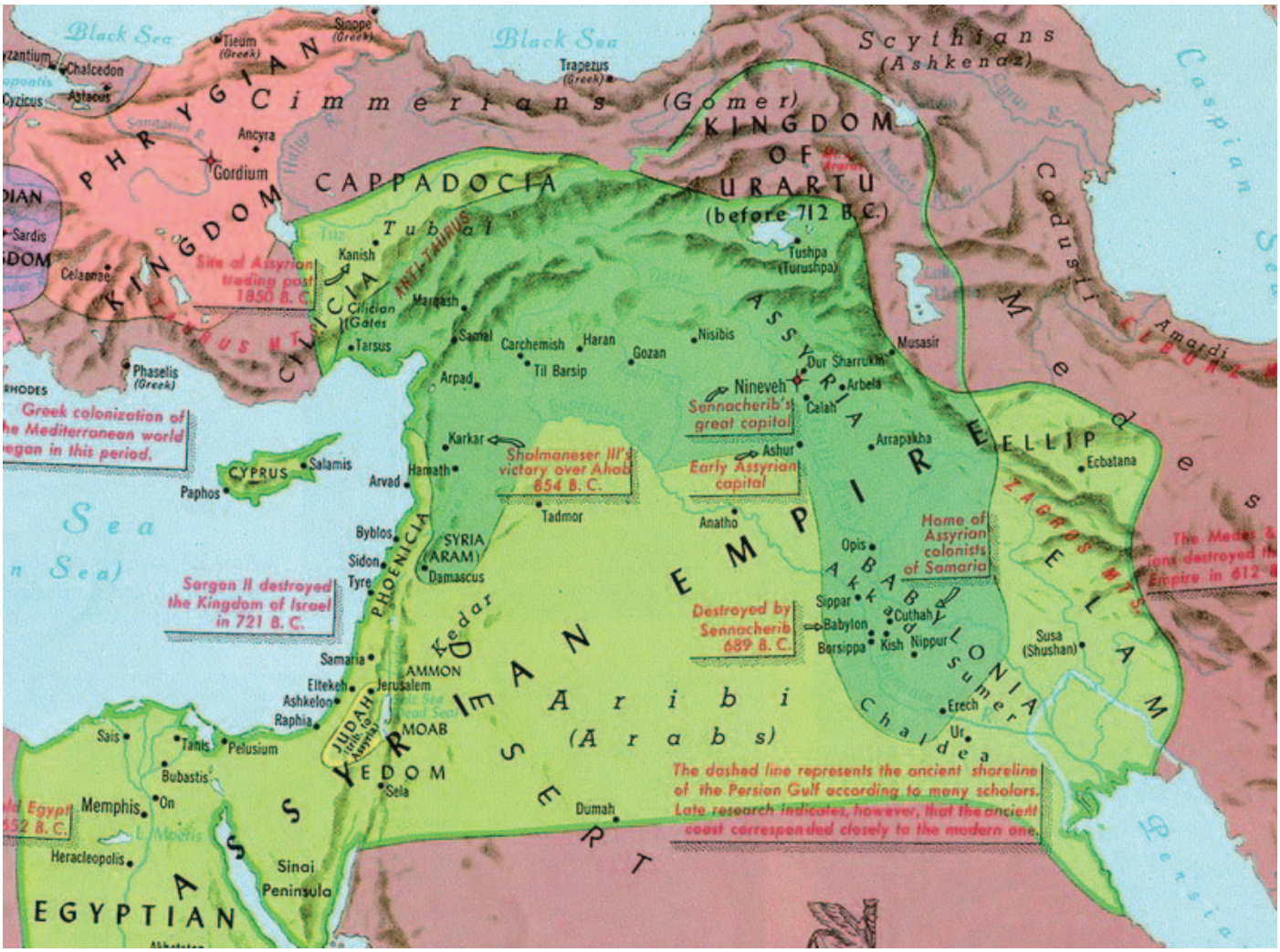

Az Újasszír Birodalom

extenzív és intenzív gazdaságpolitikát próbálta meg ötvözni reformjainak harmadik szakaszában. Mivel rablóexpedíciók nélkül a birodalom életképtelen gazdasággal rendelkezik,[119] de ezek kockázatos kimenetelű vállalkozások is egyben, ezért a kevesebb néha több alapon állandó éves adókat vetett ki.[120] Ennek megfelelően az Asszíriától való függési viszonyokat is átszervezte, és három fokozatát alakította ki a birodalomhoz tartozó területeknek: (1) önkéntes döntésen alapuló szatellit állammá szervezték, melynek élén meghagyták a törvényes uralkodót, akit éves adófizetésre, ajándékküldésre és felszólításra az asszír építkezési programokhoz való hozzájárulásra köteleztek, és csupán erőfitogtató jelleggel tartott katonai felvonulásokat szerveztek alkalmanként, a belső társadalmi, vallási és közigazgatási rendszert megtartva; (2) adófizető, politikai, diplomáciai és hadi kérdésekben is vazallus államot hoztak létre kivételes esetekben törvényes, egyébként Asszíria által kijelölt baráti uralkodóval; (3) asszír katonai parancsnokok által vezetett és hadsereg által megszállt és deportált[121] tartománnyá szervezték megnövelt adófizetési kötelezettséggel.[122] Az adószedés a hadsereg feladata volt, melynek külön gazdasági-pénzügyi ügyekkel foglalkozó hivatalnoki rétege jött létre. Az (1) és (2) fokozatban inkább a frappánsan szemtelen asszír diplomáciát alkalmazták, mely a helyi hagyományok tiszteletben tartása mellett bujtogató propagandákkal, a belső ellenzék támogatásával, kémkedéssel, megvesztegetésekkel operált.[123] Egyébként általában igaz, hogy a három függési fokozatot a politikai-gazdasági érdekeknek megfelelően, tehát nem következetesen, hanem speciálisan alkalmazták.[124]

Végül a hadsereget érintő reformokat kell megemlíteni, ahol az állandó zsoldoshadsereg[125] magját alkotó rab ša–rēšē[126] vezette[127] kisir šarrūti[128] megszervezése volt a legfontosabb mozzanat. Ezenkívül új fegyvernemek[129] (arámi gyalogság és harci kocsizó egységek)[130] és haditechnikai[131] megoldások bevezetése valósult meg. Ennek során vált általánossá a hadifoglyok nagyszámú besorozása is, melynek következménye az asszír hadsereg „nemzetközivé" válása volt.[132]

Asszíria gazdaságpolitikája továbbra is megkövetelte a csökkentett számú rabló hadjáratokat,[133] de ezúttal ténylegesen hódító jelleggel. III. Tukulti-apil-Ēsarra területszerzései révén Babilon, Sumer és Akkád királya lett, majd i. e. 743-ban Kištan és Halpi közelében legyőzte a kor második számú, Asszíria rovására terjeszkedő[134] katonai nagyhatalmának, II. Sarduri urartui királynak a koalíciós seregét,[135] mely győzelem az észak-szíriai Taurus fémbányáinak felügyeleti jogáért folyó versengés[136] végét jelentette.[137] A sorozatos nyugati irányú hódító hadjárat révén az Újasszír Birodalom első fokozatú adófizetőjévé vált Szíria, a Taurus-beli államok, Izrael, Júda, Gáza, Ammón, Móáb, Edóm és az arab törzsi államok egy része.[138] A dél-szíria–palesztinai területek tudatos[139] meghódoltatása különös jelentőséggel bír, ugyanis a Mediterráneum keleti partvidéki kereskedelmének teljes megszerzésével a nyugati irányú kereskedelem Észak-Mezopotámiába lett átirányítva.[140] Ugyanakkor ügyelnie kellett az asszír államnak arra is, hogy Egyiptommal[141] határos területeket ne csatoljon a birodalomhoz, hanem szatellit államok formájában, azokat ütköző országokként is felhasználva befolyási

„*Majd felvonult Asszíria királya* (II. Sargon) *az egész ország ellen, felvonult Samária ellen, és ostromolta három évig. 6 Hóséa uralkodásának kilencedik évében elfoglalta Asszíria királya Samáriát, Izraelt pedig fogságba hurcolta Asszíriába, és letelepítette őket Halahban és a Hábórnál, Gózán folyójánál, meg a médek városaiban.*" (2Kir 17,5–6.) (Forrás: http://www.ancientreplicas.com/sargon-ii-portrait.html)

övezete részévé tegye.[142] Ennek a politikának sajátosan összetett és törvényszerű következményei vannak.

III. Tukulti-apil-Ēsarra terjeszkedésével párhuzamosan Izraelre hasonlóan komoly veszélyt jelentett a színleg[143] Asszíriának behódolt Recín szíriai uralkodó birodalmi törekvése,[144] aki egy évtizeden keresztül[145] volt képes erőteljesen befolyásolni a sziro-palesztinai térséget. II. Jeroboám izraeli királyt dinasztikus úton Zekarjá követte a trónon, akit i. e. 745-ben hat hónapos uralkodás után merénylettel eltávolítottak a hatalomból, ami a Jéhu-dinasztia uralmának végét jelentette.[146] Egy bizonyos Sallum ragadta magához a hatalmat (i. e. 745), akit egy hónap múlva Menahém taszított le a trónról gyilkosság útján.[147] Menahém (i. e. 745–736) III. Tukulti-apil-Ēsarra északkelet-szíriai bosszúhadjáratát használhatta ki a hatalma megszilárdítására,[148] amire önállóan nem lett volna képes. Minden bizonnyal félt is az asszír jelenléttől, de mivel szüksége volt külső támogatóra monarchikus hatalma megszilárdításához, egyszerűen behívta az asszír seregeket Izraelbe, amiért cserébe komoly összegű tamartut[149] kellett fizetnie.[150] Ezek az események homályosan ugyan, de rávilágítanak egy társadalmi viszályokkal terhes izraeli közállapotra, amit a Jéhu-dinasztia kiirtása és az azt követő háromlépcsős gyors uralkodóváltás feltételez elsősorban.[151] Ez a feszült társadalmi légkör tovább forrósodott, hiszen Menahémnek sem sikerült a dinasztiaalapítás, mivel fiát, Pekahját (i. e. 736–735) Pekah meggyilkolta és magához ragadta a hatalmat a szír asszírellenes birodalmi törekvések támogatásával.[152]

Fontos megjegyezni, hogy Menahém és Pekahja uralkodása alatt feltétlen asszírhű politikát folytatott Izrael, tulajdonképpen szatellit államként funkcionált.[153] Recín szír uralkodó asszírellenes koalíciójában pedig számított Izrael jelenlétére is a szövetség politikai-földrajzi kiterjedésének erejét növelendő, melynek érdekében Pekah királypuccsát és uralkodását (i. e. 735–732) támogatta.[154] Azonban I. Jóáház, vagy ismertebb nevén Áház júdai király (i. e. 742–727) nem támogatta a szövetséget, mely problémának a megoldására Recín az erőszakos uralkodócserét választotta.[155] Ennek direkt következményeként bontakozott ki a szír-efraimi háború, ami júdai győzelemmel zárult.[156]

Miután III. Tukulti-apil-Ēsarra i. e. 738–734 között az Urartu[157] és Média ellen folytatott hadjáratokat abszolválta,[158] nagyjából i. e. 734–732 között jelent meg a térségben, hogy kereskedelmi érdekeinek megfelelően rendezze a sziro-palesztinai térség politikai státuszát,[159] és ezzel megakadályozza az asszírellenes koalíció egyiptomi támogatását.[160] I. e. 733–732 folyamán az asszír hadigépezet bevette Damaszkuszt, Recínt megölték, Szíriát asszír tartománnyá szervezték, ami deportálással járt együtt.[161] A vazallusi státuszba helyezett és megcsonkított[162] Izraelben Pekahot eltávolították az asszírpárti izraeli csoportok a Recín-féle lázadás bukását látva,[163] és helyette az asszírok által is elfogadott Hósea lett[164] az új király (i. e. 732–723).[165] A dél-transzjordániai államok behódoltak Asszíriának, míg Júda szatellit státuszba került.[166]

4.2. Az északi izraelita királyság bukása

I. e. 727-ben V. Sulmānu-ašarēdu lett az Újasszír Birodalom uralkodója (i. e. 727–722), mely alkalmat kínált Hóseának egy lázadás kirobbantására, amit végül az asszír jelenlét elfojtott.[167] I. e. 725 körül azonban újból izraeli lázadásra került sor, mely egy közel-keleti filiszteai–egyiptomi–izraeli lázadáshoz csatlakozott, de elbukott.[168] Az új asszír uralkodó, II. Sarrukīn (i. e. 722–705) feladata volt a háború utáni rendezés, ami csak i. e. 720-ra valósult meg a hatalma legitimálása érdekében vezetett hadjáratok miatt.[169] A rendezés következményei pedig rendkívül súlyosak voltak Izraelre nézve.

(1) Samária városát újratelepítették. Ez magában hordozta a város helyreállításának programját is, ami a gazdasági lehetőségek rekonstrukciójában nyilvánult meg a társadalmi egyensúly megteremtése érdekében.[170]

(2) Izrael királyságát tartományi[171] státuszba fokozta le II. Sarrukīn, mely lakóit így magas adófizetési kötelezettség terhelte. A deportálások[172] mértéke nem ismert, de társadalomtörténeti szempontból lényeges, hogy a deportáltak ingatlanjait birtokló betelepítettek és az őslakosok nem voltak megkülönböztetve.[173]

(3) Az izraeli katonai réteget egyszerűen beolvasztották az asszír hadseregbe.[174]

(4) Az izraeliek egy részét deportálták[175] egy újabb felkelés megszervezését elkerülendő és az asszír humánerő-forrás-igényeket kielégítendő. Ehhez hozzátartozik, hogy az izraeli istenségek szakrális szimbólumait is elvitték.[176] Valószínű,

Az Asszír Királyság felemelkedése – ie. XIX–VII. század
(Forrás: Aharoni–Avi-Yonah, 2004. 112. 147. térkép)

hogy a betelepítettek[177], akik az ie. VII. század közepéig[178] folyamatosan érkeztek, az izraelita YHWH-hittel találkozva a saját vallási hagyományaikkal keverték azt. Ráadásul, mint asszír tartománynak és legyőzött népeknek, ezek fölött kellett kötelezően elismerni az asszír istenségeket.[179] Végül ne felejdkezzünk el azokról a társadalmi elemekről sem, akik a deportálás elkerülése végett Júdába menekültek.[180] Esetükben ugyanis az északi hagyományok délre áramlásával kell számolni, ami a későbbiekben fontos tényező volt az Ezékiáshoz köthető asszírellenes szervezkedés társadalmi vetületének.[181]

5. KITEKINTÉS. AZ ÓKORI EGYIPTOM KÖZEL-KELETI KÜLPOLITIKÁJA A LÍBIAI KORBAN A KUSITA HATALOMÁTVÉTELIG

Az ókori Egyiptom külpolitikai kapcsolatai alapvetően a mindenekfelett való hatalomról és tekintélytől szóltak, mely az uralkodó istenektől való jogán, nevezetesen a tash[182] kiterjesztésén alapult.[183] Már kezdetleges afrikai és közel-keleti kereskedelmi kapcsolataik is a gazdag és ritka nyersanyaglelőhelyek kiaknázására irányultak,[184] aminek szerves részét képezte a közel-keleti térség államainak megszervezése, ami az egyiptomi terjeszkedést segítette elő természetesen.[185] Ez a fajta gazdasági jelenlét persze ingadozó sikerrel folyt a birodalom történetének különböző szakaszaiban.[186]

Az i. e. XI. század közepétől kezdve egyre jobban széttagolódó birodalom képe bontakozott ki, ahol a helyi érdekek nyertek teret a központosított kormányzás ellenében,[187] mégpedig kezdetben egyfajta hatalmi megosztási kiegyezés[188] keretében, amit az északi fáraó főségét elismerő, de autonóm Théba főpapjai hoztak tető alá.[189] A déli teokratikus thébai főpap-királyság[190] azonban egy időre erőteljes északi befolyás alá került, ami I. Sesonk uralkodása (i. e. 945–924) alatt vette kezdetét. I. Sesonk ugyanis az Újbirodalom restaurációját tűzte ki célul, melynek első lépése az állami egység konszolidációja volt.[191] A királyi hatalom helyreállítása végett saját családjának hatalmi körébe vonta a főpapságot, mégpedig a férfitagok főpap-hadvezéri rangra történő felemelésével, illetve a lokális hatalmak lojalitásának megszilárdítására a női tagok révén történő házasságkötésekkel.[192] Az újbirodalmi gondolkodásmód természetesen a külpolitikai aktivitást is befolyásolta, hiszen I. Sesonk expanzív külpolitikát folytatott, melynek ékes példája Núbia megszállása,[193] a bübloszi kapcsolatok békés kiépülése,[194] illetve az Ószövetségben[195] is rögzített szíria-palesztinai hadjárata.[196] Utóbbi valószínűleg Jeroboám júdai trónkövetelő megsegítésére indult i. e. 925-ben, de a hadjárat sikere kimerült az Izraeli Királyság kifosztásában, és a későbbiekben egyszerű kereskedelmi kapcsolattá redukálódott az egyiptomi befolyás a térségben.[197] Mindez valamelyest árulkodik az egyiptomi gazdaság gyengélkedéséről is.[198]

A külpolitika viszonylag aktív maradt[199] egészen II. Oszorkon uralkodásáig (i. e. 874–850), annak ellenére, hogy a birodalom konszolidálására tett erőfeszítések egyre kevésbé voltak hatékonyak, vagyis a tartományi hatalom megnövekedésével arányosan az uralkodói hatalom csökkenése következett be.[200] A qarqari csata i. e. 853-ban lehetőséget biztosított Egyiptom számára, hogy az asszír terjeszkedés megállításában a szíria-palesztinai csapatok oldalán bizonyítsa a térségben való befolyását.[201] Azonban az ütközetet elveszítette, ami hűen prezentálja a válságos[202] belpolitikai helyzetet.

Az i. e. VIII. század utolsó harmadáig, vagyis a kusita hatalomátvételig nem találkozunk említésre méltó külpolitikai aktivitással a Közel-Kelet térségében. Ennek okaként a belső dinasztikus küzdelmek és a helyi törzsek hatalmi ellentétei jelölhetők meg, ami súlyos belső válságba taszította Egyiptomot.[203]

6. BEFEJEZÉS

Rövid áttekintő tanulmányomban igyekeztem kidomborítani az asszír birodalomelmélet azon oldalát, mely az állami kereteket egyfajta gazdasági integrációként mutatja be. Látható volt, hogy az asszír hódítások a világuralom megvalósítását célozták meg, melyet elsősorban ugyan vallási alapon legitimáltak, de a gazdasági-társadalmi okok is mindenképpen jelentősek.[204] Ahogy említettük, hitük szerint „az istenek tulajdonképpen a saját hatalmukat és tekintélyüket kölcsönözték az egyetlen uralkodónak (valamint egy szűk, választott elitnek), hogy az emberek egy eszményi és békés társadalom létrehozására irányuló erőfeszítéseit összehangolja és koordinálja".[205]

Tovább összegeztük már, hogy fontos szerep jutott a katonai-politikai érdekeknek is, de ezek sok esetben csak reprezentatív-pszichológiai jelentőséggel bírtak. Komoly beavatkozások elsősorban a gazdasági integráció épségét veszélyeztető vagy a területi bővítéshez kapcsolódó eseményekkel jelentek meg.

A másik fontos megállapításom, hogy a közel-keleti diplomáciai események fényében Asszíriát mindenképpen komoly hatalmi tényezőként fogták fel. Ugyanakkor folyamatosan napirenden maradtak a közép-hatalmi törekvések is mind Izrael, mind pedig Szíria királyságai részéről, ami több alkalommal is felkelésekben nyilvánult meg, súlyos következményekkel.

Végül mindenképpen fontos megjegyezni, hogy az Újasszír Birodalom hatása nem korlátozódott saját korára, hanem az Újbabiloni, a Perzsa, a Makedón, sőt a Római és Bizánci Birodalom expanziójára is komoly hatással volt. Ez pedig véleményem szerint az ókori világ birodalmai közül az első helyre emeli az Újasszír Birodalmat.

Jegyzetek

1. Bedford, 2009. 31.
2. Árvai, 2014. 16.
3. Jakab, 2012. 313–314.
4. Jakab, 2012. 313. Ld. még az asszír uralkodók és a főváros kapcsolatára Holland, 2009. 118.
5. Goldstone–Haldon, 2009. 6–7.
6. Kalla, 2003. 9.; Goldstone–Haldon, 2009. 13, 24.
7. Kalla, 2003. 9.
8. Uo.
9. Jakab, 2012. 316.
10. Kalla, 2003. 9.
11. Klengel, 1977. 107.; Komoróczy, 1983. 169.; Roaf, 1998. 159.
12. Gaál, 2005a. 71–72.
13. Komoróczy, 1983. 169–170.
14. Uo. 170.; Roaf, 1998. 159.
15. Oppenheim, 1982. 215–216.
16. Komoróczy, 1983. 170.; Roaf, 1998. 159.; Gaál, 2005a. 69–71. A līmulistákhoz ld. ÓKTCh, III/G7.
17. Klengel, 1977. 107.; Roaf, 1998. 159.; Gaál, 2005a. 70.
18. Dezső, 2012a. 23–25, 286.; Dezső, 2012b. 14–15, 254–256.
19. Az újasszír hadviselés történetéről néhány releváns munka a teljesség igénye nélkül: Wiseman, 1989.; Oded, 1990.; Mayer, 1995.; Postgate, 2000.; Mayer, 2002.; Dezső, 2006.; Dezső, 2012a.; Dezső, 2012b.
20. Komoróczy, 1983. 170.; Gaál, 2005a. 70.; Dezső, 2012b. 13.
21. Komoróczy, 1983. 170.
22. Dezső, 2012b. 55–64.
23. Uo. 56.
24. Uő. 62.
25. Uo. 63.; Uő., 2012b. 14–18.
26. Az újasszír hadsereg szerkezetének megértéséhez ld. az 1. táblázatot.
27. Dezső, 2006. 63.
28. Komoróczy, 1983. 170.; Buhály, 2010. 29.
29. Ló, öszvér, szarvasmarha és juh elsősorban az agrárium termelési és szállítási szükségleteire volt használva (Komoróczy, 1983. 170.)
30. Az arany-, ezüst-, réz-, ólom- és vastömbökből katonai és ipari-mezőgazdasági eszközöket készítettek (Uo. 170.)
31. Uo. 171.
32. Uo.170.
33. Uo. 171.
34. Szíria, földrajzi helyzetéből fakadóan (Klengel, 1977. 13–15.), egyfajta gazdasági közvetítő szerepet töltött be Egyiptom, Kis-Ázsia, Mezopotámia és Fönícia között. Emellett komoly mennyiségű mezőgazdasági és ipari nyersanyag számára is otthont adott. A domborzati-éghajlati viszonyok szempontjából nagy szélsőségekkel rendelkező terület a cédrus- és ciprusfán kívül balzsamcserjét is termelt. Olíva- és cédrusolaj előállításával, gabona-, méz- és gyapjútermeléssel is foglalkoztak. Az ezüst- és a rézbányászat mellett a lótenyésztés volt a legkiemelkedőbb termelési ágazat (Hahn, 1983. 237.).
35. Komoróczy, 1983. 171.; Buhály, 2010. 28–30.
36. Komoróczy, 1983. 170–171.
37. Komoróczy, 1983. 172–173.
38. Klengel, 1977. 106.
39. Hahn, 1983. 238.
40. Klengel, 1977. 107.; Miller–Hayes, 2003. 303.; Hodossy-Takács, 2008. 179.
41. Moorey szerint i. e. 876-ban már adófizetésre kötelezett terület volt Türosz, Szidón, Büblosz és Arvad (Moorey, 1985. 74.).
42. Miller–Hayes, 2003. 254.
43. Klengel, 1977. 107.
44. Ebből az időszakból még nem tudunk olyan asszír katonai vállalkozásról, mely Izrael meghódoltatására irányult volna. Egyébként a korabeli közel-keleti nemzetközi politikában is jelentős tényező, Omri izraeli király uralkodásának (i. e. 885–873) a vége felé vált az újasszír állam először Izrael északi szomszédjává, még ha föníciai „gyarmatai" révén is. (Miller–Hayes, 2003. 254.). Izrael ekkoriban regionális hatalmának kiépítésén dolgozott, melynek egyik lépéseként Móábot befolyása alá vonta és annektálta északi területeit (Hodossy-Takács, 2008. 133. Ezzel kapcsolatban ld. a Mesa-feliratot, mely magyarul is megtalálható Hodossy-Takács, 2008. 123–129., valamint ÓKTCh, 285. Továbbá vö. 2Kir 3,4–27), valamint a sziro-palesztinai térségben fokozatosan dinasztikus szövetségek (Miller–Hayes, 2003. 234.) rendszerét hozta létre (Miller–Hayes, 2003. 253–254.). Nem utolsó sorban a Júdával való kibékülést is siettette. (Dér–Horváth, 1999. 33.). Ld. még röviden Jagersma, 1991. 108–110.
45. Hodossy-Takács, 2008. 179.
46. Komoróczy, 1983. 172.; Roaf, 1998. 160.
47. Roaf, 1998. 167.
48. Komoróczy, 1983. 173–174.
49. Uo. 170.
50. Uo. 170.
51. Ld. Damaszkusz szamártenyésztését vagy az Iráni Hegyvidék nagyállattartását, esetleg a szír fémlelőhelyeket. (Komoróczy, 1983. 171.)
52. Komoróczy, 1983. 171.
53. Uo. 172.
54. Uo. 172.
55. Uo. 172.
56. Uo. 173.
57. Roaf, 1998. 164.
58. Hodossy-Takács, 2008. 17–18.
59. Roaf, 1998. 172.
60. Uo. 172.; Buhály, 2010. 28–29.
61. Roaf, 1998. 172.
62. Buhály, 2010. 29.
63. Roaf, 1998. 167, 172.
64. Allerhand, 1988. 43.
65. Roaf, 1998. 165.
66. 1Kir 22,1
67. Az Omrida-dinasztia uralta első aranykorát (Finkelstein–Silberman, 2003. 188.) élő (i. e. 885–843) Izrael Királyságát, mely sűrűn lakott, jól fejlett településrendszerrel bíró, komoly föníciai (Miller–Hayes, 2003. 283.) kereskedelmi kapcsolatokkal rendelkező, virágzó (Finkelstein–Silberman, 2003. 188–195.) állam volt, már az i. e. IX. század elejére bürokratikus kormányzat és rétegződött társadalom is jellemzett. (Finkelstein–Silberman, 2003. 168.). Egyértelmű tehát, hogy a felvázolt újasszír hadicélok Izrael Királyságát is érintették (Miller–Hayes, 2003. 303.). Aháb virágzó uralkodása (i. e. 873–851) alatt a Jahve- és Baal-Melkart-kultusz konfliktusa bontakozott ki, pontosabban egy izraelita-kánaáni vallási szinkretizmus kialakítására tett kísérlet, (Eliade, 1994. 296–297.) mely társadalmi ellentétek meglétére utal. (Miller–Hayes, 2003. 257–259.) Valószínű, hogy a sikeres diplomáciai és külkereskedelmi kapcsolatokból bizonyos társadalmi rétegek profitáltak, ugyanakkor a vidéki, agrárszektorban dolgozók a létminimum határán tengődtek, amit a királyi család Samáriai magánpalota-építkezése és a maguk köré gyűjtött tehetős rétegek zsarnokosodásáról szóló prófétai helyzetelemzések is alátámasztanak (Mik 6,9–16). Lényegében a vallási konfliktus a társadalmi szakadás kirajzolódásának tekinthető. Jéhu (i. e. 843–816) hadsereg főparancsnok a prófétai ellenzék és politikai vezetők támogatásával (Dér–Horváth, 1999. 33.) i. e. 843-ban bekövetkezett királypuccsa (Hodossy-Takács, 2008. 180–181.) véget vetett a sziro-palesztinai politikai-gazdasági szövetségnek, ami Izraelt sebezhetővé tette, így az i. e. 841-es és i. e. 838-as asszír expedíció alkalmával hadisarcot kellett fizetnie (Dér–Horváth, 1999. 33–34.), majd Hazaél arámi király transzjordániai inváziójával kellett szembenéznie (Miller–Hayes, 2003. 283–284.; Hodossy-Takács, 2008. 180.). A társadalmi feszültségek ilyen helyzetben nyilvánvalóan nem oldódtak, ami Jóáház uralkodása (i. e. 816–800) idején is fennállt, amikor már az arámiak katonai tevékenységei szinte mindennaposakká váltak (Miller–Hayes, 2003. 284.), melyek főként a vidéki lakosság mezőgazdasági terményeit érintették, ami súlyos éhínséget (2Kir 4:38–41.) és járványokat eredményezett (Miller–Hayes, 2003. 296.). A városokat szíriai ostromok pusztították, ami inflációt és árrobbanást okozott. (2Kir 6,24–25) Így terjedt az adósrabszolgaság (2Kir 4,1–7), és az éhínség esetenként kannibalizmushoz (2Kir 6,24–31) vezetett.
68. Komoróczy, 1983. 172.; Moorey, 1985. 74.; Hodossy-Takács, 2008. 180.
69. A csata menetét ld. Aharoni–Avi-Yonah, 2004. 96.
70. Dér–Horváth, 1999. 33.; Miller–Hayes, 2003. 256.
71. Klengel, 1977. 108.; Komoróczy, 1983. 172.; Roaf, 1998. 158, 165.; Hodossy-Takács, 2008. 179–180.
72. Komoróczy, 1983. 172.
73. Uo.
74. Uo. 172–173.
75. Uo. 174.
76. Uo.
77. Komoróczy, 1983. 175.
78. Voltak ugyanis nagybirtokszerűen megművelt területek is, melyeken fejadag fejében egyedülálló férfi rabszolgákból szervezett földművelő csoportok dolgoztak. A termés természetesen a földtulajdonost illette. (Uo. 1983. 174.)
79. Rabszolga
80. Paraszt
81. Telkes
82. Komoróczy, 1983. 174.
83. Uo.
84. Uo. 175.
85. Uo.
86. Roaf, 1998. 174.; A turtānuval kapcsolatban ld. Mattila, 2000. 107–128, 153–154, 165.; Dezső, 2012a. 218–221.
87. III. Šulmānu-ašarīdu legidősebb fia volt, aki minden bizonnyal pályázott a turtānu pozíciójára. Miután nem őt nevezték ki a tisztségre, valószínűleg sértődöttségében királyellenes felkelést robbantott ki (Roaf, 1998. 174.).
88. Hodossy-Takács, 2008. 181.

89. Roaf, 1998. 174.
90. A történések részletei nem világosak. Annyi valószínűsíthető, hogy III. Šulmānu-ašarīdu segítette Marduk- zākir-šumit a babiloni trón megszerzésében. Ezt a jó viszonyt örökölhette meg V. Šamši-Adad is. A két király között létrejött szerződés ennek megfelelően Asszíria alárendeltségét tartalmazza Babilóniával szemben. Ezt a szerződést bosszulta meg később az asszír uralkodó Marduk-balassu-iqbiten babiloni királyon, melynek során deportálások is végbe mentek. (Roaf, 1998. 174.; Hodossy-Takács, 2008. 181.)
91. Hodossy-Takács, 2008. 181.
92. Chanin, 2001. 75.
93. Roaf, 1998. 174–175.; Hodossy-Takács, 2008. 181.
94. Hodossy-Takács, 2008. 182.
95. Roaf, 1998. 175.; Hodossy-Takács, 2008. 182.
96. Hodossy-Takács, 2008. 180.
97. Miller–Hayes, 2003. 284–287.
98. 303.; Hodossy-Takács, 2008. 181.
99. Roaf, 1998. 175.
100. Komoróczy, 1983. 175.
101. Uo. 177.
102. Uo.
103. Uo.
104. Uo.
105. Uo.
106. Chanin, 2001. 77–80.
107. Uo. 81–84.
108. Buhály, 2010. 32–34.
109. Dér–Horváth, 1999. 34.; Hodossy-Takács, 2008. 180.
110. Területi terjeszkedése az Anti-Libanon-hegység és Transzjordánia jelentős részére kiterjedt, ami tulajdonképpen a hamáti és damaszkuszi uralkodók adófizetési kötelezettségében és kereskedelmi jogátruházásban realizálódott a tényleges háborút elkerülendő. (Miller–Hayes, 2003. 293–294.; Hodossy-Takács, 2008. 182.; 2Kir 14,25; 1Krón 5,17; Ám 6,1–14) Sajnos, a társadalmi szakadék tovább szélesedett, ami a felső rétegek meggazdagodásának és az alsó rétegek még jobban való elszegényedésén alapult az uzsorázás és adósrabszolgaság miatt, (Ám 6,4–5) amit természeti katasztrófák (Ám 4,6–10; 7,1–9.) is tetéztek (Miller–Hayes, 2003. 297.). Ennek okaként a kormányzati és igazságügyi tisztségviselők korrupcióját nevezi meg az ószövetségi próféta (Ám 2,6b–7a.; Miller–Hayes, 2003. 297.).
111. Roaf, 1998. 174–175.; Chanin 2001, 75–84.; Hodossy-Takács 2008, 180–182.; Buhály 2010, 32–34.
112. Roaf, 1998. 176.
113. Uo.
114. Miller–Hayes, 2003. 303.
115. Komoróczy 1983, 176.
116. Vér 2009, 436.
117. Roaf, 1998. 179.
118. Komoróczy 1983, 176.
119. Roaf, 1998. 181.
120. Komoróczy 1983, 176.
121. Roaf, 1998. 179.
122. Komoróczy 1983, 176.; Miller–Hayes, 2003. 304–305.
123. Komoróczy 1983, 176–177. A kérdéssel kapcsolatban megjelent monográfia Dubovsky, 2006.
124. Miller–Hayes, 2003. 305–307.
125. Roaf, 1998. 179.
126. Főeunukh. Ezzel a királyi főhivatalnokkal kapcsolatban ld. Mattila, 2000. 61–76, 153–154,164–164.; Vér, 2009. 435–436; Dezső, 2012a. 222–227.
127. Grayson 2003, 201.; Vér 2009, 435.; Dezső 2012a, 222.
128. Királyi gárda.
129. Például a nyolcküllőjű harci szekér vagy a nagyméretű pajzs az íjászgyalogságnál.
130. Roaf, 1998. 179.
131. A városostromok során a falak közvetlen közelében töltés építtetett.
132. Komoróczy 1983, 177.
133. Gordon–Rendsburg 1997, 251.
134. Miller–Hayes, 2003. 303–304.; Dezső 2006, 64.; Buhály 2010, 32–33.
135. A csata rekonstrukcióját ld. Buhály 2010, 33–34.
136. IV. Aššur-nirāri idején (i. e. 753–745) egyezményekkel szabályozták a versenyt, ami sikertelen politikai megoldásnak bizonyult. (Miller–Hayes, 2003. 303–304.)
137. Komoróczy 1983, 178.; Roaf 1998, 176.
138. Roaf, 1998. 176.
139. von Rad, 2007. 60.
140. Miller–Hayes, 2003. 304, 306.
141. Az ókori Egyiptom történetének legjobb összefoglalása magyarul még mindig Kákosy, 1998 és Shaw, 2000. (Különösen Kákosy 1998, 208–209.; valamint az utóbbi kötetben Taylor, 2000. 370–375.) Legújabb összefoglalás Lloyd, 2010 és Mieroop, 2011. (Különösen az előbbi munkában ld. Naunton 2010, 124–130.)
142. Miller–Hayes, 2003. 306.
143. Uo. 309–310.; Hodossy-Takács 2008, 182.
144. Ám 1,3–5.; 2Kir 15,37.; 2Kir 16,6.
145. Miller–Hayes, 2003. 307–308.
146. Uo. 311.
147. Uo.
148. A bonyolult kronológiai kérdésekhez ld. Miller–Hayes, 2003. 307–308.
149. tamartu: 'alkalmi vagy kezdeti adónak számító látványos ajándék'
150. Jagersma, 1991. 124.
151. Miller–Hayes, 2003. 311.
152. Uo. 312.
153. Jagersma 1991, 124.; Miller–Hayes, 2003. 312.
154. Miller–Hayes, 2003. 313.
155. Uo., Rogerson 2010, 136.
156. A háború rövid leírását ld. Jagersma 1991, 124–125.; Miller–Hayes, 2003. 314.
157. Urartu történetének és kultúrájának kiváló magyar nyelvű összefoglalását adja kutatástörténeti bevezetővel és bőséges bibliográfiával újabban Buhály 2010.
158. Chanin, 2001. 84.; Miller–Hayes, 2003. 307, 314.
159. Miller–Hayes, 2003. 316.
160. Uo. 314.
161. Uo. 316.
162. Samária és környéke, valamint Efraim területe maradt meg csupán Izraelnek. A területveszteségeket nem Asszíriától, hanem Recín expanziója nyomán szenvedte el, aminek egyenes következménye volt a szíriai állam meghódításával való területvesztés.
163. Miller–Hayes, 2003. 318.
164. 2Kir 17,1
165. Miller–Hayes, 2003. 316–318.
166. Jagersma 1991, 128.; Miller–Hayes, 2003. 316.
167. 2Kir 17,3
168. Roaf 1998, 179.; Miller–Hayes, 2003. 318–321.
169. Roaf 1998, 179–180.; Miller–Hayes, 2003. 320–321.
170. Miller–Hayes, 2003. 321.
171. Dér–Horváth, 1999. 34.
172. Ld. 1. térkép.
173. Miller–Hayes, 2003. 321.
174. Uo. 2003. 321.
175. 2Kir 17,6
176. Miller–Hayes, 2003. 321.
177. Káldok, avvaiak, hamátiak, sefarvajimiak, arabok.
178. Uo. 323.
179. Uo. 330.
180. Uo. 324.
181. Érdekes társadalomtörténeti modell olvasható ezzel kapcsolatban Kőszeghy, 2009. 13–15. Általános társadalomtörténeti kérdésekben alapmunka mind a mai napig Kessler, 1992. (ld. különösen Kessler, 1992, 22–60.), illetve újabban magyar nyelven, bőséges bibliográfiával Kessler, 2011. A legfrissebb vonatkozó szakirodalomból Ezékiás király uralkodásához ld. Young, 2012.; Dubovsky, 2006.; Bae, 2005.; Grabbe, 2004.
182. Az egyiptomi kultúrában a határ kifejezésre két szót használtak. (1) dzser = örökkévaló, univerzális határ; (2) tash = konkrét földrajzi határ, melyet emberek és istenek szabhatnak meg. A tash tehát nem állandó határt jelentett!
183. Shaw, 2000. 334.
184. Mieroop, 2010. 268.
185. Shaw, 2000. 337, 345.
186. Uo. 345.
187. Taylor, 2000. 346.
188. Kákosy, 1998. 200.
189. Uo. 200–203.; Taylor, 2000. 346–348.
190. Mieroop, 2010. 264–268.
191. Taylor, 2000. 351.; Mierrop, 2010. 272.
192. Uo. 351.
193. Kákosy, 1998. 204.
194. Uo. 204.
195. 1Kir 14:25–26.; 2Krón 12:2–9.
196. Kronológiai ellenvéleményként ld. Rohl, 1995. 126–134.
197. Taylor, 2000. 352.
198. Uo. 366.
199. Kákosy, 1998. 204.
200. Taylor, 2000. 352.
201. Kákosy, 1998. 204.
202. Taylor, 2000. 352–353.
203. Uo. 353.; Kákosy, 1998. 205.
204. Jakab, 2012. 313–314.
205. Uo. 313.

Felhasznált irodalom

- Aharoni–Avi-Yonah, 2004 - Aharoni, Yohanan – Avi-Yonah, Michael: Bibliai atlasz. Budapest–Jeruzsálem, 2004, Szent Pál Akadémia–Carta.
- Allerhand, 1988 - Allerhand, Jacob: A zsidóság története. Ókor. Az első szentély pusztulásától a Talmud lezárásáig, bibliai bevezetéssel. Budapest, 1988, MIOK.
- Árvai, 2014 - Árvai Tamás Kristóf: Asszíria határain túl. Az ellenség képe az újasszír királyfeliratokban. In Buhály Attila–Reszler Gábor–Szoboszlay György (szerk.): Falak és választóvonalak. Nyíregyháza, 2014, Nyíregyházi Főiskola Történettudományi és Filozófia Intézet. 15–31.
- Bae, 2005 - Bae, Hee-Sook: Vereinte Suche nach JHWH. Die Hiskianische und Josianische Reform in der Chronik. Berlin, 2005, Walter de Gruyter GmbH & C
- Bedford, 2009 - Bedford, Peter R.: The Neo-Assyrian Empire. In Morris, Ian–Sheidel, Walter (ed.): The Dynamics of Ancient Empires. State Powers from Assyria to Byzantium. New York, 2009, Oxford University Press. 31–65.
- Buhály, 2010 - Buhály Attila: Urartu története és kultúrája. In Minya Károly (szerk.): Mesterfüzet. I. A tanári szakképzettségben részt vevő hallgatók számára. Nyíregyháza, 2010, Bessenyei György Kiadó. 27–46.
- Chanin, 2001 - Chanin, M.: The Kingdom of Armenia. A History. Richmond, 2001, Curzon Press.
- Dér–Horváth, 1999 - Dér Katalin–Horváth Pál: Bibliaismeret. Budapest, 1999, Műszaki Könyvkiadó.
- Dezső, 2006 - Dezső Tamás: Az asszír lovasság története. *Ókor*, 3–4. sz., 2006. 62–70.
- Dezső, 2012a - Dezső Tamás: The Assyrian Army. I. The Structure of the Neo-Assyrian Army as reconstructed from the Assyrian Palace Reliefs and Cuneiform Sources. 1. Infantinary. Budapest, Eötvös University Press, 2012.
- Dezső, 2012b - Dezső Tamás: The Assyrian Army. I. The Structure of the Neo-Assyrian Army as reconstructed from the Assyrian Palace Reliefs and Cuneiform Sources. 2. Cavalry and Chariotry. Budapest, Eötvös University Press, 2012.
- Dubovsky, 2006 - Dubovsky, Peter: Hezekiah and the Assyrian Spies. Reconstruction of the Neo-Assyrian Intelligence Service and Its Significance for 2 Kings 18–19. Roma, 2006, Editrice Pontificio Istituto Biblic
- EF - Biblia. Egyszerű fordítás. H. n., 2012, Nemzetközi Biblia Liga.
- Eliade, 1994 - Eliade, Mircea: Vallási hiedelmek és eszmék története. I. A kőkorszaktól az eluszisziszi misztériumokig. Budapest, 1994, Osiris–Századvég.
- Finkelstein–Silberman, 2003 - Finkelstein, Israel–Silberman, Niel Asher: Biblia és régészet. Az ókori Izrael történelmének két arca. Debrecen, 2003, Gold Book Kft.
- Gaál, 2005 - Gaál Ernő: A zsidó nép története. In Gaál Ernő–Kertész István: Az őskor és az ókor története. Eger, 2005, EKF Líceum Kiadó. 120–136.
- Goldstone–Haldon, 2009 - Goldstone, Jack A.–Haldon, John F.: Ancient States, Empires, and Exploitation. Problemes and Perspectives. In Morris, Ian–Sheidel, Walter (ed.): The Dynamics of Ancient Empires. State Powers from Assyria to Byzantium. New York, 2009, Oxford University Press. 3–29.
- Gordon–Rendsburg, 1997 - Gordon, Cyrus H.–Rendsburg, Gary A.: A Biblia és az ókori Közel-Kelet. Debrecen, 1997, Gold Book Kft.
- Grabbe, 2004 - Grabbe, Lester L. (ed.): Like a Bird in a Cage. The Invasion of Sennacherib in 701 bce. Sheffield, 2004, Sheffield Academic Press.
- Grayson, 2003 - Grayson, A. K.: Assyrian Civilization. In Hammond, Nicolas Geoffrey Lemprière (ed.): The Cambridge Ancient History III/2. The Assyrian and Babylonian Empires and Other States of the Near East, from the Eighth to the Sixth Centuries b. című Cambridge, 2003, Cambridge University Press. 194–228.
- Hahn, 1983 - Hahn István: Fönícia, Palesztina, Szíria. In Hahn István – Kákosy László–Komoróczy Géza (szerk.): Az ókor története II. Az ókori Kelet története. (Egyiptom és Elő-Ázsia.) Budapest, 1983, Tankönyvkiadó. 213–242.
- Hodossy-Takács, 2008 - Hodossy-Takács Előd: Móáb. Egy vaskori nép Izrael szomszédjában. Budapest, 2008, Új Mandátum Könyvkiadó.
- Holland, 2009 - Holland, Glen Stenfield: Gods in the Desert. Religions of the Ancient Near East. Plymouth, 2009, Rowman & Littlefield Publisher Incímű
- Jagersma, 1991 - Jagersma, H.: Izrael története az ószövetségi korban. Budapest, 1991, k. n.
- Jakab, 2012 - Jakab Attila: Frederick Mario Fales: Guerre et paix en Assyrie. Religion et impérialisme. (Les Conférences de l'École Pratique des Hautes Études 2.) Les Éditions du Cerf, Paris 2010. 247 Antik Tanulmányok, 2012. 313–318.
- Kákosy, 1998 - Kákosy László: Az ókori Egyiptom története és kultúrája. Budapest, 1998, Osiris Kiadó.
- Kalla, 2003 - Kalla Gábor: Az asszír főváros és a királyi propaganda – Ninive példája. Ókor, 2003/1. 9–18.
- Kessler, 1992 - Kessler, Rainer: Staat und Gesellschaft im vorexilischen Juda. Vom 8. Jahrhundert bis zum Exil. Leiden, 1992, Brilletve
- Kessler, 2011 - Kessler, Rainer: Az ókori Izrael társadalma. Történeti bevezetés. Budapest, 2011, Kálvin Kiadó.
- Klengel, 1977 - Klengel, Horst: Az ókori Szíria története és kultúrája. H. n., 1977, Gondolat.
- Komoróczy, 1983 - Komoróczy Géza: Mezopotámia története az őskortól a perzsa hódításig (i. e. 539). In Hahn István–Kákosy László–Komoróczy Géza (szerk.): Az ókor története II. Az ókori Kelet története. (Egyiptom és Elő-Ázsia). Budapest, 1983, Tankönyvkiadó. 84–210.
- Kőszeghy, 2009 - Kőszeghy Miklós: „Szőlőskertje volt barátomnak…" *Aetas*, 2009/4. 9–15.
- Lloyd, 2010 - Lloyd, Allan B. (ed.): A Companion of Ancient Egypt. Volume 1. H.n., 2010, Blackwell Publishing Ltd.
- Mattila, 2000 - Mattila, Raija: The King's Magnates. A Study of the Highest Officials of the Neo-Assyrian Empire. Helsinki, 2000, The Neo-Assyrian Text Corpus Project.
- Mayer, 1995 - Mayer, W.: Politik und Kriegskunst der Assyrer. Abhandlungen zur Literatur Alt-Syrien-Palästinas und Mesopotamiens. 9. Münster, 1995, k. n.
- Mayer, 2002 - Mayer, W.: Armee und Macht in Assyrien. In Chaniotis, A. – Ducrey, P. (ed.): Army and Power in the Ancient World. Stuttgart, 2002, k. n. 3–24.
- Mieroop, 2010 - Mieroop, Marc Van De: A History of Ancient Egypt. H. n., 2010, Blackwell.
- Miller–Hayes, 2003 - Miller, J. Maxwell – Hayes, John H.: Az ókori Izrael és Júda története. Studia Orientalia 3. Piliscsaba, 2003, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar.
- Moorey, 1985 - Moorey, P. R. S.: Bibliai tájak. Budapest, 1985, Helikon Kiadó.
- Naunton, 2010 - Naunton, Christopher: Lybians and Nubians. In Lloyd, Allan B. (ed.): A Companion of Ancient Egypt. Volume 1. Hn., 2010, Blackwell Publishing Ltd., 120–139.
- Oded, 1990 - Oded, Bustany: War, Peace and Empire. Justification for War in Assyrian Royal Inscriptions. Wiesbaden, 1990, k. n.
- ÓKTCh - Harmatta János (szerk.): Ókori keleti történeti chrestomatia. Budapest, 1964, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Oppenheim, 1982 - Oppenheim, A. Leo: Az ókori Mezopotámia. Egy holt civilizáció portréja. Budapest, 1982, Gondolat.
- Postgate, 2000 - Postgate, Nicolas J.: The Assyrian Army in Zimua. *Iraq*, 62. évf., 2000. 89–108.
- Roaf, 1998 - Roaf, Michael: A mezopotámiai világ atlasza. Az ókori Mezopotámia, Anatólia, Irán, Palesztina és Szíria. Budapest, 1998, k. n.
- Rogerson, 2010 - Rogerson, John: Ószövetségi uralkodók krónikája. Pátriárkák, bírák és királyok. Budapest, 2010, Móra Könyvkiadó.
- Rohl, 1995 - Rohl, David: Fáraók és királyok története. A Biblia – A mítosztól a történelemig. Debrecen, 1995, Gold Book Kft.
- Show, 2000 - Show, Ian: Egyiptom és a külvilág. In Show, Ian (szerk.): Az ókori Egyiptom története. Debrecen, 2000, Gold Book Kft. 330–345.
- Taylor, 2000 - Taylor, John: A harmadik átmeneti kor. In Show, Ian (szerk.): Az ókori Egyiptom története. Debrecen, 2000, Gold Book Kft. 346–384.
- Vér, 2009 - Vér Ádám: Az eunuch hűsége Asszíriában. In Rab Virág–Dévényi Anna–Sarlós István (szerk.): VII. Országos Interdiszciplináris Grastyán Konferencia előadásai. Pécs, 2009, Pécsi Tudományegyetem Grastyán Endre Szakkollégiuma.
- von Rad, 2007 - von Rad, Gerhard: Az Ószövetség teológiája. I. kötet. Izrael történeti hagyományainak teológiája. Budapest, 2007, Osiris Kiadó.
- Wiseman, 1989 - Wiseman, D. J.: The Assyrians. In Hackett, Sir J. (szerk.): Warefare in the Ancient World. London, 1989, k. n. 495–504.
- Young, 2012 - Young, Robb Andrew: Hezekiah in History and Tradition. Leiden, 2012, Brilletve

BIBLIATANULMÁNY

Heizer Tamás

Vezetők a változás élén*

2. rész

Hogyan viszonyuljon az egyház a változásokhoz? Alkalmazkodjon hozzájuk, eléjük menjen, vagy ellenálljon azoknak? Esetleg vannak olyan típusú változások, amelyeket egyenesen az egyháznak kellene előidéznie a társadalomban? És miközben az egyház maga is változik és változást hoz a környezetében, van-e, ami mégsem változhat éppen azért, hogy az egyház továbbra is egyház maradjon? Az előadás második része.

A VÁLTOZÁSOKHOZ VALÓ VISZONYULÁSI MÓDOK

A gyülekezet/egyház vezetői alapvetően négy módon viszonyulhatnak a változásokhoz, ami aztán hatással lesz arra, hogy mekkora mozgástere lesz a gyülekezetnek küldetése betöltéséhez.

(1) *Inaktív hozzáállás* – Az a magatartás, amikor a gyülekezet/egyház vezetői nem reagálnak a változásokra. Ez a gyakorlatban sokszor inkább halogatást jelent, amit aztán legtöbbször konzerválódás, elszigetelődés, gettó-reflexek követnek. Az egyháztörténelem egyik eklatáns példája az amish közösség, akik lehetnek tiszteletre méltóak, érdekesek stb. de nem „kompatibilisek" a társadalommal, amiben élnek, tehát számottevő hatást nem tudnak gyakorolni a világra. Jézus terve pedig nem az volt, hogy az egyház kivonuljon a világból, hanem hogy sóvá legyen benne.

(2) *Reaktív hozzáállás* – Az a magatartás, amikor a gyülekezet/egyház vezetői mindig csak a változás után reagálnak az abból előállt kényszerítő körülményekre. Ilyenkor a mozgástér általában már túlságosan szűk, emiatt valójában a legtöbbször csupán sodródásról van szó. Ebben az esetben a gyülekezet/egyház hasonlít egy olyan gumicsónakra, amit egy sebes hegyi folyó sodor, az utasok sem a sebességet, sem az irányt nem tudják befolyásolni, csupán a végzetes sziklákat próbálják kikerülni a manőverezéssel abban reménykedve, hogy majd csak lesz egy csendesebb szakasz is, ahol majd rendezhetik soraikat.

(3) *Preaktív hozzáállás* – Az a magatartás, amikor a gyülekezet/egyház vezetői a változás közben megpróbálnak hatást gyakorolni az azt előidéző folyamatokra. Vagyis amíg a dolgok még képlékenyek, addig küzdenek a gyülekezet számára fontos értékekért, mozgástérért, forrásokért, pozícióért stb.

(4) *Proaktív hozzáállás* – A legkiválóbb vezetők sajátja. Az a magatartás, amikor gyülekezet/egyház vezetői a változásoknak elébe mennek, megelőzik azokat, időben felismerve felkészülnek rájuk. Ehhez elengedhetetlen, hogy a vezetők Istent keressék vezetésért, látásért (ld. 2. pont). Ilyen példát olvashatunk az ApCsel 27,30-ban, ahol az egyház képes volt felkészülni egy éhínségre, mert Isten előre kijelentette számukra a közeli jövőt. De lényegét tekintve ugyan ilyen példa Pál beszélgetése az efézusi vénekkel, egy olyan változásra készíti fel őket, amiről tudta, hogy a közeljövőben be fog következni. Honnan tudta Pál, hogy nélküle kell vezetniük tovább? A válasz: Isten kijelentéséből. Szüksége lehet az egyháznak/gyülekezetnek ma is ilyen proaktív vezetőkre?

Láttuk a vezetők szerepét a változásokban, megvizsgáltuk azok forrásait és a változásokhoz való viszonyulás lehetséges módjait. Most a változások különböző típusairól lesz szó.

A VÁLTOZÁSOK FAJTÁI (TIPOLÓGIÁJA)

A változások nem egyformák, eltérőek jellegükben, horderejükben, következményeik jelentőségében, sebességükben, mélységükben stb.

A pozitív változások öt alapvető típusát figyelhetjük meg a Bibliában és az egyháztörténelemben. A változások mindegyik típusáról elmondható, hogy (1) megvan a céljuk/értelmük, (2) a Szentlélek az Igét és a vezetőket együtt használva idézi elő, (3) megtapasztaljuk egyéni életünkben, de kollektív, gyülekezeti szinten is.

Az Ige és a vezetők szerepéről még néhány szempontot látnunk kell. Az Igét az Ószövetségben három részre osztották fel:[48] (1) tóra = útmutatás, tanítás, (2) próféták, (3) zsoltárok (írások). Az Újszövetség ezekhez még egyet hozzátesz, (4) az evangéliumot.[49] Fontos, hogy megértsük: az élő Isten igéje szólal meg a tórában, a próféciában, a zsoltárokban és az evangéliumban, de másként. A gyülekezetben megfigyelhető változások előidézésében az Ige négy megnyilvánulásának valamelyike jut domináns szerephez.

A vezetők szerepéről már volt szó, most csak az Ef 4,9–14-ből szeretnék kiemelni annyit, hogy a vezetők között is különbségek vannak. Az apostolok, próféták, evangélisták, pásztorok és tanítók egy szolgálatban állnak, de különböző módon szolgálnak, eltérő ajándékaikkal összhangban. A változások előidézésében más-más szerep jut egyik vagy másik

*Az országos lelkipásztor-értekezleten (Balatonszemes, 2003) azt a feladatot kaptam, hogy tartsak előadást a vezetés és a változás kapcsolatáról. Az előadás után a lelkipásztori kar arra kért, hogy az előadás legyen hozzáférhető olvasható formában. Ez a cikk ennek a kérésnek tesz eleget, és az említett előadás alapján készült.

Gyülekezet és a változás öt formája
(az Ige és a vezetők szerepe)

Változás formái	Lényege	Miért van rá szükség?	Az Ige szerepe	Vezetők szerepe
1. Revolúció	Forradalomi változás	Megoldás a szellemi halálra	Evangélium 2.Kor 5:17-19	Apostolok és evangélisták
2. Evolúció	Fejlődésen alapuló változás	Megoldás a kis-korúságra és a hiányosságokra	Tóra = tanítás 2.Tim 3:16-17	Tanítók és pásztorok
3. Reformáció	Visszarendeződésen alapuló változás	Megoldás a torzulásokra	Prófécia és tanítás 2Kir 22-23.f., Ézs 31:6	Próféták és tanítók
4. Adaptáció	Alkalmazkodáson alapuló változás	Megoldás a külső változásokra	Prófécia és tanítás ApCs 15:28-29	Próféták és tanítók
5. Transzformáció	Átlényegülésen alapuló változás	Megoldás az el-vesztett dicsőségre	Zsoltárok (írások) és énekek 2.Kor 3:17-18	Szentszellem (dicsőítés vezetők)

Hullámos vonal = határátlépés. Első: üdvösség és kárhozat határának átlépése, második: hétköznapi és transzcendens tapasztalat határának átlépése

1. táblázat

ajándékkal felruházott vezetőnek. Így idéz elő a Szentlélek rajtuk keresztül sokféle változást a gyülekezetben.

A POZITÍV VÁLTOZÁSOK TÍPUSAI

Revolúció (1. táblázat, 1. sor)

A fogalom forradalmi, átmenet nélküli, ugrásszerű változást jelent. Valami hirtelen véget ér (sokszor el is pusztul), és egy teljesen új állapot, struktúra, rend jön létre, gyakran nagy áldozatok árán. Történelmi példa lehet a francia- vagy a nagy októberi szocialista forradalom, amikor egy társadalmi rend szinte egyik napról a másikra véget ért, és egy teljesen új jött létre. Mint tudjuk, ennek nagy ára volt, sokan haltak meg, vesztették el szeretteiket, egzisztenciájukat, eltartott egy darabig, amíg a rendnek egy másik fajtája kikristályosodott.

Lelki életünk személyes síkján ilyen változás az újjászületés, ami szintén forradalmi változás, hiszen valami egyszer csak véget ér, és egy teljesen új jön létre. Nem véletlen írja le az Újszövetség az új életet úgy, mint a régi ember (óember) halálát, vagy mint Isten új teremtését. Az új állapot nem a régiben gyökerezik, nem annak egy kijavított változata, teljesen új. A 2Kor 5,17–19 szerint Isten teremtő munkája áll mögötte. Valaki, aki addig nem létezett (új ember), Isten kegyelmének és teremtő hatalmának köszönhetően létezik, él és növekszik.

Az egyház történetében ilyen volt pünkösd. Az egyház nem létezett pünkösd előtt, a Szentlélek kitöltésének napján viszont „megszületett". Ma a gyülekezetplántálások során történik ugyanez lokális szinten. Egy településen nincs gyülekezet, aztán Isten hatalma előhívja.

Mi Isten célja a revolúcióval? Az egyéni élet síkján megoldás az Istentől elszakadt ember szellemi halálára. Az egyetemes egyház életének a síkján ez elsősorban egy múltbeli tapasztalat. Isten üdvtervének jelenlegi szakaszában az egyházzal különleges terve van. Ezért Isten pünkösdkor létrehozta a még nem létező egyházat, és teszi ezt ma is lokálisan az új gyülekezetek alapítása során.

Az Ige melyik megnyilvánulásának jut a fő szerep? Forradalmi változást a Szentlélek főleg az evangéliummal idéz elő. Az evangélium Isten ereje,[50] amely képes a szellemileg halott embereket életre kelteni. Az egyház szintjén azt látjuk, hogy pünkösd napján azonnal ez evangéliumot prédikálták és a megtértekből megszületett az egyház.[51] Ma is evidens, hogy nem lehet az evangélium hirdetése nélkül új gyülekezeteket plántálni. Új életek és új gyülekezetek ott jönnek létre, ahol a Szentlélek erejével szólal meg az evangélium.

A vezetők közül kiket használ elsősorban a Szentlélek? Az Újszövetség tanúsága szerint az apostolokat és az evangélistákat. Ők azok az egyházban, akik elvitték az örömhírt a föld végső határáig, és erre felkészítettek másokat is. Az ő különleges elhívásukat fontos komolyan vennünk akkor is, ha tudjuk, hogy a tanúságtételre minden tanítvány elhívást kapott.[52]

Evolúció (1. táblázat, 2. sor)

Az evolúciós[53] jellegű változás fokozatos, fejlődésen alapuló, ugrás nélküli változást jelent, ahol az új állapot az előzőből következik. A jelenlegi mindig csak átmeneti állapot az előző és a következő között. Például ilyen változás egy csecsemő fejlődése a születésétől a felnőtté válásán át a haláláig. Ez a változásoknak egy olyan típusa, ami folytonos mennyiségi és minőségi változások sorozatából áll, ahol az éppen aktuális állapot előfeltétele a következőnek. Például hiába szeretnénk, hogy egy gyerek olimpiai bajnok legyen középtávfutásban, ehhez előbb meg kell tanulnia járni, ez a fejlődési fokozat nem ugorható át.

Személyes életünk területén ilyen típusú változás a lelki formálódás, megszentelődés. Érettségre nem lehet szert tenni egyik pillanatról a másikra, csak az Úr Jézussal megélt folyamatos és szeretetteljes kapcsolat által. Néhány megrázó erejű átélés

nem hozhatja létre az érettségnek azt a fokát, amit Isten hosszú évek hűséges hitben járása, bibliaolvasása, imádságban való kitartása, szolgálata által akar kimunkálni bennünk.

Az egyház szintjén a változásnak erről a típusáról beszél az Ef 5,25–27. Az Ige itt Jézus Krisztust állítja példaként a férjek elé, mint aki önmagát adta azért, hogy az egyházat megtisztítva folt és ránc nélkül állítsa maga elé. Tehát a különböző felekezetekben élő, valódi keresztényekből felépülő láthatatlan egyház folyamatos megtisztuláson megy át, ahogy a történelemben előrehaladva egyre inkább közeledik a Bárány menyegzőjéhez.[54] Ez talán nem figyelhető meg az intézményesült, látható egyházon, mégis igaz, a csak Isten által ismert, láthatatlan egyházzal kapcsolatban.

Mi a célja ennek a változásnak? Megoldás a kiskorúságra és a hiányosságokra. A változásnak ezt a típusát figyelhetjük meg egy megtért hívő életében, ahogy egyre inkább Krisztushoz hasonlóvá formálódik.

Az Ige melyik megnyilvánulásának jut a főszerep? A tórának, vagyis a tanításnak. A héber *tóra* szó elsősorban olyan tanítást, útmutatást jelent, ami segít Isten népének az élet ösvényén maradni.[55] Az Újszövetségből hadd álljon itt két idézet, melyek az igét úgy mutatják be, mint ami növekedést és fejlődést idéz elő.

- 1Pt 1,25–2,2 *„... az Úr beszéde megmarad örökké. Ez pedig az a beszéd, amelyet hirdettek nektek. ...mint újszülött csecsemők a hamisítatlan lelki tejet kívánjátok, hogy azon növekedjetek az üdvösségre"*.
- 2Tim 3,16–17 *„A teljes Írás Istentől ihletett, és hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre; hogy tökéletes legyen az Isten embere, minden jó cselekedetre felkészített"*.

A vezetők közül elsősorban kiket használ a Szentlélek, hogy a változásnak ezt a fajtáját előidézze a hívők és az egyház életében? A tanítóknak jut a főszerep ezen a területen. Timóteusnak erre a tanítói felelősségre hivatkozik Pál apostol az 2Tim 4,16-ban.

Reformáció (1. táblázat, 3. sor)

A reformáció visszarendeződésen alapuló változást jelent, amikor valami úgy változik meg, hogy visszaformálódik az eredeti kiindulási állapotára. Ugyanezt jelenti az építőiparban elterjedt rekonstrukció szó is, amikor egy lepusztult épületet helyreállítanak az eredeti terveknek megfelelően pontosan olyanná, mint amilyen volt.

Egy ószövetségi példa Jósiás király,[56] akinek uralkodása alatt Izrael egy reformáción ment át. Amit ma mi reformációnak hívunk, azt a héber szöveg a *sub*-bal fejezi ki, az Ószövetség görög fordítása (LXX) pedig az *epistrephó*-val. Mindkét szó megtérést jelent, vagyis visszatérést ahhoz, az eredeti rendhez, amire Isten elhívta népét. A 2Kir 23,25-ben ezt olvassuk Jósiásról: *„Nem volt hozzá hasonló király őelőtte, aki úgy megtért volna az. Úrhoz*[57] *teljes szívével, teljes lelkével és teljes erejével, egészen a Mózes törvénye szerint; és utána sem támadt hozzá hasonló"*. A jósiási reform nagyon világossá teszi az Ige és a vezető szerepét. Az ige (a prófétai szó[58] és a tóra[59]) és az Istennek átadott életű vezető együtt idézik elő a reformációt.

A reformációra egyéni hívő életünk szintjén is szükségünk van. Amikor egy hívő ember letér arról az útról, amire Isten elhívta, akkor elengedhetetlen, hogy visszatérjen az eredeti elhívásából fakadó életmódhoz és célokhoz, tehát személyes reformációra van szüksége.

Mi a célja ennek a változásnak? Isten megoldást ad általa a megtűrt bűnök miatt bekövetkezett szellemi torzulásokra egyéni és közösségi életünk területén egyaránt.

Az Ige melyik megnyilvánulásának jut a főszerep? Amint azt már láttuk, a prófétai ige és a tanítás együttes hatása idézi elő. A prófétai ige, ami megtérésre hív[60] és ezzel elindítja a változást. A tanítás, ami újból feltárja Isten eredeti tervét, és ezzel irányítja a változást. A 2Kir 23,1–3 hangsúlyozza, hogy a reformáció alapját a tóra képezte. A változások nem akármilyen irányba haladtak, hanem Isten útmutatásához (tóra) tértek vissza a gyakorlat szintjén. A tóra felolvasásának célja Isten akaratának megértése volt. Feltételezhetjük, hogy a király nemcsak a felolvasásáról, hanem a megértéséről is gondoskodott, ahogy történt ez a nehémiási reform[61] idején is.

A vezetők közül elsősorban kiket használ a Szentlélek, hogy a változásnak ezt a fajtáját előidézze a hívők és az egyház életében? A prófétákat, akik által megtérésre hív, és a tanítókat, akik által újból feltárja az eredeti tervét, amihez vissza kell térni.

Szinte közhely, mégis nagyon fontos hangsúlyozni, hogy az egyháznak folyamatos reformációban kell élnie. A reformáció nem tudható le emlékünnepélyekkel, az egyház minden történelmi korszakban kap valamilyen kihívást ezen a területen. A XVI. században az egyház komoly reformáción ment át. Talán a három legfontosabb változás (1) az ige tekintélyének, (2) az evangélium szívének (hit által való megigazulás) és (3) a hívők egyetemes papságának helyreállítása volt. Azonban a reformáció nem ment végig következetesen a megkezdett úton. Nem tért vissza a Szentíráshoz (többek között) a keresztség kérdésében és a biblikus gyülekezetmodell kérdésében sem. Akkor az anabaptisták életébe került, hogy ők megpróbáltak visszatérni az Igéhez ezekben a kérdésekben is. Tehát annak ellenére, hogy az egyház sok tekintetben megújult, a reformáció mégis csak részleges volt. Például a misszió helyreállítása csak a XVIII. században következett be. A pneumatológia[62] helyreállítása a XIX. században indult el[63] és tart még napjainkban is, nagyon sok tévelygés és méltatlan teológiai harc árán. Úgy tűnik, hogy ma az istentisztelet teológiájának és gyakorlatának átgondolása a házi feladat. Az imádat kérdése elemi erővel tör fel a fiatal generációban, és jól tesszük, ha ebben megint csak észrevesszük, hogy Isten tesz fel kérdéseket az egyháznak. Balga dolog liturgiai hagyományokra hivatkozni vagy kizárólagosságra törekedni az énekanyagunk műfajában, amikor magunk is tisztában vagyunk azzal, hogy a liturgia az évezredek során sokat változott, és hogy a reformáció korában használták fel az akkori populáris zenét a legnagyobb szabadsággal. A reformáció természete nem engedi meg, hogy elintézzük évenkénti megemlékezéssel. Amíg a világ újjáteremtése meg nem történik, az egyháznak folyamatos reformációban kell élnie!

Adaptáció (1. táblázat, 4. sor)

Az adaptáció alkalmazkodáson alapuló részleges változtatást jelent. Tehát valaminek a részleges átalakítását annak érdekében, hogy az eredeti funkció megváltozott feltételek mellett is megmaradhasson, illetve működőképes legyen.

Például egy Angliában gyártott autó kormányoszlopát át kellett szerelni a jobb oldalról a bal oldalra, mielőtt Európában forgalomba helyezték. Az autó kifogástalanul működött, de egy környezeti elem változása miatt csak abban az esetben lehetett forgalomba állítani, ha a szükséges korrekción átesett. Adaptálni kellett az európai közlekedési szabályokból adódó eltérő környezeti adottságokhoz.

Az adaptáció olyan típusa a változásnak, amire a személyes lelki életünk szintjén is nagy szükségünk van. Például egy egyedülálló keresztényből férj, apa, majd nagyapa lesz. A

kereszténységét adaptálnia kell megváltozott szerepeire. Krisztussal megélt közössége ugyanaz, de kibővült azoknak a szerepeknek a köre, ahol a hitét meg kell élnie a mindennapok során. Az ebből fakadó változások elkerülhetetlenek és szükségesek.

Az egyház életében is elengedhetetlen fontosságú az adaptív változás. Például gondoljunk arra, hogy az egyház jelen volt a rabszolgatartó, a feudális, a kapitalista és a kommunista társadalomban, de jelen van a fogyasztói társadalomból most formálódó információs vagy posztmodern társadalomban is. Az egyháznak ahhoz, hogy a változó társadalmi környezetben betölthesse örök küldetését, változnia kell, adaptálódni a változó társadalomhoz. Ilyen adaptív változásra olvashatunk példát az ApCsel 15,28–29-ben, amikor is a kereszténységet adaptálni kellett a pogány környezetre. Egy másik fontos példa, amikor Pál apostol adaptálja az örök evangéliumot először a zsidóknak (ApCsel 21,40–22,21) majd a pogányoknak (26,1–29).

Mi tehát a célja ennek a változásnak? Megoldás a külső környezet változásaira. Fontos megérteni, hogy az adaptáción alapuló változás során nem lényegi változásról van szó: nem változik a lényeg, nem változik a funkció, a küldetés, az evangélium. Pont azért van szükség az adaptív változásra, hogy a környezeti változások ellenére is a lényeg maradhasson a lényeg az egyházban. Ennek a jelentőségét ismerték fel a reformátorok, amikor szakítottak a latinnal - mint a liturgia nyelvével -, és az istentiszteleteken nemzeti nyelven zajlott minden. Ha a társadalmi környezetben megbukott a Római Birodalom, és jó ideje már nem a latin a beszélt nyelv, sőt már senki sem érti azt, akkor teljesen fölösleges latinul misézni tovább, hiszen semmilyen üzenetet nem képes továbbítani azok számára, akiket meg kellene szólítani egy keresztény istentiszteletnek.

Számunkra például ez azt jelenti, hogy baptistának lenni azt jelenti, hogy azt tesszük, amit az elődeink, és nem azt, hogy ugyanúgy csináljuk a dolgokat mint ők. Elődeinknek soha nem állt szándékukban, hogy saját koruk problémái mellett a XXI. század problémáit is megoldják. Ezeket meghagyták nekünk! De ha most visszajöhetnének közénk, akkor joggal kérhetnék számon azokat az örök és változhatatlan alapokat, amelyekre az egyház szilárdan ráépülhetett mindig a történelem során. Igaza van Klaus Douglassnak, hogy számos lelkipásztor és vezető problémája az, hogy az új évezred egyházát és gyülekezeteit a XVI., XVII. és XVIII. század eszközeivel akarja építeni. Ez körülbelül ahhoz hasonlít, mintha az e-mail korában az egyház a postagalambhoz ragaszkodna, mert az már Noé bárkájában is ott volt, de a számítógép nem. Nem ártana mindezt végiggondolni hangszerekkel, zenei stílusokkal, kommunikációs csatornákkal és istentiszteleti formákkal kapcsolatban is.

Az ige melyik megnyilvánulásának jut a főszerep? A prófétai ige és a tanítás együttes hatása idézi elő[67] az egészséges adaptációt. A prófécia útmutatás lehet egy adott helyzetre, és a tóra (a tanítás) képes felmutatni az örök szempontokat és az adaptációt igénylő területeket egyaránt.

A vezetők közül elsősorban kiket használ a Szentlélek, hogy a változásnak ezt a fajtáját előidézze a hívők és az egyház életében? Prófétákat, akik által közli Isten, hogy mihez kell alkalmazkodni,[68] és tanítókat, akik által tisztázza, hogy hogyan kell élni az új kihívások között, hogyan alkalmazható az örök ige új körülményekre is.

Transzformáció (1. táblázat, 5. sor)

A transzformáció átlényegülésen alapuló változást jelent. Az átlényegülés egy különleges határ átlépéséből fakadó, belülről kifelé ható átalakulás.[69] Ezt a „határátlépést" jelöli a „transz" szócska azokban az összetett szavakban, amikben jelen van. Például a transzcendens megtapasztalás egy a hétköznapi/e világi tapasztalat határait átlépő szellemi megtapasztalás.

A transzformáció is egy ilyen „határátlépésen" alapuló belső változás. Az egyik legvilágosabb újszövetségi példa a Mk 9,2–3-ban[70] olvasható: „Jézus maga mellé vette Pétert, Jakabot és Jánost, felvitte csak őket külön egy magas hegyre, és szemük láttára elváltozott. Ruhája olyan tündöklő fehérré lett, amilyenre nem tud ruhafestő fehéríteni a földön". De nem csak Jézus Krisztussal kapcsolatban említi meg az Újszövetség a transzformációt, a 2Kor 3,17–18-ban minden hívőre alkalmazza: „Az Úr pedig a Lélek, és ahol az Ur Lelke, ott a szabadság. Mi pedig, miközben fedetlen arccal, mint egy tükörben szemléljük az Ur dicsőségét mindnyájan, ugyanarra a képre formálódunk át az Ur Lelke által dicsőségről dicsőségre". Ahol a magyar fordításban Jézusról azt olvastuk, hogy *„elváltozott"*, a hívőkről pedig, hogy *„formálódunk"*, ott mind a két esetben a görög *metamorphoó* igét használja az eredeti szöveg, aminek egyik latin megfelelője a „transzformáció".[71]

Mi a célja ennek a változásnak? Megoldás az ember elvesztett dicsőségére. Az ember mint Isten képmása magán hordozta Isten dicsőségét, ahogy a hold tükrözi a nap fényét. A bűn miatt az emberben az isteni képmás összetört, azóta az ember Isten dicsősége nélkül él. Ahogy a Róm 3,23-ban olvassuk: „mindenki vétkezett, és híjával van az Isten dicsőségének". A megváltásban Isten nemcsak a kárhozattól való megmenekülésünknek fizette meg az árát, hanem az ember elvesztett dicsőségét is helyreállítja azáltal, hogy Krisztushoz hasonlóvá formálja.[72] Ezt fejezi ki az előbb idézett 2Kor 3,17–18 is, amikor azt mondja, hogy „miközben fedetlen arccal, mint egy tükörben szemléljük az Úr dicsőségét mindnyájan, ugyanarra a képre formálódunk át az Úr Lelke által dicsőségről dicsőségre". Hogyan lehetséges ez? Jézus a megdicsőülés hegyén imádkozott. A második korinthusi levél pedig az „Úr szemlélését" hangsúlyozza, aminek legmélyebb megtapasztalása a Szentlélek által[73] inspirált imádat során történik. Tehát sok összetevője lehet annak, ahogy egy hívő Krisztus képére formálódik, de elképzelhetetlen az imádság és az imádat[74] nélkül.

Az Ige melyik megnyilvánulásának jut a főszerep? A zsoltároknak,[75] amiket az imádság és az imádat mintájaként tárt elénk Isten. A Zsoltárokról elmondható, hogy az ószövetségi és újszövetségi hívők „imakönyve" volt, gazdag kincsestára évszázadok Istennel kapcsolatos mély megtapasztalásainak. A zsoltárok imádkozása, éneklése Jézus életének is része volt. Zsoltárokat énekelve megy ki tanítványaival együtt az olajfák hegyére[76] és a 22. zsoltárral[77] a száján hal meg. Az első gyülekezetek szintén éneklik a zsoltárokat himnuszokkal és szellemi énekekkel együtt (Kol 3,16).[78] Az imádat nem korlátozható az éneklésre és a zenére, de szoros a kapcsolat a kettő között. Az énekre/zenére úgy tekint a Biblia, mint ami eszköz a Szentlélek kezében arra, hogy felkészítse a hívők szívét az Isten jelenlétébe való belépésre, a vele való személyes találkozás átélésére.[79]

A vezetők közül kiké a főszerep? Az Újszövetség nem egy emberi vezetőt emel ki a többi közül, hanem a vezetők vezetőjére, a Szentlélekre mutat rá. A 2Kor 3,17–48-ban láttuk, hogy a transzformációban a főszerep az övé: *„miközben fedetlen arccal, mint egy tükörben szemléljük az Úr dicsőségét mindnyájan, ugyanarra a képre formálódunk át az Úr Lelke*

által dicsőségről dicsőségre…” Amikor az imádságot/imádatot közösségi szinten gyakoroljuk, akkor fontos eszközök a zenei vezetők, dicsőítésvezetők, istentisztelet-vezetők, de a Szentlélek kezében. Nagyon fontos az ő szerepük, hiszen teret engedhetnek annak, vagy gátolhatják azt, hogy az istentiszteleteken a Szentlélek változást idézzen elő a gyülekezet és a hívők életében.

Áttekintettük röviden a változások fajtáit és a vezetők valamint az Ige szerepét ezekben a változásokban. Végül gondolkodjunk el azon, hogy miért olyan nagy a vezetők felelőssége a változásokban!

A VÁLTOZÁS TÉTJE: NÖVEKEDÉS VAGY ELMÚLÁS

Az inflexiós pont

Minden szervezet életének van egy sajátos „életgörbéje”, aminek vannak fontos és jellegzetes szakaszai. Látható az alábbi ábrából, hogy minden szervezet először is valamilyen okból létrejön, aztán egy gyorsuló növekedési pálya után a növekedés először lelassul, aztán meg is áll. Ennek okai részben a környezeti változásokban, részben a szervezet belső folyamatainak változásában keresendők. A profitorientált szférában a növekedést az elért pénzügyi eredményben mérik. Azt a pontot, ahol a növekedés megáll és lassan átfordul a hanyatlásba, „inflexiós pontnak” hívja a szakirodalom. Ez egy kritikus pont, ha a vezetők itt képesek megújítani a szervezetet, akkor újabb növekedési pályára tudják állítani, ha nem, akkor először lassabb, utána azonban gyorsabb hanyatlás vezet az összeomlásig, amit a csődeljárás és a felszámolás zár le. A szervezet megszületett, növekedett, hanyatlott és a végén meghalt.

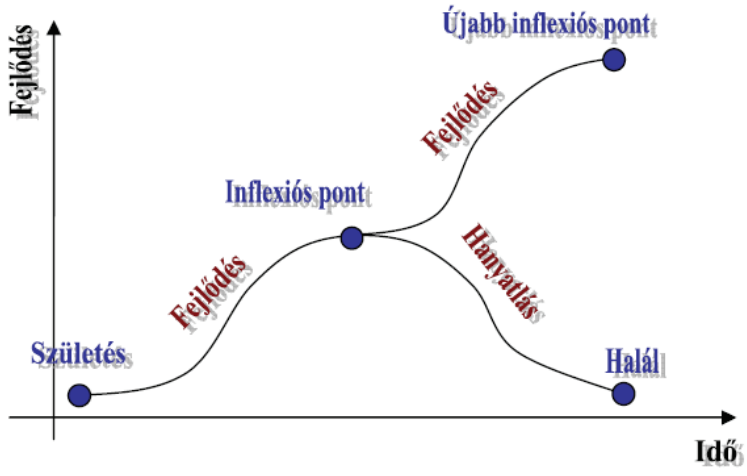

Az egyház inflexiós pontja a megtérési pont

Mindez egy gyülekezetre nézve is igaz. A történelem során gyülekezetek születtek, növekedtek, indultak hanyatlásnak és végül megszűntek létezni. Az Újszövetségben az efezusi gyülekezet életgörbéjét kísérhetjük figyelemmel az inflexiós pontig, az egyháztörténelemből pedig ismerjük azt, ami utána következett.

Pál apostol második missziós útja során már járt Efézusban (ApCsel 18,19–21), de a gyülekezet csak a harmadik út során alakul meg (19,1–7). Szinte azonnal intenzív növekedésnek indult oly annyira, hogy a helyi gazdaság átformálódott a hatására (8–31) és politikai tényezővé vált (32–40). A Jelenések könyvéből viszont értesülünk arról, hogy a gyülekezet elérkezett az „inflexiós pontjához”, vagyis megtérésre szorul. „Emlékezzél tehát vissza, honnan estél ki, térj meg, és tedd az előbbiekhez hasonló cselekedeteidet, különben elmegyek hozzád, és kimozdítom gyertyatartódat a helyéből, ha meg nem térsz”. (2,5) Mi történt? Az Úr Jézus sok mindenért megdicséri – többek között a teológiai tisztaságért és a kitartó szolgálatért –, de az első szeretetet hiányolja. Ha nem képes megújulni a gyülekezet, akkor a halál vár rá. A történelemből tudjuk, hogy ez a figyelmeztetés hiába hangzott el, a gyülekezet nem volt képes tartósan megújulni az Úr Jézus iránti szeretetében, ebből kifolyólag a teológiájában is hanyatlani kezdett.

A teológiai problémák csíráit felfedezhetjük már az első timóteusi levélben. Timóteus éppen Efezusban teljesít szolgálatot, és őt bátorítja Pál, hogy különböző problémákkal szemben, hogyan vegye fel a harcot. Úgy tűnik, hogy ez a harc részben sikeres volt, hiszen a Jelenések könyvében dicséretet kap a gyülekezet a hamis apostolokkal szemben tanúsított ellenállásért, de ezzel együtt a bekövetkezik egy tipikus hiba. A teológiai tisztaság olyan fontossá vált, hogy a szeretetkapcsolatot kiszorította a gyülekezet életéből. Pedig – amint azt tudjuk az Úr Jézustól – az igazság nem egy elv, hanem egy személy: „én vagyok az igazság” – mondja Jézus. Tehát az igazságot nem birtokolni lehet, hanem kapcsolatban lehet vele lenni. A képlet egyszerű: igazság - szeretetkapcsolat = halott ortodoxia, igazság + szeretetkapcsolat = élő hit. Az ortodoxia végül tévelyegni fog, az élő hit viszont mindig képes megújulni. Szomorú történelmi tény, hogy Efezusban épült az első templom, amit a mária-kultusz tiszteletére emeltek. Ma már a város sem létezik, a helyén egy mocsár található.

A hanyatlást és az „inflexiós pont” beállását több okra is vissza lehet vezetni. Nem csupán bűnök idézhetik elő. Sokszor megtörtént már, hogy a gyülekezetek nem vettek tudomást olyan társadalmi folyamatokról, amikhez alkalmazkodniuk kellett volna, hogy időszerűek maradhassanak az evangélium továbbadásának módjában. Ebben az esetben az adaptív változás is engedelmesség kérdése. Ha a gyülekezet nem hajlandó figyelni Istenre ezen a területen, akkor a figyelmetlenségből előbb-utóbb az engedetlenségbe csúszik át. Amikor erre az Úr felhívja a figyelmet, akkor bizony megtérésre van szükség.

Megtérés vagy a sírok meszelése

Az egyház/gyülekezet inflexiós pontja mindig megtérési pont. Az egyház megújulását nem lehet a külsőségek puszta megváltozásával elintézni. Jézus keményen ellene szól ennek a vallásos mentalitásnak, amikor a farizeusokat figyelmezteti: *„Jaj nektek, képmutató írástudók és farizeusok, mert hasonlítotok a meszelt sírokhoz, amelyek kívülről szépnek látszanak, de belül tele vannak a holtak csontjaival és mindenféle tisztátalansággal”*. (Mt 23:27) A belső megújulás nélküli külső változás olyan, mint halottnak a smink, ha szépnek is látszik messziről, közelről mégis büdös.

Az Újszövetség két fontos kifejezéssel írja körül azt a változást, amit Isten látni akar a megtérési pontnál. Az egyik a *metanoia,* ami a szív belső gondolkodásmódjának megfordulását jelenti, a másik az *epistrephó,* ami visszatérést jelent egy elhagyott kiindulási ponthoz. A *metanoia* külső

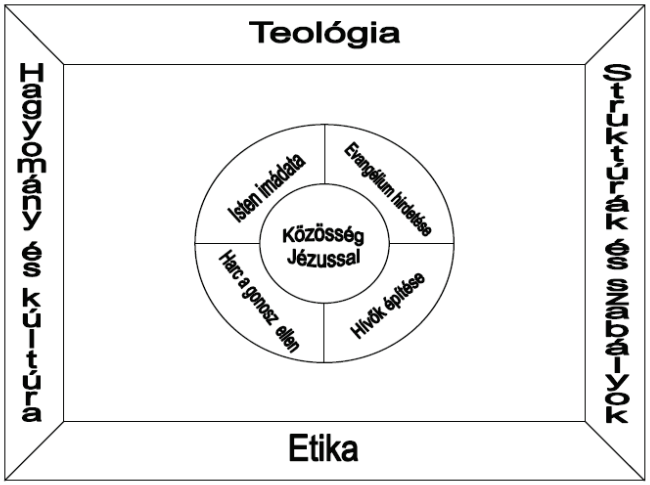

szemlélő által nem látható belső változásra utal, az *episztrephó* viszont a kívülállók által is jól látható tettekben nyilvánul meg. Tehát az igazi változás a szívtől halad a cselekedetek felé, a középponttól a perifériák felé.

Mi következik ebből az egyházra/gyülekezetre nézve? Amikor pásztorokat és gyülekezeti vezetőket látnak megtérni a tagok, akkor ez őket is megtérésre ösztönzi. Amikor az apák megtérését látják a fiak, akkor ez a gyermekeket is megtérésre fogja ösztönözni. Amikor a döntéshozó generáció meg fog térni, akkor a fiatalok is megtérnek majd. Amikor a világ látja megtérni a hívőket (régóta megtűrt bűneikből), akkor a még nem hívő társadalom tudni fogja, mit jelent megtérni. Ne feledjük: előbb a középpont, utána a perifériák!

Miért fontos tehát, hogy a vezetők helyesen viszonyuljanak a változásokhoz? Mert a gyülekezet fennmaradása és fejlődése a tét.

BEFEJEZÉS, ÖSSZEGZÉS

Mi a vezetők felelőssége a változásokkal kapcsolatban? Hogy bizonyos dolgok ne változzanak meg, és hogy bizonyos dolgok megváltozzanak a gyülekezetben.

A vezetést az Újszövetség sokszor a hajózás szakkifejezéseivel írja körül. Hadd világítsam meg a vezetők szerepét a hajózásból vett illusztráció segítségével. Gondoljunk egy vitorlás hajóra, aminek célját a tulajdonos New York kikötőjében határozta meg. Mi a dolga a kapitánynak? A célról nem ő dönt, a szelet sem ő csinálja, de arról neki kell gondoskodnia, hogy ami változhatatlan ne változzon meg, és ezt úgy éri el, hogy minden másban folyamatosan változásokat idéz elő. Mi az, ami nem változhat? Az úti cél: New York. A hajó tulajdonosa döntött, az ő akarata szent és sérthetetlen. Bárkinek volna kedve valami más végállomáshoz a hajón tartózkodók közül, a kapitány nem fog belemenni, mert ez zendülés lenne! Mi az, ami változik? Szinte minden más. A környezet és a körülmények (hőmérséklet, szél, csapadék hullámok stb.), a legénység (az emberek egészségi állapota, a szolgálati beosztás, a matrózok tapasztalata, a fedélzeten lévők hangulata stb.), a hajó műszaki állapota és sorolhatnánk tovább. Ez mind-mind változhat, sőt ezek fényében a kapitánynak változásokat kell előidézni annak érdekében, hogy a lényeg mindeközben semmiképpen ne változzon, vagyis a hajó célba érjen.

Ez így van egy egyházzal/gyülekezettel is. Egy egyház/gyülekezet identitását két dolog határozza meg: (1) a középpont és (2) a keretek. Ezek közül a középpont nem változhat meg soha a történelem során, a kereteknek viszont szükségszerűen változniuk kell és változnak is. A szomszédos ábra ezt a viszonyt hivatott ábrázolni. Egy értékes festményt értékes keretbe illik tenni. De egy festmény értékét nem a keret értéke határozza meg. A keretet többször is ki lehet cserélni, ha ezt valami indokolja, a kép értéke ettől nem változik.

Az egyház esetében az értékes festmény a középpont, ami nem változhat. Az egyház elhívása és dicsősége, hogy egy olyan természetfeletti kapcsolatból éljen, ami Urával összekötudniillik Ebből a kapcsolatból fakad küldetésének négy eleme, hogy dicsőítse az élő Istent, hirdesse az evangéliumot, építse a megtért hívőket, és szembeszálljon a gonosz személyével és munkájával. Az Úr Jézussal nap mint nap megélt közösség és az ebből fakadó küldetés nem változhat meg, és a vezetőknek nagyon fontos szerep jut abban, hogy ez így is legyen.

Az egyház esetében a keretek is nagyon fontosak, de szemben a középponttal, azok változhatnak, sőt szükségszerű, hogy változzanak. Az egyház számára a keret négy fontos elemből áll.

(1) Először is a *teológiából*, ami az egyház bizonyságtétele arról, amit az Igéből megértett. A teológia változása szükségszerű, egyrészt az elhajlások miatt, másrészt a fejlődés[80] miatt. Alapvető fontosságú, hogy képesek legyünk különbséget tenni az egyház teológiája és Isten igéje között. Amikor a kettő közé egyenlőségjel kerül, akkor nincs lehetőség a teológiai megújulásra, és elkerülhetetlenné válik a herezis. A teológiai elhajlás korrekciójára jó példa a reformáció által indukált teológiai megújulás. De ha az egyház ennyivel megelégszik és azok megőrzésére törekedve nem hajlandó továbbhaladni, akkor a reformáció ortodoxiába fordul át.

(2) A keret második eleme az *etika*, vagyis az egyház tanítása erkölcsi kérdésekről. Ez is változik. Egyrészt azért, mert a történelem újabb és újabb kérdéseket vet fel,[81] másrészt mert az egyház látása[82] is változik bizonyos kérdésekről. Ha az egyház ezen a területen nem hajlandó változni, akkor az erkölcsi tisztaság demagóg törvénykezésbe fordul át.

(3) A keret harmadik elemét a *hagyományok és a kultúra* képezi. Nincs olyan közösség vagy mozgalom, ami ne teremtene hagyományt, és ahol ne alakulna ki valamilyen egyedi kultúra. Mindkettőnek vannak áldásos oldalai,[83] de maga az Úr Jézus figyelmeztet a veszélyeire[84] is. Sajnos túl gyakran előfordult már a történelem során, hogy az egyház összetévesztette a hagyományát és kultúráját Isten igéjével, és egyenértékűnek tartotta azokat. Ebből aztán logikusan következik, hogy az egyház összetéveszti a hagyományok és kulturális értékek őrzését a küldetésével.

(4) A keret negyedik elemét a *struktúrák és szabályok* alkotják. Az egyház itt a földön nem élhet struktúrák[85] és szabályok[86] nélkül. A legmerevebb struktúrák és legkeményebb szabályok sokszor azokat a közösségeket jellemzik, akik magukat saját szabadságukkal általtják. De bármennyire is fontosak a struktúrák és szabályok, mindig alá kell rendelni azokat az egyház/gyülekezet küldetésének. Ha az egyház nem hajlandó ezen a területen változni, akkor bürokratikus hivatallá válik a pnematikus Krisztus-test.

Az egyházi/gyülekezeti vezetők egyik legfontosabb feladata, hogy a gyülekezetben és a gyülekezeti tagok személyes életében a centrum soha semmilyen körülmények között ne változzon. Hogy ez így legyen, a vezetőknek változásokat kell előidézniük szinte minden más területen összhangban az egyház Urának megértett akaratával. Csak így lehetséges, hogy az egyház életében mindig a lényeg maradjon a lényeg.

Jegyzetek

48. Jézus is ezt követi például a Lk 24,44-ben.
49. Természetesen az evangélium már az Ószövetségben jelen volt üdvpróféciák, ígéretek formájában.
50. Róm 1,16
51. ApCsel 2,14–47
52. Mt 28,18–20, ApCsel 1,8, Lk 12,8–9
53. Nem a természettudományok művelői között elterjedt hipotézisről van szó. Mint tudjuk az evolúció — mint az élet kialakulására adott alternatív válasz — manapság recseg-ropog, készül az összeomlásra. Ebben a cikkben a latin szó eredeti értelmében használom, aminek semmi köze az evolúció tanhoz.
54. Jel 19,6–10
55. Lásd 5Móz 30,15–20
56. 2Kir 22–23.f. vö. 2Krón 34–35.f.
57. אֲשֶׁר־שָׁב אֶל־יְהוָה illetve ἐπέστρεψεν πρὸς κύριον
58. Lásd Hulda prófétanő szerepét (2Kir 22,14kk).
59. Lásd a megtalált tóratekercs szerepét (2Kir 22,10–11).
60. *„Ezért indulj, kiáltsd ezeket a szavakat észak felé! Ezt mondd, Térj meg, elpártolt Izrael – így szól az Úr –, akkor nem haragszom rátok! Mert én hű vagyok – így szól az Úr –, nem tart örökké haragom”.* (Jer 3,12) *„Miért siránkozik az élő ember, a férfi, ha vétkezett? Inkább kutassuk, vizsgáljuk meg útjainkat, és térjünk meg az Úrhoz!”* (JSir 3,39–40)
61. Neh 8k.
62. Szentlélek személyéről és munkájáról szóló tanítás és az ebből fakadó egyházi gyakorlat.
63. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy azelőtt nem lett volna Szentlélekről szóló tanítás, vagy ő nem működött volna az egyházban. De azt igen, hogy a karizmatikus mozgalom felbukkanásával elkerülhetetlenné vált annak becsületes végig gondolása, hogy mit hiszünk és – ami ugyanilyen fontos – mit élünk meg evangéliumi hívők mindabból, amit az Ige tanít a Szentlélek személyéről és munkájáról.
64. Úgy látom, hogy a karizmatikus mozgalom által Isten egy fontos kérdést tett fel az evangéliumi világnak. A problémát nagyon jól fejezik ki *Békési Andor* (református teológus) szavai, „Be kell látnunk, hogy a halott ortodoxiából indultunk, a racionalizmusban nyakig ültünk, ezért a pneumatológiai vákuum elkerülhetetlenül kialakult bennünk”. (Békési, 1977). Itt az ideje, hogy elhagyva a karizmatikus — antikarizmatikus „lövészárkokat”, találkozzunk újból a Bibliánál a teológiai prekoncepciók helyett.
65. Minden idegszálukkal, szívük teljes szeretetével kapcsolódtak Jézushoz, és teljesítették küldetésüket.
66. Klaus Douglass, 2002. 67.
67. Az ApCsel 15,28–29 egyszerre hivatkozik a Szentlélek aktuális vezetésére (ennek hátterében az Úsz–ben általában prófécia áll), és a tóra szavaira (tanítás).
68. Pl. Jer 29,1–14, üzenet a fogságban élőknek, adaptálódni kell az új szituációhoz, ez Isten akarata.
69. transz [= valamin túl] + formare [= alakítani]
70. Vö. Mt 17,1–3, Lk 9,28–36
71. A 2Kor 3,18 latin fordításában pontosan ezt a szót olvassuk. „nos vero omnes revelata facie gloriam Domini speculantes in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem tamquam a Domini Spiritu”.
72. Róm 8,29
73. Jézus is az Igazsághoz és a Szentlélek munkájához kapcsolja az igaz imádatot (Jn 4,23–24). Tehát az igazi imádat mindig biblikus és Szentlélektől vezetett, vagyis őáltala inspirált. Ha az igazságtól elhajlunk, hiába a tüzes lelkesedés, de a Szentlélek személyes jelenléte nélkül birtokolt igazság sem több önigaz dogmatizmusnál.
74. Az imádat és dicsőítés az újszövetségben nagyon sok dolgot jelent. Erre figyelmeztet az a gazdag szókincs is, amivel az Újszövetség erről beszél. Az Újszövetség idevonatkozó szókincséről bővebbet lásd „A dicsőítés témakörével kapcsolatos újszövetségi kifejezések” című szótanulmányt (Heizer, 2002).
75. Az Ósz hármas felosztásában az egyik nagy egység népies elnevezése, ami az írástudók által inkább használt „Írások” megfelelője. Vö. Lk 24,44. (Balázs, 1998., ‘pszalmosz’ szócikk)
76. Mt 26,30
77. Mt 27,46 vö. Zsolt 22,2
78. Lásd még, 1.Kor 14,15,26, Ef 5,19, Jak 5,13
79. Nagyon sok példát találunk a zsoltárokban erre, ezeken kívül had emeljem ki a 2Kir 3,15–öt.
80. A teológia fejlődését már önmagában az is igazolja, hogy minden teológiai oktatásban több olyan tárgyat is oktatnak, melyek az úgynevezett teológiatörténet tárgykörébe tartoznak. Pl., dogmatörténet, hermeneutikatörténet stb.
81. Ilyen újabb kori etikai természetű kérdések merültek fel pl. a genetika fejlődésének következményeként. Szabad–e emberi szöveteket vagy éppen embert klónozni?
82. Egy tipikusan ilyen terület pl. a szexualitás megítélése. Ha összevetünk egy viktoriánus korbeli etikai művet egy maival, ég és föld a kettő közötti különbség.
83. Pl. erős kohéziós erőt ad egy közösségnek mind a közös hagyomány, mind a közös kultúra.
84. *„Ti pedig miért szegitek meg a ti hagyományotokért az Isten parancsolatát?”* (Mt 15,3)
85. Pl. szervezeti formák, amiket meghatároz a munka-, hatáskörmegosztás és a koordinációs eszközök.
86. Ilyenek végül is a hitvallások és a szervezeti és működési szabályokat összefoglaló alapokmányok.

Felhasznált irodalom

- Balázs Károly (1998): Újszövetségi szómutató szótár, Logos Kiadó, Budapest.
- Budai Balázs Benjámin (2002): e-Goverment, avagy kormányzati és önkormányzati kihívások az on-line demokrácia korában, AULA Kiadó, Budapest.
- Csáth Magdolna (2001): Stratégiai változásmenedzsment, AULA Kiadó, Budapest.
- Douglass, Klaus (2002): Az új reformáció, 96 tétel az egyház jövőjéről, Kálvin Kiadó, Budapest.
- Finzel Hans (2001): A vezetők 10 leggyakoribb hibája, KIA, Budapest.
- Heizer Tamás (1994): Gyülekezeti tisztségviselők az Újszövetségben (Szakdolgozat, Baptista Teológiai Akadémia, Budapest).
- – (2002): A dicsőítés témakörével kapcsolatos újszövetségi kifejezések (Szótanulmány)
- Összpontosított gyülekezet, Barnabás Csoport, tanfolyami anyag.
- Összpontosított vezető, Barnabás Csoport, tanfolyami anyag.
- Peters, Benedikt (1998): Sem diktatúra sem demokrácia. Vezetés és alárendeltség Isten népe között, Evangéliumi Kiadó, Budapest.
- Salamonné Huszty Anna (2000): Jövőkép- és stratégiaalkotás, BKE Vezetőképző Intézet, Kossuth Kiadó, Budapest.
- Sanders, J. Oswald (2003): Lelki vezetés, KIA, Budapest.
- Varga Zsigmond J. (1992): Újszövetségi görög–magyar szótár, Ref. Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.

Steiner József

A tudatos missziói tevékenység újszövetségi alapjai (2. rész)

2. AZ ANTIÓKHIAI GYÜLEKEZET MINT A TUDATOS POGÁNYMISSZIÓ ELINDULÁSÁNAK BÖLCSŐJE

Antiókhia városa egy jelentős kereskedelmi és vallási központ volt Az apostolok cselekedetei idejében. A Római Birodalom provinciájának, Szíriának a fővárosaként szolgált, és mintegy ötszázezer lakosa lehetett: görögök, szíriaiak, és zsidók. A tudatos pogánymisszió az ebben a városban működő gyülekezet létrejöttével kezdődött körülbelül Kr. u. 33 és 40 között.

Lukács így írja le az antiókhiai gyülekezet megszületését: „Azok, akik az István miatt támadt üldözés következtében szétszóródtak, eljutottak Föníciáig, Ciprusig és Antiókhiáig, de senki másnak nem hirdették az igét, csak a zsidóknak. Volt azonban közöttük néhány ciprusi és cirénei férfi. Mikor ők eljutottak Antiókhiába, a görögökhöz is szóltak, és hirdették az Úr Jézust. És az Úr keze velük volt, úgyhogy sokan hittek, és tértek meg az Úrhoz." (11,19–21) Krisztus híre és tanítása tehát a Római Birodalom egy igen jelentős városába is eljut, és ott immáron nemcsak a zsidókat, hanem a görög kultúrába tartozó pogányokat is eléri. Amint a gyülekezet növekedett a hitre jutások híre eljutott a jeruzsálemi gyülekezethez. Elküldték Barnabást, hogy a helyszínen győződjön meg a történtekről. Ő „megérkezett, és látta az Isten kegyelmét, megörült, és bátorította mindnyájukat, hogy szívük szándéka szerint maradjanak meg az Úrban; mivel derék ember volt, telve Szentlélekkel és hittel. És igen nagy sokaság csatlakozott az Úrhoz." (23–24)

Tenney szerint „az antiókhiai gyülekezet azért volt fontos, mert bizonyos megkülönböztető jellemvonásokkal rendelkezett. Először is az összes többi pogánykeresztény gyülekezet szülőanyja volt".[1] Ez volt az a közösség, ahonnan tudatos gyülekezeti kirendelés után az első missziói útra elindult Pál Barnabás társaságában (13,1–4). Itt nevezték elsőként a hitre jutottakat keresztényeknek (11,26). Ide tért vissza Pál és Barnabás, és ennek a gyülekezetnek jelentették be küldetésük sikerességét: „összehívták a gyülekezetet, és elbeszélték, milyen nagy dolgokat tett velük az Isten, és hogy kaput nyitott a pogányoknak a hitre." (14,27) Lukács a *kata genos* szerkesztési megoldásával továbbra is azt a megközelítést alkalmazza, hogy a kronológiai sorrendet másodlagosnak tartja. Inkább a Krisztus tanításainak földrajzi terjedésre, és a különféle vallási és etnikai csoportba tartozók elérésére figyel, és ennek sorrendjére fűzi fel könyvét.

Antiókhia ebben a sorban kiemelkedő az író számára. Tenney még azt is felveti, hogy Lukács maga is az antiókhiai gyülekezetbe tartozott. Az úgynevezett „nyugati kézirat" D kódexének szövegében ez áll: „…amikor összegyűltünk, egyikünk azt mondta…"[2] Ennél még figyelemreméltóbb az a feltételezés, hogy a szinoptikus evangéliumok is ebből a gyülekezetből születhettek meg. Eszerint a feltételezés szerint Mátéé volt az időben elsőként megszületett evangélium, és az ebből a gyülekezetből táplálkozott. Ezt a vélekedést erősíti a tény, hogy Ignác – aki Antiókhia püspöke volt az első század végén – kizárólag Máté írására hivatkozik, amikor evangéliumról beszél.[3] Úgy is fogalmazhatunk, hogy a Jeruzsálemből szétszóródott hellenista zsidókeresztények által előkészített, majd az antiókhiai gyülekezet által tudatosan is elkezdett pogánymisszió következménye az, *ahogyan* Máté megírja az evangéliumát. Ez nem mond ellen annak, hogy az evangélista a Szentlélek vezetésére írja meg művét. Éppen ellenkezőleg: Máté figyel Isten Szentlelkére, látja és részben átéli az eseményeket, amint Krisztus híre szétterjed a Római Birodalom különböző területeire és etnikumai közé, áttörve a zsidók és pogányok között húzódó válaszfalat – és ezen átélések hatására írja meg evangéliumát, amelynek missziológiai csúcspontja a missziói parancs (lásd ezen dolgozat 4.5. pontját).

3. EXKURZUS: PÁL APOSTOL MINT A POGÁNYOK APOSTOLA

Pál apostol munkássága semmiképpen nem tekinthető az Újszövetség vagy a misszió mellékvonalának vagy éppen mellékes témakörének. Éppen ellenkezőleg: az ő munkássága kiemelkedő a pogánymisszió területén is. Az ok, amiért ebben a dolgozatban Pál munkássága exkurzusként van jelen az, hogy a célunk itt a tudatos missziói tevékenység újszövetségi alapjainak feltárása. Ennek során érdeklődésünk középpontjában az áll, hogy az első keresztények milyen folyamaton mentek keresztül, hogyan értették meg Jézus Krisztus evangéliuma átadásának szükségességét – nemcsak zsidó társaiknak, hanem a szamáriaiaknak, majd a pogányoknak is. Az eddigiekben azt tekintettük át, hogy mindebben milyen jelentős szerepe volt a Jeruzsálemben támadt üldöztetés hatására bekövetkezett szétszóratásnak, amikor is a hellenista zsidókeresztények elindultak, sokkal nyitottabb felfogással tekintettek küldetésük célcsoportjára. Az antiókhiai gyülekezet ennek a folyamatnak a csúcsa a maga tudatos, tervezett pogányok felé indított missziói útjaival. Pál munkássága ettől az időponttól válik nagyon jelentőssé, és megtestesíti azt, amire az eddig felvázoltak alapján eljutottak az első keresztények.

Az apostolok cselekedetei 13–14. részeiben leírtak előtt is találunk eseteket pogány származásúak hitre jutására.[4] Arról azonban csak a 13. rész elején olvasunk, hogy egy helyi gyülekezet kezdeményezéseként, tudatosan, egy tervezett misszióút formájában juttassák el Krisztus tanítványai az örömhírt pogányoknak. Lukács leírja, hogy a Szentlélek vezetése – tehát Isten akarata – ez a missziói út: „Antiókhiában, az ottani gyülekezetben volt néhány próféta és tanító: Barnabás és Simeon, akit Nigernek is hívtak, cirénei Lucius és Manaén, aki Heródes negyedes fejedelemmel együtt nevelkedett, valamint Saul. Egyszer, amikor ezek az Úrnak szolgáltak és böjtöltek, ezt mondta a Szentlélek: »Válasszátok ki nekem Barnabást és Sault arra a munkára, amelyre elhívtam őket.« Akkor böjtölés, imádkozás és kézrátétel után elbocsátották őket." (ApCsel 13,1–3)

Pál tehát – aki korábban a Krisztus-hitre jutókat üldözte – Isten kiválasztásának hatására lesz a pogányokhoz induló misszionárius. A gyülekezet ezt a felülről történő kiválasztást

ismeri fel, és ennek folyományaként rendeli ki őt Barnabással az első missziói útra. Ezt követi a második és a harmadik út, míg végül Pál a pogányok apostolává válik. Saját szavaival: „úgy tetszett annak, aki engem anyám méhétől fogva kiválasztott, és kegyelme által elhívott, hogy kinyilatkoztassa Fiát énbennem, hogy hirdessem őt a pogányok között." (Gal 1,15–16) Pál ezt a küldetést töltötte be. Voltak társai, akik hosszabb vagy rövidebb ideig vele szolgáltak a pogánymisszió fáradságos és veszélyes útjain, de maga Pál ebben mindvégig kitartott, és beteljesítette küldetését, amire Isten elhívta. Megismertette az akkori (pogány) világ jelentős területein és képviselőivel Krisztus Urunkat mint Megváltót.

4. A TUDATOS POGÁNYMISSZIÓ JOGOSULTSÁGÁNAK INDOKLÁSA AZ EVANGÉLIUMOKBAN

Az apostolok cselekedeteiben leírt tudatos misszionáló tevékenység indokolásra kerül az evangéliumokban. Jézus Krisztus utalásai erre nézve kronológiai sorrendben természetesen hamarabb történtek, mint Az apostolok cselekedeteiben ismertetett események, azonban az evangéliumok keletkezése későbbre tehető. Egy idővonalon ezt így szemléltethetjük:

Témánk, a tudatos (pogány)misszió szempontjából ez azért

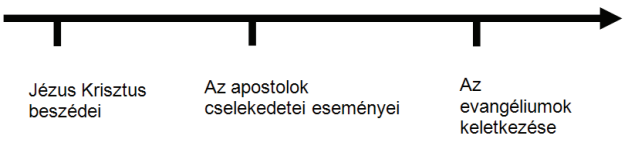

fontos, mert arra mutat rá, hogy az evangélisták úgy írták meg Jézus Krisztus témánkra vonatkozó beszédeit, hogy tisztában voltak azzal, mi minden következett be ezen a területen. Minden valószínűség szerint egymás munkáit ismerték, és használták is. Burridge szerint „föltehetően Máté és Lukács forrásként használták Márk rövidebb beszámolóját... Máténak és Lukácsnak további kb. 200 közös verse van..".[5] A legtöbb kutató ma Máté evangéliumának keletkezését Kr. u. 80-ra teszi. Máté tehát műve írásakor már ismerte az evangélium terjedésének folyamatát, és a pogánymisszió hatalmas előretörését, és ezen hírek és tapasztalatok birtokában alkotott. Ő is – a többi evangélistához hasonlóan – mint szerkesztő, sőt inkább mint teológus ír, azaz egyénien fogalmazza meg mondanivalóját, benne van abban saját megértése, felfogása is. Mint ahogyan Lukács is „jónak látta" saját változatát megírni (Lk 1,3).

Ennek fényében természetesnek vehetjük, hogy az evangéliumokban megfogalmazásra, kiemelésre, hangsúlyozásra kerülnek olyan pontok Jézus Krisztus beszédeiből, amelyek az írók számára azért is sokat jelentettek, mert ők már ismerték az adott kijelentés, tanítás, parancs kihatását, ami az elhangzáshoz képest viszonyított jövőben volt érzékelhető. Ekképpen az evangéliumok felépítése tudatos, és az egyik - ha nem a legfőbb - meghatározó tényező ebben a struktúrában éppen a misszió terjedése és fókuszának szélesedése: „Izrael népének elveszett juhaitól" a szamáriaiakon és a hellenista zsidókon keresztül a pogányokig.

Az alábbi alpontokban a *Larkin* és *Williams* által szerkesztett és részben általuk írt, az újszövetségi misszióról szóló művét[6] veszem alapul, és annak vonalvezetése alapján vizsgálom meg az Úr Jézus és a tizenkét tanítvány szolgálatát. Ezen mű megközelítése közel áll hozzám, miszerint a Megváltó küldetésének fő témáit analizálja, majd a tanítványok ebből fakadó szolgálatában rámutat arra az éles fordulópontra, amely a keresztre feszítés és a feltámadás eseményekor következik be.

4.1. Jézus Krisztus missziójának témái

Harvey négy nagy, átfogó téma köré csoportosítja Jézus Krisztus missziójét a Megváltótól elhangzott önkijelentések alapján.[7] Az „aki engem küldött" témája a küldő és a küldött személyéről szól. Az „azért jöttem" kijelentések az Úr átfogó és különleges, csakis őáltala elvégezhető feladatról beszélnek. Az ehhez hasonló, „azért küldettem" kezdetű beszédek az ő konkrét tevékenységeit ismertetik, kitérve ezen cselekvések hatókörére. Végül a „jöjjön el a te országod" témája szól legfontosabb üzenetéről és szolgálatának, életművének eredményeiről.

4.1.1. Az „aki engem küldött" témája Jézus Krisztus szolgálatában

A misszió – küldetés. Így minden misszióban van küldő és küldött. Jézus Urunk így láttatta magát: Ő a küldött, aki az Atya küldött el: „aki titeket befogad, engem fogad be, és aki engem befogad, azt fogadja be, aki elküldött engem." (Mt 10,40) Van tehát egy küldő, maga az Atya, és van egy küldött, az Úr Jézus. Ez a felfogás két külön személyre mutat, de hitünk szerint e kettő nem választható szét egymástól, hiszen a Szentháromságban egy Istent alkotnak. Erre a nagyon szoros kapcsolatra mutat az imént idézett igevers is.

A Mennyei Atya minden misszió kezdeményezője. A küldött, Jézus Krisztus az ő Atyjára mutatott példázataiban is: az Atya a pásztor, aki elmegy az egy elveszett bárányért; őt jelképezi az asszony, aki megkeresi az elveszett drachmát; és ő a szerető apa, aki visszavárja tékozló fiát (Lk 15). Mt 22-ben és Lk 14-ben pedig mint egy ünneplő király kerül szemléltetésre, aki díszvacsorára várja az embereket. Minden ilyen példázatban ő a kezdeményező. Az Atya volt az, aki minden időben küldte követeit, prófétáit, végül Fiát, hogy a misszió betöltésre kerüljön, és megkerüljenek és megmeneküljenek az elveszettek (Lk 20,9–16).

A küldött személye is nagyon fontos. Jézus Krisztus, mint az Atya küldötte, hűségesen végrehajtja a rá bízott feladatot, missziót. Megbízásában engedelmes. Megkeresztelkedése is egy erről szóló üzenet: az Atya akaratába veti alá magát (Mt 3,15). A Gecsemáné-kertben tusakodik ugyan az előtte álló, borzalmakat rejtő feladattal, de végül kimondja: „legyen meg a Te akaratod".

Ebből a tökéletes engedelmességből következik az is, hogy az övé tökéletesen ugyanaz a hatalom *(exusia)* is. Felhatalmazott a bűnök bocsánatára (Mt 9,6; Mk 2,10; Lk 5,24), ura a szombatnak (Mt 12,9. Mk 2,28), és hatalmában áll „kezelni" az ószövetségi törvényeket is (Mt 5,17–48). Ugyanakkor ezzel a hatalommal mégsem, mint önmagától eredővel cselekedett, hanem kérdés esetén mindig az Atyára mutatott, mint e felhatalmazás eredőjére (Mt 21,23kk; Mk 11,27kk).

4.1.2. Az „azért jöttem" témája Jézus Krisztus szolgálatában

Az így kezdődő mondatok úgy mutatják be Urunkat, mint aki megjelenésének különleges oka van. Például: „ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy eltöröljem a törvényt vagy a prófétákat. Nem eltörölni, hanem betölteni jöttem" (Mt 5,17). Ennek a gondolatnak is ahhoz van köze, amit a többi, „azért jöttem" bevezetésű állítás közölni kíván: az ő feladata a mentés. Az őt elküldő Atya mindig is ezt kívánta munkálni, az ószövetségi kijelentések által is. A törvény is erre kívánta elvezetni az embert. „Mert azért jött az Emberfia, hogy megkeresse és megtartsa, ami elveszett" (Lk 19,10) – mondta. Ennek érdekében a megváltó sok időt töltött a társadalom perifériájára szorultakkal. Emiatt

sok kritika is érte a farizeusoktól. Az ő válasza erre így hangzott: „nem az egészségeseknek van szükségük orvosra, hanem a betegeknek; nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem hogy a bűnösöket." (Mk 2,17) Lukács evangélista hozzáteszi: „megtérésre" (Lk 5,32). Fontos tehát az is, hogy Krisztus nem csak megkeresni, hanem megmenteni is kívánja az elveszetteket (Mt 20,28; Mk 10,45). Erre utal a „váltságul" kifejezés, ami eredetileg azt jelentette, hogy valaki helyett kifizetik az adósságot. Az Úr ezt a váltságot „sokak" számára kívánja megadni: „… mert ez az én vérem, a szövetség vére, amely sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára." (Mt 26,28). Ugyan a megváltó ezt a küldetését nyíltan és nagyon befogadóan végezte, mégsem fogadta ezt mindenki örömmel. Erről szólt Jézus Urunk előre: „ne gondoljátok, hogy békességet szerezni jöttem a földre; nem azért jöttem, hogy békességet hozzak, hanem hogy kardot." (Mt 10,34) Amikor ugyanis ő életváltozásra is hívott (megtérésre), sokan ellene fordultak. Tevékenysége kettéválasztotta Isten népét és a megtérni nem kívánókat. Az idézett igeversben a kard motívuma ezt jelzi. Konfliktusok még családokon belül is történnek – figyelmeztet az Úr, lásd Mt 10,35–36; Lk 12,52–53. Ugyanakkor jutalom is jár az őérte felvállalt nehézségekért, emberi konfliktusokért, lásd Mt 10,37–39 és 19,29.

A mentés mellett Jézus Krisztus küldetésébe tartozó feladat az ítélet is: „azért jöttem, hogy tüzet bocsássak e földre, és mennyire szeretném, ha már lángolna! De keresztséggel kell még megkereszteltetnem, és feszülten várok, amíg az be nem teljesedik." (Lk 12,49–50) Azaz, ha valaki szembeáll az ő küldetésével, arra az ítélet vár. Amikor beszél Jézus, akkor elmondja, hogy ennek még nincsen itt az ideje, de Jézus Krisztus ezt is várja.

Ezek alapján fogalmazhatunk úgy, hogy Jézus Krisztus földi missziójának tetőzése: a halála (és feltámadása), időtlen missziójának tetőzése pedig az utolsó ítélet, a gonoszok elítélése és a megváltottak felmentése.[8]

4.1.3. Az „azért küldettem" témája Jézus Krisztus szolgálatában

Az „azért küldettem" formulát tartalmazó mondatok a Megváltó konkrét tevékenységeiről szólnak, és arról, hogy ezeket milyen hatókörben küldetett végezni. Az egyik legfontosabb ilyen a prédikálás volt Urunk szolgálatba állásának kezdetétől fogva a végéig. Ő fogalmazott így: „más városoknak is hirdetnem kell az Isten országát, mert *azért küldettem.*" (Lk 4,43 – kiemelés tőlem) Sokat prédikált Júdea zsinagógáiban (Lk 4,44). Küldetésnyilatkozatát a Názáretben történő felolvasás során hallhatták meg az ott tartózkodók: „…*hogy* evangéliumot hirdessek a szegényeknek". Magáról úgy szólt, mint aki maga a magvető (Mt 13,37). Ő az, aki az igehirdetésen keresztül végzi missziót: megtérésre hívja a bűnösöket, hogy megmenthesse őket. Beszélt arról, hogy Isten szava nélkül elveszik az ember (Lk 8,12).

Meg kell jegyezni, hogy Jézus saját szolgálatának hatóköre kérdésében erős partikularista nyilatkozatok olvashatóak: „én csak az Izrael házának elveszett juhaihoz küldettem" (Mt 15,24). Való igaz az is, hogy Jézus a földi szolgálata során valóban Izrael házára korlátozta missziójának hatókörét (bár vannak kivételek). Amikor kiküldte tanítványait, az ő célcsoportjukul is ugyanazt a kört nevezte meg: „ezt a tizenkettőt küldte ki Jézus, és megparancsolta nekik: Pogányok útjára ne térjetek le, és samáriai városba se menjetek be, hanem menjetek inkább Izrael házának elveszett juhaihoz." (Mt 10,5–6) Ugyanakkor emellett folyamatosan beszélt arról, hogy Izrael nem marad kizárólagos letéteményese Isten kegyelmének és az üdvösségnek (Mt 8,11–12; 22,1–14; Lk 13,28–29; 14,16–24). Az evangéliumok rögzítik azt, amikor nem zsidókat mint pozitív példákat emlegetett (Mt 12,41–42; Lk 4,25–27; 10,25–37; 11,31–32). Jelen volt „minden nemzet" és „a világ" tanításaiban (Mt 5,13–14; 13,38; 25,31–32, Mk 11,17; Jn 3,16), és szólt arról is, hogy az evangélium is eljut Izrael körein túlra (Mt 24,14; 26,13; Mk 13,10; 14,9).

Példák, amikor Jézus Urunk nem zsidókat konkrét tettével megsegített (meggyógyított, megszabadított megkötözöttségből): a római százados, a gadarai démonmegszállt ember, a kánaánita asszony, a szamáriai leprás.

Összefoglalásul a hatókör kérdésében elmondhatjuk, hogy Urunk elsődleges fókusza és hatóköre saját, személyes szolgálatára nézve Izrael háza (azon belül is a hit perifériájára szorult nép) volt, ugyanakkor minden nem zsidó, aki hittel őhozzá fordult, segítségre talált. Ez elővetíti Jézus Krisztus univerzális küldetését, amely messze túlnyúlik Izrael népén.

4.1.4. A „jöjjön el a Te országod" témája Jézus Krisztus szolgálatában

Amint az előző alpontban említettük, Jézus elsődleges tevékenysége az igehirdetés volt. Ezeknek az igehirdetéseknek az elsődleges üzenete pedig az Isten országáról szólt. Két oldalról közelítette meg ő ezt a témát: a *Királyság (βασιλεία),*[9] ami maga az Isten országa, és az azt munkáló evangélium (εὐαγγέλιον), azaz a Királyságról szóló jó hír oldaláról. A kettő összekapcsolásával szól erről Mt 24,14-ben: „és Isten országának ezt az evangéliumát hirdetik majd az egész világon…" Az evangélium az üzenet jellegéről szól, a Királyság pedig az üzenet tartalmát határozza meg.[10]

Isten Országával kapcsolatban az egyik legtalálóbb mondat így hangzik: „már igen... de még nem", és az Úr maga is így szólt gyakran róla. Beszélt a Királyság jelenlegi megtapasztalhatóságáról. Így volt ez akkor is, amikor Keresztelő János tanítványai kérdezik tőle, hogy ő-e az eljövendő? Arra kérdeznek itt rá, hogy Isten országa valóban elérkezett-e, ahogyan azt János még börtönbe vetése előtt gondolta. Az Úr válasza így hangzik: „menjetek, és mondjátok el Jánosnak, amiket hallotok és láttok: vakok látnak, és bénák járnak, leprások tisztulnak meg, és süketek hallanak, halottak támadnak fel, és szegényeknek hirdettetik az evangélium…" (Mt 11,4–5). Máshol úgy szól Jézus, hogy az Úr „kedves esztendeje" eljött (Lk 4,18–19), „elközelített" a Királyság ideje (Mk 1,15). Arra is rámutatott az Úr, hogy elsődlegesen ennek jele nem külsőleg keresendő, hanem magunk között, magunkban (Lk 17,20–21). Attól ezek még érzékelhetőek, és valóságosak (Lk 10,23–24), és a tanítványoknak megadatik, hogy felismerjék e titkot (Mk 4,11–12).

A „már igen – de még nem" feszültség másik oldala, hogy Isten Országa még közel sem terjedt ki a maga teljességében (Mt 16,28, Mk 9,1). Az eszkatologikus, majd teljes erejében megnyilvánuló és működő Isten Országában az Úr népe Krisztussal lesz ismét (asztal)közösségben (Mt 8,11–12, Lk 13,28-29). John D. Harvey érvelése szerint így „Jézus első eljövetele elhozta az Isten Országa kiterjedésének kezdeti megnyilvánulását, második eljövetele pedig elhozza majd az Isten országa kiterjedésének végső megnyilvánulását".[11] A második eljövetel által megvalósuló kiterjedés azonban nem csak megkönnyebbülést hoz. Két oldala van: a jó hír, azaz az üdvösség áll az egyik oldalon. A másikon azonban a rossz hír: az ítélet. Tehát nemcsak az evangélium, hanem az ítélet is szerves része Jézus Krisztus igehirdetésének, és az Isten országa végidőkben való kiteljesedésnek. Az Úr azonban még jó időben szól, és hirdeti a mindenki számára

elérhető megszabadulást az ítélet alól. Elmondja, hogy nem a származás lesz a meghatározó a végítéletnél (Izrael háza szemben a pogányokkal, Lk 13,28–30), hanem az őbenne való hit és az ebből fakadó hűséges szolgálat (Mt 25).

Gyakran nevezik ezt Isten országa kétoldalú hatásának.[12] Jutalmat kapnak majd azok, akiket Jézus példázataiban a hű szolga, az okos szüzek, a bölcsen sáfárkodó szolga, a juhok jelképeznek. Ugyanakkor ítélet vár azokra, akik a példázatok szerint a hűtlen szolgához, a balga szüzekhez, a talentumát elásó szolgához és a kecskékhez hasonlítanak az üdvösséghez való hozzáállás szempontjából.

A szétválasztás motívuma máshol is megjelenik, úgymint a búza és pelyva példázatában: Mt 13,24–30; a halászháló képében: Mt 13,47kk. Jézus szerint a menyegzői meghívásra adott nem megfelelő válasz szintén ítéletet hoz (Mt 22,1–8), ugyanúgy, mint a nem megfelelő felkészülés (Mt 22,9–14).

Jézus Krisztus szolgálatának eredményei is nagyon fontosak Isten országának szemszögéből vizsgálva. Az alapelv: a kicsiből való indulás, ami hatalmas végeredményhez vezet. Erről szól a mustármagról szóló példázat (Mt 13,31–32), hiszen az a kicsi magból „mindennél nagyobb" fává nő; a kis mennyiségű kovász képe, mert az rengeteg lisztet képes megkeleszteni (Mt 13,33); a titokban, „önmagától" növekvő mag, ami mégis nagy aratáshoz vezet (Mk 4,26–29). A Megváltó arra mutat rá ezen képes beszédek által, hogy a jelentéktelen kezdetből kiinduló folyamatok titokzatosak az ember számára, de a végeredmény elkerülhetetlenül az, hogy Isten országa minden más birodalmat felülmúl, és mindenkit megváltoztat, akihez eljut.

4.2. A tizenkettő szolgálata a keresztre feszítés előtt

Harvey rámutat arra, hogy Jézus tanítványai kezdettől fogva missziói céllal lettek elhívva.[13] Nem egy szokványos rabbi-tanítvány kapcsolatra szólt az elhívó szó, hanem arra, hogy „emberhalászok" legyenek (Mt 4,18–22; Mk 1,16–20; Lk 5,1–11). Felkészítésük is erről szólt, nemcsak a hitben járás lépéseinek átadásáról, hiszen a Mester bemutatta számukra a küldetés végrehajtásának módját, tanította őket erre, majd meg is bízta ennek végzésével, amikor kiküldte a tizenkettőt azért, hogy a tanultakat átültessék a gyakorlatba (Mt 9,35–10,15; Mk 3,13–19; 6,7-13; Lk 9,1-6).[14]

A kirendelések körülményei érdekesek, mert azt találjuk, hogy mindkét kiküldés spirituális – és nem fizikai – szükségletek tárgyalása során történik (Mt 9,37; Lk 10,2). A textus közvetlen előzményként rögzíti, hogy Jézus Krisztus könyörületre indult a vezető nélkül kóborló emberek láttán (Mt 9,36). Mivel igen kevés igaz, őszinte és képmutatásmentes képviselője volt Istennek ekkoriban, a Megváltó tanítványait küldi a vigasztalás szolgálatának végzésére az emberek közé.

Feladatukhoz Mesterük hatalmát kapják meg (Mt 10,1; Mk 3,15; 6,7; Lk 9,1), és az ő tevékenységét folytatják: prédikálás és gyógyítás (Mt 10,7–8; Mk 3,14–15; Lk 9,1–2). Az üzenet, amit hirdetnek, szintén egyezik Mesterükével: „elközelített a mennyek országa!" (Mt 10,7; Lk 9,2). Missziójuk módja is egyezik kiküldőjük módjával: ez a szeretet (Jn 13,34–35; 15,12–13.17). Célcsoportjuk sem különbözik, mert ők is Izrael elveszett juhaihoz küldetnek (Mt 10,5–6). Ezek után szinte kikövetkeztethető, hogy Jézus Krisztus személyes missziójának eredményeivel azonos eredményekre is jutottak (Lk 10,17–20).

Mindezt összegezve elmondhatjuk, hogy a tanítványok a feltámadás előtt az Úr Jézus személyes küldetésével azonos küldetésre kaptak megbízást, és azt is végezték.

Érdemes átgondolni azokat a speciális utasításokat is, amelyeket a missziói cél elérése mellett a Mester megparancsolt tanítványainak, amikor kiküldte őket. Úgy utasította őket, hogy ne végezzenek előkészületeket, ne biztosítsák be magukat anyagi értelemben (Mt 10,9–10). Ezzel arra kívánta elvezetni őket Jézus, hogy teljes mértékben Istentől függjenek – ahogyan Ő maga is az Atyától függött és mindenben rábízta életét. A tanítványok, mint az Ő küldöttei szintén méltóak az „eltartásra", azaz arra, hogy szolgálatukat a mai fogalmaink szerinti „főállásban" végezzék.

Az Úr arra is utasította őket, hogy a befogadó lelkületű („méltó") hallgatókra fókuszáljanak (Mt 10,11–15; Mk 6,10–11; Lk 9,4–5; 10,5–11). Lesznek tehát ilyen hallgatóik, vendégül látóik. Őmellettük azonban számítsanak ellenállásra is, de ne ijedjenek meg attól (Mt 10,17–20).

Kiküldőjük nem titkolta, hogy tanítványai - küldöttei - missziójának ára és jutalma is van, illetve lesz. Súlyos (földi) ára lesz annak, hogy Mesterük nevében szolgálhatnak – de (földi) jutalom is éri majd őket. Az ár és a jutalom ugyanazon területről érkezik: emberi konfliktusok felvállalása szükséges Jézus szolgálatához, de sok testvért is kapnak majd, akik szinte a helyére lephetnek a bizonyságtétel miatt megromlott szülői, vértestvéri, stb. kapcsolatoknak (Mt 10, 34–39). A földi jutalom mellett azt is kilátásba helyezi az Úr, hogy szolgálatuknak az örökkévalóságra való kihatása is lesz: nem csak ők vállalják fel kritikus helyzetekben az Isten Fiát, hanem majd Ő felvállalja őket a legkritikusabb helyzetben, a Mennyei Atya előtt (Mt 10,32–33). Emellett pedig még örök jutalmat is kapnak érte (Mt 10,40–42).

4.3. A tizenkettő szolgálata a keresztre feszítés után

A tizenkettő szolgálatában meghatározó fontosságú fordulópont érkezik el az Úr Jézus halála és feltámadása eseményével. Természetesen hatalmas fordulópont ez az Úr Jézus létezésében. Fordulópont ugyanakkor a misszió szempontjából is, hiszen az Emberfia földi küldetése, missziója elvégeztetett. Ezek miatt az ő státusza is megváltozott: eddig küldött volt. Mostantól azonban ő a küldő. Már a Szentlelket is ő küldi el (Lk 24,48–49; ApCsel 1,4–5.8). A feltámadás előtt még azt olvassuk, hogy az Úr Jézus kéri az Atyát, és majd az Atya fogja küldeni. A feltámadás után azonban már maga az Úr Jézus küldi a Lelket (az Atyával együtt).

Krisztus azt is ígéri, hogy továbbra is népével lesz (Mt 28,20), de innentől kezdve ez már másképpen lesz megtapasztalható. A földön végzendő misszió végzése most már az Úr Jézusról a tanítványokra hárul teljes mértékben.

A tizenkettő ezen időszakban végzendő missziója nem volt korábban az Úr részletesen tárgyalt témái között, de célzott rá és várta ennek az időszaknak eljövetelét (Mt 24,14; 26,13; Mk 13,10; 14,9). A feltámadás után immár a „világmisszió" indulhat meg a minden nemzet felé való elindulással. Fontos kiemelni azt is, hogy a misszió lényege változatlan: a tanítványok feladata az Úr Jézus missziói hatókörének kiterjesztése. Az eszközök és a mód, ami által ezt elvégezni hivatottak: tanítványok elhívása és nevelése; igehirdetés, amelynek témája a megtérés szükségessége és evangélium; a bűnbocsánat hirdetése.

A misszió konkrét cselekménye azonban változik, hiszen a feltámadás előtti küldetés prédikálásról és gyógyításról szólt (Mt 10,7–8), a feltámadás után pedig hatalmas súlyponteltolódás történik az igehirdetés és tanítás irányába (Lk 24,47–48; ApCsel 1,8). A hirdetendő üzenet hangsúlya is változik. Korábban azt kapták feladatul a tanítványok, hogy erről szóljanak: „az Isten országa közel van" (Mt 10,7), mostantól ezzel szemben a megtérést és bűnbocsánatot kell hirdetni minden pogány között (Lk 24,47); bizonyságot kell tenni az Isten Fiáról (Jn 15,26–27); és tanúskodni az ő haláláról és feltámadásáról (Lk 24,46). „Mindez

implicit volt Jézus Krisztus üzenetében, de explicitté vált a tanítványok igehirdetésében".[15]

A misszió célcsoportfókusza immáron nem szűk, hanem univerzálissá tágul: „az egész világon", „minden nép között" hirdetendő az üzenet. Ez egy egyre bővülő, láncreakció-szerű terjedést jelent (ApCsel 1,8). Isten Fiának üzenete – tanítványai közreműködésével – átlép minden geográfiai és kulturális határon. Az ő mustármagról szóló példázata valósul meg, hiszen a Megváltó „kicsiben" szolgált abban az értelemben, hogy kevés ember felé szólt a Római Birodalom egy jelentéktelen provinciájában. Tanítványai által azonban „hatalmas fává" növekszik a misszió, ami lehetőséget ad arra, hogy átalakuljon a teljes emberi társadalom. A megváltó élete és halála volt az, ami miatt a világ sosem lesz többé az, ami előtte volt, hiszen őáltala „megnyílt a menny". Ennek hírét tanítványai által küldte el hozzánk.

ÖSSZEGZÉS

Isten terve az, hogy az emberek megismerjék őt, és elfogadják uralmát. Ennek érdekében ad küldetést népe számára arra nézve, hogy elmenjünk és tanítvánnyá tegyünk másokat, akik még nem hisznek. Jézus Krisztus ezt a megbízást adta a tizenkettő számára, és hitünk szerint nekünk is, akik az ő szolgálatuk által (sok generáció közreműködésével) hitre juthattunk.

A tanítványok ismerték missziói feladatukat, hiszen átvették az Úr Jézustól a missziói parancsot. Ennek ellenére sok mindennek be kellett következnie ahhoz, hogy tudatosan is a pogányok felé forduljanak, és elvigyék nekik az evangéliumot. A pünkösd ünnepe, a Szentlélek kiáradása, majd az ezek után bekövetkezett üldöztetés és szétszóratás volt az, ami kizökkentette a jeruzsálemi gyülekezetet az amúgy nagyon áldott, de mégiscsak – a globális misszió szempontjából – öncentrikus működésből. A hellenista zsidó-keresztények játszottak meghatározó szerepet ebben az átmenetben. Hét ilyen háttérrel rendelkező testvér diakónussá avatása után István vértanúsága, majd az ennek folyományaként felerősödött üldözés következménye lett a hellenista zsidó-keresztények szétszóratása. Ők pedig bátran kezdték megosztani az evangéliumot környezetükkel. Fülöp szamáriai szolgálata, Saul megtérése és damaszkuszi szolgálata is már ennek fényében történt. A pogánymisszió tudatos elindulása mindezek folyományaként a szíriai Antiókhiához köthető. Az ott működő gyülekezet rendelt ki testvéreket nagyon tudatosan missziói útra a pogányok felé.

Ma is tapasztalható a keresztény gyülekezetek sokaságában a készség hiánya, amikor a nem-hívők felé való missziói szolgálatról esik szó. A másik oldalon pedig olyan kegyességi irányzatok és társaságok buzognak a hittérítés területén, akik tevékenységükkel nagyobb kárt okoznak Isten országának, mint hasznot. Érdemes tehát gondos, szentírási alapokon nyugvó missziói látásra szert tenni, felismerni azt, hogy Isten maga hol nyit ajtókat küldetésünk számára, és ezek alapján felkészülten, a Szentlélektől vezetve, bátran elindulni a küldetésteljesítés útján. Ez a tanulmány ebben kíván egy apró, de fontos lépéshez segíteni.

Jegyzetek

1. TENNEY, Merrill C., Újszövetségi bevezető, KIA, Budapest, 1986, 200.
2. U.o.
3. U.o.
4. Kornéliusz megtéréséről mint figyelemreméltó példáról lásd ezen dolgozat 1.5. alpontjának végét.
5. BURRIDGE, Richard A., Az evangéliumok tanulmányozása. In Scolar kézikönyv a Bibliához. Scolar Kiadó, Budapest. 2001, 546.
6. LARKIN, William J., WILLIAMS, Joel F., Mission in the New Testament – An evangelical approach, Orbis Books, Maryknoll, 1999.
7. Uo. 30.
8. Uo. 36.
9. A görög βασιλεία alapjelentése: királyság, királyi uralom. A magyar bibliafordítások a politikailag semlegesebb *Isten országa* kifejezést részesítik előnyben.
10. Uo. 39.
11. Uo. 41.
12. Az angol nyelvű szakirodalomban a *twofold* vagy *double-edged impact* kifejezés használatos.
13. LARKIN, 42.
14. A hetvenkét tanítvány kiküldését a Lk 10,1–20-ban találjuk.
15. LARKIN, 47.

Felhasznált irodalom

- A SZENTÍRÁS MAGYARÁZATA, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1972.
- ALMÁSI Tibor, Máté evangéliuma. Gyúró Technik Kft. Budapest, 1989.
- CLARKE, Howard: The Gospel of Matthew and Its Readers. Indiana University Press, Bloomongton, 2003.
- COUSLAND, J. R. C., The Crowds in the Gospel of Matthew. Brill Publishing, Leiden-Boston-Köln, 2002.
- KAISER, Walter Című Jr.: Mission in the Old Testament, Baker Books, Grand Rapids, MI, USA, 2000.
- KÓKAI NAGY Viktor, Az első keresztény mártír, in: Studia Theologica Debrecinensis, 2008/1. (21-37)
- Uő, A hegyi beszéd. KRE HTK Doktori Iskola – L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2007.
- LARKIN, William J., WILLIAMS, Joel F.: Mission in the New Testament – An evangelical approach, Orbis Books, Maryknoll, 1999.
- LENKEYNÉ Semsey Klára: Az Apostolok cselekedeteiről írott könyv magyarázata. In A Szentírás magyarázata, MRE Kálvin János Kiadója, Budapest, 1995.
- MAGYAR ZSIDÓ LEXIKON. Magyar Elektronikus Könyvtár online
- SCOLAR KÉZIKÖNYV A BIBLIÁHOZ. Scolar Kiadó, Budapest, 2001.
- STAGG, Frank: Újszövetségi teológia. TCM, Budapest, 2007.
- STOTT, John: Az apostolok cselekedetei, Harmat–KIA, Budapest, 2010.
- SZENT BIBLIA. Magyar Bibliatanács, Kálvin János Kiadó, Budapest, 1992.
- TENNEY, Merril C.: Újszövetségi bevezető, KIA, Budapest, 1986.
- THE GREEK NEW TESTAMENT, United Bible Societies, 4th, rev. ed., Suttgart, 1993.
- THE STRONGEST NAS Exhaustive Concordance of the Bible with Hebrew-Aramaic and Greek Dictionaries. The Lockman Foundation, 1981, 1998, online http://biblesuite.com/greek/1484.htm.
- VARGA Zsigmond: Máté evangéliumának magyarázata. In Szentírás magyarázata. MRE Kálvin János Kiadója, Budapest, 1995.
- Uő: Újszövetségi görög–magyar szótár, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1992.
- WITHERINGTON, Ben III: The Acts of the Apsotles. A Socio-Rhetorical Commentary, The Paternoster Press, Cambridge, 1998.

TEOLÓGIA

Hegedűs D. Viktor

Keresztény etika a kortárs Európában

Beszámoló a 2014-es FEET konferenciáról

BEVEZETÉS

A cikkel azonos címmel rendezett konferenciát a FEET (Fellowship of European Evangelical Theologians – Európai Evangelikál[1] Teológusok Közössége) augusztus 29. – szeptember 2. között Párizsban. Baptista közösségünkből hárman vettünk részt a konferencián: *Nemeshegyi-Horvát György* hatvani lelkipásztor és felesége Anna, valamint jómagam az Evangelikál Teológia Alapítvány ösztöndíjának keretében. Mivel a magyar teológiai palettán jórészt ismeretlen e szervezet és ennek tevékenysége, a továbbiakban egy beszámolót olvashatnak az érdeklődők magáról a szervezetről, valamint az idei konferenciáról.

FEET

Az Amerikai Egyesült Államokban és az Egyesült Királyságban már régóta kialakult kultúrája van a bizonyos teológiai nézetet vallók szervezetbe tömörülésének. A 20. század derekán a klasszikus evangéliumi hitet vallókból létrejött evangelikál mozgalom számára az USA-ban ezek a szervezetek az Evangelical Theological Society (Evangelikál Teológiai Társaság) és az Institute for Biblical Research (Bibliakutató Intézet), míg Angliában a Tyndale Fellowship (Tyndale Közösség) voltak.

A kontinentális Európában azonban olyan szervezet, amely egyesítette volna a legmagasabb tudományos színvonalat a Szentírás tekintélyével, valamint egy ortodox, biblikus teológiával, sajnos nem nagyon létezett. Ezt a helyzetet szüntette meg John Stott, a híres brit teológus-lelkész, amikor európai kollégái segítségével 1974-ben életre hívta a FEET-et. A szervezet célja, hogy népszerűsítse az evangelikál teológiát a kontinentális Európában, mégpedig olyan módon, ami teljesen lojális a Biblia tekintélyéhez. Ezáltal nem titkolt törekvése, hogy elősegítse a gyülekezetek teológiai gondolkodásának megújítását. Céljai közé tartoznak még a következők: ösztönözni a teológiai tanulmányokat és kutatásokat, bátorítani az evangelikál teológiai publikációkat, segíteni a nemzeti alapú evangelikál szervezetek létrejöttét, kapcsolatot teremteni evangelikál teológusok és teológiai közösségek között.

A kezdetektől fogva tekintélyes evangelikál vezetők és teológusok álltak a FEET pártolói és résztvevői között. A tanácsadói testületben korábban olyan nevek szerepeltek, mint a híres kanadai anglikán kálvinista teológus-lelkész J. I. Packer, vagy Carl F. H. Henry, akit az evangelikál teológiai világ agyának[2] tartottak 2003-ban bekövetkezett haláláig. Jelen tanácsadói testületben pedig többek között olyan személyek foglalnak helyet, mint a ma élő egyik legismertebb újszövetséges, *dr. Howard Marshall*, a horvát származású, Yale Egyetemen teológiát oktató *Miroslav Volf,* akit nemes egyszerűséggel csak „korunk egyik legünnepeltebb teológusaként"[3] tartanak számon, és *Henri Blocher,* aki véleményem szerint az egyik legfontosabb kapocs a kontinentális európai és a tengerentúli evangelikalizmus között. A szervezet jelenlegi elnöke a híres francia ószövetséges *Pierre Berthoud* professzor. Hivatalos publikációja a *European Journal of Theology* (Európai Teológiai Folyóirat), amelynek főszerkesztője a londoni Spurgeon's College rektora, *dr. Pieter Lalleman*.

Megállapítható tehát, hogy a FEET az európai evangelikál teológia egyik legfontosabb bástyája és szellemi műhelye.

Pierre Berthoud

1969–1971 között bibliai nyelveket tanított Vaux-sur-Seine-ben. Egy hitéleti krízis hatására jutott el a Francis Schaeffer vezette L'Abri közösségbe. A látogatásból négyévnyi (1971–1975) tartózkodás lett, ahol Schaeffer mentorolása alatt, annak közeli munkatársaként dolgozott. Közreműködött Schaeffer legtöbb könyvének franciára fordításában. 1975 óta az eix-en-provence-i teológiai iskola ószövetség- és apologetikaprofesszora, ahol 19 éven át volt az iskola dékánja. Számos publikációja jelent meg az ószövetség, az apologetika, és a keresztény hit különböző gyakorlati és kulturális vonatkozásai témában. A FEET elnöke 2008 óta.

A La Clarté Dieu ferences kolostor, a konferencia helyszíne

A KONFERENCIA

A FEET kétévente rendez konferenciát valamelyik európai nagyvárosban, és 2014-ben ezen konferenciára augusztus 29. és szeptember 2. között került sor Párizsban. A helyszínválasztás azért esett Párizsra, mert a konferencia érdekességeként ez volt az első összevont konferencia, amelyet a FEET és az AFETE (Francia Anyanyelvű Evangelikál Teológusok Szervezete) közösen rendezett. Ugyancsak érdekesség, hogy egy hotel helyett a konferenciának egy ferences kolostor adott otthont. Talán az 'alázatra indító' és a 'kellemes értelemben kényelmetlen' a legjobb jelzők, amit arra használnék, hogy mit éreztem, amikor láttam, hogy minket, protestánsokat milyen odaadással, kedvességgel, és Isten előtti alázattal szolgálnak ki a ferences szerzetesek és apácák.

A konferencia felvezetéseként csapatunk autóval tette meg a Budapest – Párizs 1600+ km-es távját, mintegy 22 óra alatt. Ezt a 22 órát kitöltötték a különféle teológiai és egyéb témákról szóló diskurzusok, így a konferenciai utazásunk egyfajta t*heologia viatorum*-nak (zarándokteológia) is tekinthető.

Ahogyan már említettem, a konferencia címe azonos a beszámolóm címével, és ebből leszűrhető, hogy a konferencia legfontosabb célja az volt, hogy olyan etikai kérdéseket vizsgáljon, melyeknek rendkívül fontos kortárs vonatkozásai vannak a mai Európában. Ilyenek például a homoszexualitás, a háborúskodás kérdése, az esélyegyenlőség, a szegénység etikai vonatkozásai, és az általános újszövetségi etika.

Talán mondanom sem kell, hogy ezek a témák mennyire lényegesek és mennyire időszerűek az egyház szempontjából. Egyértelmű, hogy ezekben az etikai kérdésekben állást kell foglalnunk ahhoz, hogy megérthessük, hogyan tudjuk az evangéliumot releváns módon kommunikálni és megélni a kortárs Európában, ahol élünk. Különösen mostanában, amikor egyre inkább nyilvánvalóvá válik, hogy a kontinens, amit sok időn keresztül egyszerűen csak a keresztény Európának neveztek, a valóságban már a felvilágosodás óta egyre növekvőbb mértékben tagadja meg keresztény gyökereit, jellemvonásait, aminek hatására Európa mára már szekulárisabb, mint valaha, és talán még inkább, mint más kontinensek.

A konferencia öt napja alatt hat fő előadás (plenáris ülés) hangzott el, amelyen egy-egy neves teológus ismertette kutatásának eredményét egy-egy fontos témában, majd ezeket kérdés-válasz szekció követte. Mindemellett számos szemináriumi előadás és úgynevezett tudományos munkacsoport is helyet kapott a programban. A teljesség igénye nélkül igyekszem ezekre reflektálni a következőkben.

A plenáris ülések hallgatósága

PLENÁRIS ÜLÉSEK

1. *Ad de Bruijne* professzor (Theologische Universiteit Kampen, Hollandia) előadása Értékek a társadalmunkban – történelmi, antropológiai és szociális vonatkozásokkal címmel

A holland de Bruijne professzor előadása indította az ötnapos diskurzust, és előadásával szépen megadta a kezdőhangot. Gondolatmenetének fő irányvonala volt, hogy bemutassa az átlagos mai európai társadalom morális szintjét. A közelmúltban történt provokatív események példáit felhozva adott egy alaptónust az előadásának, hogy aztán a társadalmi morál különböző keresztény etikai értelmezéseit kibontsa. Többek között *Ágoston, Luther, Wolfhart Pannenberg,* és az eticista *Stanley Hauerwas* írásainak társadalomképét igyekezett összevetni, és magyarázni. Olyan fontos kifejezéseket vizsgált meg, mint például a szabadság, az egyenlőség, a tolerancia, a magánélet és a demokrácia. Előadása végén kitért az evangelikál hívőket érő különleges kihívásokra a kortárs európai társadalomban.

2. *Henri Blocher* professzor (Faculté Libre de Théologie Évangélique, Vaux-sur-Seine, Franciaország) előadása A keresztény etika teológiai alapjai – módszertani kérdések címmel

Nem hiába tartják Blocher professzort az egyik legnagyobb kortárs európai teológusnak. Előadása megalapozott, érdekfeszítő, és mindenre kiterjedően részletes volt. Mindemellett ráadásul nem

Henri Blocher

Francia evangelikál teológus, a vaux-sur-seine-i teológiai iskola és az amerikai Wheaton College rendszeresteológia-professzora. Korábban a FEET elnöke. 1975 és 1980 között résztvevője volt a Billy Graham által alapított Lausanne Mozgalomnak. Termékeny író, Magyarországon a *Kezdetben* című könyve jelent meg (Harmat, 1998), amely a teremtéselmélettel foglalkozik.

Ad de Bruijne előadás közben

hazudtolta meg származását, hiszen az egésznek volt egy nagyon eredeti stílusa, ami igen jellemző a franciákra. Az előadás első része vizsgálta az etika teológiájának főbb irányvonalait, és azok változásait az egyháztörténelem során: *Kant, Hegel, Hume,* és *Dooyeweerd* filozófiai elképzeléseit; a liberális protestáns filozófus *Paul Ricoeur,* és a neoortodox *Barth* teológiájának etikai vonulatait; az etika kérdését *Van Til* apologetikájában; egészen addig, míg eljutott a kortárs eticista, *Oliver O'Donovan* munkásságáig. Az előadás hátralevő részében a keresztény etika módszertani kérdéseit vetette össze O'Donovan elképzeléseivel, hol egyetértve, hol vitatkozva azokkal. Rendkívül sok aspektust érintő előadás volt, így nem csoda, hogy a kérdés-válasz szekció ezután az előadás után volt a leglendületesebb.

3. *Reidar Hvalvik* professzor (MF Norwegian School of Theology, Oslo, Norvégia) előadása A jelen kontextus vizsgálata az Újszövetség és annak hátterének fényében – a homoszexualitás kérdése címmel

Etikai szempontból a kortárs Európa talán egyik legaktuálisabb témájával foglalkozó előadás volt ez. Hvalvik professzor előadásában az ortodox evangelikál álláspontot képviselte, de elemezte a liberális keresztény álláspontot is. Nagyon következetesen, pontról pontra cáfolta meg a liberális keresztény érveket a homoszexualitás legitimitása mellett, kiemelve, hogy ezen tábor mind a mai napig főleg egyetlen könyvre[4] alapozza nézeteit, amely nézet egyébként sehol sem illik bele az egyház évezredes teológiai hagyományába. A cáfolatok mellett a Szentírás kapcsolódó igéit exegetálva és más történeti forrásokat (pl. Alexandriai Philón, Platón írásait) felhasználva erősítette meg a konzervatív álláspont helyességét. Sajnos idő szűkében nem sikerült a konkrét, az applikációhoz kapcsolódó kérdéseket teljes mértékben megvitatni.

4. *Dr. Berthold Schwarz* (Freie Theologische Hochschule Giessen, Németország) előadása Hogyan alkalmazzuk a bibliai etikát a kortárs kontextusban? címmel

Dr. Schwarz az előadásában jó néhány módot feltárt, ahogyan szerinte alkalmazni lehet a bibliai etikát a kortárs világban. Emlékeztetett minket arra, hogy a klasszikus evangelikál felfogás szerint a keresztény etika követelményei meg kell, hogy egyezzenek a Biblia etikai követelményeivel. Fontosnak tartotta kiemelni, hogy a keresztény etikai rendszer abszolútumokból áll. Az alkalmazással kapcsolatban azt fejezte ki, hogy az apologetikánk tekintetében fontos szem előtt tartani, hogy az apologetika mindig kérdéssel kezdődik, tehát bármilyen vonal mentén haladunk is, mindig kérdeznünk kell, és felénk is mindig záporozni fognak kérdések a társadalom felől. A társadalom kérdései azonban nincsenek egyértelmű, szó szerinti módon benne a Bibliában, éppen ezért kötelességünk gondolkodni. Ez teljes mértékben elkerülhetetlen, ha releváns módon akarjuk a kortárs Európában képviselni az evangélium ügyét. Kitért arra is, hogy nem minden eset fekete-fehér, és ezért rendkívül nagy szeretettel és empátiával kell minden egyes esetet megvizsgálni, és nem ugyanazt a sablont ráhúzni mindegyikre. Mindemellett felhívta a figyelmet, hogy Isten parancsolatai egyúttal *de facto* Isten akarata is, így azokat semmiképp nem lehet figyelmen kívül hagyni. Az előadás befejező részében két útravaló figyelmeztetést adott: az etika tekintetében nincsen nagyobb tekintély, mint ami már megjelent Jézus Krisztusban; ezzel párhuzamosan pedig a mindenkori relativizmus mindig igyekszik beszivárogni az egyházba, ami ellen harcolnunk kell.

5. *Dr. Chris Wright* (Langham Partnership, Egyesült Királyság) előadása Etika, misszió, evangelizáció a Cape Town nyilatkozat keretében címmel

A Cape Town nyilatkozat a Lausanne világevangelizációs mozgalom teológiai kiáltványa, amit 2010-ben fogadtak el a Lausanne Mozgalom kongresszusán a dél-afrikai Cape Townban, azaz Fokvárosban. A nyilatkozatot John Stott megbízásából *dr. Chris Wright,* és az általa vezetett teológiai bizottság fogalmazta meg. Dr. Wright előadása a konferencián a dokumentum keletkezésének hátteréről, illetve magának a dokumentumnak a struktúrájáról szólt. A nyilatkozat érdekessége, hogy más hitvallásoktól eltérően itt az összes bekezdés a szeretet köré van építve. Azaz egyes bekezdések nem a „hiszünk", hanem a „szeretjük" szóval kezdődnek. Tehát ahelyett, hogy úgy szólna a nyilatkozat, hogy „hiszünk Jézus Krisztusban", úgy szól, hogy „szeretjük Jézus Krisztust", és így tovább. A nyilatkozat egyébként két részből áll, az első maga a bibliai meggyőződéseken álló hitvallás, a második rész pedig a cselekvésre való felhívás. A nyilatkozat feladata, hogy meghatározza a Lausanne Mozgalom céljait.

Dr. Chris Wright

A cambridge-i egyetemen szerzett teológiai doktorátust. John Stott közeli tanítványa egészen annak 2011-es haláláig. 2001-ben nevezik ki a sokrétű szolgálatot összefogó Langham Partnership szervezet nemzetközi igazgatójává. Elismert író, korszakalkotó munkája a 2007-ben egy neves amerikai keresztény magazin által az év könyvének választott The Mission of God. Felszentelt anglikán lelkész, a korábban Stott által pásztorolt All Souls Church egyik lelkésze. Szakterülete az Ószövetség és annak kapcsolata a keresztény misszióval és etikával.

6. *Dr. Michel Johner* (Faculté Jean Calvin, Aix-en-Provence, Franciaország) előadása A szekularizmus térnyerése Franciaországban (esettanulmány) címmel

Dr. Johner előadása egy esettanulmány volt, amely a házasság kérdését boncolgatta a kortárs francia kontextusban. Igyekezett bemutatni a házasság intézményének alakulását Franciaországban, illetve kifejteni az előadás fő témájának számító problémát: a házasság intézményének degradálódását a bevándorlók különféle magukkal hozott kulturális szokásai miatt. Franciaországban (ugyanúgy, ahogy Angliában) rengeteg a bevándorló, és ezen csoportok nagy része népi kultúrájuknál fogva a törzsi házasságban hisz, nem pedig annak klasszikus keresztény értelmezésében. Johner vizsgálta, hogy mennyivel másabb a helyzete a francia evangelikáloknak, hiszen nem feltétlenül azzal kell küzdeniük, hogy a házasság intézményének fontosságát megértessék, hanem inkább azzal, hogy helyes értelmet adhassanak e kifejezésnek.

SZEMINÁRIUMOK ÉS MUNKACSOPORTOK

A konferencia rövid ideje ellenére jó néhány szeminárium és munkacsoport lett besűrítve a programba, aminek sajnálatos következménye volt, hogy nagy részük egy időben került megtartásra, így egy-egy személy csak egy szemináriumra vagy munkacsoportra tudott eljutni. Nemeshegyi-Horvát György a bioetika témájával foglalkozó munkacsoport találkozóján vett részt, felesége, Anna pedig a doktoranduszoknak tartott mentori találkozón. Benyomásaikról, tapasztalataikról a cikk végén található *Személyes reflexiók* alpontban olvashatnak.

Jómagam a *Bonhoeffer, Husz,* és az ellenállás teológiája című szemináriumi előadásba kapcsolódtam be. A szemináriumot a cseh professzor, *dr. Jan Ligus* tartotta, aki a prágai Károly Egyetem Huszita Teológiai Fakultásának tanára, korábbi igazgatója, és 2014 év végén meg a könyve a szemináriumi előadásával azonos témában.

Dietrich Bonhoeffer (1906–1945) személye és teológiai öröksége az utóbbi években renenszánszát éli, és ennek egyik hozományaként rengeteg róla szóló publikáció jelenik meg, amelyek minősége sajnos meglehetősen vegyes: vannak egészen remek darabok, és sajnos akadnak elég silány tartalmúak is. Mindenesetre mivel Bonhoeffer személye számomra az egyik legnagyobb inspiráció, ezért sok reménységgel, ámde azzal vegyülő szkepticizmussal vártam, hogy miről is fog szólni a diskurzus. Hála Istennek (a szó szoros értelmében) nem kellett csalódnom, hiszen egy remek előadást hallhattam Bonhoeffer életének egy korábban kevésbé vizsgált aspektusáról. Tudniillik Bonhoeffer mindamellett, hogy lelkipásztor és teológiai tanár volt, részt vett egy *Hitler* ellen irányuló merényletkísérletben, amely megbukott, és amely végül a lelkipásztor-teológus halálát okozta. Dr. Ligus a Bonhoeffer-történet azon etikai vonulatát vizsgálta, hogy mennyiben volt biblikus döntés részéről az ellenállási mozgalomban való részvétel, különösképpen a merénylet tervezésébe való bekapcsolódás; lehetett-e volna más járható út; a tágabb képet nézve egyáltalán mik a határvonalai a mindenkori kormány iránt tanúsítandó engedelmességünknek; illetve hogy hol lehetnek azok a pontok, amelyeknél az Isten iránti hűségünk és engedelmességünk szembe kerül a mindenkori kormány iránt tanúsított lojalitásunkkal. Különösen érdekes volt, amikor a jelen levő német teológusok megosztották ismereteiket a második világháború alatti német kereszténység állapotáról, illetve olyan értékes összefüggéseket láttattak meg a korabeli egyházpolitika tekintetében, amelyeket igazán csak ők értenek meg teljes egészében.

A szemináriumi előadás másik központi figurája a cseh reformátor, Husz János (1369–1415) volt. Husz katolikus papként szolgált Prágában, és radikális bibliai hite miatt többször összeütközött egyháza gyakorlataival. Meggyőződése szerint elvetette a pápaság intézményét, és többek között a búcsúcédulák árusítását is kritikával illette. Mindezek ellenére azonban hitt a békés hitújításban, és mint megannyi reformer, az ő elképzelései között sem volt az egyházból való kiválás. Ennek ellenére reformtörekvései miatt mégis kiközösítették, és mivel nem volt hajlandó visszavonni tanait, végül máglyahalálra ítélték. Fennmaradt írásai egyébként később nagyban befolyásolták Luther Mártont, a protestáns reformáció vezéralakját, így lényegében Husz Jánost e mozgalom előfutárának tekinthetjük. Bonhoefferrel szemben Husz esetében nem a világi hatalom felé gyakorolt engedelmesség a kérdés, hanem olyan egyházi vezetők felé, akik megszűntek biblikusnak lenni akár gondolkodásukban, akár tetteikben. Tanításának forradalmi hatása abban rejlett, hogy szerinte minden hatalom elveszti jogait, ha megszegi az isteni törvényeket, legyen az akár világi, akár egyházi hatalom.

KÍSÉRŐPROGRAMOK

A konferencia idejét keresztezte egy vasárnap is, és természetesen ezen a napon gyülekezeti közösséget gyakoroltunk a konferencia résztvevőivel. Henri Blocher vezetésével az ő anyagyülekezetébe látogathattunk, ahol felemelő érzés volt megtapasztalni a Lélek által alkotott egységet olyan testvérekkel is, akikkel egyáltalán- vagy csak nagyon minimális szinten tudtunk kommunikálni. A „Krisztus enyém..". kezdetű himnuszt különböző nyelveken ugyan, de mindnyájan teli torokból éneklő gyülekezet képe egy örökre meghatározó emlék marad, azt hiszem.

Egyháztörténeti kitekintőként érdekes lehet a gyülekezet története: a neve Le Tabernacle, amely a baptista füleknek ismerősen csenghet. Történt ugyanis, hogy a gyülekezet alapító lelkipásztora *Ruben Saillens* (1855–1942) rendkívül nagyra tartotta *Charles Spurgeon* szolgálatát, és emiatt Spurgeon gyülekezete, azaz a Metropolitan Tabernacle után nevezte el az általa alapított párizsi közösséget. Ugyancsak érdekes, hogy Saillens a későbbiekben hasonlóan sikeres szolgálati pályát futott be hazájában, Franciaországban,[5] mint hőse korábban Angliában, olyannyira, hogy amikor bő húsz évvel Spurgeon halála után, 1916-ban, egy angliai útja során meghívták prédikálni a Metropolitan Tabernacle-be, akkor ott úgy mutatták be őt, mint „Franciaország Spurgeonjét".

A vasárnapi kétnyelvű istentiszteleten Berthoud professzor hirdetett igét a Lukács 24,13–35 alapján, amit egy kanadai származású, párizsi gyülekezetplántáló misszionárius fordított angolra.

SZEMÉLYES REFLEXIÓK

Nemeshegyi-Horvát György

Ez az etikáról szóló konferencia tudatosította bennem, hogy egy kereszténynek (teológusnak vagy lelkipásztornak különösen is) időt kell szánnia arra, hogy végiggondolja a dolgokat, mielőtt trendeknek hódolna kritikátlanul. Mindennel kapcsolatban meg kell vizsgálnunk Isten akaratát, mert nem ment föl a korszellem, ha rosszul döntünk.

Bal kép: A Le Tabernacle bejárata
Jobb felső kép: A szerző és Monsieur Blocher
Jobb alsó kép: Henri Blocher köszönti a hallgatóságot

Az elvi állásfoglalások mellett persze mindig ott vannak az egyéni életszituációk, és ahhoz kell nagy bölcsesség és empátia, hogy milyen módon alkalmazzuk az elveket a gyakorlatban, például a lelkigondozásban.

A konferencián több munkacsoport közül a bioetikát választottam, amit egy norvég teológus, *Knut Alfsvag* tartott. Három kérdés köré fűzte fel prezentációját: 1. Melyek az orvosi kérdések? 2. Melyek az etikai kérdések? 3. Hogyan lehet ezeket a kérdéseket keresztény szempontból megválaszolni?

Az emberi élet kezdete körül csoportosuló bioetikai kérdések az abortusszal, a születés előtti tesztekkel, terápiás és egyéb célú klónozással, őssejtbeültetéssel kapcsolatosak, továbbá a megtermékenyülés kapcsán felmerülő orvosi eljárásokkal (mesterséges megtermékenyítés, lombikprogram, petesejt donáció, béranyaság, embriókiválasztás, „designer babyk" – vagyis a szülők kedve szerint „megalkotott" babák). Az élet közepével és végével kapcsolatban a következők merülnek föl: az élettartam kitolása, a halál elkerülésére irányuló kísérletek, transzhumanizmus, és ha már elkerülhetetlen a halál, akkor az eutanázia kérdése.

Mindezeken kívül léteznek még az emberi képességek fejlesztésére történő biokémiai vagy biomechanikai beavatkozások (pl. művégtagok beültetése) is. Ezek célja lehet, hogy valamely betegséget, fejlődési rendellenességet korrigáljanak, vagy a normál tartományban lévő képességeket a természetest meghaladóra fejlesszék fel (pl. sportban vagy hadászatban).

Alfsvag professzor kiemelte: a tradicionális keresztény etika két alappillére, hogy az emberi élet szent, mivel Isten ajándéka, és hogy szeretnünk kell felebarátainkat. E két elv néha feszültségbe kerül, például ha szenvedést látunk, és úgy érezzük, be kell avatkoznunk (gyógyítás), másrészt egy bizonyos határon túl olyan, mintha Isten hatáskörébe avatkoznánk. Megkérdőjelezendő a modernizmusnak az az előfeltevése,

hogy a természet csupán az emberi manipulációs tevékenység nyersanyaga. Keresztényekként tudatosítanunk kell az embernek adott isteni parancsot: hogy őrizze és gondozza a természetet. Sőt, talán fokozatok is vannak: a természet manipulálása is súlyos dolog, de sok esetben már maga az ember is manipulálódik, aki Isten képmására teremtetett eredetileg. A „designer babyk" („megrendelésre készült babák") például óriási erődifferenciát és feszültséget hoznak létre a generációk között, mintha egyik generáció „teremtené" a másikat, erre korábban nem volt példa.

Alfsvag professzor munkacsoportja szinte minden részletre kiterjedt, biblikus volt, és a hagyományos keresztény nézőpontot képviselte. Érzékelhető, hogy a bioetika területén is igencsak nehéz kérdések merülnek föl napjainkban az orvostudomány fejlődésével. Itt is úgy van, mint más területeken (pl. a hadászatban), hogy a technológiai fejlődés gyorsabb, mint az ember etikai érése – vagy Istenre való figyelése.

Nemeshegyi-Horvát Anna

Mivel egy nemzetközi konferencián természetesnek vesszük az előadások magas színvonalát, számomra a FEET konferenciák leglényegesebb hozadéka a *Hetty Lalleman* (Spurgeon's College, London, Ószövetség) által vezetett doktorandusz megbeszéléseken kapott bátorítás. 2010-ben még teológiai MA tanulmányaimat sem kezdtem el, amikor nyáron először vehettünk részt ezen a konferencián, és már akkor nagy megerősítést jelentett és hosszabb távú perspektívát adott a Hettyvel és férjével, *Pieter Lallemannal* (Spurgeon's College, rektor, Újszövetség) való beszélgetés. Mindketten igen fontosnak tartják a fiatalabbak szakmai támogatását és lelki erősítését. Ha valaki magányos harcosként és nem a közösségre való tekintettel, illetve nem Isten hívása alapján folytat magasabb teológiai tanulmányokat, az nem fog javára válni, csak kárára. Meg kell vizsgálnunk motivációnkat (mint minden mással kapcsolatban), és ha Isten hívott valamire, akkor ő megadja hozzá az erőt és a jó gyümölcsöket is. Nagyon hangsúlyos az is, hogy bár nemzetközi fórumokon is találkozhatunk teológusokkal, a saját közegünkben is legyen szakmai és lelki támogatottság, különben elkerülhetetlen a kiégés. Éppen az a jó gyümölcse ezeknek a konferenciáknak, hogy mi magunk is sokkal tudatosabban kutatjuk azóta magyar baptista gyökereinket, és észleljük azt a hosszú hagyományláncolatot, amiben benne állunk, jobban értékeljük elődeink munkáját. A FEET ugyanakkor utat mutat számunkra is: az evangéliumi tantisztaság alapkövetelmény, de a teológia művelése mindig járjon együtt a spiritualitással, a „kicsinyek" szolgáló lelkületével, az etikával, a szociális érzékenységgel és a valódi testvéri közösség megtapasztalásával. Nem külföldi mintákat kell másolni, hanem evangéliumi módon élni és szolgálni. A FEET-konferenciák egyik meglepetése volt, hogy a „nagyok" valóban mernek „kicsiként", vagyis szeretettel és szolgálatkészséggel fogadni másokat. Az, hogy milyen lesz a jövő egy országban, soktényezős történet. Tanárként az a legnagyobb felelősség, hogy a következő generációkat bátorítsuk, és nem is csak úgy általában, hanem Istentől kapott látással, Isten szuverenitását felismerve, hogy ő kiben helyezett el ajándékokat, melyek által a jövőben munkálkodni akar. És az mindig az egyénen áll, hogy a kitartást, szorgalmat is mellé teszi-e az elhívásnak és ajándékoknak, és lesz-e alázata folyamatosan reflektálni a megtett útra és saját hozzáállására. Sokan elindulnak, de kevesen érnek célba, mert beleesnek az írástudók bűnébe, hogy mindent csak kívülről szemléljenek kritikusan, és már ne legyenek képesek a belátásra, illetve érzékenyek az intő szavakra vagy az Úrtól jövő

Nemeshegyi-Horvát György,
és felesége, Nemeshegyi-Horvát Anna Párizsban

feddésre. Nem négy-öt év alatt, hanem évtizedek alatt válik valaki igazán teológussá, ha élő kapcsolatban marad Istennel – ez a FEET-tagok élettörténetéből is leszűrődik. A jelen példamutatása tíz-húsz év múlva hoz gyümölcsöket: vagy követni akarják majd a jelen vezetőit, vagy elkerülni hibáikat. Remélem, hogy tudunk úgy munkálkodni, hogy az előbbi legyen igaz…

Jegyzetek

1. Cikkemben a magyar fül számára talán furcsán hangzó 'evangelikál', 'evangelikalizmus' szavakat sűrűn használom. Idézem Lőrik Leventét, az Evangelikál Teológia Alapítvány egyik kurátorát: „Nem valamiféle anglománia miatt használjuk az angol eredetű evangelical minősítést a magyar evangéliumi szavunk helyett, hanem azért, mert utóbbinak vannak olyan jelentésárnyalatai is, melyek az angolból hiányoznak, tehát nem tehetünk egyenlőségjelet a két kifejezés közé". Egyetértve Lőrik Levente magyarázatával, az evangelikál szó alatt tehát a múlt század derekán létrejött mozgalom jelzős szerkezetét értem, mely mozgalom legfőbb képviselői többek között *Billy Graham, Carl F. H. Henry, Harold Ockenga, J.I. Packer, Francis Schaeffer,* és *John Stott.*
2. *Laurie Goodstein* idézi a *Christianity Today* folyóirat akkori főszerkesztőjét, *David Neff*et a *New York Times* 2003. december 13-i számában megjelent, Carl Henryről szóló nekrológjában. (in: Rev. Dr. Carl F. H. Henry, 90, Brain of Evangelical Movement, *New York Times,* December 13, 2003)
3. A korábbi canterburyi érsek, *Rowan Williams* nevezi így Volfot, annak Free of Charge: Giving and Forgiving in a Culture Stripped of Grace (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2005) című könyvéhez írt előszavában.
4. John Boswell, Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality: Gay People in Western Europe from the Beginning of the Christian Era to the Fourteenth Century (Chicago: University of Chicago Press, 1980)
5. http://rubensaillens.over-blog.org/article-6234572.html (Hozzáférve: 2014. november 10.)

Klaus Douglass

Krisztus, az egyház sarokköve

Klaus Douglass evangélikus lelkipásztor, missziológus. A Frankfurt melletti Eschborn város Andreasgemeinde nevű gyülekezetében lelkészként szolgált 20 évig. Szolgálata alatt a gyülekezet jelentős fejlődésen ment keresztül. Jelenleg az egyházában az a feladata, hogy a missziós lehetőségeket keresse. 1200 gyülekezet tartozik hozzá. Több mint tíz könyv szerzője, melyek közül Magyarországon eddig három jelent meg.

2014 augusztusában a Balaton-NET felekezetközi, keresztény találkozó fő előadója volt. Az ott tartott első előadásának szövegét adjuk itt közre. Ez az előadás, és a többi, amiket ez alkalommal tartott, illetve a szemináriumi előadásai meghallgathatóak a mixcloud.com/balatonnet címen.

A világ legizgalmasabb témájáról fogunk beszélni. Persze azokat, amiket én a világ legizgalmasabb dolgainak tartok, a világ a legunalmasabb dolgoknak tartja. Mert mi az egyház lényegéről fogunk beszélni. Ugyanannak az igének a különböző oldalait fogom estéről estére felvillantani.

Ez ennek a konferenciának a vezérigéje: „*Járuljatok őhozzá, mint élő kőhöz, amelyet az emberek ugyan megvetettek, azonban Isten előtt »kiválasztott és drága«; ti magatok is mint élő kövek épüljetek fel lelki házzá, szent papsággá, hogy lelki áldozatokat ajánljatok fel, amelyek kedvesek Istennek Jézus Krisztus által. Ezért áll ez az Írásban: »Íme, leteszek Sionban egy kiválasztott drága sarokkövet, és aki hisz benne, nem szégyenül meg«. Nektek, a hívőknek drága kincs, a hitetleneknek pedig az a kő, amelyet megvetettek az építők, sarokkővé lett, megütközés kövévé és megbotránkozás sziklájává, azok beleütköznek, mert nem engedelmeskednek az igének. Ők erre is rendeltettek. Ti azonban választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet vagytok, Isten tulajdonba vett népe, hogy hirdessétek nagy tetteit annak, aki a sötétségből az ő csodálatos világosságára hívott el titeket.” (1Pt 2,4–9)*

A keresztény egyház alapjáról szeretnék most szólni. Nemrég egy botrány tört ki Franciaországban az építésügy területén. Nagyon kiváló tengerparti telkeket adtak el olcsón. A cég, amelyik árusította ezeket, hirdetéseket tett közzé Franciaországban és Németországban. Szégyentelenül alacsony áron kínálták ezeket a telkeket. Sokan bedőltek ennek, és gondolták, hogy most itt a nagy lehetőség, hogy életem nagy álmát megvalósítsam. Befizettek, hogy megvegyék a tengerparti telket. Egyesek nyugdíjasok voltak, akik aztán az ott építtetett házakba be is költöztek, mások bérbe adták és csak nyaralni mentek oda. Nagyon örültek ennek az üzletnek. Két évvel később azonban repedéseket vettek észre a házfalon. Először csak hajszálrepedések voltak ezek, de később egyre nagyobbak lettek. A végén az első ház összeomlott. Majd a másik is, harmadik is. Akik még ott laktak, azoknak is ki kellett onnan költözni. Mi történt? Az a cég, amelyik ezeket a telkeket eladta, úgy jutott hozzá, hogy megvett egy szeméttelepet, befedte némi talajjal, és azt árulta. A történet lényege: nagyon fontos, hogy mi van alul, mi az alap. Ha az alap nem stimmel, ha ház épül rá, egy ideig még jó lehet, de előbb vagy utóbb jönnek a repedések, és összedől az egész ház. Minél nagyobb házat építünk az alapra, annál fontosabb, hogy milyen az alap. Ha kutyaólat akarunk építeni, nem olyan fontos ez. Ha istállóról vagy lakóházról van szó, nagyon fontos, hogy milyen az alap.

Az egyháznál is lényeges az alap. Nem egyházi épületekről van szó természetesen, hanem a keresztény közösségekről. Persze egy templomépületnél is fontos figyelni arra, hogy milyen az alapja, de sokkal fontosabb az egyház alapjára odafigyelni. Ha a gyülekezetről beszélünk, először az alapjáról kell beszélni, aki Jézus Krisztus. Ha a Biblia valamilyen képet használ az egyházzal kapcsolatban, annak mindig Jézus Krisztus a középpontja. Az egyik ilyen: az egyház egy test. A test feje Jézus Krisztus. Jézus a nyáj pásztora egy másik kép szerint. Mi vagyunk a tanítványok, ő a tanítómester. Mi vagyunk a szőlő, ő pedig a szőlőtő. Mi vagyunk az épület, ő pedig a sarokkő.

A sarokkőnek különösen fontos szerepe volt Jézus korában. Abban az időben a házakat terméskövekből építették. Utána ezeket a köveket összeillesztették úgy, ahogy illettek egymáshoz. Ezek a kövek különböztek alakjukban, méretükben, színükben. Ahhoz, hogy álljon a fal, igen jó sarokkőnek kellett lennie. A sarokkő faragott kő volt. A többi követ nem igazán formálták (itt-ott esetleg lecsiszoltak az éléből). A sarokkő kiformálása

rendkívül fáradságos munka volt. A kőfaragó nagyon sok időt töltött azzal, hogy ezt a követ kifaragja. Tudta, hogy a szó szoros értelmében ezen a kövön áll, vagy bukik az épület. Ha egy kő érezhetne fájdalmat, azt mondhatnánk, hogy a sarokkő szenvedett a legtöbb fájdalmat az összes kő közül.

Ahhoz, hogy Isten egyházába mi mint élő kövek be tudjunk épülni, egy rendkívül megmunkált sarokkőre volt szükség. Jézusnak rengeteg fájdalmat kellett elviselnie. Szegénynek született. Korán elveszítette az apját. Amikor isteni hivatását elkezdte, saját családja is elfordult tőle. Bolondnak tartották. Alig néhány héttel az után, hogy elkezdte nyilvános szolgálatát, az ellensége már elhatározták, hogy meg fogják ölni. Saját követői is sokszor félreértették őt. Elárulták, megtagadták, kiszolgáltatták. Kigúnyolták, csúfolták, leköpködték, megkínozták, végül a legkegyetlenebb módon kivégezték. Péter egyértelműen kimondja ebben a levelében, hogy az építőmesterek ezt a követ elvetették, mint használhatatlant, és elszállították a szemétdombra, a Golgotára. Ez a nagy fájdalommal kimunkált sarokkő lett az egyház sarokköve. Arról a kőről beszélünk, amit a világ építőmesterei elvetettek mint haszontalant. Nem a filozófus Jézusról van itt Péternél szó, nem a nagyszerű erkölcsi tanítóról. Kimondottan a keresztre feszített Jézusról. Az emberek által a szemétdombra kidobott Jézusról. Ő a sarokkő, ő az alap, aki sok-sok fájdalmon átment értünk. Pál apostol azt írja a korinthusiaknak: semmi másról nem akar közöttük tudni, csak Krisztusról, róla pedig mint megfeszítettről. Kérdezhetné az ember, hogy Pál csak Krisztus keresztre feszítéséről tudott, másról nem? Természetesen tudott Pál sok minden mást is Jézusról a keresztrefeszítésén kívül. De ezeket a dolgokat másodrangúnak tartotta és hátrébb tette a sorban. Szerinte ha mi Jézustról nem mint keresztrefeszítettről gondolkodunk, akkor a legfontosabbat hagyjuk figyelmen kívül, és tévedünk. Természetesen Jézus volt minden idők legcsodálatosabb embere, és sok-sok tanulságot hordoz az ő életpéldája. De a kereszt az, ami Jézust Krisztussá teszi. Minden olyan Jézus-tan, amelyik kihagyja a keresztet, kihagyja az ő Krisztus-voltát, és tévtanítássá válik. Ez a keresztre feszített Jézus volt az, akit Isten a halálból feltámasztott és az új élet hordozójává tett. Csak akkor tud Krisztus egyháza megállni és növekedni, ha ezen az alapon, ezen a sarokkövön nyugszik.

Péter történetével foglalkozunk most. Jézus halála és feltámadása már megtörtént ekkor. János evangéliuma írja le Péter és Jézus beszélgetését. Ahogy manapság mondnanánk, kettejüknek volt mit feldolgozni a kapcsolatukban. Jézus a feltámadása után a Genezáreti-tó partján találkozik a tanítványaival. Együtt evett és ivott velük. Fontos volt, hogy Jézus tanítványai lássák, hogy Jézus nem egy szellem. Nem vágyálom, látomás, hallucináció. Egy hallucináció nem eszik halat. Meg akarta nekik mutatni, hogy nem pusztán az üzenete az, ami túlélte őt, hanem ő maga feltámadt. Péter feltűnően visszahúzódik. Aki addig nagyszájú volt, most csendes egérke. Megpróbál elbújni a többi tanítvány háta mögött. Presze nem tud kibújni a Jézussal folytatandó személyes beszélgetés elől.

Miután ettek, így szólt Jézus Simon Péterhez: „Simon, Jóna fia, jobban szeretsz-e engem, mint ezek?" Ő pedig így felelt: „Igen, Uram, te tudod, hogy szeretlek téged!" Jézus ezt mondta neki: „Legeltesd az én bárányaimat!" Másodszor is megszólította: „Simon, Jóna fia, szeretsz-e engem?" Ő ismét így válaszolt: „Igen, Uram, te tudod, hogy szeretlek téged". Jézus erre ezt mondta neki: „Őrizd az én juhaimat!" Harmadszor is szólt hozzá: „Simon, Jóna fia, szeretsz-e engem?" Péter elszomorodott, hogy harmadszor is megkérdezte tőle: szeretsz-e engem? Ezért ezt mondta neki: „Uram, te mindent tudsz; te tudod, hogy szeretlek téged". Jézus ezt mondta neki: „Legeltesd az én juhaimat!

Mennyire szenvedhetett Péter! Háromszor megtagadta Mesterét. Önmagát is elátkozta az egyik tagadásakor. A kakasszó után keservesen sírni kezdett. Megértette, hogy most lett volna leginkább szüksége rá, és ő épp most árulja el barátját és Mesterét. Lukács evanéliumából azt is tudjuk, hogy Jézusnak magának tudomására is jutott ez a dolog. Egymásra néztek. Péter tudta, hogy Jézusnak ez az utolsó benyomása róla, mielőtt meghal. A legkiválóbb tanítványom fordul ellenem, épp, amikor legnagyobb szükségem van rá – gondolhatta Jézus. Rontottatok-e el már valamit az életetekben, ami egész életetek során végigkísér? Van olyan bűntudat, amitől az ember bármennyire szeretnie, nem tud szabadulni. Egy olyan bűn volt ez, ami elválaszt. Valószínűleg Péter a többi napokon is keservesen sírt. Természetesen az, hogy Jézus feltámadt, csodás örömhír volt a tanítványoknak. Péterből azonban ez vegyes érzelmeket válthatott ki az előzmények után.

Tavaly Izraelben jártam. Az utazást így hirdették meg: Jézus nyomdokain járva. Már mintegy ötven éve ismerem Jézust. Mindig elképzelgettem magamnak, hogy hogyan néz ki az az ország, ahol ő járt-kelt. Megérkeztem Izraelbe. Vártam egy villámszerű Jézus-élményt. Igazi csalódás ért. Az egész út során turistáknak kiépített dolgokat láttunk. Sokféle emberrel lehetett találkozni, akik meglehetősen irritálóan fejezték ki ott a vallásukat. Aztán eljutottunk a Genezáreti-tóhoz. Emberek százai voltak ott. Gondoltam, hogy már megint turisták százai vannak itt, én ezt már nem bírom. Valahogy tévedésből bementem egy bejárati kapúgynevezett Ki volt írva hatalmas betűkkel, hogy belépni tilos, de ezt csak kifelé menet láttam meg szerencsére. Izraelben nem veszélytelen dolog tiltott területekre belépni. Ahova én bementem, az egy katolikus szerzetesrend tulajdona volt, tehát nem katonai intézmény. Bementem, és csodálkozva láttam, hogy ott nincsenek emberek. Eljutottam egy olyan helyre így a Genezáreti-tó partjára, ahol teljesen egyedül lehettem. Egy tökéletes hely volt ez. Ez volt az a pillanat, amikor Jézus-élményem volt. Akkor döbbentem rá, hogy talán itt történhetett Jézus és Péter találkozása. Ott volt a Bibliám velem, elolvastam ezt a történetet, és könnyekre fakadtam, és nem tudtam abbahagyni. Sajnáltam, hogy ezt hoztam ki abból az evangéliumból, amit rám bíztál, abból a bizalomból, amivel megajándékoztál. Annyival többnek kellene lennie az életemnek! Ezzel szemben olyan kevés az, amit adni tudok. Minden rólad szól Jézus! Amikor ezt a történetet olvasom, érzelmileg nagyon mélyen érint. Jézus kérdezi, Péter, te jobban

szeretsz engem, mint a többiek? Jézus olyanra kérdez rá Péternél, amit jó párszor maga is állított korábban. Azt mondta: ha mindenki más elhagy téged, én megmaradok melletted. Ez tulajdonképpen azt jelentette: a többiek kutyaütők, én vagyok a profi! Több olyan igehely van, ami arra utal, hogy Péter önmagára szupertanítványként gondolt. Valószínűleg ez az énképe vezette oda, hogy elment oda, ahol Jézust vallatták. Ha mindenki más elhagyna is, én nem, én odamegyek! Sokszor egy krízis kell az ember életében, hogy a felfújt énképét szétpukkassza. Ez történt meg Péterrel. Jézus direkt módon kezeli ezt a helyzetet a tóparton, de ez kellett Péternek. Háromszor teszi fel ugyanazt a kérdést Péternek, aki őt korábban háromszor megtagadta. Péter megértette, Jézus mire akar utalni. Ez az egy kérdése van csak Jézusnak mindezek után Péterhez: szeretsz-e engem? Minden Jézus-követésben ez az alapkérdés. A fő kérdés nem az, hogy mi jót vagy rosszat tettél az életedben. Még kevésbé szól ez arról, hogy vannak-e kegyes érzelmeid. Hanem számunkra az alapkérdés az: szereted-e Jézust? Ez az alapkérdése annak is, hogy hogyan lehetne a közösségünket, az egyházunkat megújítani. Mert amikor élő kövekből álló házra gondolunk, akkor ez az alapkérdés, és erre van szükség. Mert ha nem szeretem Jézust, és nem övé a szívem, minden más (az összes jótettem, az összes imádságom stb.) nem más, mint bálványimádás. Szeretsz-e engem? – ez a mindent eldöntő kérdés. Nem az a lényeges, hány hibát követtünk el az életben, hány bűn terhel bennünket. Lényegtelen az is, hogy mennyi jót tettünk, mennyi időt áldoztunk oda. Az alapkérdés az, hogy szeretjük-e Jézust. Mi a válasz erre a kérdésre? Ó, Uram, te jól tudod, minden reggel korán csendességet tartok, minden héten elmegyek a templomba, hétközben házicsoportba, a fizetésem tíz százalékát perselybe teszem, a szomszédaimnak bizonyságot teszek, mindennap végighallgatok egy dicsőítő lemezt. Miért kérdezed ezt? Hát mindezeket tudod, nem?! Saját tapasztalatomból tudom, hogy aki ilyen válaszokat ad erre a kérdésre, az olyan mint aki autóval egy betonfal felé vezet. A fordított válasz is előfordul. Azt mondjuk, hogy Uram, azt gondoltam korábban, hogy szeretlek téged. Igazán szerettelek volna szívemből szeretni téged, de látod, nem megy. Reggel nem tudok kikelni az ágyból, hogy csendességet tartsak. Újabban előfordult, hogy a társaságomban valaki téged csúfolt, és én hallgattam. A házasságom problémákkal teli. Dühös vagyok, megsértődök, más embereknek fájdalmat okozok. Ha ezeket a mérleg serpenyőjébe teszem, akkor azt kell hogy mondjam, hogy én nem szeretlek téged. Szívesen tenném, de egyszerűen nem sikerül. Ha valaki jó okkal érvelhetett volna így, az Péter volt. Csak három-négy nappal korábban tett olyat, amit közülünk senki sem. Aki néhány nappal korábban átok terhe mellett tagadta Jézust, most azt mondja, hogy szeretlek téged, Jézus. Döbbenetes, nem? Nincs nagyképűség, nincs mentegetőzés. Semmiféle másokkal való hasonlítgatás nincs már. Semmiféle dicsekvés a saját teljesítménnyel kapcsolatban. Mert Péter tudta, hogy nagyon elrontotta. Egyetlen másodpercet sem veszteget arra, hogy a vétkét mentegesse. De a döntő dologból nem hagy. Uram, te tudod, hogy mindezek ellenére szeretlek téged! Azt mondanák egyesek: nahát, miféle szeretet az ilyen! Elárulja, még átkozódik is. Jézus mögé lát, és tudja, hogy ott igazi szeretet van. Mi emberek ilyenek vagyunk, mi így szeretünk. Mi csalódást okozunk egymásnak, eláruljuk egymást, ezek ellenére szeretjük egymást. Ilyen a mi szeretetünk egymás felé, és ilyen Isten felé is. Egy szegényes, nyomorúságos szeretet ez, de minden kudarc ellenére mégis: szeretet. Olyanok vagyunk, mint az apa, aki egyszer Jézushoz jött, és azt mondja: Uram, hiszek, segíts az én hitetlenségemen! Ugyanúgy mi is mondhatjuk: Uram, szeretlek téged, segíts, hogy ne ilyen nyomorúságos legyen az én szeretetem irántad! Nincs nagyszerűbb, mint ez az imádság, amit itt Péter mond Jézusnak: Uram, te tudod. Jézus tudta. Más emberek esetleg nem tudták, elítélték azért, amit tett. De Jézus tudta. Előfordul, hogy már saját magunknak sem hiszünk. Péternek ezek a szavai mutatják, hogy nincs már hamis önbizalom benne. Ugyanakkor nincs ott a kétségbeesése sem már.

Ha egy dolgot ajánlhatok most az itt levő hallgatóimnak, fordítsunk a következő napokban öt percet arra, hogy elmondjuk az Úrnak, hogy Uram, te tudod, hogy én szeretlek téged. Halkan mondjuk magunk elé, és érezzük át ennek a zamatát. A szívünkben dolgozik ez. Péter háromszor mondja ki, hogy Uram te tudod, hogy szeretlek téged. Jézus háromszor mondja erre: legeltesd az én bárányaimat, őrizd az én juhaimat. Érdekes: nem azt mondja neki Jézus: megbocsátok neked. Hanem azt mondja: megbízlak téged egy feladattal. Ez magába foglalja a megbocsátást, de több annál. Péter ebből megérti, hogy Jézus nemcsak megbocsát neki, hanem bízik benne. Nem írta le őt. Miben áll Jézus megbízatása Péter számára? Legeltesd az én bárányaimat, őrizd az én juhaimat! Tehát Jézus Pétert a pásztori hivatásba hívja el. Péternek, ennek a kudarcos embernek lesz a megbízatása mások vezetése.

Amikor az előadó figyel másokra (forrás: facebook.com/balatonnet)

Németországban a pásztor szó alatt a papot értik. Sokan akik ezt olvassák, nem értik, hogy mi a kapcsolat a pásztor és a pap között. Mindenképpen a gyülekezetek lelkipásztorai azok az emberek, akikre a többiek rá vannak bízva. Az ő feladatuk az, hogy mások mellé álljanak, és a lelki jólétükről gondoskodjanak. Vannak, akik házi csoportban, diakóniai munkában vagy gyere-

A 2014-es Balaton-NET résztvevői (forrás: facebook.com/balatonnet)

kek között teszik ezt, de nekik is ez a dolguk. Az egyházainkban, gyülekezeteinkben olyan emberekre van nagy szükség, akik készek és képesek arra, hogy másokat legeltessenek, csendes vizekre terelgessék őket. Az egyháznak olyan pásztorokra van szüksége, akik számára nem elég az, hogy Jézus megbocsátotta a bűneiket, és akkor hátradőlhetnek, hanem akik ezt a megbízatást végzik. Hiszen Jézus sem azért bocsátotta meg Péter bűnét, hogy lelki békét kapjon Péter. Ugyan kapott lelki békét, de Jézus azért bocsátott meg neki, hogy Pétert szolgálatba állítsa.

Nagyon szívesen beszélek egy új reformációról. Az egyház, a gyülekezet reformálása azonban a saját szívünk reformálásával kell, hogy kezdődjön. Mert ha a saját életünk nem Jézusra mint alapra épül, akkor ez megmutatkozik a gyülekezeti munkánkban is. (Németül ezt a Krisztus szerinti gyülekezeti munkát három P-vel kezdődő szóval tudjuk jellemezni.) Egy olyan kapcsolat kell Jézussal tehát, amely személyes, amely pozitív, amely átalakító.

Személyes kapcsolat

Minden kapcsolat a kommunikálásból él. Az Istennel való kommunikációt imádságnak hívjuk. Nagy sajnálattal látom, hogy sokak számára egy kötelező gyakorlat csupán. Pedig nem az. Az imádság kapcsolatápolás. Az imádságban kiöntjük a szívünket Isten elé, és Isten kiönti az ő szívét belénk. Fel kell tennünk magunknak a kérdést, hogy mi az imádság szerepe a személyes életemben és a gyülekezetünk életében. Ezt nem erkölcsi kötelességként próbálom, most a szívetekre helyezni, hogy imádkozzatok többet, hanem tegyük fel azt a kérdést, hogy hogyan imádkozhatunk szenvedélyesebben, több kedvvel? Írtam erről egy könyvet is, ami magyarul még nem jelent meg. De a következő napokban a szemináriumaim során ezzel a témával fogunk foglalkozni. Imádkozni szenvedéllyel és kedvvel.

Pozitív kapcsolat

Ennek az alapalkotóelemei a szeretet és a megbocsátás. Egy olyan kapcsolat, aminek az alapkérdése az, hogy szeretsz-e engem? Erre pedig szilárd választ tudunk adni: igen, Uram, te tudod, hogy szeretlek téged. Sokszor lehet épp az ellenkezőjének néz ki, mégis szeretlek téged, és azt kérem, hogy az én gyenge szeretetem ellenére ne vess el engem. A pozitív kapcsolathoz hozzátartozik a kölcsönös megbocsátás, hiszen a szeretet a megbocsátásból táplálkozik. Csodáljuk Istent, hogy továbbra is szeret minket, annak ellenére, hogy újra és újra kudarcot vallunk. Az is előfordulhat, hogy nekünk kell Istennek megbocsátanunk. Ha igazán őszinték vagyunk, akkor be kell vallanunk, hogy mi is egyszer-egyszer csalódunk Istenben. Megharagszunk rá. Tudni akarjuk, hogy miért kellett ennek így lenni? Nem jön válasz, és ezt rossz néven vesszük. Fel kell tennünk a kérdést magunknak, hogy ezt a neheztelést egy életen át magunkkal akarjuk-e hordozni, vagy meg tudnánk-e Istennek bocsátani? Ha pozitív kapcsolatot akarunk Istennel, akkor ezt meg kell tennünk. A Zsoltárok könyvében sok helyen találkozunk ezzel a gondolattal.

Átformáló kapcsolat

Ha mély kapcsolatban vagyunk valakivel, az formálja az életünket. Feleségemmel való kapcsolatom mindkettőnk életét alapjaiban változtatja, alakítja. És az is, ahogy más emberekhez vagy akár saját magamhoz viszonyulok. Így van ez az Istennel való pozitív kapcsolat esetén is. Mert az Istennel való pozitív kapcsolatom nem egy magánügy, hanem a környezetemre is hatással van. Ez hatással van a családomra, a nyaralásomra, arra, ahogy a pénzzel bánok. Mindenre. Mint ahogy az élesztő hatással van a tésztára. Vagy a mustármag, amiből hatalmas növény cseperedik. A legfontosabb, hogy az alap helyes legyen. Hogy Jézussal pozitív, szeretetre épülő kapcsolatban legyünk, ami átalakíthat bennünket. Minden Jézusról szól! Ő a legfontosabb. Ő az alap.

Ifj. Vas Ferenc – Sinka Csaba

Az énmárkáját építő lelkipásztor

Reakció egy előadásra

BEVEZETÉS

A Magyarországi Baptista Egyház legutóbbi éves országos közgyűlésén, 2014. április 26-án hangzott el egy nagyon fontos kérdést felvető előadás *Batiz Andrástól*, ami a hallgatóság figyelmét az előadó személyén túl is teljesen lekötötte. Ez az előadás a marketing egy érdekes területével kapcsolatban hangzott el az énmárka (angolul: *personal branding*) és a lelkipásztor, egyházi szolgálat kapcsolatának kérdéseit vetette fel. A téma nem volt ismeretlen a számunkra (ezt a cikket ketten írjuk), de tudatosan talán sohasem kötöttük össze a két fogalmat egymással, és nem gondolkoztunk el azon, hogy miképp használhatjuk fel a saját szolgálatunk hatékonyabbá tételéhez, amiről az énmárka gondolatisága beszél.

Ezért szeretnénk reagálni erre az előadásra, legalábbis annak alapfogalmára, az énmárkára. Szeretnénk reakcióképesek lenni arra, ami a világban körülöttünk zajlik. Nem elutasítani akarunk, és nem is átgondolatlanul befogadni, hanem válaszolni és mindent az Ige fényében megvizsgálni. Szeretnénk elkülönülni a világtól, de nem elzárkózni attól, amiről azt gondoljuk, hogy fontos különbségtétel, amire nem mindig figyelünk fel.

Min múlik, hogy milyenek a reakcióink a világban zajló eseményekre? A beállítottságunkon és a hagyományainkon. Baptista lelkészként baptista lelkészek módjára tudunk reagálni. A baptista közösség és lelkipásztorai mindig az „itt és most"-ban élnek. Mindig készülünk valamilyen szolgálatra, mindig igyekszünk Isten igéjét a világ számára érthető módon hirdetni. Mindig van egy szolgálat, amire készülünk. Ez nem segít bennünket abban, hogy távlatokban gondolkodjunk, hogy nagy teológiai igazságokat fogalmazzunk meg, vagy jobban átgondoljuk azt, ami ebben a világban zajlik. Nincs időnk és erőnk átgondolni a nagy mozgatórugókat, amelyek ezt a világot hajtják. Mert mindig van egy könny, amit le kell törölnünk, van egy szomorkodó, akit meg kell vigasztalnunk, mindig van még valaki, akinek hallani kell az evangéliumot, és mindig van egy olyan szolgálat, amit meg kell szerveznünk, le kell vezetnünk és meg kell tartanunk. Ezért nincsenek nagy baptista teológusok. Nem érünk rá. Ennek azonban van egy másik veszélye, amit sokszor elfelejtünk. Nincs időnk megvizsgálni a dolgokat, a szolgálat meg sürget és szeretnénk sikereket elérni. Eközben mindig jönnek újabb és újabb evangelizációs módszerek, amelyek legtöbbször valamilyen szociológiai, pszichológiai felismerésen alapulnak, vagy az üzleti marketingtechnikák valamelyik fogását próbálják felhasználni. Ezeket sokszor átgondolás, imádkozás és Isten tanácsának kérése nélkül átvesszük, mert jónak tűnnek a szemünkben. Azonban egyáltalán nem biztos, hogy azok. Mivel a pszichológia és szociológia emberképe nem az Isten emberképén alapul. Cikkünk célja egybeesik a *Szolgatárs* alapvető céljaival. Átgondolni azokat a folyamatokat, amelyek a világban zajlanak, és igei alapokon választ adni rájuk, úgy, hogy az a napi szolgálatunkban is segíteni tudjon. Nem fogunk nagy ívű teológiai értekezéseket írni, csupán baptista lelkészként átgondolni azt, amivel a világ szembesít. Azért, hogy csupán olyan eszközöket és úgy használjunk fel a szolgálatban, amelyek Isten előtt kedvesek. Vannak olyan módszerek, amik semmilyen módon nem tehetők kereszténnyé, de vannak módszerek és eszközök, amelyek bölcsen felhasználva Isten országát tudják építeni. Mi ilyennek gondoljuk az énmárkát is. Bölcsnek kell lennünk, hogy miképp használjuk fel.

Cikkünk három részt tartalmaz. Az első egy rövid ismertetés a fogalommal kapcsolatban, hogy lássuk, miről is gondolkozunk. A második rész néhány bibliai megfontolást tartalmaz, amit nyugodtan bárki bővíthet a saját gondolkozásában. A harmadik rész egy rövid összegzés arról, hogy miképpen használhatjuk bölcsen az énmárkát a lelkipásztori szolgálatban, avagy miként építheti a lelkipásztor az énmárkáját.

Batiz András

AHOGY A FOGALMAT MA HASZNÁLJÁK

Igyekeztünk tájékozódni arról, hogy ma miként lehet ezzel a fogalommal találkozni. Mielőtt valamilyen teret engednénk ennek a fogalomnak az egyházunk, szolgálatunk területén, szeretnénk először megérteni, mit ért a szekuláris világ ezen a fogalmon. Szeretnénk világosan látni, mit engedünk (vagy hívunk be) közénk ezzel a gondolattal. Illetve ha a fogalom jelentése módosul az egyházi közegben, azt is világosan szeretnénk látni, hogy miben áll ez. De ehhez előbb meg kell ismernünk az alapfogalmat. Nézzük meg tehát, hogy mit is jelent ez a kifejezés!

A téma egyik legfontosabb könyvét egy szerzőpáros, *John Purkiss* és *David Royston-Lee* jegyzi. A címe: *Énmárka. Tedd magad eladhatóvá!* A szerzők szerint akkor járunk a legjobban, ha mi magunk alakítjuk ki a rólunk alkotott képet, hiszen ez befolyásolja egész életünket, ettől függ karrierünk. A legfontosabb, hogy tudjuk, miben vagyunk jók, mit is akarunk eladni. Más szóval ismernünk kell önmagunkat. Legtöbbünk számára ez

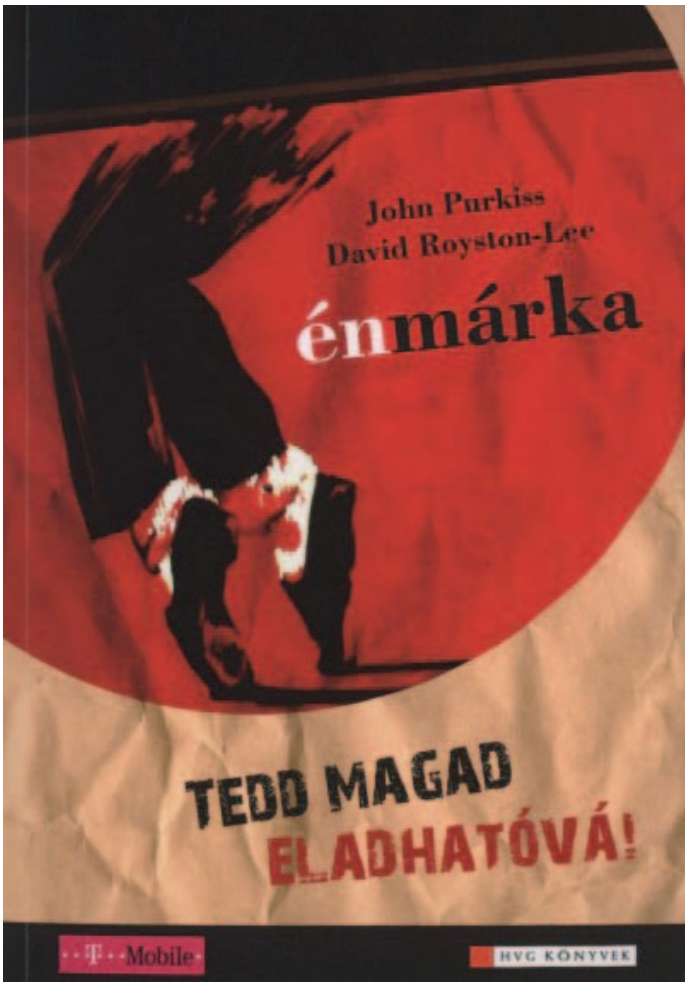

hosszú felfedezőutat jelent. Az énmárka-építés alapkérdései:

- Miért van egyre nagyobb szükségünk önmarketingre?
- Mi az énmárka szerepe karrierünkben?
- Miért lényeges meghatároznunk életcélunkat?
- Miért fontos tisztában lennünk képességeinkkel?
- Hogyan határozzuk meg egyéni képességeink legjobb ötvözetét?
- Hogyan tárgyaljunk?
- Hogyan viselkedjünk?
- Milyen legyen a megjelenésünk?
- Miként hozhatunk létre kiterjedt és használható kapcsolati hálót?
- Hogyan juthatunk újabb lehetőségekhez és akár magasabb jövedelemhez?

Ez a könyv idézi az Amazon cég alapítóját, *Jeff Bezost*, aki az énmárka fogalom legnépszerűbb definícióját megfogalmazta. Ez így hangzik: „Az énmárka egyenlő azzal, amit mások mondanak rólunk, amikor kilépünk a szobából". Batiz András is ezt a definíciót használta a lelkipásztorok előtt tartott előadásában.

Az énmárka fogalommal rokon a hírnév vagy más néven reputáció, amely a latin „reputo" szóból ered, és jelentése: elismertség, hírnév, tekintély; köztisztelet, megbecsülés. John Purkiss így fogalmaz: „ismételten gondolni valakire". Tehát Purkiss szerint minél többször gondolnak egy bizonyos személyre, annál intenzívebb lesz a hírneve, vagyis a reputációja. Persze a hírnév pozitív vagy negatív tartalma is lényeges. Ha II. János Pál pápára, a szüleinkre, a főnökünkre vagy a szomszédunkra gondolunk valószínűleg teljesen más lesz az a fajta konkrét tartalom, amit hírnevük hordoz.

Énmárkája gyakorlatilag mindenkinek van – mondják a különböző források. A *Világgazdaság* témánkról szóló cikke szerint: „Az énmárka a közelebbi és távolabbi környezetében élőkben az egyénről kialakított képek összessége. Ezen a képtáron keresztül viszonyulnak hozzá a többiek".

Egy marketinggel foglalkozó blog (marketintelligence.blog.hu) tanulmánya szerint az énmárkát alapvetően két dolog határozza meg: az énmárkát birtokló személy hírneve és annak hatósugara. A hírnévről már esett szó. A hírnév hatósugarának nevezzük azoknak a személyeknek körét, akiket az énmárka híre elér. Vagyis az énmárka által elért emberek létszámát és összetételét, ami feltérképezhető kapcsolati háló vagy demográfiai adatok szerint is. Nem kell feltétlenül tömegeket érteni hatósugár alatt: bizonyos énmárkák a hatósugarába csak néhány ember tartozik, például a családja, a barátai, a szomszédja, a kollégái, az üzletfelei stb. Ellenben közismert emberekkel (közszereplők, színészek stb.), akiket jóval többen ismernek országos vagy nemzetközi szinten. Egy kisváros polgármesterét az általa igazgatott egész város ismerheti, de néhány településsel arrébb már elképzelhető, hogy a nevét sem hallották. Ha gyakran jót gondolnak egy énmárkáról, annál jobb lesz a hírneve, és minél többen gondolják ezt, annál nagyobb lesz a jó hírnév hatósugara. Egy erős énmárka felépítéséhez ezért egyformán szükséges mind a hírnév, mind a hatósugár.

A sikermarketing.hu oldal *Sima Dahl* énmárka-szakértő és coach hölgy gondolatait ismerteti a témáról. Ő azt írja le, hogyan kell személyes márkát alkotni. A tanácsai nagyon gyakorlatiasak:

1. Tölts 5 percet az erősségeid felsorolásával!
2. Írd le 10 perc alatt az aspirációidat (álmaid állását, üzleti terveidet, vagy csak egyszerűen azt, mit akarsz elérni a következő három évben)! Figyelj rá, hogy az erősségek legyenek összhangban az aspirációkkal!
3. Értékeld az értékeidet egy 1-től 5-ig terjedő skálán:
   - *differenciálódás*: miben vagy más, mint a többiek?
   - *relevancia*: mennyire vagy megfelelő álmaid állására, mennyire felelsz meg tudásban, tapasztalataidban?
   - *megbecsülés*: mennyire becsülnek meg a többiek, mennyire egyszerű veled dolgozni?
   - *ismeret*: mennyire ismerik fel/el a tudásodat a többiek? (elért eredmények)

A web elterjedése tette lehetővé, hogy bárkiből személyes márka lehessen, ugyanis a megnyilvánulás, a nyilvánosság lehetősége ezzel hozzáférhetővé vált. (Bárki megmutathatja, mit tud, akár egy blogon keresztül, akár a YouTube-on. Az más kérdés, hogy hányan lesznek kíváncsiak rá...)

A FOGALOM ÉRTELMEZÉSE A BIBLIA FÉNYÉBEN

Ma egy átlagosnál alig jobb énekes világsztárrá válik egy szoknyától és egy szakálltól. Mindezt teljesen tudatosan téve, miután énekesi sikere azelőtt elég korlátozott volt. Ez az énmárka erejét mutatja, de semmiképp nem tekinthető jó példának. Ezért elsősorban arra hívnám fel a figyelmet, hogy miképp formáljuk önmagunkat, hogy az énmárkánk is krisztusi legyen. Nyilván hívő emberként tudjuk, nemcsak önmagunkat formáljuk, hanem Isten akar formálni bennünket, de ehhez mindig a mi beleegyezésünket, akaratunkat kéri.

Warren Wiersbe amerikai lelkipásztor mondta egy alkalommal: „*Az ember a bűn miatt nemcsak Istentől, és a másik embertől idegenedett el, hanem önmagától is*". Milyen kevéssé gondolunk bele ebbe! Azt gondoljuk, ez az alapproblémája a personal brand-

Korunk néhány közkedvelt híressége

ingnek. Ha ezt a gondolatot eltévesztjük, akkor az énmárka eszköze rosszra és rosszul lesz felhasználva, Akkor az ember önmagát akarja eladni, meghatározni, anélkül hogy valós önismeretre jutna. Ezért a hamisságnak, őszintétlenségnek lenne az melegágya, ha az énmárkát nem arra az önmagunkra építenénk, ami Krisztusban már helyreállt. Ez a helyreállítás nem egyszeri cselekvése Krisztusnak a megtérésünkben, hanem folyamatosan munkálja bennünk, a Kolosséi levélben így olvasunk erről: *„Ne hazudjatok egymásnak, mert levetkőztétek a régi embert cselekedeteivel együtt, és felöltöztétek az új embert, aki Teremtőjének képmására állandóan megújul, hogy egyre jobban megismerje őt”.* (Kol 3,9–10) Sokan ezt a formálást nem engedték elvégezni önmagukon, ezért idegennek érzik önmagukat bármilyen körülmények között. Ezért folyamatosan elégedetlenek, zúgolódók és csalódottak. Ha nem vagyunk önmagunk, akkor az énmárkánk hazugság lesz. Elvesztjük hitelességünket. Gondoljunk itt a farizeusokra. Pál figyelmeztet: *„Azt gondolod, te ember, aki ítélkezel azok felett, akik ilyeneket tesznek, holott magad is ugyanazokat cselekszed, hogy akkor te megmenekülsz az Isten ítéletétől?”* (Róm 2,3)

Miképp ismerhetem meg önmagam, és miképp válhatok önmagammá, amilyennek Isten akar látni? A Biblia szerinti megismerés módját az 1Kor 13,12-ben látjuk: *„Akkor pedig úgy fogok ismerni, ahogyan engem is megismert Isten”.* A keresztény ember nem ismeretelméleteket gyárt és használ, amelyeket a filozófusok olyan nagyszerűen megfogalmaznak. Mi azt szeretnénk, hogy Isten ismerjen meg bennünket. A mi irányunk fordított az ismeretelméletekhez képest. Bibliaolvasó, gyakorló keresztényként is döbbenetes, hogy Isten ismer engem, és mégis szeret. Ez az önismeretnek és a személyiség fejlődésének is az alapja. Mivel a saját magunkból kiinduló megismerés alapján mindig elégedetlenek vagyunk, és azt a kérdést tesszük fel, miképp szerethet engem bárki is. Isten pedig úgy szeret bennünket, hogy egyszülött Fiát adta értünk. Ez a szeretet formál át bennünket.

A personal branding, az énmárka művelése abba az irányba visz, hogy az számomra a működőképesebb, ahonnan több visszajelzést kapok. Hiszen mindenki azt a formát keresi, ahol a leghatékonyabb, ahogy a legnagyobb befolyást tudja gyakorolni a környezetére. A vezetőknek ezt tanítják minden képzésen. Ezzel szemben mi azt gondoljuk, hogy a cél pedig valójában nem az, hogy eladhatóbbak legyünk, hanem az Isten szeretete által kijelölt cél megismerése és betöltése. Vagyis az Isten akaratának a megcselekvése. Ha az énmárkám nem segít abban, hogy az Isten akaratát folyamatosan keressem és megcselekedjem, akkor az énmárkámon azonnal változtatni kell.

„Többé tehát ne ítélkezzünk egymás felett, hanem inkább azt tartsátok jónak, hogy testvéreteknek se okozzatok megütközést vagy elbotlást.” (Róm 14,13) *„Szükséges, hogy a kívülállóknak is jó véleményük legyen róla, nehogy gyalázatba és az ördög csapdájába essék.”* (1Tim 3,7) Ezek az igeversek mind erről beszélnek. Csak akkor kezdhetem el építeni az énmárkámat, ha az Isten akaratát az életemre nézve megismertem.

Fontos továbbá elmondanunk, hogy mivel ez a megismerés nem teljes, mindig lesz egy hiányérzetünk. A legnagyobb istenélményeink sem töltik ki teljesen a hiányt az életünkben, mert ezek az istenélmények sem teljesek. Nem Isten miatt, hanem miattunk. A menny örökkévalóságában fogjuk majd a teljességet megtapasztalni. Ezt azért kell leszögeznünk, mert a legszentebb Isten akaratát a lehető legjobban megcselekvő emberek életében is vannak kudarcok, félreértések és el nem fogadások, amik megkeserítik az életüket. Ráadásul nem csak a világban, hanem a gyülekezetben is megtörténnek ezek a dolgok a legszentebb emberek között is. Elég, ha az elismert és el nem ismert baptisták kapcsolatára gondolunk Magyarországon.

Így olvassuk Ézsaiás könyvében: *„Ékes korona leszel az Úr kezében, királyi fejdísz Istened tenyerén. Nem mondanak többé elhagyottnak, országodat sem mondják pusztaságnak, hanem úgy hívnak, hogy gyönyörűségem, országodat pedig úgy, hogy férjnél van. Mert gyönyörködik majd benned az Úr, és országodnak ő lesz a férje. Mert ahogy az ifjú elveszi a hajadont, úgy vesz el téged, aki felépít; ahogy a vőlegény örül menyasszonyának, úgy örül majd neked Istened”.* (Ézs 62,3–5) - ez a prófécia azt is jelenti, hogy Isten bármilyen elért eredmény nélkül is értékesnek tartja az életünket. A sikertelenségben is lehetünk Istennek tetsző emberek. Vagyis nem akkor vagyunk önmagunk, nem akkor jó az énmárkánk, ha sikeresek vagyunk. Ezt a personal branding gondolata nem tudja alátámasztani, hisz a sikeresség útját keresi. Másrészt minden embernek szüksége van a visszajelzésre, de mi ezt nem emberektől várjuk, hanem Istentől. A hívő élet arról szól, hogy figyelek az Istentől jövő visszajelzésekre: Vizsgálj meg Uram, nem járok-e téves úton. Nemcsak visszajelzéseket kapunk, hanem ő épít fel bennünket olyanná, amilyennek ő szeretne látni.

Jelenleg az irodalomtudomány központi kérdése is ez: mit jelent az én, mit jelent a név, milyen hatása van ennek arra a világra, amiben élünk. Azt próbálja minden egyes kortárs író kifejezni, ki is ő, mit is jelent ebben a világban. Mindez nem véletlen, hiszen Isten éppen erre akar rávezetni bennünket. A ma embere nem jó helyen keresi a válaszokat. *„Akinek van füle, hallja meg, mit mond a Lélek a gyülekezeteknek! Aki győz, annak adok az elrejtett mannából, adok neki fehér kövecskét is, és a kövecskére írva*

új nevet, amelyet senki sem tud, csak az, aki kapja." (Jel 2,17) Az énmárka meg akarja tölteni tartalommal az ént, a nevet. Ki az a *Sinka Csaba*? Ki *Vas Ferenc*? Batiz előadásának kulcsmondata ez volt: azok vagyunk, aminek akkor neveznek bennünket, amikor kimegyünk a szobából. Valóban így van? Hitünk szerint a személyiségünk az Istentől adott új névben fejeződik ki. Ezt nem mi adjuk magunknak. Nem az számít, amit akkor mondanak rólunk, amikor kimegyünk a szobából. Az számít, amit Isten ad nekünk új névként, új személyiségként, új teremtésként. Ehhez a névhez akarjuk igazítani magunkat. Azzal akarunk foglalkozni, amit az Isten mond rólunk. Nem indulhatunk ki abból, amit rólunk mondanak, bár nem engedhetjük el a fülünk mellett, hanem abból kell, hogy felépítsük önmagunk, amit Isten gondol rólunk.

Végül arról is essék szó, hogy miért kell óvatosnak lennünk. Ebben a világban ha sikeres énmárkát akarunk felépíteni, akkor ehhez a világhoz kell igazodni. Olyan dolgot kell kitalálni, amire felfigyelnek az emberek. Mivel gonosz és romlott világban élünk, ahhoz hasonló dolgokkal kell előrukkolnunk, mint *Lady Gaga, Conchita Wurst, Miley Cyrus*. „*Ne igazodjatok e világhoz, hanem változzatok meg értelmetek megújulásával, hogy megítélhessétek: mi az Isten akarata, mi az, ami jó, ami neki tetsző és tökéletes*". *(Róm 12,2)* Mi nem e világhoz alkalmazkodunk, hanem az Isten országához.

> Az énmárka legfőbb üzenete: a lelkipásztornak, ahogy mindenkinek, törődnie kell önmagával.

ÖSSZEGZÉS

A lelkipásztor mindig építi a saját énmárkáját, nevét. Ezt nem kerülhetjük el.

Van az énmárkának olyan része, amiről nem tehetünk. Ilyen például *Balog Miklós* bácsi zengő baritonja, ami tökéletes az igehirdetéshez, vagy *Révész Árpád* kétméteres magassága, ami tekintélyt ad neki még a megszólalása előtt. Ezek olyan lehetőségek, amelyekkel élnünk és nem visszaélnünk kell.

Van az énmárkának egy másik része, ami rajtunk múlik: miként élünk és viselkedünk. Milyen hangsúllyal beszélünk, milyen példát használunk az igehirdetésben, miképp szólítunk meg egy idegent, miképp beszélünk, mik a hobbijaink. Számtalan része van az énünknek. A célunk az, hogy mindezt Isten akarata szerint alakítsuk ki.

Az énmárka legfőbb üzenete: a lelkipásztornak, ahogy mindenkinek, törődnie kell önmagával. A miként je nem mindegy. A lelkipásztori szolgálatból való kiesés legfőbb okai: rendszeres csendesség elmaradása, a tanulás, önképzés abbahagyása. Azt gondoljuk, hogy nem a sikertelenség miatt hagyják ott legtöbben a szolgálatot, hanem azért, mert nem törődnek önmagukkal. Ennyire fontos, hogy magunkkal törődjünk! Ha ezt elősegíti, hogy komolyan vesszük az énmárkánk építését, tegyük! Istent azonban soha ne hagyjuk ki ebből a munkából. Mert hiába fáradnak a ház építői, ha Isten nem adja áldását (Zsolt 127,1).

Töltsd le a Szolgatárs saját mobilalkalmazását!

Android rendszerű készülékekre (telefon és tablet) készült el az alkalmazás.

A program a szolgatars.hu honlapunkról tölthető le. Ajánljuk a telefon vagy tablet böngészőjéből megnyitni a honlapot, mert így rögtön arra töltődik le a telepítőfájl (.apk kiterjesztéssel).

Alapinformációk és az első tíz bejegyzés szövege offline is megjelenik, de leginkább online lehet kihasználni a program minden funkcióját.

Visszajelzéseket szívesen fogadunk a honlapon a bejegyzés alatt hozzászólás formájában vagy az info@szolgatars.hu címen!

GYAKORLATI TEOLÓGIA

Reimer Attila

Gyülekezeti tanácsadás

Miért hasznos a gyülekezeti tanácsadó szolgálat, és ez hogyan alkalmazható a gyülekezet gyakorlati életében? Miben tud segíteni, és mire nem vonatkozik a külső tanácsadó megbízása? Gyakorlati példa.

Bevezetés:

Heizer Tamás írja a *Szolgatárs* 2014. 2. számában megjelent „Vezetők a változás élén" című tanulmányában: „A változás ma olyan társadalmi jelenség, ami intenzitása, sebessége és mélysége miatt sokkal nagyobb jelentőséggel bír, mint eddig bármikor a történelem során". Biztonsággal megállapítható, hogy a különféle változások megtörténnek. Akkor is, ha akarjuk, vagy ha nem akarjuk. A kérdés az, hogy Isten népe elszenvedi a változásokat, vagy pedig aktívan formálja a változásokon keresztül a jövőt. Hogy alapvetően mi reagálunk--e a bennünket érő behatásokra, illetve körülményekre, vagy pedig lehetőségeink és Jézus Urunktól kapott látás szerint elindulunk azon az úton, amelyet imában és böjtölésben kértünk és kaptunk tőle. Természetesen nem lehetséges minden változási folyamatot előre teljesen meghatározott módon lefolytatni. Mindig lesznek előre nem látható nehézségek és akadályok, amelyek némely esetben a mi hitünket és odaszánásunkat fogják próbára tenni. Ezért szükséges megvizsgálni, hogy a Biblia missziói parancsának (Mt 28,19–20) gyakorlatba való átültetése hogyan tudna gyülekezeteinkben újraéledni illetve megerősödni. Ennek a missziói parancsnak a szolgálatába kell hogy álljon a krisztusi látásra felépített gyülekezeti missziós stratégia. Amely nem egy lélektelen és a helyi környezettől független folyamatot leíró eszköz a menedzsment világából, hanem a helyi valóságra fókuszált és tudatosan kontextualizált megjelenési formáját segíti elő Isten gyülekezetének. Ebben a változási folyamatban van meg a helye a gyülekezeti tanácsadásnak, ami nem egy előre kidolgozott, recept formájában megjelenő és ezért idegen gondolkodási mintát kíván létrehozni, hanem segít meglátni, felfedezni olyan megoldásokat, amelyek a helyi társadalmi valóság kérdéseire adnak hatékonyan választ. *Albert Einsteintől* származik az idézet „Egyetlenegy probléma sem oldható meg azon a tudatossági szinten, amelyen az keletkezett". Tehát nem oldhatóak meg az adott problémák azon a gondolati eljárás útján, amelyen keletkeztek. Erre mutat rá Pál apostol a Róma 12,2-ben. Az útkeresésben tud szolgálni a gyülekezeti tanácsadó mint külső segítő.

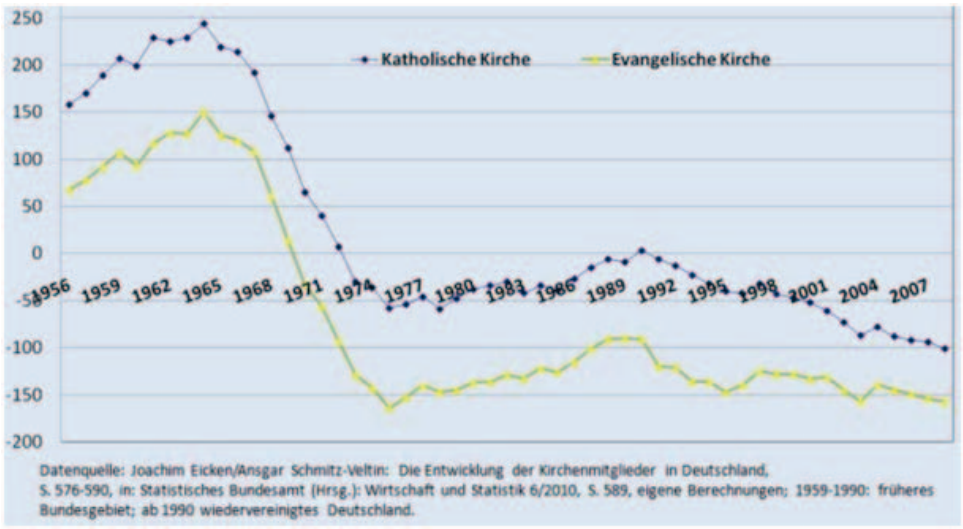

1. kép: természetes népesedési egyenleg éves szinten = gyermek keresztelések - halálesetek

Egyházi status quo

A kereszténység európai helyzete egyértelműen arra mutat rá, hogy az egyházak jelentősége taglétszámukkal egyenes arányban csökken. A népegyházak dramatikus tempóban veszítenek taglétszámukból, és a tagok elöregedési irányzata láthatóvá vált.

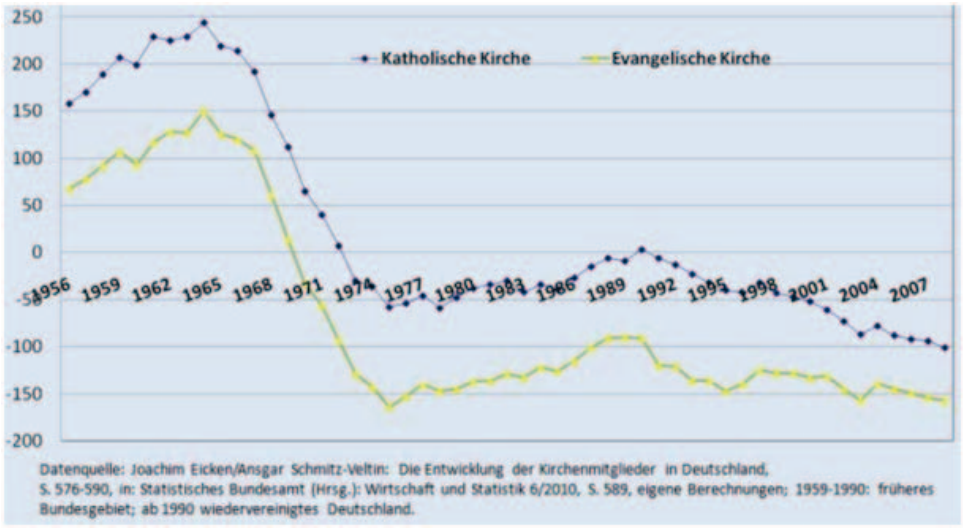

2. kép: nettó tagsági mozgás éves szinten = belépések – kilépések

A keresztény népegyházak anyagi fenntartása több európai országban az állami támogatás függvénye lett. Az 1. kép, a Német Szövetségi Statisztikai Hivatal által kiadott kimutatás mutatja a népesedési szaldó alakulását a német katolikus és evangélikus egyházban.

Ez egyértelműen azt mutatja hogy az 1970-es évek közepétől a német evangélikus egyház évente 100-150 ezer tagot vesztett egyedül demográfiai okok miatt. Tehát több a temetés mint a gyermekkeresztelés. Hasonló képet mutat a 2. képen a nettó egyházi kilépések száma.

Ez a statisztika már közelebb áll az evangéliumi gyülekezeti gyakorlathoz. Itt is látható, hogy az 1970-es évektől kezdődően a német evangélikus egyház évente 100-300 ezer (!) tagok veszített el. Hasonló a helyzet az anglikán egyházzal Nagy-Britanniában és még sorolhatnánk több példát. Ennek a feljebb bemutatott egyházi krízishelyzetnek több oka van, amelyek elemzése nem ezen tanulmány célja. Az európai evangéliumi gyülekezeti szövetségek stagnálnak, némelyek minimális növekedési arányt mutatnak, más egyházak viszont sajnos erősen fogynak. Azt a kérdést is fel kell tenni, hogy a stagnálás alatt hogyan alakul a közösség átlagéletkora. Amennyiben az átlagéletkor elmozdul magasabb életkori irányba, akkor egy elöregedő szervezetről szólunk. Ennek következményei először nem láthatóak nyilvánvalóan, de hosszú távon erősen negatív hatása van az adott gyülekezet életére. Az a kérdés hogy kell--e ennek így történnie? Elvesztette volna Isten igéje a mi időnkben az erejét? Vagy pedig egy úgynevezett „hallgatási időszakban" élünk, amikor a mi Urunk hallgat és nem hat közöttünk? Biztosan nem. Meggyőződésem, hogy nem a mi feladatunk más portája előtt söprögetni, tehát más felekezeteket kioktatni. Az viszont a mi feladatunk, hogy feltegyük azokat a kérdéseket, amelyek segítenek saját gyülekezetünk számára megtalálni azt az utat, amelyen Krisztus evangéliuma ma is erősen és hatásosan kommunikálható.

Társadalmi status quo

Dr. Peter Barrenstein keresztény vezetők kongresszusán tartott előadásában rámutat a társadalmi értékrendszer változásaira, amelyek többek közt tartalmazzák a homoszexualitás elfogadását mint társadalmi normát, a terhességmegszakítások növekedését, a hazugság társadalmi szinten való bagatellizálását, a pénzügyek társadalmi szinten hűtlen kezelését és a privát érdekek társadalmi érdekek elé helyezését.

A központi intézmények iránti bizalom elvesztése hozzájárul a keresztény egyházak befolyásának, valamint az iskola és a tanárok elfogadásának csökkenéséhez. A család jelentőségének elvesztéséhez, amelyet az elüzletesített és elbutító médiák kísérnek. Ehhez hozzájárul a politikusok alapvető szavahihetőségi krízise.

Ezt a társadalmi közeget jellemzik az egyre növekvő individuális félelmek. Az emberek önmagukat szubjektív betegnek érzik, és félnek az időskori elszegényedéstől. Az öngyilkosságok magas száma, a társadalmi szintű kilátástalanság és depresszió, az elmagányosodás és a „nincs rám senkinek szüksége" érzés elterjedése társadalmi szinten megjelent.

Dr. Barrenstein helyzetelemzése európai szinten érvényes és nemcsak egy adott országra vonatkozik. Ugyanezen előadásában felszólítja az egyházakat példaadó „oázisok" megteremtésére és megújulásra, „újraélesztésre". Példaadó gyülekezeti projektekbe való invesztálásra. Így érthető a gazdasági világ felszólítása arra, hogy az egyházak, gyülekezetek térjenek vissza fő kompetenciáikhoz, az evangélium érthető és hatásos kommunikálásához, a közösségi élet megteremtéséhez. Miért? Azért, mert ha a só megízetlenül, akkor arra nem lesz szükség.

A változás szükségessége

Magyarországon az elmúlt huszonöt évben lezajlott változások sok területen történelmileg túl gyorsan és az emberek számára sokszor nem érthetően zajlottak le. Sok változás hátrányt hozott ahelyett, hogy a társadalom épülését szolgálta volna. És ebbe a felgyorsult történelmi szakaszba érkezett az elektronikus kommunikáció forradalma, amely ezt a helyzetet még összetettebbé, komplikáltabbá tette. Egy negyed generáció, huszonöt év alatt áttért a társadalom nagy része a nyomtatott médiákról az elektronikus kommunikációra és a szociális médiaplatformokra. A generációs távolságok már nem a szülők és a gyermekek között alakulnak ki, hanem a 10-15 éves distanciákkal keletkeznek. Ezen generációkon belül kialakulnak továbbá erősen fragmentált csoportok. Hogyan lehetséges megtalálni azt az utat, amelyen keresztül különböző generációk, anélkül hogy egymást elveszítenék, képesek a gyülekezet misszióra fókuszált jövőjét építeni? Mert a Biblia azt tanítja, hogy lehetséges. De lehetséges-e az hogy Isten népe élő és vonzó közösségként lépjen fel, de közben kultúrájában néha évtizedes különbség van az őt körülvevő társadalommal szemben? A fent említett Róma 12,2-ben olvasható „és ne igazodjatok-e világhoz" nem egy modern társadalmi kultúraellenességet jelent, hanem azt, hogy hagyjuk el a világ alapvető gondolkodási mintáját, amely bűnre és halálra vezet. Lehetséges-e, hogy a missziót sokszor elhagyó és befelé forduló európai gyülekezetek mint ízesítő só jelenjenek meg a társadalomban, de közben tagjai, sokszor nem is ismerik, kik laknak a gyülekezet utcájában, a szomszédban? Nem ismerik gondjaikat és szükségeiket. Erre vonatkozik a Kolossé 3,10, hogy „felöltöztétek az új embert, aki teremtőjének képmására állandóan megújul". Itt a hangsúly az újjászületett ember állandó, tehát folyamatos megújulásán van. És az egyének folyamatos megújulása vezet el a gyülekezet megújulásához. *Jacob Philipp Spener* (1635–1705) fogalmazta meg Pia Desideria (Istenfélő kívánságok) című 1675-ben megjelent művében: „Ecclesia semper reformari debet" – Az egyházat mindig reformálni kell.[1] Ebben a változási folyamatban hasznos egy külső segítő, aki felteszi azokat a kérdéseket, amelyek a jelen lelki, illetve szellemi állapotára és a gyülekezeti élet gyakorlatára vonatkoznak. A továbbiakban pedig segít a jövő kérdéseinek megértésében és tisztázásában. Azért, hogy az 1Thessz 5,21, „mindent vizsgáljatok meg: a jót tartsátok meg", élő valóság legyen a gyülekezet életében.

Mi a gyülekezeti tanácsadás?

A gyülekezeti tanácsadás nemzetközi történelme még nagyon fiatal, ezért a teológiai kiértékelése még elemzés tárgya. Németországban kb. 30 évre[2] vezethető vissza, az USA-ban a hatvanas évek[3] elejére. Ez a tényállás vezetett el arra, hogy jogos kérdések merültek fel a gyülekezeti tanácsadás teológiai legitimációjával[4] kapcsolatban. A gyülekezeti tanácsadásnak szükséges szisztematikusan, biblikusan és teológiailag megalapozottan dolgoznia. A gyülekezeti tanácsadás nem történhet meg egy „légüres térben", mechanikusan szervezeti kérdésekre szorítkozva, a gyülekezet szellemi valóságától elkülönülve. A Bibliában különösen Pál apostol munkásságában fedezhetjük fel, hogyan tanácsolta levelein és küldöttein keresztül az akkori gyülekezeteket. A gyülekezeti látogatás (visitatio) teológiai megalapozásának szoteriológiai argumentálása mindig kéz a kézben járt a gyakorlati következményekkel a gyülekezet életében. Fontos elemei a gyülekezeti tanácsadásnak: mindkét oldali önkéntesség (tanácsadó és gyülekezet), a tanácsadás segítségnyújtás az önerőből való továbblépésre, időben behatárolt, a tanácsadónak van egy szükséges távolsága a gyülekezettől, tehát nem tagja és nincs előre befolyásolva belső ügyektől, folyamatoktól. Fontos megkülönböztetni a gyülekezeti tanácsadást, amely a gyülekezet missziós céljainak elérésére vonatkozik, a konfliktusrendezési tanácsadástól. Természetesen felmerülhetnek konfliktusok, személyi problémák a gyülekezeti tanácsadás folyamán, de célja a gyülekezet missziós céljainak megvalósítása. Ebbe beletartozhat adott esetben mint eredmény a vezetői struktúrák szükséges átalakítása, gyülekezeti alapokmányok átfogalmazása, tehát szükséges szervezeti változások véghezvitele. De nem fő megbízatása egy gyülekezeti konfliktus megoldása.

> Lehetséges-e, hogy a missziót sokszor elhagyó és befelé forduló európai gyülekezetek mint ízesítő só jelenjenek meg a társadalomban, de közben tagjai sokszor nem is ismerik, kik laknak a gyülekezet utcájában, a szomszédban?

A gyülekezeti tanácsadás missziológiai jelentősége

A missziós gyülekezet nem egy tulajdonság (attribútum), hanem a gyülekezet fő célja, természetének, jelenlétének lényege. A missziológiai nézőpontját *David Bosch* mutatja be kiválóan a Paradigmaváltások a misszió teológiájában (Budapest, Harmat-PMTI, 2005) című művében, amely segítséget nyújt a gyülekezeti tanácsadás missziói relevanciájának megítélésére. Bosch jogosan és erősen kritizálja egyházi körök „csak így tovább" missziói mentalitását illetve gyakorlatát és teológiai koncepciójában elvezet a változások szükségességére, paradigmaváltások elkerülhetetlenségére. Ezért nem szabad hogy a gyülekezeti tanácsadás megálljon a szervezeti fejlődés kérdéseinél, hanem el kell hogy vezessen a paradigmaváltozás gyakorlati implementációjához. Erősítenie kell a gyülekezet küldetésének megvalósítását abban a társadalmi környezetben, ahol a gyülekezet él. Ennek megfelelően lesznek az alkalmazott tanácsadási folyamatból nyert analízis alapján a szükséges lépések levezetve. Tehát amennyiben a gyülekezeti tanácsadás nem a gyülekezet missziói küldetésének az erősítését szolgálja, akkor a gyülekezet lényének és küldetésének nem fog megfelelni.

A tanácsadási eljárás

Az eljárás lényege, hogy a gyülekezet környezetét, összetételét megértve dolgozzanak a résztvevők a gyülekezet kontextualizált missziói stratégiáján. A kontextualizált jelentése, hogy az adott társadalmi környezetnek megfelelően, annak kérdéseire és szükségleteire választ adó missziós látás kerül megfogalmazásra és gyakorlatba való átültetésre. Ezen folyamat keretén belül nyilvánvalóan fel fognak merülni konfliktushelyzetek. De ha kulturálisan mindent meg akarunk tartani a múltból, akkor elveszítjük a jövőt. Ahhoz, hogy újat tudjunk kezünkbe fogni, el kell engedni valami régit. A kettő együtt nem megy. Ami az állandó az Isten igéje és Jézus Urunk vezetése a Szent Szellemen keresztül.

Az alább említett eljárás elemei beépítésre kerülnek az Eklézsia Csoport munkájába, és 2015-ben kerül a csoport konferenciáján részletes bemutatásra.

1. *Helymeghatározás*: saját identitásunk tisztázása, elhívatásunk megértése, helyünk a városban, illetve faluban.
2. *Milyen erőforrások állnak rendelkezésünkre:* meglévő kegyelmi ajándékaink, szakértelmeink, a település erőforrásai, hivatalok, személyek, cégek, akik készek segíteni, egyesületek stb.
3. *A település elemzése:* milyen társadalmi környezetben, világban élünk. A település szellemi feltérképezése „spiritual mapping", milyen erők hatnak itt.
4. *A látás kidolgozása:* milyen társadalmi helyzetre adunk választ. Mi gyülekezetünk látása a jövőről. A látás mindig kontextualizált. Ezért minden gyülekezetben lehet másként megfogalmazva.
5. *Akadályok kezelése:* milyen akadályok léphetnek fel, erősségeink és gyengeségeink elemzése, SWOT-analízis, vezetési struktúrák és fellépő problémák megoldása.
6. *Stratégia kialakítása:* a látásból levezetett gyülekezeti missziós stratégia kidolgozása, a szükséges struktúrák kialakítása, a ki, mikor, mit és hogyan kidolgozása (munkaterv, mérföldkövek).
7. *Megvalósítás:* az emberi cselekvés és az isteni vezetés viszonyát megtalálni, szellemi és gyakorlati vezetés.
8. *Kiértékelés:* hogyan sikerült, továbbfejlesztés, szellemi ellenőrző kérdések, hogy amit tettünk, megfelelt-e a missziós célnak. A finalitás (célra irányulás) kérdése a megvalósított munkában. Az elért cél megünneplése.

Feltételezhető, hogy némely olvasó a „gyülekezeti misszió stratégia" kifejezés hallatán egy, a Biblia tanításától elválasztott, a Szent

Szellem hatása alatt nem álló folyamatra gondol. Ez nem helytálló, mert a Szentlélek által ihletett látás gyakorlatba való átültetése szükségessé teszi a megtervezett, céltudatos és éppen ezért hatékony cselekvést. A Szentlélek vezetése és az emberi vezetés nem állnak ellentmondásban, sokkal inkább megfelelnek együtt Jézus Krisztus gyülekezeti tervének. Sajnos egyrészt tanítási hiányosságok, másrészt emberi kisiklások, mint a hatalommal való visszaélések egyházi és gyülekezeti körökben, karizmatikus elhajlások, Isten szent nevével való visszaélések (Isten mondta hogy...) és a sort lehetne még folytatni, azok az elemek, amelyek miatt némelyek elutasítják a stratégiailag megtervezett eljárást. Ezért szükséges, hogy egy egészséges egyensúly alakuljon ki Isten mindenható, csodákat végrehajtó cselekvése és őáltala inspirált látása, valamint az ember hatékony döntést igénylő és elvégzendő feladatai között. Nem helyes a Szentlélek vezetését és az emberi döntések szükségességét egymás ellen, mint egymást kizáró okokat felvonultatni.

GYAKORLATI PÉLDA: SZENTENDREI BAPTISTA GYÜLEKEZET

A Szentendrei Baptista Gyülekezet vezetősége (képünkön) 2007-ben kért fel együttműködésre, tisztán megfogalmazták a változás igényét, anélkül hogy a folyamatot előre esetleges alapértelmezéssel beszűkítették volna. Ezt azért fontos megemlíteni, mert amennyiben még nem alakult ki egy egyértelmű látás, akkor ennek kimunkálása az együttműködés egyik fontos feladata. Az idézőjelbe helyezett mondatok a résztvevők nyilatkozásai.

2007. április – Inárcs

Ezen a vezetőségi hétvégén a következő kérdésekre kerestünk választ: Melyek az értékek? Hiányosságok? Hol szorít a cipő? A hétvége eredménye – résztvevői idézetekkel:

„A gyülekezet igazi arcát csak Krisztus látja. Az egész vezetőség Bibliailag megalapozottnak látta a változás területén megfogalmazott dolgokat, el is kötelezte magát mellette. Ugyanakkor visszatekintve még ezen a szinten is időre van szükség, hogy a dolgok megérjenek, és vezetőként elfogadjuk a nehéz döntéseket."

„Ekkor fogalmazódott meg az, hogy egy városi intézményt kellene elindítani, akkor egy óvodában gondolkodtunk. Ez messze meghaladta az erőnket, de Isten formálta a szívünket. A város vezetőivel összefogva terveztük ezt, évekig tartott az előkészület, végül nem valósult meg, és ez nem a gyülekezeten múlott."

„A legnagyobb hatása a számomra ezeknek a napoknak az volt, hogy a vezető értékeljen, imádkozzon, tervezzen, vezessen. Ha ezt megtesszük, akkor sem biztos, hogy minden projekt sikerül, de a gyülekezet él, tudja, hogy a vezetői felelősséggel teszik a dolgukat."

Kiderült, hogy volt valamikor a gyülekezetnek egy rég megfogalmazott látása: ApCsel 18,10: „Mert nekem sok népem van ebben a városban".

Kidolgoztuk a SWOT-analízis alapján hogy erősségeket és gyengeségeket látunk gyülekezeti szinten. A továbbiakban hogy erősségeink milyen lehetőségeket nyithatnak meg, valamint a meglátott gyengeségek milyen veszélyeket jelenthetnek.

2008. január – szentendrei közösségi nap

„Közösségi nap keretében egy fórumbeszélgetés a jövő lehetőségeiről: hogyan lehetünk jobban benne városunk vérkeringésében. Hogyan lehetne hatékonyabb az együttműködés városunk vezetőivel és az itt élőkkel. A következménye az lett, hogy törekszünk arra, hogy minden fontos dologban benne legyünk aktívan és szolgáló szívvel: évente egyhetes városszépítő tábor, ahol a legelhanyagoltabb területeken szoktunk dolgozni 40-60 fiatallal, akik a legtöbben nem gyülekezeti háttérből jönnek".

„Karácsony előtt minden képviselőnél megjelentem a fogadóórájukon, és megköszöntem a munkájukat, imádkoztam értük, és egy pici ajándékot adtam nekik a gyülekezet nevében".

2009. január – Vajta, feleségekkel együtt

Téma: Hogyan tudja Isten használni a férjek és feleségek közös életét a vezetői szolgálatban?

„Ez kényes pont a gyülekezetek életében, hiszen minden vezető mellett ott áll egy feleség, egy család."

„Egy tíz tagú vezetőség és a mellettük álló feleségek, valamint a hívő gyermekek Szentendrén közel a gyülekezet egyharmadát teszik ki. Óriási erő van ebben."

„Volt lehetőség rendezésre, megújulásra."

„Feleségek aktívabbak lettek a gyülekezeti életben végzett munkában".

2010. október – Balatonföldvár, vezetőségi hétvége

Téma: Hogyan látjuk az embert mint Isten teremtményét. Alapkérdés a missziói látásban.

„Egyszerű erre megadni a sablonos választ, de ma egyre inkább olyanok jönnek kintről a gyülekezetbe, akik nem férnek bele a megszokott sémákba bűneikkel, nehéz helyzetükkel."

„Ha nincs bennünk az agapé szeretet, nem fogunk tudni igazi misszíót végezni. Mindig beleütközünk egy korlátba, amely megakadályozza a másik felé való odaadásunkat."

„Ez az alkalom volt, amikor megérett bennem a kegyelemüzenet, hogy egy egész esztendőt erre szánunk a gyülekezet tanításában,

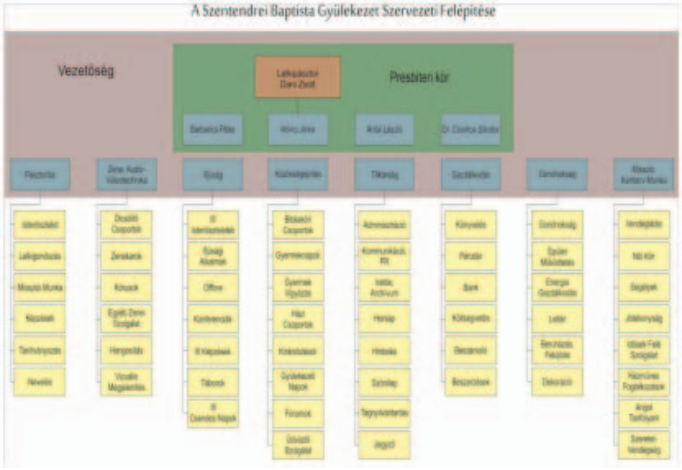

hogy megértsük és gyakoroljuk ezt"
„Hogyha megnyílik a szívünk, megnyílik az időnk az otthonunk, ezek eszközök Isten kezében"

2012. január – Leányfalu
Vezetői hétvége: konkrét és aktuális feladatok a gyülekezet előtt.

2013. február – Szentendre
Vezetők és feleségek közös alkalma – bátorítás

ÖSSZEFOGLALÁS

Visszatekintés hét esztendőre a külső tanácsadó szemszögéből: 2007-ben egy gyülekezettel találkoztam, amelyből különböző gyülekezeti történelmi okok miatt hiányzott egy generáció a 18-25 és a 45–55 évesek között. A gyülekezet vezetőségében megvolt a nyitottság arra, hogy a fennálló helyzetet egy külső segítő segítségével megvilágítsák és sok megszokott gyakorlatot kritikusan megvizsgáljanak. Ebben a felpezsdülő lelki, szellemi környezetben született meg az elhatározás, hogy el kell indulni a változás útján azzal a céllal, hogy a gyülekezet megvalósítsa Isten rájuk bízott feladatát Szentendre városában. Annak javára, az ott élők felé szolgálóan. Nem volt félelem arra tekintve, hogy mi lesz, mit hoz az új. Nem valósult meg a fent említett óvoda. De kialakult egy kifejezetten erős ifjúsági munka, amely 100-150 fiatalt ér el. 33 gyermek választotta a baptista bibliaoktatást a szentendrei nem baptista iskolákban. Még nem valósult meg a Kőhegy-projekt, egy tervezett új gyülekezeti központ. De a gyülekezet felépült egy erős lelki, szellemi házzá. *Dani Zsolt* lelkipásztor testvért helyi munkája mellett kinevezték iskolalelkésznek a Bp. III. ker.-i Kőrösi Gimnáziumban. Sokan felteszik a kérdést: Jobb lett-e a gyülekezet? Talán nem az a fontos hogy jobb vagy nem, mert ez mindig szubjektív. Más lett. Befogadó és céltudatos, a misszióparancsot szem előtt tartó és annak függvényében élő gyülekezet. Nem minden valósult meg az elmúlt hét esztendőben eltervezett dolgokból, mert jó Urunk néha módosította az utat. De kialakult egy megfogalmazott új látás, amely most már a gyülekezet alapokmányát vezeti be: *„Istennel együtt a Szentendrén és környékén élő emberekért!*" Kialakult egy megreformált gyülekezeti vezetési struktúra, amelyben tagjainak konkrét feladatköre van és feladatuk egy folyamatábrában van transzparensen érthetővé téve.

Kialakult egy hatékony, Bibliai alapokon nyugvó, felelősséggel teljes és felelős döntési jogkörrel ellátott presbiteri kör, mint a gyülekezetért Isten előtt felelősséget vállaló vezetők köre. Isten népe vezetve van, és ez biztosítja a jó munka körülményeit. A gyülekezet nem szenvedett semmiféle szakadást vagy tagok csoportos eltávozását.

Személyesen hálás vagyok mindenható Jézus Krisztus Urunknak és a szentendrei testvéreknek az együttmunkálkodás lehetőségéért. Sokat tanultam az elmúlt hét esztendőben. Hálás vagyok azért a sok szeretetért, amit feleségemmel együtt ott kaptunk. Megláthattuk, hogy Jézus Urunk hogyan építi az ő gyülekezetét. Azért hogy az Ecclesia Gloria – Isten dicsőséges gyülekezete – láthatóvá legyen-e világban. Megláthattuk mint válik valósággá a Jn 1,14: „Az Ige testté lett, közöttünk lakott, és láttuk az ő dicsőségét". Soli Deo gloria!

Jegyzetek
1. Lásd *dr. Joó Sándor* 1961. október 31-én elhangzott igehirdetését. http://www.joosandor.hu/predikacio/1961-10/szekularizacio
2. Brecht, Volker: Die Missionarische Relevanz der Gemeindeberatung (The missionary relevance of congregational counselling). A gyülekezeti tanácsadás missziológiai vonatkozása. Doktori disszertáció.
3. Smith, Warner Anderson: An analysis of church consultation in the North American church, 1960–2003. Master Thesis. A gyülekezeti tanácsadás elemzése észak-amerikai egyházakban. Mesterfokú diplomamunka.
4. Reck, R. 2000. Brauchen wir eine Theologie der Gemeindeberatung? (Szükségünk van a gyülekezeti tanácsadás teológiájára?) *MThZ* (51. Jahrgang), Heft 1:39–54.

Felhasznált irodalom

- Bosch, D. J. 1991. Transforming Mission: Paradigm Shifts in Theology of Mission. Maryknoll, New York: Orbis Books
- Church Development Institute. O.J. Church Development History.
- Faix, Tobias & Reimer, Johannes (Hg) 2012. Die Welt verstehen. Kontextanalyse als Sehhilfe für die Gemeinde. Transformationsstudien Band 3. Marburg an der Lahn: Francke.
- Gerzsenyi, László–Miklya Luzsányi Mónika 2007. Mindeddig…az első magyarországi baptista gyülekezet története. Budapest: Harmat (Bis hierher… Die Geschichte der ersten Baptistengemeinde in Ungarn)
- http://www.cditrainers.org/an_outline_of_the_history_of_CD.htm.
- Hunter, George G. 2000. The Celtic way of evangelism. How Christianity can reach the west… again. Nashville: Abingdon Press.
- Hybels, Bill 2002. Mutig führen. Navigationshilfen für Leiter. Asslar: Gerth Medien.
- Kimball, Dan 2005. Emerging Church. Die Postmoderne Kirche. Spiritualität und Gemeinde für neue Generationen. Asslar: Gerth Medien.
- Kovács György–Kerekes Szabolcs 2006. Gyülekezetek alapítása Magyarországon. TBL Magyarország Alapitvány. Gemeindegründung in Ungarn.
- Marshall, Tom 1999. Vezetők és vezetés. Budapest: Zúgó Szél Alapítvány.
- McGavran , Donald & Arn, Win 1973. How to grow a church. Conversations about church growth. Glendale CA: Regal Books.
- Müller, Harry 1995. Gemeinde im Umbruch. Was ich von meiner Gemeinde erwarte. Stuttgart: Hänssler.
- Nanus, Burt 1994. Visionäre Führung. Frankfurt am Main: Campus.
- Reimer, Johannes 2004. Leiten durch Verkündigung. Eine unentdeckte Dimension. Gießen: Brunnen Verlag
- – 2009. Die Welt umarmen. Theologie des gesellschaftsrelevanten Gemeindebaus. Marburg an der Lahn: Francke.
- Sanders, Oswald J. 2003. Lelki vezetés. Alapelvek és módszerek minden kereszténynek. Budapest: Keresztény Ismeretterjesztő Alapítvány.
- Strauch, Alexander 1998. Biblische Ältestenschaft. Ein Aufruf zu schriftgemäßer Gemeindeleitung. Ried im Innkreis: Verein zur Förderung des christlichen Glaubens.
- Warren, Rick 1998. Kirche mit Vision. Gemeinde, die den Auftrag Gottes lebt. Asslar: Gerth Medien.
- – 2002. Leben mit Vision. Wozu um alles in der Welt lebe ich? Asslar: Gerth Medien.

KÖNYVAJÁNLÓ

Bonhoeffer
PÁSZTOR, MÁRTÍR, PRÓFÉTA, KÉM

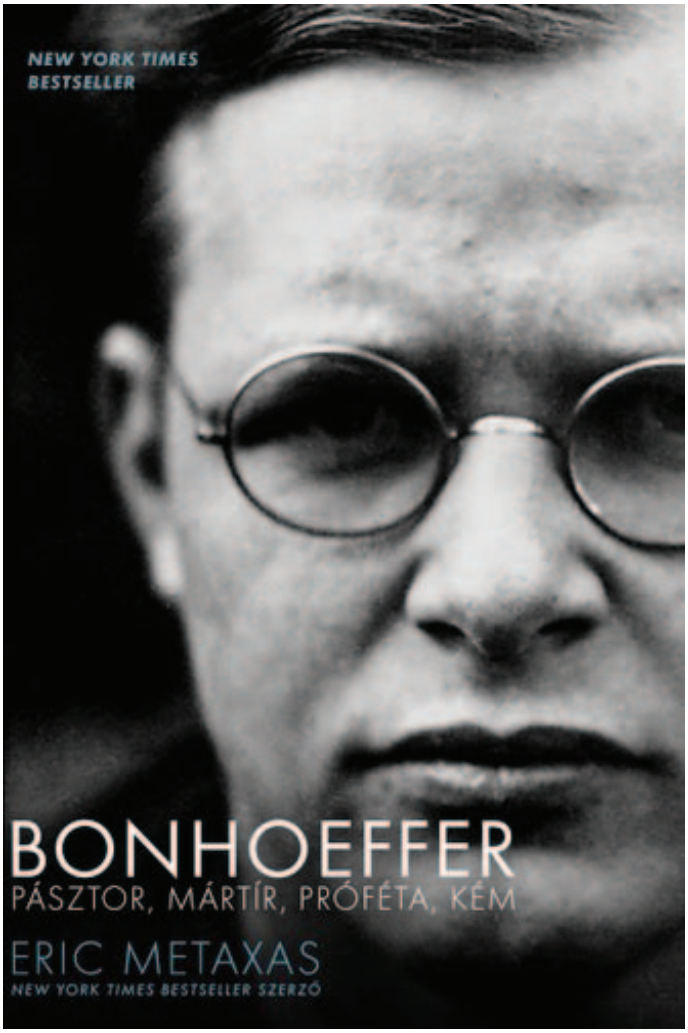

Eric Metaxas: **Bonhoeffer. Pásztor, mártír, próféta, kém**
Immanuel, 2013

Bonhoeffer jelentősége

„Dietrich Bonhoeffer *az egyik legismertebb huszadik századi teológus, de korántsem a leginkább megértett teológus*" – írja *Stephen Plant*, a sok szerző közül az egyik, aki könyvet írt Bonhoeffer teológiájáról. *Szabados Ádám* pedig egy blogbejegyzésben ezt mondja: „*Bonhoeffer esetében fokozottan igaz, hogy nem érthetjük meg teológiáját az élete nélkül. Minél többet tudunk Bonhoeffer hátteréről, annál tisztábbá válik előttünk az is, amire a tegeli börtönben eljutott.*" *Eric Metaxas* most ajánlott könyve ehhez a megértéshez igen jó alapot ad.

Fontos ez a könyv. A Dietrich Bonhoeffer felé irányuló figyelem nem lankad, a német evangélikus lelkész, teológus életműve termékenyítő erővel szolgál a mai teológiai gondolkodás számára is. Jó néhány életrajzi kötet jelent meg már róla, mégis bestseller lett Eric Metaxas munkája. A Nemzetközi Bonhoeffer Társaság (dietrichbonhoeffer.org) nagy érdeklődés mellett szervez Bonhoeffer-konferenciákat, előadássorozatokat. Gyakori, hogy összevetik kiemelkedő személyekkel, mint például *Nelson Mandela*, aki szintén erős ellenpólusként tudott helytállni egy erőszakos rezsim idején, vagy neves gondolkodókkal, mint *Simone Weil*, vagy a magyar *Bibó István*. Különleges hidat jelent a személye a gondolkodó emberek számára.

Szabados Ádám így ír erről a híd-szerepről: „*Kevés ember mondhatja el, hogy egyaránt tiszteletet vívott ki magának keresztény és nem-keresztény gondolkodók között. Sőt, Bonhoeffert „sajátjának" tekinti a kereszténység liberális, radikális, evangéliumi, neoortodox, ortodox lutheránus, de még az úgynevezett „Isten halott" irányzata is. Személye átjárhatóságot képez a különböző hagyományok között, és ez egyrészt növeli általános ismertségét, másrészt mélyíti a vele kapcsolatos félreértéseket. Bonhoeffer bátorsága, mártírhalála, és különböző korszakaiban megfogalmazott gondolatai inspirációt jelentenek egyrészt azoknak, akik a Krisztusnak való engedelmességet a Biblia tekintélye alatt, gyülekezeti közösségben szeretnék megélni, másrészt azoknak a hagyományos formákból és dogmákból kiábrándult embereknek, akik éppen a gyülekezeti keretek és kegyességi megnyilvánulások hátrahagyásában látják a kereszténység hiteles jövőjét.*"

Teológushallgató koromban hallottam először Dietrich Bonhoefferről. Egy teológustársam egyik fontos művét, a Követést olvasta. Felkeltette bennem az érdeklődést. Az évek során beszereztem Bonhoeffer magyarul számomra is elérhető műveit. Inspirálóak, Krisztushoz vezető, és radikálisabb hitre segítő írások voltak ezek számomra.

Eric Metaxas Bonhoeffer-életrajzának magyar kiadása most már a kezünkben van. A mi példányunkat az Immanuel kiadó ajándékozta a *Szolgatárs* szerkesztőségének, amit ezúton is köszönünk. Az életrajzot elolvasva nem csalódtam. Letehetetlenül izgalmas volt. Átéltem, micsoda feszült és nehéz időket éltek át mindazok, akik már idejekorán látták, hogy a nácik előretörése nem Németország javát, hanem vesztét fogja hozni.

A teológus élete

A könyv Bonhoeffer családjának bemutatásával kezdődik, de ahogy a teológus gyermekkorát figyeljük, azt is nyomon követhetjük közben, hogy miféle társadalmi válság vezetett el a weimari köztársaság széthullásától *Hitler* rémuralmáig.

Bonhoeffer 1906-ban született Breslauban, és szellemi nyitottságát családjától örökölte. Anyai nagymamája grófnő volt, *Liszt Ferenctől* vett zongoraórákat. Dietrich édesanyja mélyen vallásos tanítónő, édesapja neves pszichiáter volt. A fiú nyolc testvér közül volt a hatodik. Több nyelven beszélt, kitűnően zongorázott. Muzsikus is lehetett volna, de inkább a teológiát választotta. Rengeteget utazott. Ekkoriban a kultúra iránti étvágya szinte csillapíthatatlan volt. Londonban, Amerikában is élt, majd visszatérve Németországban, a berlini egyetemen tanított teológiát. A kérdés számára is egyre élesebbé vált ezekben

az években: mi az egyház válasza a zsidókérdésre? De tudta, hogy emögött ott húzódik egy még alapvetőbb kérdés: mi az egyház? Ebben eljutott addig a radikális gondolatig is, hogy épp azon múlik, hogy az egyház egyház marad-e, hogy befogadja-e a zsidókat, és Isten igéjében képes-e egységbe forrni velük.

Miután Hitlert 1933-ban megválasztották kancellárnak, Bonhoeffer a német rádióban a „Führer-elv" veszélyeire hívta fel a figyelmet. Hangsúlyozta, az igazi keresztények számára csak egy mindenható létezik: Isten. Hamis politikai bálványokat nem szabad szolgálni. A lelkész rádióbeszédét azonban megszakították.

Nem sokkal később protestáns egyházi választásokon hatalomra jutottak a Német Keresztények. Ők Hitler egyházi „osztagaként" terjesztették az új vallást: a nácizmust. Ez a szélsőjobboldali egyházi csoport a Mein Kampfot tekintette bibliájának. Az oltárra horogkeresztet tettek. Tanaik ellen a német evangélikusok és reformátusok egy része tiltakozott, s megalapították a nácikkal szembeni Hitvalló Egyházat. Ennek egyik vezetője lett Bonhoeffer. Ő sokáig az aktív, erőszakmentes ellenállásban hitt, és abban: a valódi keresztény hit erejével megfékezhető a náci eszme. Sikerült is a Német Kereszténységet átmenetileg háttérbe szorítani. A szellemi ellenállás legfőbb egyházi fórumává vált a Hitvalló Egyház. Hitler csak a második világháború kirobbantása előtt tudta betiltani őket. Aztán már csak illegálisan működhettek, de Bonhoeffer a legradikálisabb tagjuk maradt. Híres tanításává vált: „Csak aki a zsidókért jajszót kiált, az énekelhet gregorián dalokat".

A lelkész amerikai szolgálatra kapott lehetőséget. Ott biztonságban élhetett volna a háború végéig. Ám ő nem akart megfutamodni, s pár hét múlva visszatért hazájába. Nagyon tetszett a könyvben, ahogy a szerző bemutatja Bonhoeffer ekkor írt leveleiből a gyötrődését a maradással vagy a visszautazással kapcsolatban, amit végül úgy győzött le, hogy visszamegy, mert *visszahúzza a testvérek küzdelme*.

Akkor ott már minden lelkésznek fel kellett esküdnie Hitlerre. Aki ezt megtagadta, börtönbe került, vagy a frontra. Dietrich nem volt hajlandó az esküre, családja pedig menteni próbálta őt. A lelkész sógora *Hans von Dohnányi – Dohnányi Ernő* fia – volt. A katonai hírszerzésnek (Abwehr) dolgozott, de valójában a titkos német ellenállási mozgalmakat támogatta. Bizonyítékokat gyűjtött a nácik kegyetlenkedéseiről azt remélve, ha a háború után Hitler bíróság elé kerül, e dokumentumok alapján elítélik. Dohnányi szervezte be az Abwehrbe kettős ügynöknek Bonhoeffert is. A lelkész később részt vett a Führer elleni összeesküvésben is.

A könyv aktualitása

A mű méltán kapott számos díjat, elismerést. Eric Metaxas kiváló író. Nem hagiografát írt, nem avatja szentté a teológust. Bemutatja a gyakran magára maradt lelkész gyötrődéseit, néhány tévedését is. Eloszlat sokféle félreértést is Bonhoefferrel kapcsolatban. Legfőbb eszköze ebben az, hogy Bonhoeffer saját szavait, leveleit és tetteit helyezi előtérbe. Levelei által egészen közel kerülhetünk gondolkodásához.

A könyv azért annyira aktuális, mert az erőszak, a nacionalizmus térnyerése ma is jelen lévő veszélyek hazánkban, és világszerte. Vajon erőszakot elutasító keresztény életet vár el tőlünk Isten? De hadd legyek inkább személyes a további sorokban. Bonhoeffer élete számomra bemutatja, hogy lehet segíteni és másokért élni akkor is, amikor lépten-nyomon korlátokba ütközünk. Lehet jót tenni akkor is, amikor minden léptünket figyelik, és azt kutatják, hogyan találjanak rajtunk támadási felületet.

A teológus példája nyomán azt is látom, hogy a Bibliával való naponkénti foglalkozás és az napi imával töltött idő segítségével Isten minden elképzelhető élethelyzetre fel tud készíteni. Bonhoeffer erejének forrása ez a mindennapi gyakorlat volt. Mivel nem engedte, hogy az Úrral való kommunikációját bármilyen körülmény gátolja, gondtalanul jöhet az útmutatás és a bátorítás az Úrtól a legnehezebb élethelyzetben is. A tegeli börtönben töltött passzív időszakot is örömmel fogadta, mert így ideje volt erre és a teológiai munkára.

Bonhoeffer csupán harminckilenc évet élt. Sok mindent befejezetlenül kellett itt hagynia. A házasságkötése sem valósulhatott meg. Bár Isten áldása a hosszú élet, az ő életét vizsgálva is világos, hogy a teljes élet nem egyenlő a hosszú élettel. Bonhoeffer élete szomorú véget ért, de nem volt befejezetlen. Halála óta eltelt közel hetven év, de ma is Istenre mutat az, amit hátrahagyott.

Ezért is olyan kedves számomra ez az életrajz, mert Bonhoeffer életét figyelve megelevenedik számomra jó néhány kedves bibliai ismerős. Ábrahám, akinek közbenjáró imájából kitűnik, milyen empátia élt benne. Dániel, akinek bátor kiállása a fenyegetettség idején Isten dicsőségét munkálta, Gedeon, aki végül elhitte, és meg is valósította, hogy Isten a kevesekkel is adhat győzelmet. És mivel életét szorosan Krisztushoz kötötte, maga Jézus is átsugárzik e teológus lényén. Jézus megtalálta a farizeusok rosszindulatú támadása ellenére a lehetőséget a gyógyításra, a jó hír hirdetésére. Bár Isten Fia volt, folyamatosan ápolta a kapcsolatot mennyei Atyjával. Az ő élete is igen rövid volt, mégis igaz volt a kereszten elhangzó fel kiáltása: elvégeztetett! A küldetést teljesíteni tudta.

Dietrich Bonhoeffer új élerajza Eric Metaxas tollából méltó a figyelmünkre.

Sinka Csaba

1932 húsvétján Bonhoeffer elvitte néhány konfirmáló diákját a Zions templomból Friedrichsbrunnba

KISCSOPORTOK

Brett Eastman

Hogyan keressünk kiscsoportos vezetőket?

A cikk szerzője, Brett Eastman (középen, ingben) házicsoportok vezetőivel (forrás: lifetogether.com)

„Az aratnivaló sok, a munkás pedig kevés”.
Mt 9,37

Nem hittem, hogy képes vagyok rá.
De rájöttem, hogy meg tudom tenni.
Nem is olyan nehéz, mint ahogy gondolnád.
Csupán készséges szív kell hozzá”.
ismeretlen szerző

A gyülekezet oázisként létezik mindazok számára, akik rohanó, stresszes és teljesítménykényszeres életet élnek. Krisztus gyülekezetének ajándéka az Istennel és az egymással való kapcsolatteremtés. A kapcsolatok szíve a kiscsoportos közösség – tulajdonképpen egy olyan baráti kör, mely segít nekünk tartalmas életet élni.

A kiscsoportok segítségével egy nagylétszámú gyülekezetben is kialakítható a meghitt légkör, lehetnek személyes kapcsolatok, melyek képesek megérinteni az egyéni életeket. A csoportok sikerének zálogai a jó vezetők. Na de hogyan keressünk kiscsoportos vezetőket?

Miközben a saddlebacki kiscsoportos missziói csoport vezetőjeként szolgáltam, Isten Lelkének hihetetlen szintű kiáradását tapasztaltuk a gyülekezeteinkben. Mindössze néhány hónap leforgása alatt emberek ezreit láttuk kapcsolatba kerülni velünk a kiscsoportok vezetőinek segítségével. Emellett a gyülekezeteink ötven százalékára nem jutott elég lelkipásztor. És ez még csak az egyházon belül jelentkező hiány. Odakint, a világban milliók néznek szembe az örökkévalósággal Krisztus nélkül, kivéve, ha megtaláljuk számukra a pásztorolás módját.

Rick Warren Jézus ígéretét idézi, miszerint „a pásztor minden egyes juhát megkeresi”. A negyvennapos célkitűzés lényege az volt, hogy az átlagos gyülekezeti tagokat arra buzdítsuk, hogy befogadjanak egy hathetes csoportprogramot, ami átlagon felüli eredményekhez vezetett. Bárki elküldheti e-mailen, megoszthatja valakivel a következő üzenetet négyszemközt vagy egy hétvégi szolgálat során:

A kiscsoportos vezetők éppen olyan emberek, mint te. Ehhez nem kell szellemi óriásnak lenned, sem bibliatudósnak, de még csak nagy szónoknak sem. Csupán készséges szívűnek kell lenned. A Biblia arra tanít minket, hogy Isten átvizsgálja a földkerekét, hogy olyan embert találjon, akinek a szíve az ő ismeretével van tele. Ráadásul a mindennapi embereket egy nem

mindennapi Isten formálja, alakítja az életüket napról napra. Ha te is azt az elhívást kaptad, hogy segíts új embereket befogadni vagy kiscsoportot vezetni, engedd meg, hogy a HEART (szív) szó kezdőbetűit felhasználva, egy anagrammaszerű keretben elmagyarázzam, milyen ember alkalmas másoknak, pl. egy kiscsoportnak a pásztorolására.

Hívás Istentől. Ha fel tudod ajánlani a kezeidet Istennek így: „Atyám, két átlagos kezem van, de kérlek, használd őket arra, hogy megértinsd velük más emberek életét" – akkor elhívást kaptál erre a szolgálatra.

Egymás ajándékának közös felfedezésében szerzett tapasztalatod kiscsoportban, vasárnapi iskolai csoportban vagy bármilyen aktív gyülekezeti szolgálatban arra képesít, hogy mások vezetésére is alkalmas légy, miközben nemcsak olyan kapcsolatokat építesz, melyekkel a saját lelki növekedésedet szolgálod, hanem másokat bátorítasz a szolgálatra.

Akaratod odaszentelése Isten céljaira. Józsué így szólt: „én és az én házam népe az Urat akarjuk szolgálni" (Józs 24,15). *Mi a helyzet ezen a téren? Kész vagy odaszentelni magad Isten céljaira úgy, ahogy ezelőtt ezt el sem tudtad volna képzelni?*

Rábeszélést, megerősítést igénylő személyiség. Mózes öt jó okot tudott önmagára nézve, hogy miért alkalmatlan ő az Isten küldöttének szerepére, azonban Isten így szólt: „Alkalmas vagy". Az Úr háromszor emlékeztette Pétert arra, hogy legeltesse az ő juhait. Sokszor a vonakodó emberek között találhatók a legelhivatottabb személyek.

Tanítható Isten és emberek által. Kész vagy meghallani Jézus halk és szelíd hangját az élet forgatagában? Formálható vagy-e a Mester keze, akár egy korongja által úgy, hogy mások számára vonzó legyen az életed – valamivel több, mint amire önmagadtól képes lennél?

Jézus végignézett a sokaságon, és tudta, hogy találnia kell számukra olyan pásztorokat, akik minden egyes juhhal személyesen törődnek. Az ő kiscsoportja nemcsak arra ad példát, hogyan bánjunk a juhokkal, hanem arra is, hogyan lehet betakarítani a végtelen számú aratnivalót a helyesen kiválasztott aratókkal, vagyis a jó vezetőkkel. Rick Warren számtalanszor hangsúlyozza, hogy az egyháznak egyszerre kell tudni elég nagynak és elég kicsinek lennie.

Azonban ahhoz, hogy ez megtörténhessen, minden gyülekezetben növekednie kell az olyan tagok számának, akik készek a kapott ajándékok továbbadására, akik fogyasztókból adakozókká válnak, és képesek az áldások közvetítésére mások számára is.

Az alábbiakban következzen négy minta, hogyan buzdíthatod a gyülekezeted erre a feladatra:

1. Először is, kérdezd meg a gyülekezettől, hogy szívügyükké tudják-e tenni ezt a szolgálatot! Emlékeztesd őket, hogy „aki valóban kész a szolgálatra, az sohasem érzi úgy, hogy készen áll". Kérd meg a gyülekezeti tagokat, hogy akik nyitottak erre a munkára, az igehirdetés után keressék fel az elöljáró testvért egy néhány perces megbeszélésre. Végül adj a kezükbe olyan oktató DVD-ket, amikből megismerhetik a misszió részleteit, és kérj tőlük egy rövid beszámolót a témából a következő hétre. Köszönd meg az együttműködési készségüket, bátorítsd és biztosítsd őket a segítségedről!

2. Másodszor, kérdezd meg, hogy készek lennének-e csatlakozni egy olyan új csoporthoz, amely alkalmas mások befogadására! Lehetnek olyan jelentkezők, akik szeretnének közreműködni, azonban nem készek egyedül belevágni a munkába. Vagy néhányan ismernek olyanokat, akik szívesen csatlakoznának ehhez a törekvéshez.

3. Harmadszor, kérdezd meg a gyülekezettől, hogy az imádság mellett részt vennének-e személyesen is egy új, csoportos közösség kialakításában! Bátorítsd őket arra, hogy vegyék számba a jelenlegi csoportjukban a lehetséges új vezetőket, és osszanak ki több felelősséget egymás között. Hangsúlyozd azt az igazságot, hogy minden keresztény felelőssége, hogy másokat pásztoroljon. Ne úgy kezdjünk neki a feladatnak, hogy „akkor, ha…", inkább „akkor, amikor…" és „azokkal, akik…" Miért nem szánjuk el magunkat ma és kezdünk el készülni a holnapra?

4. Végül ne felejtsd el feltenni a legfontosabb kérdést, hogy a jelentkezők hajlandók-e követni magának Jézusnak a példáját, hogy „megkeressék az egyetlen elveszett juhot is"! A Biblia azt a jézusi közösséget hangsúlyozza, *"ahol ketten vagy hárman együtt vannak"* (Máté 18,20) – nem pedig húsz- vagy még több emberét.

A gyülekezetnek feltett kérdések azt célozzák, hogy a tagok egy nagy lépést tegyenek előre a hitben. Hisszük, hogy Jézus egy egész sereget indít a harcmezőre, akik elviszik az üzenetünket és továbbadják mindazt, amit ők is kaptak. Ironikusan hangzik, de a kiscsoportok végzik a leghasznosabb missziói munkát. És te is ott lehetsz közöttük, hogy bátorítsd őket és ünnepeld velük az Élet ajándékát!

Néhány szó a cikk szerzőjéről

Brett Eastman több, mint egy évtizedet töltött el a kiscsoportos missziói szolgálat vezetőjeként, az Egyesült Államok legnagyobb taglétszámú gyülekezeteiben, úgymint a „Saddleback", „Willow Creek" és „Fellowship of the Woodlands" gyülekezetekben. A „Lifetogether" megalapítása óta eltelt kb. tíz év során Brett Eastman közreműködésével készültek az elméleti és gyakorlati képzésre alkalmas DVD-sorozatok Amerika 100 leggyorsabb ütemben növekvő gyülekezetének részére. A baptista pásztor munkái a tíz leghíresebb keresztény kiadó gondozásában jelentek meg, aki több, mint 250 sikeres sorozatot indított útjára, valamint számos, a gyülekezetek közötti összefogást segítő kampányt szervezett, műsorokat készített több, mint 500 keresztény íróval, pásztorral és gyülekezetvezetővel. Az eddigi értékesítések száma meghaladja a négymilliós példányszámot, köztük a díjnyertes „Purpose Driven Group" és a „Doing Lifetogether" sorozatokkal, melyek a Zondervan kiadó gondozásában jelentek meg. A „Lifetogether" alapításának célja a helyi pásztorok segítése a gyülekezeti munka összefogásában a kiscsoportokban rejlő erőforrások felhasználásával, hogy megvalósulhasson a végső cél, a „közösség a közösségben" létrehozása.

Fordította: Jeviczky Andrea

PEDAGÓGIA

Tóth Sándor

Az erkölcstan, a bibliaismeret egy konkrét szakközépiskolai példája, a tantárgy és a FÉK-program összehasonlítása

Greg Olsen: Elveszett és megtaláltatott

Alapfogalmak[1]

A köznevelési törvény értelmében a közoktatás tartalmi szabályzása három szinten valósul meg.

NAT – Nemzeti Alaptanterv, melyet a kormány ad ki és nevelési célokat, fejlesztési területeket és közös nemzeti műveltségtartalmat határoz meg benne.[2]

KT – Kerettanterv, melyet az az oktatásért felelős miniszter ad ki, és iskolatípusra, adott pedagógiai szakaszra, egyes sajátos köznevelési feladat meghatározására készül. Az egyes témakörökre összpontosító részletes kidolgozással támogatja a pedagógusok pedagógiai tervező tevékenységét, segíti a fogalmi gondolkodás fejlesztését, a tanulói teljesítmények folyamatos figyelemmel kísérését. Két típusa van, az egyik a miniszter által kiadott, a másik a miniszter által jóváhagyott kerettanterv. A köznevelési törvény eredeti koncepciója szerint az egyes egyházak önálló kerettantervet állítanak össze. Ilyen, az egyház által összeállított kerettanterv készülhet a hit és erkölcstan tárgyakhoz, melyet a miniszter sem ki nem ad, sem jóvá nem

hagy. A kerettanterv speciális típusai a tantárgyi kerettanterv és a programtanterv.[3] A kerettanterv alkotóeleme a tantárgyi kerettanterv, iskolatípusra, pedagógiai szakaszra, egyes sajátos köznevelési feladathoz készül. A programtanterv, szintén része a kerettantervnek, és egy hételemű rendszer három fontos eleme alapján értelmezhető: pedagógiai koncepció, tanulási-tanítási program, a tanítási-tanulási egységek leírása. A nevelési-oktatási program a nevelés-oktatás megtervezését-megszervezését segíti, a NAT-ban és egy adott kerettantervben kitűzött nevelési-oktatási célok elérését, tartalmi elemek feldolgozását teszi lehetővé, egy adott pedagógiai koncepció alapján kidolgozott hét elemű rendszer, amely minimálisan egy-egy tantárgyra, egy vagy több műveltségi területre vagy pedagógiai szakaszra terjed ki.

A kerettanterv meghatározza:

- a kulcskompetenciák és a kompetenciafejlesztés adott életkori és képzési szakaszban érvényesítendő feladatait, a személyiségfejlesztés lehetőségeit és értéktartalmát
- a pedagógiai egységesség és differenciálás elveit
- az ismeretközlés és a képességfejlesztés közötti összhang megteremtésének módját és összhangjának biztosítását.

HT – Helyi tanterv,[4] mely a tantervi szabályozás három szintjének legalsó, de leginkább gyakorlatot meghatározó eleme. Az iskola a helyi sajátosságok figyelembevételével választhat a miniszter által jóváhagyott kerettantervek közül, melyet ezen helyi sajátosságok alapján szab testre, tölt meg konkrét tartalmakkal a lehetséges 10% szabad időkeret helyi specifikumok szerinti felhasználásával. A helyi tantervnek alapvetően meg kell felelnie a választott kerettanterv követelményeinek. Tartalmazza a helyi kultúra, tradíció és jövőkép elfogadott mértékű elemeit. Az elkészült helyi tantervnek az iskola alapító okiratával összhangban kell lennie és a tantestület, valamint a fenntartó hagyja jóvá. Egyházi iskolákban a helyi tanterv a pedagógiai program része, melyet a tantestület hagy jóvá, és a fenntartó általi elfogadása után válik alkalmazhatóvá.

Az alapfogalmak további részletezését az alábbi oldalon található dokumentumban olvashatjuk: *http://rpi.reformatus.hu/hatteranyagok/htt_glosszarium.pdf* (2014. 06. 28.-i hozzáférés).

Ezek közül egyet emelek itt ki: a *kompetencia, kulcskompetenciák* fogalmát. A kompetencia az ismeretek, készségek olyan ötvözete, amely megfelelő attitűdökkel társulva biztosítja, hogy az egyén képes és kész legyen egy adott helyzetben hatékonyan és sikeresen cselekedni. Az Európai Unió értelmezéseiben, kulcskompetencia-ajánlásaiban a kompetencia egy olyan dinamikusan alakuló, komplex, kognitív és pszichikus struktúra, mely az ismeretek, képességek, készségek és attitűdök rendszeréből épül fel, és az egyént adott tevékenységek elvégzésére teszi képessé. A tantervben e kompetenciák, továbbá fejlesztési feladatok, tevékenységek, képességek és készségek kapnak szerepet, mindig feltételezve mögöttük egy tudásrendszert is.

Erkölcstan tantárgy ismertetése

Az erkölcstan alapvető feladata az erkölcsi nevelés, a gyerekek közösséghez való viszonyának, értékrendjének, normarendszerének, gondolkodás- és viselkedésmódjának fejlesztése, alakítása.[5] A tárgy célja a gyermek egészséges testi, lelki és szellemi fejlődésének segítése. Figyelembe veszi az Emberi jogok egyetemes nyilatkozata, valamint hazánk alaptörvénye a vonatkozó irányelveit. Fő cél a gyermek erkölcsi érzékének fejlesztése, megfelelő értékrend és életvezetés kialakítása, mely segíti az önálló és felelős döntéshozatalt. A felelős döntéshozatal mellett az empátia, a szolidaritás fejlesztése és az érzelmi intelligencia fejlesztése is fontos szempont. A nevelés szerves részét képezi az érzelmi intelligencia fejlesztése is, amely a viselkedést a kognitív szint alatt – e szintnél erősebben – befolyásolja, s amelynek hiánya, illetve fejletlensége elemi akadálya lehet a kívánatos értékek bensővé válásának.

Az iskolai tanulásra jellemző módon az erkölcstan is számos ismeretet közvetít. A tantárgy felépítése azonban nem elsősorban ismeret-, hanem sokkal inkább érték- és fejlesztésközpontú.[6] A tananyag elsősorban nem az elméleti ismereteket helyezi középpontba, hanem az egyes erkölcsi kategóriák értelmének személyessé tételét, azok életkornak megfelelő értelmezésének segítését. Kétéves ciklusokban térnek vissza az egyes nagy témák az életkori sajátosságoknak megfelelő hangsúlyokkal. A kétéves cikluson belül szabadság van a témák aktualitásokhoz igazított sorrendben történő tárgyalására.

A tananyag feldolgozása igazodik a személyes élményekhez, használva a filmek, művészetek eszköztárát. Fontos az élményszerűség, az átélés, ami segíti a gyakorlati megértést. A témák átbeszélésekor a diskurzusnak, építő vitának is nagy jelentősége van. Különösen igaz ez a már nagyobb, például 12–14 éves korú fiatalok tanításakor. A vita létjogosultságát az is adja, hogy az iskolába érkező diákok értékrendjének alakulását korábban a család, óvoda és a média is jelentősen befolyásolta. Így az egyes erkölcsi kategóriákhoz kapcsolódóan már rendelkeznek véleménnyel, erkölcsi felfogással. Kihívás, hogy segítsük őket eligazodni az egymásnak gyakran ellentmondó vélemények és a lelkiismeretük által érzékelt értékrend között. Az erkölcsi nevelésben tanórán kívüli lehetőségeket is meg kell ragadnunk. Ilyenek például a hagyományőrzés, az önzetlen segítés, karitatív munka közös tevékenységek.

Az értékelés is eltér a hagyományos tárgyaknál megszokottól, mely soha nem irányulhat a diák véleményének osztályozására. Viszont fontos, hogy bizonyos kívánatos magatartást, hozzáállást pozitívan értékeljünk, ezzel megerősítve a diákot annak helyességében. Ilyen lehet például a közösség érdekében végzett tevékenység elismerése.

A *11–12 éves* gyermekek esetében az erkölcstan tárgy keretében az önismeret és a társas kultúra, a demokráciára nevelés, a szociális és állampolgári kompetencia erőteljes fejlesztésére kerülhet sor. Mivel a gondolatok megosztása írásban és szóban egyaránt történhet, ez fejlesztőleg hat az anyanyelvi kompetenciákra is. Az értékrend fejlesztésekor az anyagi javakhoz és a pénzhez való viszony fontos szerepet kap. Kiemelt szerepet kap még a tetteinkért való személyes felelősségvállalás, a tetteink következménye és a károkozás esetén felmerülő jóvátétel. A véleménykülönbségek során előálló konfliktusok alkalmat adnak azok erőszakmentes, konstruktív és morálisan elfogadható megoldásának megtanítására.

A korosztály számára összeállított kerettanterv fő témái:

- *Test és lélek,* kulcsfogalmai: testi tulajdonság, lelki tulajdonság, szellemi képesség, szükséglet, fejlődés, egészség, betegség, fogyatékosság, befogadás, elfogadás, lelkiismeret, szándék, döntés.
- *Kapcsolat, barátság, szeretet,* kulcsfogalmai: barát, ismerős, rokonszenv, ellenszenv, barátság, őszinteség, hazugság, szeretet, tisztelet, közömbösség, harag, fájdalom, megértés, sértés, megbocsátás, konfliktus.
- *Kortársi csoportok,* kulcsfogalmai: csoport, közösség, összetartás, beilleszkedés, idegen, kirekesztés, általánosítás, előítélet, hiba, vétség, bűn, megbocsátás, jóvátétel, felelősség.
- *Társadalmi együttélés,* kulcsfogalmai: népcsoport, vallási

közösség, többség, kisebbség, szokás, hagyomány, ünnep, társadalom, vagyon, egyenlőség, egyenlőtlenség, igazságosság, igazságtalanság, tisztességes és tisztességtelen előnyszerzés, gazdagság, szegénység, szolidaritás, virtuális közösség.

- *A technikai fejlődés hatásai,* kulcsfogalmai: ökológiai lábnyom, fogyasztás, technikai eszköz, függőség, magántulajdon, közösségi tulajdon, köztulajdon, visszaélés, média, reklám.
- *A mindenséget kutató ember,* kulcsfogalmai: természeti erő, természetfeletti erő, vallás, egyház, templom, szertartás, vallási jelkép, ima, böjt, zarándoklat, szent könyv, szent hely, tudomány, tudományos megismerés, művészet, művészi alkotás, világkép, világnézet.

A *13-14 éves* fiatalok erkölcsi nevelésének témái között szerepelnek a másokért való felelősségvállalás és az önkéntesség, a pályaorientáció, a kezdeményezőkészség és vállalkozói kompetencia, a testi és lelki egészségre, illetve a családi életre való nevelés. Ezeken kívül a médiatudatosságra, az állampolgárságra és demokráciára nevelés, valamint az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség fejlesztése is. Munkálni hivatott továbbá a társadalmi igazságosság összefüggéseinek megértését és a lelkiismeret szociális dimenziójának erősödését. Segíthetjük a személyes világkép kialakulását, az önálló döntéshozatal, a véleményformálás és a kritikai gondolkodás készségeket. Ugyancsak kiemelt szerep juthat e szakasz óráin az adott konkrét témákhoz kapcsolódó információk különféle forrásokból való összegyűjtésének és rendszerezésének, a kritikai gondolkodás fejlesztésének és a jelenségek érvekkel alátámasztott értékelésének, valamint a disputa jellegű vitáknak és az erkölcsi dilemma-vitáknak is.[7]

A korosztály számára összeállított kerettanterv fő témái:

- *Ki vagyok én, és mi vezérli a tetteimet?*, kulcsfogalmai: Nyelv, gondolkodás, szó, fogalom, tett, nyelvhasználat, tudás, értelem, tehetség, siker, kudarc, felelősség, ösztön, érzés, érzelem, igény, vágy, cél, döntés, válság, akarat, érték, értékrend, értékütközés.
- *Párkapcsolat és szerelem,* kulcsfogalmai: nemi érés, vonzás, taszítás, szerelem, nemi vágy, szexuális kapcsolat, házasság, család, gyerekvállalás, terhesség, prostitúció, pornográfia, szexuális bántalmazás, áldozat, családon belüli erőszak.
- *Egyén és közösség,* kulcsfogalmai: nsoport, közösség, önállóság, korlátozás, alkalmazkodás, engedelmesség, szabály, lelkiismeret, választás, bűn, erény, előítélet, tévhit.
- *Helyem a világban,* kulcsfogalmai: Európai Unió, menekült, befogadó ország, sztereotípia, előítélet, etnikai konfliktus, társadalmi norma, szabályszegés, vesztegetés, korrupció, hálapénz, büntetés, megelőzés, szerzői jog.
- *Mi dolgunk a világban?,* kulcsfogalmai: jólét, öröm, bánat, elégedettség, boldogság, boldogulás, vágy, remény, hiányérzet, elégedetlenség, boldogtalanság, stressz, drog, alkohol, függőség, értelmes élet, média, befolyásolás, korrupció, hitelesség.
- *Hit, világkép, világnézet,* kulcsfogalmai: tény, vélemény, állítás, értékelés, tévhit, sztereotípia, előítélet, tízparancsolat, meggyőződés, világkép, világnézet, hit, vallás, világvallás, erkölcsi tanítás.

Bibliaismeret tantárgy helyi tanterve szakközépiskolai tanulók részére[8]

A bibliaismeret alapvető feladata a Biblia igazságainak megismertetése, a teremtő és gondviselő mennyei Atya bemutatása, és ezek alapján a diákok társaikhoz, családjukhoz és környezetükhöz való viszonyának, értékrendjének, normarendszerének, gondolkodás - és viselkedésmódjának a fejlesztése, alakítása.[9] Évezredes hagyománya van a bibliaismeret oktatásának, amira újra nyílt lehetőség az oktatási intézményekben. Az oktatást évszázadokon át főként az egyház végezte. A tantárgy legfontosabb pedagógiai jellemzője az erkölcstanhoz hasonlóan az értékek közvetítése, azzal a céllal, hogy Isten igéjének alapnormái egyre inkább a tanulók viselkedésének belső szabályozó erőivé váljanak.[10]

A tárgy középpontjában Isten örök érvényű kinyilatkoztatása áll, mely a nyugati civilizáció és kultúra alapja és meghatározója is. Cél a fiatalok testi, lelki és szellemi egészséges fejlődésének segítése, az Isten igéjének egész emberiségre és benne az egyénre vonatkozó kijelentése és értékrendje által. A Szentírás tartalmazza az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában, valamint hazánk Alaptörvénye is rögzített alapértékeket. Megtaláljuk benne a teremtettségből és istenképűségből fakadó szabadsághoz való jogot, az ember személyválogatás nélküli értékességét nemre, bőrszínre és társadalmi hovatartozásra való tekintet nélkül. Kijelentést találunk benne a jóról és a rosszról, valamint azok következményéről, de a környezethez való viszonyról és az embernek a teremtett világ gondozása, megbecsülése iránti felelősségéről is. A Bibliában olvashatjuk, hogy a bűn hatalma alá rekesztett ember a megoldást Jézus Krisztusban találhatja meg. A vita, egyeztetés és együttgondolkodás tárgyát nem az alapvető értékek, hanem azok gyakorlati megvalósítása, mai körülmények közötti alkalmazhatósága képezi. A bibliaismeret magában foglalja az ember minden fontos viszonyulását – Istenhez, a jóhoz és gonoszhoz, önmagához, társaihoz és közösségeihez, környezetéhez és a világhoz –, mert ezek alapozzák meg azt az értékrendet, amelyre az ember döntései során támaszkodhat.[11]

A célok közé tartozik a bibliai értékrenden alapuló erkölcsi nevelés is, melynek megismerése fejleszti az erkölcsi érzéket és egyre inkább meghatározójává válik az ennek megfelelő cselekvésnek. Pál apostol ezt az alábbiak szerint foglalja össze a 2Tim 3,16–17-ben:

„A teljes Írás Istentől ihletett, és hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre; hogy tökéletes legyen az Isten embere, minden jó cselekedetre felkészített".

A Biblia kijelentéseit maga Jézus Krisztus foglalja össze Mózes törvényei alapján két fontos pontban. Ezt a Máté evangéliuma 22. rész 37., 39. versekben olvashatjuk az alábbiak szerint:

- *„Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből".* – Ez a kijelentés az ember Teremtőjével való kapcsolatáról szól, mely nélkül lehetetlen megérteni, ki is az ember és ki is az egyén. Ettől a kapcsolattól függ, hogy el tudjuk-e helyezni magunkat a teremtett világban, és egészséges képünk lesz-e önmagunkról, felelősségünkről, küldetésünkről és jövőnkről.
- *„Szeresd felebarátodat, mint magadat".* – Tulajdonképpen az első parancsolattól elválaszthatatlan és abból következő, annak megértését, megélését tükröző és az emberi kapcsolatokat maghatározó kijelentés. Teljes életet csak egészséges és kiteljesedő kapcsolatokban élő ember élhet.

A tárgy átadásának középpontjában nem a puszta ismeret áll, hanem azok átadójának hiteles és a tanítottakkal összhangban lévő, példaadó élete által alátámasztott, gyakorlati megértés.

A pedagógiai módszer tekintetében az élményszerűség és a diákok témafeldolgozásba való aktív bevonása, a fizikai, szellemi és lelki értelemben vett cselekvő tanulói részvétel

preferált. A Bibliaórák munkaformája lehet sok egyéb mellett: a beszélgetés, az önkifejező alkotás, a szerepjáték, a megfigyelés, a kérdezés, valamint az iskolai és a helyi közösség életébe, esetleges problémáinak megoldásába, a különböző szintű közösségi életbe való tevékeny bekapcsolódás például az ünnepkörök révén.[12]

A tárgy értékelésekor az erkölcstanhoz hasonlóan nem a tárgy lexikális ismereteit értékeljük. A fakultatív bibliaórák tartásakor érdemjegyet a diák nem is kap, csupán a bizonyítványban egy bejegyzést, mely igazolja a tanórán való részvételt. Az értékelés nem irányulhat a diák egyéni életszemléletére, de fontos, hogy a tanuló pozitív és megerősítő visszajelzéseket kapjon, ha cselekedeteiben tükröződik az átadott bibliai, pozitív értékrend. A tananyag átadásánál a tanárnak arra kell törekednie, hogy a tanulók aktív órai részvétele során a tanítási órán elsajátítsák a szükséges ismereteket. Témazáró dolgozatok segítenek felmérni a diák ismeretben való előrehaladását, de kerülni kell a többi tárgyhoz hasonló számonkérést. Meg kell őrizni azt a többletet, amit a Biblia lelkülete és értékrendje képvisel.

A 9. osztály számára összeállított helyi tanterv fő témái:

- *Biblia* - A tanulók megismertetése a Bibliával, érdeklődésük felkeltése a Biblia iránt. A Biblia páratlan voltának megértése. Felismerni Isten üzeneteként.

Kulcsfogalmak: Biblia, bibliai nyelvek, Ószövetség, Újszövetség, megbízhatóság, ihlettettség, bizonyíték.
Helyi többlet: A megszerzett ismeretek bevésése: keresés számítógépes bibliai szövegekben. Bibliaolvasó-napló készítése.

- *„Mi Atyánk"* - Felismerni, hogy a Teremtő Isten egyben gondviselőnk, segítőnk és mennyei Atyánk is lehet. Tudatosítani, hogy Istennek jó terve van az emberrel, a bűn és gonoszság ellenére is.

Kulcsfogalmak: imádság, teremtés, bűn, gonosz, gondviselés, csoda, aggodalom, megbocsátás, irgalom.
Helyi többlet: Összefoglalás, számonkérés: A memoriterek változatos formában történő számonkérése. Bibliai helyek visszakeresése. Alapfogalmak értelmező jellegű használata.

- *Jézus Krisztus személye:* Megismerni Jézus Krisztus születésének, életének, halálának és feltámadásának körülményeit. Felismerni, hogy Jézus Krisztus emberként és egyben Istenként volt jelen a földön. Meglátni, hogy Jézus Krisztus valódi segítséget tudott adni az emberi szükségekre.

Kulcsfogalmak: megváltás, áldozat, keresztség, bemerítés, kereszthalál, feltámadás.
Helyi többlet: A „Passió" című film elemzése

- *Isten szólt… Isten üzenete az Ószövetségben az özönvíztől Dávid királyig* - Megérteni az Ószövetségi történetek alapján, hogy Isten különböző módokon szól az emberekhez. Felismerni, hogy érdemes Isten vezetéséhez igazítani az életünket.

Kulcsfogalmak: özönvíz, bábel, elhívás, engedelmesség, kiválasztás, bűn, hit, barátság.
Helyi többlet: Vita: rend és fegyelem, vagy mindenki azt csináljon, amit akar? Beszélgetés: a vezetők feladatai, kötelességei és lehetőségei.

A 10. osztály számára összeállított helyi tanterv fő témái:

- *A nagy parancsolatok* - Megismerni a tízparancsolat törvényeit. Megérteni az isteni parancsolatok célját. Felismerni a szeretet parancsának egyediségét.

Kulcsfogalmak: tisztelet, szentség, nyugalomnap, bálvány, szeretet, tulajdon, megelégedettség, házasság, szülők.
Helyi többlet: Beszélgetés a szeretetről/boldogságról: kinek mit jelent. A szeretet/boldogság jellemzőinek kigyűjtése. Opció: A szeretet himnuszának vagy egy részének memoriterszerű ismerete.

- *Királyok és próféták I.* – Megismerkedni az ószövetségi királyok életével, jó és rossz döntéseivel. Megérteni a próféták szolgálatát a bibliai történeteken keresztül. Felismerni Isten történelemformáló tervét.

Kulcsfogalmak: bölcsesség, hatalom, templom, Isten lakhelye, próféta, elragadtatás.
Helyi többlet: Kooperatív csoportmunkával készített kiselőadások és azok bemutatása.

- *Az apostolok cselekedetei* - Megismerkedni az apostoli korral, az egyház kialakulásával, az első gyülekezetek születésével. Megérteni a pünkösd lényegét és üzenetét.

Kulcsfogalmak: mennybemenetel, pünkösd, megtérés, Szentlélek, gyülekezet, egyház, misszió.
Helyi többlet: Forráselemzés: a vonatkozó bibliai történet értelmezése.

A 11. osztály számára összeállított helyi tanterv fő témái:

- *Királyok és próféták II.* – Megismerkedni az Ószövetségi királyok életével, jó és rossz döntéseivel. Megérteni a próféták szolgálatát a bibliai történeteken keresztül. Felismerni Isten történelemformáló tervét.

Kulcsfogalmak: királyság, próféta, fogság, ítélet, közbenjárás, kijelentés, megtérés.
Helyi többlet: Diákok beszámolója egyéni kutatás alapján olyan rokon vagy ismerős életéről, aki fogságban volt. Vita: A fogság ítélet vagy lehetőség?

- *Pál levelei* - Pál apostol leveleinek megismerése. Felismerni a levelekben található alapvető üzeneteket. Megérteni, hogy a levelek tanítása mit jelent számunkra.

Kulcsfogalmak: levél, hit, megigazulás, kegyelem, üdvösség, szeretet, himnusz, Ószövetség, Újszövetség, törvény, kegyelem, lelki fegyverzet, keresztény család.
Helyi többlet: Gyülekezeti kiszállás lehetőség: szolgálat és beszélgetés gyülekezeti tagokkal.

- *Zsoltárok* – Megismerni a zsoltárköltészet műfaji sajátosságait. Megérteni az Istennel való kapcsolat kifejezésének fontosságát költészetben és énekekben.

Kulcsfogalmak: zsoltár, Isten dicsőítése, magasztalás, messiás, prófécia, metafora, bűnbánat, alázat.
Helyi többlet: Projektmunka: kiscsoportban értékeljük Dávid király életszakaszait, és jelenítsük meg egy-egy állóképben.

- *Újszövetségi levelek, Jelenések könyve* – Az egyetemes levelek üzenetének megismerése és megértése. Felismerni az apokaliptikus kijelentés szimbólumait. Megérteni Isten végcélját a teremtett világgal.

Kulcsfogalmak: hit, példakép, kísértés, tisztelet, engedelmesség, hatalom, apokaliptika, végidők, feltámadás, ítélet, új teremtés.
Helyi többlet: Összefoglaló jegyzet készítése.

A 12. osztály számára összeállított helyi tanterv fő témái:

- *Helyem a világban* – A személyes jövőkép kialakításának ösztönzése, az egyéni és közösségi boldogulást támogató értékek melletti elköteleződés támogatása. Istentől származó értékes személyiségünk elfogadása.

Kulcsfogalmak: Személyiség, énkép, életcél, értékesség, elfogadás, Isten vezetése, külső és belső értékek.

- *A Gyülekezet* – Felfedezni az egyház, gyülekezet páratlan tisztességét. Megérteni az egyházi, gyülekezeti élet sokszínűségét. Bátorítani az egyházi, gyülekezeti szolgálatba

való részvételre.

Kulcsfogalmak: egyház, gyülekezet, eklézsia, templom, imaház, presbiter, diakónus, újjászületés, bemerítés, keresztség, úrvacsora, bizonyságtétel, istentisztelet, Szentlélek.

Helyi többlet: A keresztény egyház megpróbáltatásai a XX. században: Beszámolók illetve dramatikus megjelenítés például *Albert Schweitzer, Teréz anya, Billy Graham* életműve. Dramatikus megjelenítés: keresztény helytállás XX. sz.-i morális kérdésekben.

- *Bölcsességirodalom* - A bibliai bölcsességirodalom által megfigyelni Isten jelenlétét a különböző élethelyzetekben. Elkötelezettség kialakítása a bilbiai értékrend iránt.

Kulcsfogalmak: láthatatlan világ, látható világ, szenvedés, bölcsesség, lustaság, szív, mulandóság, tisztelet, szerelem.

Helyi többlet: Kooperatív csoportmunkával készített kiselőadások és azok bemutatása.

- *Életünk nagy kérdései* – Segítséget adni az élet legnagyobb kérdéseinek megválaszolásában. Bátorítani az életutat befolyásoló jó döntések meghozatalát. Kérni és felismerni Isten vezetését a választások során.

Kulcsfogalmak: Szabad akarat, áldás, átok, hit, odaszánás, tanítványság, párválasztás, gyermekvállalás, jövőkép, énkép, célorientáltság.

FIATALOK AZ ÉLET KÜSZÖBÉN A FÉK-PROGRAM

A FÉK kapcsolat- és jellemépítő, valamint AIDS és drogprevenciós program 1994-ben indult el Magyarországról és jelenleg 62 országban alkalmazzák a fiatalok erkölcsi nevelésében. A programot magyar szakember támogatásával (Dr. Bánhegyi Dénes), magyar és amerikai lelki munkások (Grész Gábor, David M. Robinson) állították össze, az amerikai alapítású Timóteus Társaság (Campus Crusade for Christ) keretei között. A program egyaránt célozza a diákokat, pedagógusokat és a szülők segítését. A FÉK-anyaggal FÉK-szimpóziumokon ismerkedhet meg az érdeklődő, ahol interaktív előadások keretében sajátítható el az egyes témák feldolgozásának kreatív menete is.

David Robinson a FÉK-program célkitűzéseit az alábbiak szerint foglalta össze:[13]

- Növelni a diákok érzelmi érettségét, elősegíteni önértékelésük, magabiztosságuk, kommunikációs készségük épülését, s ezáltal jó irányban befolyásolni barátkozási szokásaikat.
- Mérséklődjön a szexuális promiszkuitás,[14] s ezáltal csökkenjen az SZTB-k, a tizenéves terhességek, az érzelmi problémák és az AIDS-es esetek száma.
- Emelkedjen a veszélyérzet a diákokban a kábítószerrel szemben. Megtanuljanak nemet mondani a kábítószereknek, s ezáltal csökkenjen a kábítószerrel való visszaélés.
- A diákok felkészüljenek a felnőttkorra, a házasságra és a családi életre azáltal, hogy megerősödnek az erkölcsi alapjaik, az értékrendszerük és a jellemfejlődésük.

A FÉK tanári kézikönyvében taglalt és a program során a fent részletezett célok elérése érdekében érintett témák az alábbiak.

1. kötet: Én és a kapcsolataim[15]

1. rész: Önértékelés – kapcsolatom magammal. Ismerd meg önmagad! 1.–2.

2. rész: Barátság – kapcsolatom a barátaimmal. Értékeljük egymást! 1–2.; Barátságok kialakítása; Konfliktusok kezelése.

3. rész: Jellem – kapcsolatom a jellememmel és az értékeimmel – Az ezüstgolyó; Jellemfejlesztés; Felelősségvállalás; Mások tisztelete; A jellem műhelye; Színdarab; Döntések előtt állsz!; Értékrended háttere; A Jézus élete című film bemutatása; Tiszta szív.

4. rész: Szerelem és szex – párkapcsolatom - Életre szóló elkötelezettség; Randi ötletbörze; Ez szerelem vagy valami más?; Milyen örökséget hagysz?; A szex távlati képe; Szex, de mikor?

2. kötet: Döntéseim a veszélyekben[16]

5. rész: Veszélyek a szabados szexben. Egy tömeggyilkos: AIDS; Hogyan lehet elkapni az AIDS-et?; Mi a helyzet a többi SZTB-vel (szexuális úton terjedő betegségek)?; Előzd meg az AIDS-et és az SZTB-t!; Meddig várjak?; Nincs második esély. ; A „28 érv".

6. rész: Veszélyek a drogban. A kapcsolatok és a kábítószerek.; Drog-vita; Találkozás a valósággal; Drogtitok

7. rész: Hozz jó döntéseket! A sólyom és a kán; Tömegnyomás; Állj szilárdan!; Mit mondanál?; Hogyan mondhatsz „nem"-et?; Új kezdet; Életed küszöbén állsz.

Függelék: Felkészülés a szülői szerepre; A családi légkör felmérése.

3. kötet: Válaszd a legjobbat![17]

- Hogyan tűzzünk ki célokat?
- Támaszok a célhoz vezető úton – IQ/EQ minek? (érzelmi intelligencia); Érzelmi készségeink; Öntudat; Érzelmi tudatosság; Self-management 1-2.; Hatékony kommunikáció; Konfliktusok kezelése; Személyes fejlődési terv.
- A csapdák elkerülhetők – Kapcsolatok és csapdák; A média nyomása; Állj ellen a nyomásnak!

A tanári kézikönyv az egyes témákhoz kapcsolódó olvasmánnyal, óravázlattal, ajánlott videóval valamint játékok és egyéni, illetve csoportos feladatajánlóval segíti a pedagógust. A FÉK-tanórákra jellemző a kreativitás, a fiatalok témafeldolgozásba való aktív bevonása és a modern multimédiás eszközök alkalmazása.

ÖSSZEGZÉS

Megállapíthatjuk, hogy a bibliaismeret tárgy tanításakor, hasonlóan az erkölcstanhoz a gyermekek, fiatalok erkölcsi nevelése, részükre az értékrend átadása, gondolkodásmódjuk formálása és az ebből fakadó tudatos cselekvés kialakulásának elősegítése egyaránt fontos szempontok. Viszont az alapvető különbség, hogy az erkölcstan tanításakor az Emberi jogok egyetemes nyilatkozatában foglaltakra, a Magyar Alkotmányra, társadalomismeretre és egyetemes értékekre alapoznak. A bibliaismereti tárgy tartalmi lényege pedig – az erkölcstan tárgyat is lényegében meghatározó – autentikus forráshoz, az Isten kinyilatkoztatott igéjéhez tér vissza. Vagyis az eredeti forrást veszi alapul, és az abban meghatározott szellemi, lelki és fizikai életet befolyásoló értékeket segít felismerni. A hiteles pedagógusi életpélda ösztönző hatásával is a megértett igazságok megélése felé igyekszik segíteni a diákokat.

A FÉK-program több témát feldolgoz, amelyeket a bibliaismeret, vagy az erkölcstan fő témái között is megtalálhatunk. A FÉK tanári kézikönyve ezek feldolgozásához jelentős segítséget nyújt. Ezért célszerű azt a pedagógusokkal, hitoktatókkal

megismertetni, ezzel szélesítve a fiatalok erkölcsi nevelése hatékonyságát segítő eszköztárukat. Ezenkívül a program tartalmaz néhány olyan konkrét és aktuális témát is (pl. AIDS, SZBT, drog, internet veszélyei), mellyel célszerű kiegészíteni a bibliaismeret, illetve erkölcstan fő témák tárgyalását.

Az ajánlott pedagógiai módszertan és értékelési rendszer tekintetében az etika és a bibliaismeret tantárgyak hasonlóak. A FÉK program módszertana szintén hasonló a két említett tantárgyéhoz. Mivel azonban FÉK esetében nem kimondott tantárgyról van szó, így a konkrét iskolarendszerű értékelés nem egyértelműen értelmezhető. Viszont a lelki, szellemi és testi fejlődés mindhárom tárgy esetében viszonylagos, hisz nem mindegy, hogy a diák a témák tanításakor szemlélet módját, értékrendjét tekintve milyen távolságban van a közvetített értékrendtől. Az értékrend irányába történő pozitív elmozdulást értékelnünk kell, ezzel is bátorítva a fiatalt a jó irányba való továbbhaladásra.

Fontos figyelnünk a bibliapedagógia tárgy során már említett minden szemléletmódra. A tanítás során nem pusztán az átadandó üzenetre koncentrálunk, hanem figyelembe kell vennünk azt is, kik azok, akikre hatással kívánunk lenni. Fontos bizalmi légkört teremtenünk, mely alkalmas az őszinte diskurzus kialakulásához, és a fiatalok őszinte megnyilatkozását is segítudniillik A tanár így nem kívül álló személyként oszt meg ismereteket, hanem belép a diákok kultúrájába és ott képviseli az örökkévaló értékeket, úgy hogy példává és elérhetővé is válik a tanítványai számára.

Felhasznált irodalom

- Urbán Gedeon tantárgypedagógiai előadásának hanganyaga és jegyzete
- Erkölcstan kerettanterv.
- *http://rpi.reformatus.hu/hatteranyagok/htt_tantervfogalmak.pdf,* 2014. 06. 24-i hozzáférés
- A Magyarországi Református Egyház hit- és erkölcstan kerettanterve. Református Pedagógiai Intézet; Budapest, 2012
- *http://rpi.reformatus.hu/portal/page.php?562,* 2014. 06. 28-i hozzáférés
- *http://rpi.reformatus.hu/portal/page.php?561,* 2014. 06. 28-i hozzáférés
- *http://rpi.reformatus.hu/hatteranyagok/htt_glosszarium.pdf,* 2014. 06. 28-i hozzáférés
- *http://baptistasuli.hu/bibliaismeret,* 2014. 06. 28-i hozzáférés
- Bibliaismeret - Helyi tanterv általános tantervű szakközépiskolai tanulócsoportok részére - A tantárgy helyi tantervét kidolgozta: Szász Veronika *http://baptistasuli.hu/adat/tartalom/27/fajlok/baptista-bibliaismeret_helyi-tanterv_szakkozepiskola.pdf,* 2014. 06. 28-i hozzáférés
- *http://baptistasuli.hu/adat/tartalom/27/fajlok/bibliaismeret_1-4.pdf,* 2014. 06. 28-i hozzáférés
- *http://baptistasuli.hu/adat/tartalom/27/fajlok/bibliaismeret_5-8.pdf,* 2014. 06. 28-i hozzáférés
- *http://baptistasuli.hu/adat/tartalom/27/fajlok/tanmenet-1osztaly.pdf,* 2014. 06. 28-i hozzáférés
- *http://baptistasuli.hu/adat/tartalom/27/fajlok/tanmenet-5osztaly.pdf,* 2014. 06. 28-i hozzáférés
- *http://fek.hu,* 2014. 06. 30-i hozzáférés
- David M. Robinson – Miért FÉK? előadás ppt (FÉK szimpózium 2013)
- Grész Gábor, David M. Robinson: FÉK – Tanári kézikönyv 1. - Timóteus Társaság, Budapest, 2006
- Grész Gábor, David M. Robinson: FÉK – Tanári kézikönyv 2. - Timóteus Társaság, Budapest, 2007
- Grész Gábor, David M. Robinson: FÉK – Tanári kézikönyv 3. - Timóteus Társaság, Budapest, 2009

Jegyzetek

1. *http://rpi.reformatus.hu/hatteranyagok/htt_tantervfogalmak.pdf,* 2014. 06. 24-i hozzáférés
2. *http://rpi.reformatus.hu/portal/page.php?562,* 2014. 06. 28-i hozzáférés
3. *http://rpi.reformatus.hu/hatteranyagok/htt_glosszarium.pdf,* 2014. 06. 28-i hozzáférés
4. *http://rpi.reformatus.hu/hatteranyagok/htt_glosszarium.pdf* - 4. o., 2014. 06. 28-i hozzáférés
5. Erkölcstan kerettanterv – 1. o.
6. Uo. – 2. o.
7. Uo. – 11.o.
8. Bibliaismeret - Helyi tanterv általános tantervű szakközépiskolai tanulócsoportok részére - A tantárgy helyi tantervét kidolgozta: Szász Veronika
9. Uo.
10. Uo.
11. Uo.
12. Uo.
13. David M. Robinson, Miért FÉK? Előadás ppt (FÉK-szimpózium, 2013.)
14. Szexuális partnerek gyakori váltogatása.
15. Grész Gábor, David M. Robinson: FÉK. Tanári kézikönyv 1. Timóteus Társaság, Budapest, 2006.
16. Uo. 2. - Timóteus Társaság, Budapest, 2007.
17. Uo. 3. - Timóteus Társaság, Budapest, 2009.

SZOCIOLÓGIA

Tisza Attila

KERESZTÉNY SZOCIÁLPOLITIKA?

Kovrig Béla szociálpolitikai tevékenységének vázlatos bemutatása

A szociálpolitika, mint fogalom, minden magyar állampolgár által könnyedén és rutinszerűen értelmezett, magyarázott „közjószág". Szociális testvériség, egyenlőség, igazságosság, segélyek, támogatások, természetbeni javak és szolgáltatások, társadalombiztosítások és jóléti juttatások, járandóságok és járulékok...

Szükséges-e szociálpolitika, és ha igen, hogyan „működik"? Létezik értéksemleges, ideológiamentes szociálpolitika? S ha keresztény, mitől az? Lesz-e valaha olyan társadalom, ahol megvalósul a krisztusi szociális piacgazdaság? Ha igen, milyen szerep, feladat, kiváltság jut majd ott a kereszténynek?

A napjainkban oly gyakran megfogalmazott - egyáltalán nem hipotetikus kérdések – hallatán és okán Kovrig Béla szociálpolitikai tevékenységének vázlatos bemutatásával próbálok gondolatot és érdeklődést ébreszteni.

Kovrig Béla (Budapest, 1900. április 8. – Milwaukee, 1962. december 19.), mint az *„1928: XL. Törvénycikk az öregség, rokkantság, özvegység és árvaság esetére szóló kötelező biztosításról"* törvény előkészítője, szociológus, jogász, politikus, egyetemi magántanár, OTI igazgató, *Bethlen István*, majd *Mindszenty* tanácsadója, sokoldalú tevékenységével hozzájárult a hazai szociálpolitika alakításához, a világgazdasági válság után kialakult munkanélküliség, nyomor és szegénység enyhítéséhez. Meghatározó szerepet töltött be az 1926-ban Budapesten tartott országos jelentőségű társadalompolitikai konferencián. Mint a „hivatalos tudományos élet" jeles képviselője, igen erőteljes kezdeményezéseket tett az egyház szerepvállalásának elméleti kidolgozásához. Az általa „negyedik út"-nak nevezett politikai, gazdasági, kulturális, morális berendezkedésével egy sajátos – ma így mondanánk: keresztény–szociális piacgazdaság elvein működő jóléti állam vízióját vázolta a történelem legnagyobb háborújának viharfelhőitől egyre vészjóslóbban besötétedő Kárpát-medence egére.

Kovrig világnézete

Társadalomszemléletének kifejtése során Kovrig következetesen kinyilvánította, hogy *„szociálpolitikánk annyiféle lehet, ahány világnézet, de illetékesen mindenki csak a maga világnézetének szociálpolitikájáról szólhat. Hitünk keresztény, társadalompolitikánk sem lehet egyéb. Társadalompolitikánk tehát keresztény szociálpolitika."*[1]

Konzervatív világnézetéből adódóan határozottan képviselte azt a nézetet, mely szerint az ember önrendelkezési joga isteni eredetű, ezért az Istennel szemben fennálló kötelezettségek teljesítése érdekében az embert megilleti az olyan közösségi léthez való jog – akár a társadalommal szemben is – mely a kötelezettség teljesítését elősegíti, ösztönzi. *„Az embert tehát társadalmával szemben megilleti a keresztényi élethez való jog."* – mondja ezt a fasizmus és bolsevizmus fenyegető árnyékában, 1940-ben kiadott Korfordulón című elemzésében.[2]

Kovrig markánsan megkülönböztette a társadalmat alkotó egyént, mint egyedet, és az egyént, mint személyiséget. Véleménye szerint az egyén kötelezettségekkel terhelt a társadalommal szemben, ezért az egyén jogai bizonyos helyzetekben sérülhetnek a közösségi joggal szemben. Mivel azonban a társas csoportosulást alkotó egyed nem csupán immanens biológiai képződmény, hanem transzcendens teremtmény is, ezért az isteniből eredeztetett személyiség bizonyos esetekben és helyzetekben elsőbbséget élvez a közösségi léttel és joggal szemben is. Ez a jogviszony kizárja a totalitárius politikai rendszerek létjogosultságát eszmerendszerében.[3]

Érvelése szerint az állam és egyén értékütközéseinek „útvesztőjében" helyes irányt az igazságosság elve jelenthet. *Ulpianustól Szent Tamásig* felsorakoztatta azokat a filozófusokat, politikusokat, akik az igazságosságot, mint minden társadalmat rendező és egyensúlyban tartó erényt elengedhetetlennek tartottak.[4]

Az igazságosan elosztott anyagi javakkal ugyan megteremthető a társadalom erkölcsi, szellemi fejlődése, de ez csupán a „materiális közjó" iránti szükséglet kielégítését jelenti. Az ember éppen azért él társadalomban, közösségben, hogy szükséghelyzetben felszabadulhasson a társadalom által elvárt, megkövetelt anyagi javak megszerzésének és birtoklásának kényszerétől. Álláspontja szerint krízishelyzetben mindenkinek állampolgári joga legyen ettől a folyamatosan működő elvárásrendszertől – versenyhelyzettől – mentesülni mindaddig, amíg a közösség megtartó erejének és akaratának köszönhetően képessé válik *(empowerment)* egyéni problémáinak és helyzeteinek kezelésére.[5]

Ideális társadalmában a polgárok kölcsönös segítségnyújtás eszményétől vezérelve az emberi méltóságból eredő társadalmi minimum minden ember számára igazságos megteremtésén fáradoznak.[6] Ezért a társadalomban élő közösségeket az egyén létezése és személyiségének kibontakoztatása okán illeti meg a társadalmi igazságosság, így a társadalommal karöltve a hatalom keresztény megnyilvánulása az esélyegyenlőség és igazságosság megteremtésén munkálkodik.

Az emberi természethez igazodó társadalom kialakítása során az egészségesen működő társadalomban az igazságosság erényéhez mindenek fölött ragaszkodni kell. Érvelése szerint amennyiben az egymást segítő egyének, csoportok, hivatásrendek a társadalomban általánosan megbecsült és elismert feladatokhoz és szerepekhez jutnak, a társadalom működését szabályozó jogrendszer „az isteni teremtésből eredő természetjog erkölcsi színvonalára emelkedik" s így megvalósul az európai keresztény hagyományrendszer által kialakított közjó állapota. *„A caritas földöntúli kegyelme készteti az egymásnak ellenszenves embereket is arra, hogy tudatosan és tevőlegesen szeressék egymást közös, mindannyiunk Istenéért."*[7]

A társadalmi igazságosság érzése, tudata akarattal, gyakorlással fejleszthető és terjeszthető, ezért fontos megkülönböztetni az egyén felelősségvállalási szándékát a tehervállalási

képességétől. A társadalmi igazságosság az egyének nemes személyiségéből fakadó segítségnyújtási képességének és készségének viszonyrendszerében tartható egyensúlyban. Véleménye szerint valódi, humánus és hatékony „caritas" csak ott jöhet létre, ahol a segítő és segített egyaránt egy közös felső hatalmasságnak (Istennek) van önként alárendelve, illetve belső erkölcsi normakövetés útján elszámoltatva.[8]

Kovrig nézete szerint a társadalom olyan „életvalóság", amelynek természete egyéni, jellegzetes, és az igazság birtokában is csak fokozatosan, lassan alakítható át. Egyértelműen megfogalmazta, hogy konzervatív, liberális, vagy szociáldemokrata értéktöltésű társadalomszemlélettől függ, miben látjuk az igazságosság megvalósulását a kívánatos társadalomban, és milyen módszereket, eljárásokat tartunk alkalmasnak és célszerűnek egy ideális társadalom kialakítása, esetleg fenntartása érdekében. *„Az elismert és tisztelt értékek rendjétől függ a gyakorlati szociálpolitika tartalma."*[9]

Kovrig Béla társadalomszemléletében a család a legfontosabb szociális intézmény, a társadalmi életre nevelés iskolája, a kultúra, nyelv interaktív folyamatának átörökítő eszköze. A társadalmi együttműködéshez nélkülözhetetlen hagyomány- és erkölcsrendszert ezen a színtéren sajátíthatja el leghatékonyabban a felnövekvő generáció. Hangsúlyozta a család értékközvetítő, szocializáló szerepét, mely a kialakult társadalmi egyensúly fenntartásához elengedhetetlenül szükséges.[10] Ezért szerinte elsősorban a házassági kapcsolatból eredő utódlási funkciót kell hangsúlyozottan támogatni a gyermekvédelemmel karöltve. Fontosnak tartotta családcentrikus társadalompolitika kialakítását a családfenntartók foglalkoztatásának erősítésével és - szükséghelyzetben - állami szubvenció biztosításával.[11]

Mivel világnézete szerint az embervédelem nemzetvédelem, és a nemzetvédelem egyben embervédelem is, megállapította: *„Az, ami ellen a kereszténység szelleme küzd, nem a nacionalizmus, hanem a pogány imperializmus."*[12] Hangsúlyozta a nemzettudat kialakításának, formálásának és erősítésének szükségességét, mint az egyén társadalmi integrációjának elengedhetetlen feltételét.[13]

Visszatekintve az elmúlt fél évszázad történelmi alakulataira, birodalmi képződményeire, 1938-ban történelmi éleslátással és nemzetféltő bátorsággal megfogalmazott gondolati napjainkban sokkal hitelesebben visszhangoznak: *„A látszatnemzetek birtokolják a nemzetek helyét a népek életében, fennmaradásuknak erőltetése, mesterséges terjeszkedésük nem nacionalizmus, hanem imperializmus, amely kompromittálja és megfertőzi a népek lelkéből fakadó nemzeti gondolatot. Ha egyik nemzet ereje kilép medréből, hogy megszűntesse vagy korlátozza más népek nemzetté fejlődését, az ilyen nemzet uralma a másik nemzet felett mindig pogány, mert kultúraellenes. Ezért minden imperializmus pogány, legyen az akár vallási, akár gazdasági színezetű, vagy eszmétlen, tehát öncélú."*[14]

KOVRIG SZOCIÁLPOLITIKÁJA

Kovrig Béla elsősorban a szociálpolitika és a szociológia területén fejtette ki tudományos és gyakorlati tevékenységét. Közölt tanulmányait a néptömegek szociális felkarolása, segítése, a nagytőke kizsákmányolásával szemben való védelme hatotta át. Mint meggyőződéses keresztény, a társadalmat érintő szociális kérdések tanulmányozása, a megoldásukat szolgáló módszerek keresése során következetesen a keresztény értékek vezérelték.

Gazdaságpolitika

Az 1920-30-as években több tanulmányában foglalkozott Európa különböző, elsősorban a totalitárius államvezetést érvényesítő államokban alkalmazott gazdasági rendszerekkel. Így például a szovjet, valamint a fasiszta és nemzetiszocialista államrendszereket elemző tanulmányaiban egyaránt bírálta valamennyi jobboldali vagy baloldali, totalitárius államvezetésben alkalmazott „államosított" gazdálkodást, mivel nemcsak a szovjet állam - ahol formálisan és ténylegesen is sor került az egész gazdaság államosítására -, hanem a fasizmus és nemzetiszocializmus is „fegyelmezni" akarta a gazdálkodást.[15]

Kovrig már akkor (1934-ben) világosan látta, hogy egy nemzetpolitikai elgondoláshoz igazított tervgazdálkodásban az egész nemzetgazdaság az állam eszközévé válik. Ebben a gazdálkodásban az elsőbbség az államé, a politikát primátus illeti meg a gazdálkodással szemben. Kovrigot a különböző tervgazdálkodási rendszerek a későbbiek során is foglalkoztatták. Ezeket a rendszereket, de másokat is, például a *Morrison* és *Röpke* által kidolgozott „harmadik út" néven ismertté vált gazdasági rendszert részletesen elemezte.[16] Könyve a „Szociális gazdasági rend" címet viselő VI. fejezetében a marxizmus elveire épített, a Szovjetunióban alkalmazott kollektív tervgazdálkodással foglalkozott. Részletes, konkrét adatok alapján végzett elmélyült elemzésének végkonklúziója, hogy a köztulajdonba vett összes termelőeszköz igénybevételére alapozott totális tervgazdálkodás eleve sikertelenségre van ítélve, mivel a demokrácia elveit lábbal tiporja. Érvelése szerint a magántulajdon és a vásárlási szabadság nagyfokú korlátozásának még végzetesebb következménye, hogy lehetetlenné teszi minden racionális gazdálkodás előfeltételét, a gazdasági tervezést: „márpedig ahol az emberek gazdasági viselkedését nem befolyásolja az a tudat, hogy minden gazdasági magatartásukkal, cselekedetükkel és tartózkodásukkal egyéni és családi létalapjukat rugalmasan befolyásolják, és ahol ennek tudata nem jut akadálytalanul kifejezésre a vásárlás, illetőleg a beruházás szabadságának lehetőségében, ott nincs piac, nincs piaci ár."[17] Hogy mennyire reális képe volt Kovrig Bélának a tervutasításos gazdálkodásról, kitűnik abból is, amit a gazdaság és a politikai rendszerek összefüggéséről megállapított. Véleménye szerint a politikai hatalom, az „uralmi rendszer" tekintélyének és létjogosultságának az egész népesség előtt való megőrzése végett azokban az egyébként gyakori esetekben, amikor a tervekben előirányzott termelési feladatok különböző okokból, - *„részben az időjárásban, a természetben, részben a sohasem teljesen józanul, hűvösen ésszerűtlen (irracionális) emberi természetben rejlő okokból"* - iparágban, üzemekben és gazdaságokban, mennyiségi és minőségi vonatkozásban egyaránt nem valósulnak meg, rákényszeríti a helyi vagy akár központi vezetőket, hogy a valóságtól eltérő adatokat közöljenek.[18] A tervgazdálkodást szervező bürokraták maguktól megtalálják azokat a módszereket, melyekkel elháríthatják „likvidálásuk" veszélyét.[19]

Mindezek alapján megállapította, hogy *„a marxi értelmű tervgazdálkodásnak mérhetetlen abszolutizmus, roppant erejű totalitás igényét feltétlenül érvényesítő államhatalom és tartós diktatúra a szükségképpeni feltétele"*.[20]

A német nemzetiszocialista államvezetés gazdaságpolitikájával kapcsolatosan kihangsúlyozta, hogy programjában mindössze egyetlen pont található, amely új gazdasági rendszerre való törekvésre vall: ez a pont „a kamatrabszolgaság megtörését" hirdeti. *Feder* mérnöknek a mozgalom hőskorában elfogadott gondolata Federrel együtt feledésbe merült. A mozgalom uralomra jutása után már senki sem beszélt a kamatrabszolgaság megszűntetéséről. A rövidesen bevezetett háborús gazdálkodás *(wehrwirtschaft),* mely sajátos tervgazdálkodás jellegzetességeit mutatta, Kovrig véleménye szerint nem tekinthető új gazdasági rendszernek, mivel azt kényszerű szükség váltotta ki, békés viszonyok közepette nem alkalmazható.[21]

A „negyedik út"[22]

Kovrig a magyar gazdasági rendszerrel kapcsolatos saját elképzeléseit „negyedik út" elnevezéssel illette, melynek legfontosabb jellegzetessége morális elkötelezettsége, lényegében egy „keresztény töltésű" szociális piacgazdaság. Vonatkoztatási modellként *Herbert Morrison* szocialista angol belügyminiszter és *W. Röpke* genfi professzor „harmadik út" néven ismert, a háború utánra szóló gazdasági terveit, elképzeléseit javasolta.[23]

Ez a keresztény szociális orientáció természetesen valamilyen formában Röpkénél is megtalálható, amit így fogalmazott meg: „A gazdaság mértéke az ember, az ember mértéke: viszonya Istenhez."[24] Kovrig szerint Röpke és Morrison olyan mély erkölcsi világképpel rendelkező protestáns gondolkodók, akik hivatásuknak érezték, hogy a szakértelmiségi pályánál nagyobb körben hassanak. A szabadság elkötelezettjei voltak, akik a maguk módján a totalitarizmus minden formájával példaszerűen szemben álltak.

„Negyedik út"-ként definiált gazdaságfilozófiáját, illetve gazdaságpolitikáját Kovrig úgy összegezte, hogy „A negyedik út a mi utunk...", ami a tudatosan vállalt, göröngyös, esetleg végigjárhatatlan idea útja. Lényege, hogy „...figyeljük, megítéljük a mindenkori jelent, a létező és szüntelenül alakuló társadalmi viszonyokat, felismerjük, ami benne embertelen, ami megnehezíti az erkölcsi törvény érvényét, és ezekkel a tényekkel szembeszegezzük a lelkes-szellemes embert, a személyiség elvét és igényét."[25]

Idézett művében, melyet *Magyar társadalompolitika* címmel adott ki, - és amit a német megszállás miatt már nem terjeszthettek szabadon, és csak illegális nyomdában sokszorosíthattak - a *Jacques Maritain* által megfogalmazott „teocentrikus integrális humanizmus" eszméiből kiindulva egy egységes reformtervet vázolt fel a magyar társadalmi problémák kezelésére. A koncepció egy helyi önkormányzatokra épülő, többpártrendszerű demokrácia keretein belül folytatott szociális gazdaságirányítási modellt javasolt, mely az állam korlátozott beavatkozását megengedi, de az egyéni kezdeményezést és versenyt nem folytja el. Többek között a munka harmadik kötetében külön foglalkozott a *Kerék Mihály* által kidolgozott földreformtervezettel, melynek megvalósításával 350-400 ezer család jutott volna vélhetően életképes paraszti gazdasághoz. A kötet a falusi társadalom számára a házhelyi és háztáji gazdálkodás lehetőségének biztosítását ajánlotta. A belterjes gazdálkodás és a gépesítés elősegítése, valamint a népfelesleg levezetése érdekében a gyáripar fejlesztését javasolta egy tízéves program keretében, és kitért a jövő kultúrpolitikájának alakítására is. Kovrig megállapította, hogy a gyökeres reformok megvalósíthatósága szempontjából nem annyira az alkotmány írott betűje, vagy az államforma a mérvadó, hanem a társadalom minden csoportjának, „hivatásrendjének" elkötelezett, áldozatokat vállaló, becsületes részvétele.[26]

Kovrig Béla *gazdasági koncepciója az volt, hogy a társadalom minden kérdésének általa javasolt megoldása következetesen keresztény etikán alapszik, amelynek középpontjában az ember szolgálata áll.* Az emberi méltóságot, és minden ember természetes jogát a kibontakozáshoz és érvényesüléshez a gazdasági rendszerben is biztosítani kell. Ennek a célnak a megvalósítása szükségessé teszi mindannak megszüntetését, ami az emberi természet kibontakozásának akadálya „akár erkölcstelenség, akár egyedáruságát féltő magánhatalmasság, akár idejét múlt jogintézmény, akár valaminő igazságtalanságból járadékot húzó önző érdekcsoport".[27]

Mivel az erkölcsi kérdés arra vonatkozik, hogy mi ad értelmet az életnek, mi biztosítja a boldogságot, az anyagi javak csak eszközök. Egyetemes cél a teljes, az emberi természetnek megfelelő élet, melyet azonban az elgépiesedés, elszemélytelenedés, proletarizálódás, a családok felbomlása, a városi-technikai civilizáció negatív tényezői igen komolyan veszélyeztetnek. Aki emiatt veti el a piacgazdaságot, az nagyon figyelemre méltó okokra hivatkozik. Tudnunk kell azonban, hogy a piacgazdaság nem ezekre a kérdésekre ad választ, hiszen csak a kereteket biztosítja, melyeken belül a végső, mélyebb kérdés megoldását egyénenként és világnézetenként kell keresni. A gazdaságpolitikának olyan új irányt kell követnie, mely három fontos elemből áll: mivel a piac szilárd kereteket igényel, *az államra jelentős feladatok hárulnak egészséges pénzrendszer és okos hitelpolitika kialakítása terén, nélkülözhetetlen a jól átgondolt*

jogrendszer, mely kizárja a piaci szabadsággal való visszaélést, és *a piacgazdaság számos tökéletlenségének mérséklését szolgáló demokratikus intézkedések* kikerülhetetlenek. Mivel a gazdasági rend kérdése és a piac válasza csak a termelés mennyiségéről szól, külön meg kell vizsgálni a szociális elosztás kérdését. Ez a piacgazdasági működés eredményezte elosztás bizonyos korrekcióját, a biztonság garantálását és a gyengék folyamatos védelmét jelenti.

Mindezt csak a magántulajdonon alapuló szabad versenygazdálkodás keretei között lehet megvalósítani, amelynek feltételei Kovrig szerint: a versenyzők hivatástudata, üzleti tisztessége, a játékszabályok becsületes betartása, valamint az arról való lemondás, hogy az államhatalom révén, - egy szűk érdekcsoport javára - erőszakosan módosítsák a különben versenyből kialakuló helyzetet. Ez a gazdaságpolitika Kovrig szerint a tisztességes mérték és arány politikája, amely a tömegtermelés, a centralizáció, a szervezés, a szabványosítás mellett segíti a kis- és középtulajdont, támogatja a kézműipart és családi parasztgazdaságot, úgy korlátozza az iparvárosok növekedését, hogy visszaállítja a falusi munka méltóságát és a hivatásgondolatot, és segíti, hogy az emberek erkölcsi értékekhez ragaszkodva tudjanak élni.[28]

Az 1928. évi XL. törvény hatása

A törvény hatálya kiterjedt az összes munkásra és az évi 6000 pengőnél nem nagyobb jövedelmű magánalkalmazottakra. Az ennél többet keresők önkéntes biztosítást köthettek (vagy elismert vállalati nyugdíjpénztár tagjai lehettek). A KSH által végrehajtott teljes körű felmérés szerint a magánalkalmazottak több mint 90%-át érintette e nyugdíjtörvény. Mivel a törvény nem vonatkozott a mezőgazdasági népességre sem, sajátos megoldás született a több mint százezer házicseléd számára: a törvény szerint vonatkozott rájuk a kötelező biztosítás, de hatályba léptetését ekkor felfüggesztették.

Az öregségi nyugdíj feltétele volt a 65. életév, mint korhatár, valamint legalább 400 heti (8 évi) biztosítás (járulékfizetés). A rokkantnyugdíj feltételeként szintén a betöltött 65. életévet, és legalább 200 hét biztosítási időt szabtak.

Rokkantnak minősült az a munkás, aki egészségének megromlása, testi fogyatkozása miatt képtelenné vált megkeresni a hasonló képzettségű, gyakorlatú munkás átlagos keresetének egyharmadát. Magánalkalmazottként azt a személyt tekintették rokkantnak, aki hivatásbeli foglalkozása körében képtelenné vált a „hasonló" kereset felét megkeresni.

A munkáltatói terhek csökkentése érdekében a számított járulékokból a munkások esetében fél, a magánalkalmazottak esetében 0,8%-ot az állam átvállalt, és a dologi kiadásokhoz évi egymillió pengővel hozzájárult.

A munkavállalókat úgynevezett napi, illetve havi

bérosztályba sorolták, és a járulékfizetést ehhez illesztették. A munkások nyugdíjjáruléka 3,5%, az alkalmazottaké 4,3% volt. Ezt a munkáltatók a betegségbiztosítással együtt fizették úgy, hogy felét a munkavállalók béréből levonták. A bevétel-kalkulációhoz közel 700 ezer fős taglétszámmal számoltak.

A nyugdíjat úgy kalkulálták, hogy 40 évi járulékfizetés esetén átlagkeresetű munkás és alkalmazott számára egyaránt az átlagkereset felét elérje. (Alacsonyabb kereset mellett 50%-nál több, magas kereset mellett pedig kevesebb a nyugdíj.)

Az előterjesztők tudták, hogy ez a mérték még az alapvető szükségleteket sem fedezi, de hozzátették, hogy a sokkal kedvezőbb gazdasági helyzetben lévő országok sem tudnak lényegesen magasabb járadékot biztosítani.

A magyar nyugdíjrendszer várományfedezeti elven alapult. Mivel hosszú időn át a rendszer tartalékgyűjtő volt, a törvény fontos részét képezte a tartalékok kezelésének szabályozása. A biztonságot fix kamatozású állami, önkormányzati kötvényekbe való helyezéssel kívánták szavatolni. Fontosnak tartották a gazdaságpolitikai célok előtérbe helyezését: az állam meghatározott célra hitelként igénybe vehette, például vasúti kötvény, vagy exporthitel céljára. Szociális beruházások, csatorna, munkás családiház-építés finanszírozásával igyekeztek a társadalompolitikai célok megvalósítását elősegíteni. A törvény megtiltotta a befektetést külföldi államok jegybankjainak kölcsönkötvényeibe, részvényeibe, viszont előírta, hogy a járuléktartalék-vagyon egy részét magyar államadóssági kölcsönkötvényekbe kell elhelyezni.

A befolyt járulékokat úgy kellett felosztani, hogy 4% az öregségi, biztosítási, igazgatási alapot, 6% az egészségvédő és gyógyító eljárási alapot, 90% járuléktartalék-alapot képezze. A járuléktartalék-alap 20%-át szociális beruházásokra, az egészségbiztosítással közösen kórházak, szanatóriumok építésére lehetett fordítani.[29]

Az öregségi és más korábbi egészségbiztosítási ág ötvözése úgy történt, hogy az ügyviteli teendőket azonos szervezet látta el, így nem volt szükség új székházra, komolyabb plusz dologi kiadásra. A munkaadóknak egyetlen nyomtatványon kellett a kötelezettséget jelenteniük, a járulékokat összevonva, egyidejűleg róhatták ki, mert a szétválasztás utólag történt. Mindezzel jelentős összeget lehetett megtakarítani.

A nyugdíjrendszer intézményei önkormányzati elven működtek: közgyűlése, igazgatósága, bizottságai 50-50%ban a munkaadók és munkavállalók küldötteiből álltak. Szavazategyenlőség esetén a kormányt képviselő elnök döntött. Felügyeletét a belügyminiszter látta el. A munkások biztosítási teendőit az Országos Társadalombiztosítási Intézet (OTI) végezte, a magánalkalmazottakét a Magánalkalmazottak Biztosító Intézete (MABI). Az OTI Magyarország legnagyobb biztosítóintézetévé vált, csaknem 250 ezer munkáltatóval állt kapcsolatban. Tagjainak száma a betegbiztosításban több mint 900 ezer, az öregségi stb. biztosításban pedig közel 650 ezer fő volt.

Az állami és közszolgálati alkalmazottakra – akik betegség esetén legalább hat hónapig kapták illetményeiket, és munkaadójuktól nyugellátásban részesültek – nem terjedt ki a társadalombiztosítási kötelezettség, az ő nyugellátásukat az 1913. évi LXV. törvény alapozta meg. [30]

Kovrig Béla meghatározó jelentőségű – keresztény hitű – tudós előzőekben ismertetett szociálpolitikai tevékenysége alkalmat és lehetőséget teremthet a címben felvetett kérdés további elmélyült kutatásához.

Jegyzetek

1. Szociálpolitika. Magyar Szemle Társaság, Budapest, 1936. 12.
2. Korfordulón, Egyetemi Nyomda, Budapest, 1940. 209.
3. Uo. 210.
4. Uo. „A társadalom minden tagja részéről, ennek kell hatnia a központi hatalom irányába (justitia legalis) és az embertársközi viszonylatokban (justitia commutativa), de ezt kell érvényesíteniök a társadalmi hatalom hordozóinak is a társadalom tagjai felé (justitia distributiva)."
5. Kovrig Béla: Szociálpolitika. Magyar Szemle Társaság, Budapest. 1936. 11.
6. Uo. 12.
7. Kovrig Béla: Szociálpolitika. Magyar Szemle Társaság, Budapest. 1936. 11.
8. Kovrig Béla: Szociálpolitika és szociális reform. Katolikus Szemle 1934, 1.
9. Kovrig Béla: Korfordulón. Egyetemi Nyomda, Budapest, 1940. 207.
10. „A család tekintélyt, engedelmességet fejleszt és fegyelmezett összetartásra, tehát megint szociális magatartásra késztet." Szociálpolitika. Magyar Szemle Társaság, Budapest, 1936. 18.
11. Uo. 22.
12. Uo. 19.
13. Uo. 19.
14. Kovrig Béla: Szociálpolitika. Magyar Szemle Társaság, Budapest, 1936. 19.
15. Kovrig Béla: A fasizmus-hitlerizmus. Új államfelfogások – társadalmi szemlélet és politika, Gergely Könyvkereskedés, Budapest, 1934. 33–34.
16. Magyar Társadalompolitika. Magyar Királyi Ferenc-József Tudományegyetem, Társadalompolitikai Intézet, Kolozsvár, 1944. I. kötet 121–162.
17. Uo. 129.
18. Kovrig Béla: Magyar Társadalompolitika, Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem, Társadalompolitikai Intézet, Kolozsvár, 1944. I. kötet 132.
19. Uo. 134.
20. Uo. 143.
21. Kovrig Béla: Magyar Társadalompolitika, Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem, Társadalompolitikai Intézet, Kolozsvár, 1944. I. kötet 147.
22. A probléma vizsgálatát adja még: Ferge Zsuzsa: Van-e negyedik út? A társadalompolitika esélyei. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1989.
23. A „harmadik út" irodalmához lásd még: Röpke, Wilhelm: Szocializmus, tervgazdaság, konjunktúra. Közgazdasági Szemle, 1936. 3–4, 129–144. – Röpke, Wilhelm: Emberséges társadalom - emberséges gazdaság. Válogatás Wilhelm Röpke műveiből. 2. kiadás. Aula, Budapest, 2000. – Cserne Péter: Harmadik utak. Néhány szempont Röpke és Bibó összevetéséhez. Magyar Tudomány, 2003/6. – Lányi Kamilla: Szociális piacgazdaság - nálunk, most? Eszmetörténeti vázlat. 2000. 8, 4, 8–17. – Lányi Kamilla: Bibó István harmadik útjai. Világosság, 2002. 43. sz. 2–3, 3–15. – Kovács Gábor: Harmadikutas magyar gondolkodók. Németh László, Hajnal István, Bibó István. Liget, 2002.8. 64-75.
24. J. Horváth Tamás: Világosság és bátorítás. Hitel, 1991. 4, 2, 21–23.
25. Magyar Társadalompolitika, Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem, Társadalompolitikai Intézet, Kolozsvár, 1944. I. kötet 154.
26. Kovrig Béla: Magyar Társadalompolitika. Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem, Társadalompolitikai Intézet, Kolozsvár, 1944. I. kötet 23.
27. Szabó László: Kovrig Béla a kolozsvári m. kir. Ferenc József Tudományegyetem élén. Tudományos Szemle, Limes, 1996/3, 145.
28. Kovrig Béla: Korfordulón. Katolikus Szemle, 1940. 258–271.
29. Kovrig-Frisch: 1928. XL. törvénycikk az öregség, rokkantság, özvegység és árvaság esetére szóló kötelező biztosításról. Budapest, 1928. 70–71.
30. Dr. Bogár János: A magyar biztosításügy keletkezése és fejlődése. Biztosítási tájékoztató 1958. IX.

ZENE

Fekete Csaba

Angolszász énekeink*

Régebben szükségtelen volt, a reformáció századától egészen a 19. század közepéig, hogy angol énekek magyar fordítását énekeljük. Az angol–magyar protestáns kapcsolatoknak nem volt ilyen gyümölcse, puritánjaink lehetőleg csak zsoltárokat énekeltek. Először az ébredési mozgalmak idején a belmissziót és vasárnapi iskolát terjesztő-szervező irányzat adott közre olyan kiadványokat, amelyekben a hagyományosan németből fordított énekek mellé angolból adaptáltak sorakoztak. Érthető ezért, hogy angol eredetű énekekhez nem a puritán kegyességet társítjuk, hanem az angol–amerikai ébredést és a hittérítő kampányok emlékét. Valójában nem azonos az angol és amerikai énekanyag. Az énekeskönyvek mint források is eltérő típusokba tartoznak. Szó sincs egyöntetű stílusról, egységes hatásról és énekírói szintről vagy éppen műfaji egyformaságról.

Párját ritkítja ezen a területen minden finomabb elemzés vagy szélesebb körű áttekintés. Ez rányomja a bélyegét az értékelésre és mai elvárásunkra. Következik ez először a hivatalos egyházi hozzáállásból. Én magam a református viszonyokkal vagyok első sorban ismerős, úgy látom, hogy a 19–20. századi egyházi vezetés és lelkészképzés hanyagolta a liturgiát meg a himnológiát. Következhet az átgondolás és a kutatás hiánya egyes éppen megtűrt, másutt meg kizárólagosként kezelt kegyességi irányzatokból, elszigetelődésre hajlásból is. Az ébredési idők kezdeti megoldásaiból is származott visszatartó erő, a gyermekcipőben topogó egyesületi életből is, és nem utolsósorban a világháborúk környékén kialakult politikai helyzetből.

Néhány füzetet vagy énekeket is közlő egyházi lapot követően az első református fecske a 20. század első évében jelent meg, ez a *Victor János* szerkesztette *Hozsanna!* (1901). Ebben már volt, de csak kisebbségben, angolból fordított és angol énekek nyomán született magyar átdolgozás. Ennek javát felszippantotta a Bethánia megalakulása után (1903) a *Kováts Lajos* szerkesztette *Hallelujah!*. Második, hangjegyes kiadása (1927) után bővítve (1937) jelent meg, 1944-től 2004-ig ismételten és teljesen változatlanul.[1] Csaknem az előzőkkel azonos időben látott napvilágot *A hit hangjai* (1905), a *Glaubensstimme* fordítása.[2] A 20. században ez a két típus terjedt leginkább a hivatalos gyülekezeti énekeskönyvek mellett. Kisegyházak újabb gyűjteményeibe mai napig ezekből került át a legtöbb ének.

Természetesen volt más előzmény is. Például ilyen a hazai nazarénusok szintén külföldi énekek fordítására alapuló énekeskönyve, a *Sion hárfája* (1866).

Adóssága-e a magyar református himnológiának az említett gyűjtemények részletes feldolgozása? Nemleges lehetne a válaszunk, ha szigorúan követnénk *Csomasz Tóth Kálmán* 1950-ben vallott álláspontját.[3] Ezt ő annak ellenére alakította ki, hogy az 1921-es énekeskönyvbe is kerültek angolszász énekek, és ezt az 1948-as énekeskönyv sem kerülhette el. E tudományos negatívum mellett ne hallgassuk el, hogy az angolszász énekeknek a korábbihoz képest kivétel nélkül javított (verselésre, prozódiára, tartalmi hűségre rangosabb vagy teljesen újra fordított) változatát választotta 1948-ban Csomasz Tóth Kálmán, részben maga is fordított.[4]

Ma már igen kétséges, hogy kizárhatjuk-e látókörünkből a 19. század vége óta fordított angolszász énekeket és az ilyeneket kedvelő énekes gyűjteményeket, beleértve az újabb szórakoztató ipari termékek templomi hódítását és a nyugatmajmoló stílusokat. Másrészt természetesen nem a válogatás nélküli befogadás érdekében szükséges velük foglalkoznunk, és nem is a hitvallási, szellemi, zenei szint mellőzésével kell tekintenünk rájuk. Van rá példánk. Nyugati körülmények között élő protestánsok énekeskönyvei számot vetettek ezzel a kérdéssel. Például az alább is említett *Scottish Psalter and Church Hymnal.*

Az adósság törlesztését valahol el kell kezdenünk. Ez az írás két részletet vállal. A *Hallelujah!* angol forrásainak részleges vizsgálatát (két eltérő gyűjtemény, egyik ébredési, a másik hivatalos gyülekezeti énekeskönyv), és belepillantást az egyik énekfordító (énekíró) munkásságába, valamint egyelőre néhány énekének jellemzését.

Sacred Songs and Solos

Többségében német források (nyolc énekeskönyv), egy-egy finn és svéd énekeskönyv mellett két angol forrást nevez meg a *Hallelujah!*. Evangelizáló körutakhoz kapcsolódik az egyik, ez *Ira David Sankey* 1875-től a század végéig ismételten kiadott és folyton bővülő gyűjteménye (végül 750 éneket tartalmazott).

Az angol–amerikai ébredési mozgalmak és evangelizáló körutak énekeiből tekintsük át, hogyan és mennyi öröklődött három kiemelkedő (mondhatni legünnepeltebb) szerző, azaz metodista evangelizátor énekeiből? Mennyit tartalmaz ezekből Sankey gyűjteménye, és néhány későbbi énekeskönyvben mennyi maradt ezekből napjainkra? Lássuk sorban *Crosby, Bliss* és maga Sankey énekeit, illetve dallamait.

Frances (Fanny) Jane Crosby, asszonynevén *van Alstyn* (1820–1915) gyermekként megvakult költőnőről a *Hit hangjai* 13. kiadása (1960) megjegyzi, hogy énekei „saját bevallása szerint is múló kedélyhullámzásból születtek. Néhány értékes szövege azonban időtállónak bizonyult". Nyolcezer (vagy némelyek szerint ennél is több) ének nem lehet csupa gyöngy és kristály. Egyébként is fűződnek – áldásos hatásuk ellenére – könnyen múló divatok és értékek is az ébredési mozgalmakhoz és evangelizáló körutakhoz.

Énekeiből alighanem a legteljesebb válogatást Sankey maga énekelte, és meg is őrzött saját szerkesztésű kiadványában, harmincnégy éneket.[5]

Mennyit fordított magyarra ebből a *Hozsanna!* a 20. század elején (1901)? Három éneket (3, 64, 267).[6]

Mennyit fordított (fordított újra) *A hit hangjai* 13., illetve 14. kiadása[7] (1960 illetve 1994 – változatlan sorszámokkal)? Hat

* Készült az OTKA K 101840. számú pályázat támogatásával, korábban elhangzott előadások és kiadatlan dolgozatok jegyzeteiből.

éneket (147, 451, 488, 521, 525, 533).[8]

Mennyit vett át újabban a *Baptista gyülekezeti énekeskönyv* (2003)? Nyolc éneket (5, 189, 198, 229, 243, 254, 342, 345). Ezek közül a kevésbé ütőképes korábbi helyett újra lefordítottak egyet, a többi is módosul néhol.[9]

Lássunk néhány angol nyelvű hivatalos gyülekezeti énekeskönyvet is, hogy azokban milyen arányú Crosby énekeinek megőrzése.

Mennyit vett át a Skóciában és Írországban hivatalos *Scottish Psalter and Church Hymnary* (1929, revideált változatát az ezredforduló tájáig használták)? Csupán három éneket (669, 681 és 707. sorszámmal).[10] A másik két szerző dallamaiból is alig van.

Mennyit vett át a Kanadában hivatalos *The Hymnary* (1930)? Hat éneket.[11]

Mennyit vett át az Amerikában ma használatos (holland református alapú) és gondosan szerkesztett gyülekezeti énekeskönyv, a *Psalter Hymnal* (1987)? Két éneket csupán (473. és 490. sorszámmal).[12]

Nem találjuk Crosby egyetlen énekét sem az 1948-as református énekeskönyvben.

Érthető, ha ezzel ellentétben a hazai metodisták énekeskönyve a legbővebb válogatást tartalmazza. Összesen tizenöt éneket (47, 51, 92, 210, 211, 286, 318, 326, 365, 380, 390, 393, 430, 437, 480. sorszámmal).[13] Ez mennyiségre a felekezetre legjellemzőbb *Charles Wesley*-féle énekek mennyiségét is meghaladja, tőle csak tizennégyet iktattak be a több mint hatezerből.

Elgondolkodtató, hogy Crosby nyolcezer énekéből (némelyek még többet emlegetnek) ilyen arányú a maradandó hányad. Igaz, az alkalomra rögtönzött énekek tömegtermelése nem járhat együtt teológiailag, irodalmilag és a gyakorlati kegyesség számára is kiemelkedő értékű alkotásokkal, ezt tapintatosan megemlítik néhol a szakirodalomban.

Paul Philip Bliss (1838–1876), a korán (vasúti szerencsétlenségben) elhunyt metodista énekes evangelizátor népszerű énekeivel *D. L. Moody* körútjaihoz csatlakozott, illetve Sankey szerkesztőtársa volt. Mennyiségre ő is szépszámú énekkel dicsekedhetett (némelyek hatezres számot említenek),[14] ámde a 20. század elején ebből már alig két tucat maradt, és csupán néhány érte meg napjainkat.

Mennyit fordított magyarra ebből a *Hozsanna!* a 20. század elején (1901)? Négy éneket (98, 113, 153, 158. sorszámmal), sorban Victor János, *Szász Béla*, egy ismeretlen és *Szalay József* a fordítójuk.[16]

Mennyit vett át (fordított vagy fordított újra) *A hit hangjai* 13. illetve 14. kiadása[16] (1960 illetve 1994 – változatlan sorszámmal)? Egy éneket csupán dallamostól,[17] és más énekverséhez szintén egyetlen dallamot.[18]

Mennyit vett át legújabban a *Baptista gyülekezeti énekeskönyv* (2003)? Csupán a korábban elfogadott egyetlen éneket dallamostól,[19] a másik énekdallamot sem.

Mennyit vett át a Skóciában és Írországban hivatalos *Scottish Psalter and Church Hymnary* (1929)? Amint erre föntebb már utaltam, egyetlenegyet sem. Átvett azonban tőle két dallamot.[20]

Mennyit vett át a Kanadában hivatalos *The Hymnary* (1930)? Egyetlen énekszöveget sem, de egy dallamot átvett.[22]

Mennyit vett át az Amerikában ma használatos (holland református alapú) és gondosan szerkesztett gyülekezeti énekeskönyv, a *Psalter Hymnal* (1987)? Kettőt, egyiket dallamostól,[22] a másiknak csak a szövegét,[23] és más énekszövegéhez még egy dallamot.[24]

Mennyi található az 1948-as református énekeskönyvben? Egyetlen éneke dallamostól.[25]

Végül mennyit választott a hazai metodisták énekeskönyve? Hat éneket, amelyeknek dallamát is Bliss szerezte (217, 336, 362, 427, 438, 473. sorszámal),[26] és még két dallamot mások énekszövegéhez.[27]

Ira David Sankey (1840–1908) az ébredési mozgalom legnagyobb hírű metodista énekes evangelizátora, énekszerzője és dallamszerzője, a föntebb említett énekgyűjtemény kiadója.

Mennyit fordított magyarra tőle a *Hozsanna!* a 20. század elején (1901)? Egyetlen éneket sem, és nem vett át dallamot sem.

Mennyit vett át (fordított, vagy fordított újra) *A Hit hangjai* 13. illetve 14. kiadása (1960 illetve 1994) változatlan sorszámmal? Egyetlen éneket,[28] és mások énekverseihez hét dallamot (a 13. kiadásban még csak hatot).[29]

Mennyit vett át a legújabban a *Baptista gyülekezeti énekeskönyv* (2003)? Szintén csak egyetlen éneket, amely megvolt már a 13. és 14. kiadásban is,[30] valamint mások énekéhez hat dallamot.[31]

Mennyit vett át a Skóciában és Írországban hivatalos *Scottish Psalter and Church Hymnary* (1929)? Amint föntebb erre már utaltam, egyetlenegy éneket sem. De átvett egy dallamot.[32]

Mennyit vett át a Kanadában hivatalos *The Hymnary* (1930)? Egyetlen énekszöveget sem, de átvett két dallamot.[33]

Mennyit vett át az Amerikában ma használatos (holland református alapú) és gondosan szerkesztett gyülekezeti énekeskönyv a *Psalter Hymnal* (1987)? Egyetlen énekszöveget sem, de átvett a 73. zsoltár parafrázisához egy dallamot.[34]

Mennyi található az 1948-as református énekeskönyvben? Egyetlen énekszövege,[35] a dallam nem az övé.

Végül mennyit választott a hazai metodisták énekeskönyve? Két éneket, ezek közül egyiknek dallamát is ő szerezte,[36] illetve mások énekverseihez még tizenegy dallamot.[37]

Felépítés

Szerkezeti megoldásokat és szempontokat sem érdemes elhanyagolnunk, mert ebben lényeges eltérés van a *Church Hymnary* és a *Sacred Songs and Solos* felépítése között.

A skóciai énekeskönyvben tematikus az énekek besorolása. Az egyházi évkör mellett az angolszász énekeskönyvek a keresztény élet egyes területeire és a gyülekezeti alkalmakra is gondolnak, például közölnek inkább gyermekeknek és ifjaknak való énekeket, vagy pedig olyan mutatót, amely ifjúsági alkalmakra leginkább való énekeket ajánl.

Az angol énekeskönyveket általában jellemzi részletes és gondos mutatók összeállítása. Külön van mutató a dallamok nevéről, külön a metrikus (strófaszerkezet) felépítésről, külön zeneszerzők és harmonizálók, valamint szövegszerzők nevéről, ezenkívül tárgymutató, bibliai utalások mutatója és énekkezdetmutató is készül hozzájuk. Annyiban különbözik ez a *Church Hymnary* az átlagtól, hogy csupán a dallamszerzők életéveit közli, a szövegszerzőkét és fordítókét nem. Úgy látszik, ebben az énekeskönyvben a szokástól eltérően a címlapon megnevezett zenei szerkesztő az énekszövegek szerzői adatait kevésbé tartotta fontosnak.

Jellemzője még a nagy-britanniai énekeskönyveknek, hogy bibliai idézeteket is közölnek az énekekhez, valamint minden ének végén ámet, azonkívül óegyházi himnuszokat, liturgikus tételeket, prózazsoltárokat is.

Ebből (és a hasonló angol példákból) a *Hallelujah!* semmit nem követett.[38] Miért? Bizonnyal azért, mert mindezt másként találjuk az ébredési időszak amerikai kiadványaiban.

Lényegesen eltérő, szerkesztésére nézve jobbára rendezetlen Sankey kiadványa. Alig állapítható meg rendező elv, hogy miért van előbbre vagy hátrább sorolva valamelyik ének. Ahogyan gyűltek és használat közben gyarapodtak, megkaphatták a következő sorszámot. Nem követi az angol nyelvű énekeskönyvekben szokásos mutatózás szokásait. A dallamoknak nem elnevezésük van, hanem az ének kap címet, többnyire a kezdősor nyomán. Így aztán a versformák és dallamnevek, valamint dallamszerzők és énekszerzők mutatója is elmarad. Csupán az énekkezdetek mutatóját és tárgymutatót tartalmaz ez a sok formátumban és sokszor megjelent kiadvány. Szerzői neveket az énekek fölött közöl, de csupán az énekek egyik részében. A többiekét csak a mutatóban találjuk.

Crosby	A Hit Hangjai (1905)
1. Pass me not, O gentle Saviour, Hear my humble cry While on others Thou art calling, De not pass me by. Refr. Saviour, Saviour, hear my humbly cry, And while others Thou art calling, Do not pass me by.	Óh, ne menj előlem, Jézus, Halld, kiált szívem! Hol másnak mutatsz kegyelmet, Eltőlem se menj! Kar! Jézus! Jézus! Halld, kiált szívem. Hol másnak mutatsz kegyelmet, Előlem se' menj!
2. Let me at a throne of mercy Find a sweet relief; Kneeling there in deep contrition, He my unbelief. Refr.	2. Kegytrónodon adj nyugalmat Kínomtól nékem, Lásd, itt állok bűnbánólag, Vígasztald szívem! Kar! stb.
3. Trusting only in Thy merit, Would I seek Thy face; Heal my wounded, broken spirit, Save me by Thy grace. Refr.	. . . .
4. Thou the spring of all my comfort, More than life to me, Whom have I on earth beside Thee? Whom in heaven but Thee? Refr.	3. Te vagy a vígasz forrása, Bűnösök üdve, Légy szívemnek nyugodalma És legjobb része! Kar.

1. ének

Még ennek a rendezetlen szerkesztői megoldásnak is van olyan vonása, amelyet a hazai énekeskönyvek eddig soha nem követtek. Sankey gyűjteményében is van néhány recitált négyszólamú prózazsoltár. A megharmonizált és orgonával kísért gregorián is angolszász különlegesség. Aztán van a Sankey gyűjteménye végén is néhány olvasott, felelgetős prózazsoltár. Ez is régi angol szokás. Ott, ahol nem volt megfelelő énekkar, legalább olvasták a szertartások többségében a zsoltár szövegét. Ennek a vonásnak sem volt folytatása vagy változata a magyar ébredési kiadványokban.

A *Hallelujah!* szerkesztője nem érte meg a gyűjtemény befejezését és megjelenését, sőt örökébe lépő fia sem. 1937 után sem pótolták a voltaképpen félbemaradt szerkesztés hiányosságait. Háromszor kezdik el a betűrendet,[39] végül a 342–400. sorszámú énekek sorozata teljesen rendezetlen.

Érdekes, hogy hasonlóan rendezetlen megoldást, és énekcímek közlését vállalja a baptista közösség kiadásában 1922–1940 között megjelent lapok szerkesztése, és mert hasonmás, mai összevont kiadása is, amelyhez csupán énekkezdet-mutató készült. *A hit hangjai* pedig nem ilyen, hanem tematikus szerkezetű. Gondosan szerkesztették, és alapos mutatókat is készítettek a metodista és az 1960 óta megjelent baptista énekeskönyvekhez.

Ebből azt láthatjuk, hogy nem az angol (*Church Hymnary*), hanem az amerikai mintát *(Sacred Songs and Solos)* követte a *Hallelujah!* – és általában az ébredési idő legtöbb kiadványa. Gyakran mellőzték a gondosabb mutatózást, forrásközlést, valamint a tudatosan átgondolt szerkezeti felépítést.

Összehasonlításul

Példaként tekintsük át F. J. Crosby egyik énekének magyar változatait, hogy aztán fordítási jellemzőit egyéb fordított énekek megoldásához hasonlíthassuk. A 20. század elején tűnt föl először magyarul az alábbi ének, azóta többször megjelent.

Az 1. ének elemzése

A *Glaubensstimme* lefordított 700 énekéhez csatolt Függelékben találjuk ezt az első magyar változatot (712), ugyanígy a második javított és későbbi kiadásokban. Lehetséges, hogy közvetítő nyelvből készült az átdolgozás. Ezért később sem az angol eredeti alapján javították. Azért vélhetjük ezt, mert van ugyan néhány eltérés, de ennek ellenére a fordítás nem új. Ellenben az ének eredetileg nem három, hanem négy strófás. Magyarul három strófás 1960-ban (147), 1994-ben (147) és 2003-ban is (229). Kezdete később: *Ó, ne hagyj magamra, Jézus.* Sikeresek az apró változtatások *(kegytrónodon → kegytrónodról, bűnbánólag → bűnbánóan).* Először találjuk meg mind a négy strófát a metodisták énekeskönyvében (2004), de ennek magyar alakja is a korábbi baptista változatból indul ki. Vagy még más változatra is figyel. A kiegészítésre és egyéb itteni módosításokra tanulságos összehasonlítanunk a szív emlegetése ellenére sem szívderítő eredményt. (2. ábra)

Szolgáljon mércéül ez az előző évszázad elejétől változtatva máig fennmaradt, de ennek ellenére nem hű, hanem gyöngécske magyarítás. Mérjük ehhez, hogyan fordított éneket, hogyan verselt meg bibliai tartalmat *Vargha Tamás*.

Tudniillik ennek az éneknek a legújabb változata is mellőzi az ének velejét. Tartalmát megmásítja a korábban hiányzó strófa megverselésével, amely egészen elszakad az angoltól. A finom célzások helyett kedvenc sablont ismétel, vérző szívet és bekötözését. Nem található az angol eredetiben szív egyszer sem. Vérzés sem. Kötözés sem. Van ellenben több bibliai utalás, amelyeket a fordítás nem érzékeltet, így a kegyelem királyi székére való utalást, amelyhez bizodalommal járulhatunk (Zsid 4,16). Jézushoz az oszlop mögé húzódó és mellét verő vámszedő alázatával közeledik az énekíró, kiáltása inkább bátortalan

Baptista gyülekezeti énekeskönyv (2003)	Metodista énekeskönyv (2004)
1. Ó, ne hagyj magamra, Jézus, Halld, kiált szívem! Hogyha másnak adsz kegyelmet, Előlem se menj! Refr. Jézus! Jézus! Halld, kiált szívem! Hogyha másnak adsz kegyelmet, Előlem se menj!	Ó, ne menj el tőlem, Jézus, Halld, kiált szívem. Hol másnak mutatsz kegyelmet, El tőlem ne menj! Refr. Halld, kiált szívem. Hol másnak mutatsz kegyelmet, El tőlem se menj.
2. Kegytrónodról adj nyugalmat És békét nékem, Lásd, itt állok bűnbánóan, Vigasztald szívem! Refr.	2 Adj békét szívemnek, Jézus, Vérzik sok sebe; Lásd, leroskadok itt, Jézus Ó, kötözd be, Te! Refr.
. . . .	3 Csak tebenned bízom, Jézus, Ó, örök kőszál! Íme, Tied vagyok, Jézus, Mindörökre már! Refr.
3. Te vagy a vigasz forrása, Bűnösök üdve, Légy szívemnek nyugodalma És legjobb része! Refr.	4 Vigaszom forrása, Jézus, Bűnös üdve, Te! Légy szívemnek békessége, S teljes élete. Refr.

2. ábra

rimánkodás. Ő maga kiált, nem a szíve. Másokat megszólítasz, elhívod őket tanítványul, ne vonulj el előttem szótlanul, rám se nézve! A megtört lelkű asszony példája is ott van a sorok mögött. Anna is ilyen lélekkel fohászkodott enyhületért (sweet relief, ez a gyermekáldásban részesült meddő asszony meg nem szégyenült reménysége), Ézsaiás próféciájában szintén rálelünk ilyen asszonyra (Ézs 66,2; lásd még Zsolt 34,19). Másban nem bízhat a vétkes, csupán Jézus érdemében, ez a hangsúlyos protestáns hivatkozás is elmarad, helyére kerül a kőszikla, ez vonatkozhat Krisztusra, de az eredeti énekben ennek nincs nyoma. Keresné Isten orcáját a vétkes, hisz kegyelmezhet az élet és halál ura az elveszettnek. Hitetlensége orvoslását is mellé társítja (Mk 9,24), mint a hitetlenül hívő és istenkereső *Ady*. Mindez elsikkad. Semmit ilyet ki nem olvas az ének műfordítója. De megjelenik helyette, amit beleolvasott, mert arra szokott rímet találni. Ez a vérző szív és bekötözése. Rímkeresés közben arra sem talál módot, hogy az eredetiben ismétlődő Szabadítót legalább egyszer énekeltesse.

Vargha Tamás énekeiből

Negyvennyolc fordítása, ebből tizenhárom saját szerzésű éneke (dallamostól) gazdagítja a *Hallelujah!* kiadásait.[40] Közülük itt ötnek tekintsük át némelyik vonását az angol eredetivel együtt. Ez csupán ízelítő. Első lépés a szerző fordított és eredeti énekeinek jellemzéshez. A többi éneket összevontan (feltűnőbb jellegzetességeket csoportosítva) más alkalommal tekinthetjük át. Csak ezután hasonlíthatjuk a többi fordító énekeihez Vargha Tamás alkotásait. Külön kérdés, szintén későbbi tárgyalást igényel, hogy zeneileg milyen ez a dallamvilág, és hogyan hatott Vargha Tamás saját szerzésű dallamaira. Most tehát csupán a következő énekekkel foglalkozzunk: *Nyájas világ, Ó, halld, te zaklatott szív, Fel Krisztus harcosa, Szívünk egészen, híven neked adjuk, Mindig Te voltál Istenünk.* Az énekek műfordítása a tárgyunk, ezért egyelőre a szerzőségi adatok és dallamadatok közlése nem elsőrendű. Ezek későbbi áttekintés részei.

A 3. ének elemzése

Mennyei világosság vezet vissza az elvesztett paradicsomi állapotba. Az egyén, a belső ember visszaútjáról született lírai elmélkedése ez az ének. Kezdőszavait ma jobb magyaráznunk. Nem érti jól, aki nem énekel népdalt, például azt, hogy *Virágéknál ég a világ,* vagy *Este van már, hét óra, ég a világ a boltba.* Az Ómagyar Mária-siralomtól egészen az utóbbi évtizedekig, értettük, hogy itt a Világ Világosságáról van szó. Tudományos és szépirodalmunk a világháborúk táján széltében használta még a régies igealakokat, mint *választám*. Ez az angol énekekben is természetes, De a régi nyelvhez modern, azaz 1900 táján szokásos divatszavak vegyülnek, mint *sovárgja, gomolyg.* Modernkedő és idegenszerű összetétel a *fénypart* (fénylő vagy fényben úszó part helyett). Ismétlődő jelzők sem hiányozhatnak sok hasonló énekből. Az éj homálya *vak,* a gőg *büszke,* az Úr *dicső.* Más kérdés, hogy a harmadik strófában föltűnik a változatos táj, amelyen át kell jutnia a hazatérőnek. Hangás, gaz fölverte sík és láp váltakozik meredek sziklás vidékkel, ahol a lezúduló víz tajtékzik. A lelki vándorlás útját már nem maga választja az énekes. Rászakadt az éj, miközben csak a saját maga választotta fényűző utat (életmódot) követte, de immár nem nagyra törő távlat érdekli, megelégszik a következő lépéssel. Vargha Tamás megtalálja a módját, hogyan érzékeltesse ezt a hangulatot. Könnyen és csattanósan rímelve. A vakság elmúltával feldereng az új nap, angyalarcok mosolyával; magyarul kissé túllebbenve az angolon, a hajdan elvesztett otthonba várják a *messzi ködgomolyos térekről* visszaérkezőt.

A 4. ének elemzése

Ebből a hosszabb énekből sem hiányzik a romantikus beleképzelés, mondhatni Adyval, az Úr érkezéséről. A Genezáret tavára lecsapó vihar elnémításával indul az ének, hogy szintén énekes meneteléssel végződjék, amellyel az előzőben találkoztunk. Adalék az eredetihez a *zaklatott szív*. A szilaj áradatnak, a rémítő mélységnek párhuzama a belsőleg átélt háborgás. Előbb a természet zabolátlan erőin uralkodó Jézus király átformálhatja hihetetlenül az életet (angolul a *szívet* újítja meg). Csata, riadó és egyetlen kardcsapás nélkül is van ilyen győzelem. Ekkor váratlan fordulattal leláncolt fogolyhoz közeledik Jézus. Érckapu tárul a vérfoltos ruhájú, koronás alak előtt (Vargha Tamás jól érti, hogy töviskoronás). A bűn bilincse csak magyarul *rozsdás,* és angolul a fogoly sem felhőtlenül *boldog*. Helyette nagy felszóval

Hallelujah! (1927 stb.) 152	Church Hymnary (1898) 297
1. Nyájas világ, a vak homályon át, Vezess tovább! Lelkem sovárgja távol otthonát, Vezess tovább! Még köd gomolyg a messze téreken, Csak egy lépést mutass s elég nekem.	1. Lead, kindly Light, amid the encircling gloom, Lead Thou me on; The night is dark, and I am far from home; Lead Thou me on. Keep Thou mine feet; I do not ask to see The distant scene, one step enough for me.
2 Nem mindig kértelek, dicső Uram, H.ogy így vezess, Magam kerestem, választám utam, De most vezess! Élveztem a napot és büszke gőg Töltött be, ó, feledd a múlt időt!	2. I was not ever thus, nor prays that Thou Shouldest lead me on; I loved to choose and see my path, but now Leads Thou me on; I loved the garish day, and spite of fears, Pride ruled my will: remember not past years.
3. Erőd vezérelt eddig és hiszem, Az visz tovább. Köves vadonban, tajtékzó vízen, Vak éjen át; S ha kél a nap, fényparton várnak ott A réges rég elvesztett angyalok.	3. So long Thy power hath blest me, sure it still Will lead me on O'er moor and fen, o'er crag and torrent, Till the night is gone, And with the morn those angel faces smile Which I have loved since, and lost awhile.

3. ének

Hallelujah! (1927 stb.) 299	Church Hymnary (1898) 160
Ó, halld te zaklatott szív: A menny királya itt! A zúgó vésznek osztja Kemény parancsait. A kétség s bűn vad árja Szelíden elpihen Az Úr parancsszavára: „Békesség, csend legyen!"	The King of glory standeth Beside the heart of sin, His mighty voice commandeth The raging waves within, The floods of deepest anguish Roll backward at His will, As o'er the storm ariseth His mandate, "Peace, be still".
2 Olykor bevégzi művét Csodásan, hirtelen, Még harci kürt se zendült, S már kész a győzelem. Mi csak ámulva nézzük A nagy, dicső csodát Hogy Jézus bűnös éltet Hogyan formálhat át.	2 At times, with sudden glory, He speaks, and all is done; Without one stroke of battle The victory is won, While we, with joy beholding, Can scare believe it true That even our kingly Jesus Can form such hearts anew.
3 Közelg véres ruhában, Tövissel homlokán, S a bűn rozsdás bilincse Lehullik mindahány, Kit sátán tarta fogva, Az már boldog, szabad, S az égbn angyal ének Dicséri az Urat.	3 He comes in blood-stained garments Upon His brow a crown; The gates of brass fly open; The iron bands drop down; From off the fettered captiv The chains of Satan fall, While angels shout triumphant That Christ is Lord of all.
4 De máskor úgy közelget Titokban, nesztelen, Hívó szavát susogja, Mikor meg-megjelen, S aztán aggódva várja A bűnös mit felel, Az Ő szelíd szavára: „Jövel hozzám, jövel!"	4 But sometimes int he stillness, He gently draweth near. And wispers words of welcome Into the siners' ear, With anxious heart awateth The answer to His cry, The oft-repeated question, 'Oh werefore wilt thou die?'
5 Krisztus, Te nagy kegyelmed A mennynél is nagyobb És oly dicső a szent fény, Mely orcádról ragyog. Szívünk repes, ha látjuk Csodás szerelmedet, S dalunk majd fönn az égben Örökké zeng Neked!	5 O Christ, Thy love is mighty, Long-suffering is Thy grace, And glorius is the splendour That beameth from Thy face. Our hearts up-leap in gladness When we behold that love, As we go singing onward, To dwell with Thee above.

4. ének

az angyalok kara hirdeti, hogy *mindenek ura Krisztus.* Újabb fordulat, a diadalmas megjelenést észrevétlen osonás követi, várja-várja aggodalmasan Jézus, hogy ugyan hajlik-e válaszra az elítélt, akinek fülébe susogta, *ugyan miért halnál meg?* Ekkor zárul az ének a hosszútűrés és a kegyelemtől ragyogó orca magasztalásával, mert ott fenn lakozunk. Az előző ének elhárította a csatát, a következő erre készít.

Az 5. ének elemzése

Gyöngéd, túlérzékeny, visszahúzódó volt Vargha Tamás személyisége, nem katonás és robusztus alkattal született. Képzeletben rántott fegyvert és öltötte magára a Jézus korabeli páncélt, testi valójában nem bírt volna koponyákat lyukasztani ősei láncos buzogányával.

A hívő ember azonban soha nem menekülhet a lelki harctól, a hűség és állhatatosság emlegetése és gyakorlata természetes. A népek története máig nem nélkülözi az erőszakot, a lelki erőnek a katonai erővel való pótlását. A zsoldos vagy önkéntes katonai életnek a képe tehát nemcsak Mózes idején jelent meg a vallásossággal összefonódva, hanem mind tábori lelkészség, mind induló vagy éppen csatadal jellegű énekek alakjában része az egyházi életnek. Nemritkán a békességszerzés szolgálatának és a békességes tűrésnek, jézusi szelídségnek tetemes kárára.

A 6. ének elemzése

Jézus az evangéliumokban sehol senkire sem horkant rá, hogy *Add át a szívedet! Most!* Az ébredési és térítő mozgalmaknak

Hallelujah (1927 stb.) 238	Church Hymnary (1898) 270
1. Fel, Krisztus harcosa, Vedd föl fegyverzeted, Erőt, mit kíván a tusa, Az Isten ád neked.	1. Soldiers of Christ! arise And put your armour on, Strong int he strengh wich God supplies Through His eternal Son.
2. A sergek hős Ura Lelkét lelkedbe vedd, Ki benne bíz, nem veszt soha, S győztesnél győztesebb.	2. Strong in the Lord of hosts, And in His mighty power, Who in the strengh of Jesus trusts Is more than conqueror.
3. Ne lepje rozsda be Kardod, tanuld meg azt, Rajtad függ a Vezér szeme: Imádkozzál, s virrassz!	3. Stand, than, in His great might, With all His strengh endued; And take, to arm you for the fight, The panoply of God.
4. Imádság nélkül itt Nem állhatsz meg te sem, Tipord az éj hatalmait Le ezzel győztesen.	4. To keep your armour bright Attend with constant care, Still walking in your Captain's sight, And watching unto prayer.
5. Hogy küzdve sok viszályt, De nem győzetve le, A Krisztusban végig megállj, S megtartassál vele.	5. That, havin gall things done, And all your conflictspassed, Ye may o'ercome thourgh Christ alone, And stand complete at last.

5. ének

felelősségnek, hűségnek belülről kell fakadnia, nem külső rábírásból, nem is kényszerűségből vagy manipulációból. Vargha Tamás énekválasztásában, fordításaiban és költészetében is jelen van ez az örökzöld téma. Verselése itt is ügyesebb, mint a hasonló téren munkálkodóké, és természetesen itt is fölbukkannak a járulékos modorosságok. A hadakozás említése enyhébb, mint az eredetiben, a lobogó alá felesküvés és fogadalom is más némileg, az életünk királyának lábai elé helyezett szív nem csupán gyönge, hanem kimondatlanul is gyógyulatlan sebek borítják, mert hegedését kell kérnie a költőnek, de csak a magyar változatban. Apróbb változtatások és fordítási kényszermegoldások ellenére és ezekkel együtt az ének épkézláb, elszánt és sodró hűségnyilatkozat.

Ennek a költészetnek a romantikus vonulatát jellemzi két ének, amely nálunk is soká kedvelt volt. Viharzene az egyik. *Mester, a bősz vihar dühöng.* Falusi templomok énekkarai igen kedvelték

Hallelujah! (1927 stb.) 180	Church Hymnary (1898) 257
1. Szívünk egészen, híven neked adjuk Ó, mi Királyunk, add ehhez erőd: Hogy lobogód alatt küzdve haladjunk Nyerve, mi semmik erődből erőt!	1. True-hearted, whole-hearted, faithfull and loyal, King of our lives, by Thy grace we will be! Under Thy standard exalted and royal, Strong in Thy strengh, we will battle for Thee.
Refr. Zúgjon az ének, elnyomni ne hagyjuk, Dalba' dicsérje szívünk a Dicsőt! „Szívünk egészen, híven neked adjuk, Ó, mi királyunk, add ehhez erőd!"	Refr. Peal out the wachword, and silence it never, Song of our spirits rejoicing and free: 'True-hearted, whole-hearted, now and for ever, King of our lives, by Thy grace we will be!'
2. Szívünk egészen, híven neked adjuk, Hűséget esküszünk Néked, Urunk! Hogy neked engedünk íme fogadjuk, S mennyei célra örvendve futunk! Refr.	2. True-hearted, whole-hearted! Fullest allegiance Yielding hinceforth to our glorious King, Valiant endeavour and loving obedience Freely and joyously now would we bring. Refr.
3. Szívünk egészen! Te látod a múltunk, Gyönge a szív, mit elédbe rakunk, Bűne sok, foltja sok, ám Te dicső vagy; Mosd le, hegeszd be, királyi Urunk! Refr.	3. True-hearted! Saviour, Thou knowest our story; Weak are the hearts that we lay at Thy feet, Sinful and treacherous, yet, for Thy glory, Heal them, and cleance them from sin and deceit. Refr.
4. Szívünk egészen! Ó, Üdvözítőnk Te, Vedd diadalmas erőd, s Te vezess, Mind, amit gondolunk, mind amit érzünk: Engedünk Néked, ah, kész örömest. Refr.	4. Whole-hearted! Saviour, beloved and glorious, Take Thy great power and reign Thou alone Ove our wills and affections victorious Freely surrendered, and wholy Thine own. Refr.

6. ének

érthetően elmaradhatatlanul témája, többnyire a hirtelen döntést sürgető reklámok hangnemében, mintsem a bibliai (prófétai és apostoli) írásokhoz szabva. A szív tudniillik nem az érzelem, hanem az értelem központja a Biblia világában; bár a döntésnek, évtizedeken át, ma már csak véletlenül lehet hallani.[41] Akár rászolgált, akár nem. A másik a tékozló fiú példázatának a Bibliából hiányzó mozzanatát képzeli el és állítja színpadra (közben ügyet sem vet a bibliai történet egyéb hangsúlyaira): *Ott*

Hallelujah! (1927 stb.) 366	I. Watts (1719)
1. Mindig Te voltál Istenünk S örökre is Te léssz, Oltalmunk, mentsvárunk nekünk, Bár zúgva zúg a vész.	[1] Our God, our help in ages past, Our hope for years to come, Our shelter from the stormy blast, And our eternal home.
2. Trónodnak árnyékába' mi Bizton lakozhatunk, Karod erős megvédeni, Egyetlen támaszunk.	[2] Under the shadow of Thy throne Still may we dwell secure; Sufficient is Thine arm alone, And our defence is sure.
3. Mikor hegyek nem voltanak S föld sem teremtetett, Örök Isten voltál magad S örök lesz lételed. .	[3] Before the hills in order stood, Or earth received her frame, From everlasting Thou art God, To endless years the same.
. . . .	[4] Thy Word commands our flesh to dust, Return, ye sons of men: All nations rose from earth at first, And turn to earth again.
	[5] A thousand ages in Thy sight Are like an evening gone; Short as the watch that ends the night Before the rising súgynevezett
	[6] The busy tribes of flesh and blood, With all their lives and cares, Are carried downwards by the flood, And lost in following years.
4. A hömpölygő időfolyam Minket mind elsodor, Mint egy álom, létünk olyan, Reggelre nincs sehol. .	[7] Time, like an ever rolling stream, Bears all its sons away; They fly, forgotten, as a dream Dies at the opening day.
. . . . . .	[8] Like flowery fields the nations stand Pleased with the morning light; The flowers beneath the mower's hand Lie withering ere 'tis night.
5. Mindig Te voltál Istenünk, S örökre is Te légy Oltalmunk, mentsvárunk nekünk, Te áldj, Te óvj, Te védj!	[9] Our God, our help in ages past, Our hope for years to come, Be Thou our guard while life shall last, And our eternal home.

7. ének

a messze földön… Az atya nem vár tétlenül, fia iránti szerelmét sem csupán keseregve hangoztatja, hanem szívszaggató kitöréssel hívogatja vissza: *Ó, jöjj haza!* Tipikus szólóének, Sankey hírneve ilyenekre alapult.

Utolsónak olyan zsoltárparafrázist tekintsünk át, amely ennek a költészetnek és énekeinek más vonását mutatja fel. Olyanokat, amelyek Vargha Tamás fordításaiban és költészetében is kérdésesek, valamint az egész kegyességi irányzatban vagy mozgalomban.

A 7. ének elemzése

Vargha Tamás egyrészt nem hivatkozik itt a *Church Hymnary* sorszámára, másrészt innen nem is fordíthatta e zsoltárt (*Hallelujah!* 477). Ennek van két kétségtelen bizonysága. Egyrészt *Issac Watts* e zsoltárparafrázisából különféle énekeskönyvek elhagyják a negyedik, hatodik és nyolcadik strófát, így a bibliai szövegnek csupán az 1–2, 4–6. megverselt alakját közlik. Vargha Tamás mintája az ötödik strófát is törölte. Ezenkívül olyan gyűjteményből fordított, amely nem a szokásos dallamot társította az énekhez, a szerzőt sem nevezte meg, hanem helyette a harmonizálót. Ez *Christopher Tye* (kb. 1500–1573), akinek négyszólamú himnuszai *(anthem)* több 19. századi kiadványban ismételten megjelentek. Eddig nem sikerült tisztázni, hogy Vargha Tamás honnan fordított.[42] 1719-es évszámra azért szokás hivatkozni, mert Watts kiadása, aki egy tucatnyit kivéve a zsoltárkönyvet megverselte, ekkor jelent meg (*The Psalm of David Imitated in the Languae of the New Testament*). Legtöbbször Croft dallamát társítják a 90. zsoltárhoz, ennek neve azért Szent Anna, és azért kapcsolják hozzá az 1708-as évet, mert szerzője ekkor ennek a templomnak volt az orgonistája.

A teljes zsoltárváltozat sem igyekszik a bibliai tartalomnak a *Szenczi Molnár Albert* mércéje szerinti minél hűségesebb és hiánytalan megverselésére. Sokkal könnyedebb, és mellőzi is a drámai mozzanatokat, beleértve a zárókvers áldáskérését az ember keze munkájára. Semmiképpen nem annyira patinás, mint a mi magyar zsoltárörökségünk.

A romantikus felfogás jellemzője a szabad, tartalmilag sem és gyakran formailag sem hű átdolgozás, egyes részek kivágása, csonkolása, megtoldása. Nem volt igény arra sem, hogy az ének legteljesebb vagy leghitelesebb forrására támaszkodjék a fordító. Vargha Tamás is fordított olyan énekeket angolból, amelyeknek az eredeti latinból való fordítása elterjedt volt. Ennek ellenére ez a zsoltár is figyelemre méltó verselése miatt. Általában elmondhatjuk, hogy a *Hallelujah!* szerzői közül legjobban és legkönnyebben Vargha Tamás verselt. Az akkor általános romantikus szabadelvűség és a korabeli költői stílusdivat közepette fordításai hűségre is vetekednek mások alkotásaival. Magában ezt tekintve érdemes költői örökségét nagyobb becsben tartanunk, mert a múlt század harmincas évei óta is igen sok sablonos, ihlettelen, ráadásul még verselését tekintve is sokkal gyengébb alkotások sorát méltatták arra hogy gyülekezeti énekeskönyvekbe iktassák a szerkesztők, vagy megtűrjék.

Jegyzetek

1. Ez a szerkesztmény újólag is napvilágot látott (2012), a korábbinak felét elhagyva, tovább duzzasztott énekanyaggal 500-ra növelve az énekek mennyiségét.
2. Nem célom a teljes áttekintés, csupán néhány vonásra utalok. A párhuzamosságokra lásd Bányai Jenő: *A magyarországi baptista egyházzene története.* Baptista Kiadó, Budapest. 1996.
3. Ezt Czegle Imre sárospataki könyvtáros kéziratos doktori értekezése nyomán alakította ki, kevés változtatással. Több munkájában később is hasonló értelemben nyilatkozott.
4. A *Halleluja!* (2012) ezeket átvette a korábbi változat helyett, de erre a körülményre nem utal sehol!
5. Betűrendben a következőket:
- Behold me standing (316)
- Come, oh, come, with thy broken (333)
- Dark is the night (204)
- I am Thine, o Lord (165)
- Is thy cleft, o Rock of Ages (290)
- Jesus, keep me near the Cross (127)
- Jesus the water of life has given (70)
- Lord, at Thy mercy-seat (340)

- Lord, my trust I repose on Thee (288)
- Loving Saviour, hear my cry (230)
- Mourner, wheresoe'er thou art (90)
- Nearer the Cross, my heart (309)
- Now just a word for Jesus (168)
- O my Saviour, hear me (202)
- Oh come, sinner come (326)
- Oh could I speak (136)
- Oh, what are you doing to do (200)
- Only a step to Jesus (236)
- Only Jesus falls and knows (218
- Onward, upward Christian solgier (164)
- Pass me not, o gentle Saviour (63)
- Rescue the perishing (37)
- Safe in the arms of Jesus (25)
- Saviour, more than life to me (129)
- Say, where is the refuge? (399)
- Sound the alarm! (419)
- Tenderly He leads me (337)
- Thou, my everlasting portion (172)
- 'Tis known on earth (234)
- 'Tis the blessed hour of prayer (276)
- To God be the glory! (373)
- 'Twill not be long – our journey (284)
- When Jesus comes to reward (410)
- When the dewy light was fading (371)

6. Betűrendben a következőket:
- Áldjuk, áldjuk Jézust – fordította Victor János (64)
- Isten Atyánk, hálát adunk. – fordította Victor János (3)
- Mentsd meg a tévelygőt – fordította Nyáry Pál (267)

7. *A hit hangjai* első és második kiadásában (1905, 1915) már megtalálhatók (egy kivétellel a függelékben), helyenként később módosult szöveggel a következők:
- Ember, gondolj a megtérésre (152)
- A tied vagyok, hisz szavad mondja (738)
- Keskeny útra lépjen mindaz (719)
- Oh, ne menj előlem Jézus (712).

Lehetséges, hogy eltérő szöveggel van még több angolból fordított ének is az első kiadásban, de a kötetnek csak sorkezdetmutatója van, szerzői nincs.

8. Betűrendben a következőket:
- A tied vagyok, hisz szavad mondja (533)
- Ember, gondolj a megtérésre (451)
- Jézus karjára bizton (525)
- Keskeny útra lépjen mindaz (488)
- Ó, ne hagyj magamra, Jézus (147)
- Üdvteli érzet: Jézus enyém! (521).

9. Betűrendben a következőket:
- A tied vagyok, hisz szavad mondja – fordította ? (342)
- Az Úr légyen áldott, nagy dolgokat tett – fordította Déri Balázs (5)
- Jézus karjára bizton – fordította Szász Béla (345)
- Keskeny útra lépjen mindaz – fordította Csopják Attila (198)
- Megváltva! Mily boldogan vallom – fordította Nagy József (254)
- Mily drága nékünk ez a jó hír – fordította Vargha Tamás (189)
- Mily üdvös tudnom: Jézus enyém – fordította ? (243)
- Ó, ne hagyj magamra, Jézus – fordította ? (229).

10. Betűrendben a következőket:
- If I come to Jesus (669)
- Rescue the perishing (681)
- Safe in the arms of Jesus (707)

11. Betűrendben a következőket:
- All the way may Saviour leads me (445)
- Jesus, keep me near the Cross (485)
- I am Thine, o Lord (490)
- Rescue the perishing, care for the dying (499)
- Pass me not, o gentle Saviour (503)
- Safe in the arms of Jesus (507)

12. Ezek:
- Blessed assurance: Jesus is mine (490)
- To God be glory (473)

13. Betűrendben a következőket:
- Elnémul egyszer énekem (480)
- Ha Jézusé vagy, úgy haladj (380)
- Isten visz majd tovább (390)
- Jézus hív, nyájasan, te elveszett (210)
- Jézus ölébe bizton (393)
- Jöjj el az élet vizéhez (211)
- Mely drága nekünk ez a jó hír (318)
- Mentsd, aki elmerül, óvd, aki gyönge (430)
- Ó, hála az Úrnak, zengjünk neki hát (47)
- Ó, ne menj el tőlem, Jézus (286)
- Szent bizonyosság, Jézus enyém (326)
- Szent, szent, szent (51)
- Testvérek, föl tehát (437)
- Üdvözítőm, drága Jézus (92)
- Vonj, Uram, vonj engemet (365)

14. Például a metodista énekeskönyv állítja ezt, újraszámlálásra nincs módom.

15. Betűrendben a következőket:
- A szent igazság mellett (98)
- Fel, barátim! (113)
- Szárítsd fel könyűdet (153)
- Törvény alól menten (158).

16. *A hit hangjai* első és második kiadásáról (1905, 1915) lásd a 7. jegyzetet!.)

17. Adj, Uram, adj nékem több áhítatot (473).

18. 506. sorszámmal.

19. Adj, Uram, adj nékem több áhitatot (343).

20. A dallam elnevezése szerint: Man of Sorrow (693) St. Cyril (664).

21. Gladness (480).

22. Man of sorrows (482).

23. I will sing of my Redeemer (479).

24. When peace like river (489).

25. Fel barátim – *Ho, my comrades (*471).

26. Betűrendben a következőket:
- Föl, barátim (427)
- Majdnem megtértél, kis hija csak (217)
- Menj, töröld le könnyed (336)
- Mondd, ott lellek a forrásnál (473)
- Több szentséget árassz (362)
- Tündököl az Úr kegyelme (438)

27. 323. és 381. sorszámmal.

28. Én jól tudom, Megváltóm él (465).

29. 460, 462. 469, 480, 485, 494, 561. sorszámmal; a legutolsó csak a 14. kiadásban van meg.

30. Én jól tudom, Megváltóm él (554).

31. 33, 190, 195, 213, 301, 555. sorszámmal; az *Ím, a tenger zöld tükrében* elmaradt, vele Sankey dallama is.

32. A dallam elnevezése szerint:
- The ninety and nine (685).

33. A dallam elnevezése szerint:
- The ninety and nine (475)
- Hiding (497).

34. God loves all the righteous (73).

35. Tudom, az én megváltóm él (421).

36. Ezek:
- Ó, hogyha tudnád, ki az én Megváltóm (227)
- Tudom, az én megváltóm él (476).

37. 16, 196, 225, 237, 241, 290, 315, 374, 380, 428, 471. sorszámmal.

38. Foglalkoztam a szerkezeti vonásokkal korábban, vö. Fekete Csaba: A gyülekezeti énekeskönyv szerkezete és az angolszász örökség, in: Collegium Doctorum, Magyar református teológia, VIII (2012) 25–36.

39. A hazai énekeskönyvek történetében ilyen közönyös megoldású szerkesztésre csupán a 17–18. századi unitárius énekeskönyvekben találunk hasonló megoldást.

40. Tervezem, hogy ezekkel később részletesebben foglalkozom.

41. Hallható ismét CD-kiadásban, énekli a Vox nova baptista férfikar, Béke trónol Isten szent hegyén, 12. szám.

42. Csupán a 8. strófát hagyja el a kanadai *Book of Praise, Anglo–Genevan Psalter* (1984). Angolul a kanadai holland gyökerű reformátusok valósították meg elsőnek a genfi zsoltárok hiánytalan fordítását. A sokféle versformában való átköltés munkálatai 1972-től folytak, 1984-ben jelent meg a javított változat, ennek nyolcadik lenyomata 2008-ban. A 150. genfi zsoltár után himnuszok következnek (1–65), ezek megverselt bibliarészek vagy történetek, közöttük a 90. zsoltár idézett parafrázis a 42. sorszámú.

EGYHÁZTÖRTÉNELEM

Legifj. László Gábor

„Tiltott vallási szekta fenntartásának vétsége”

Szektakérdés és a baptisták a Horthy-rendszerben és azon túl (2. rész)

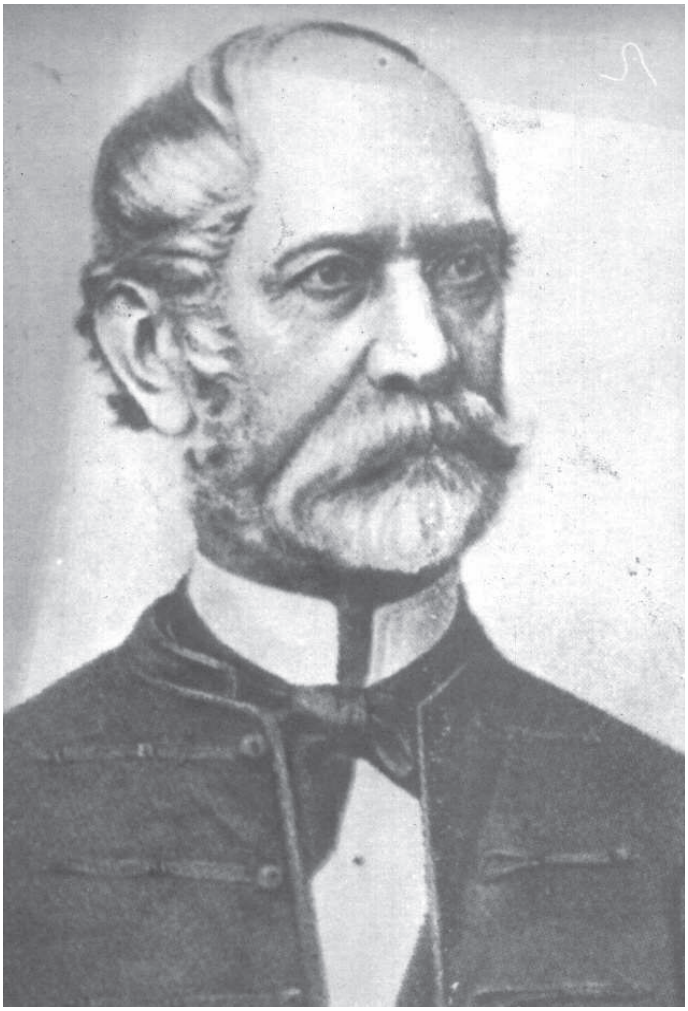

Irányi Dániel, a baptisták és a lelkiismereti és vallásszabadság ügyét támogató honatya arcképe

4. A szektaellenes paradigma a gyakorlatban

A dolgozatunk első egységét lezáró fejezetben az eddig bemutatott hátterek – a szektakérdés mibenléte, megvalósulása más vallási közösségek esetében, a baptista sérelmi hagyomány és a jogi környezet főbb pontjai és kialakulásuk – előterében játszódó cselekményre fókuszálunk: az egyes gyülekezetekben konkrétan megtörtént jogsérelmi ügyekre, panaszokra, zaklatásokra.

A fent kifejtett jogvédelmi tevékenység léte, illetve az ügyekre az idő és az informális központosítás előrehaladásával egyre jobban rálátó Központi Iroda aránylag pontosan működő adminisztrációja okán joggal feltételezhetjük, hogy az ilyen ügyekről, amennyiben azok egész gyülekezeteket vagy nagyobb hívő csoportokat érintettek, érkezett tudósítás Budapestre a jogorvoslat és a segítség igényével.[1] (Ez egyben azt is jelenti ugyanakkor, hogy az egyes egyéneket érő, hatóságilag nem visszafordítható vagy jogilag nem kimutatható esetek, tehát leginkább a mindennapok részét képező társadalmi spontán akciók és hangulati megnyilvánulások, ebből a forrásanyagból csak nagyon kevéssé rekonstruálhatóak.)

A korszak körülbelül 600 gyülekezetéből és szórványából 90-et választottunk ki első körben a kutatáshoz, vélelmezve, hogy ennyi adatból már kirajzolódhatnak az alapvető tendenciák és folyamatok, ugyanakkor ez a mennyiségű adat és példa még nem feszíti szét a kutatás kereteit. A válogatás során törekedtünk bizonyos fokú reprezentativitás biztosítására: a gyülekezetek között akad kétszáz főnél népesebb közösség és egyetlen magányos hívőből álló szórvány, régi alapítású és újonnan plántált gyülekezet, tradicionális baptista tájék és „ugar”, katolikus és protestáns dominanciájú, városi és falusi település egyaránt. Iratanyaga hozzávetőlegesen e gyülekezetek felének maradt fenn.

Az esetek megvizsgálása a kisegyházhoz való tartozásból fakadó, a gyülekezetek működését hátráltató vagy az egyes tagok életét megnehezítő intézkedések, jelenségek széles repertoárját tárja elénk. Ezek között hatósági korlátozó intézkedéseket és törvénytelenségeket éppúgy találni, mint a „szektatagság” jogi és társadalmi beágyazottságából fakadó statikus állapotokat, direkt célzatos akciókat és a vallási szempontokat csak részben érvényesítő döntések meghozatalát.

A megvizsgált 51 településen összesen 19 helyen támadt konfliktus az egyházak és baptisták között, 28 a hatóságok és a „szekta” hívei között, további 6 esetben pedig egyértelmű, hogy egyházi nyomásra intézkedett valamilyen közigazgatási szerv. Öt településen csupán preventív jellege volt a baptisták kérvényeinek, előzetes konfliktus nyoma nélkül.

A restrikciók végrehajtóinak motivációiról, mentalitásáról, tetteik ideológiai megalapozásáról leginkább az egyházi személyek – papok, tanítók – felől vannak információink, köszönhetően a velük folytatott viták parafrazeált megörökítéseinek, illetve saját kezű leveleiknek. Katolikus, református és evangélikus részről egyaránt találni közöttük képviselőket.

A felekezeti reprezentánsok egy része teológiai alapon fogalmazta meg kifogását a baptistákkal szemben, részben vagy

egészben elutasítva azok tanítását. Csengerben a katolikus pap például *„a mi Urunk Jézus Krisztustól tiltott bibliájuk”*[2] miatt szállt vitába az áttérni szándékozókkal, Somogybükkösdön pedig kiközösítést helyeztek kilátásba mindazoknak, akik csak érintkeznek az eretnekekkel.[3] A többség azonban keresztényként tekintett a baptistákra, s elsősorban nem az egész felekezet létét támadta, hanem azoknak az adott településen való missziójának szükségtelensége vagy káros volta mellett érvelve tiltakozott ellenük. *„Hát mondja meg nekem, nincs nekünk elég jó református hitünk?”* – teszik fel a kérdést Megyaszón.[4] Surdon *„egyetlenegy pogány sincs, ott úgy a katolikusok, mint a protestánsok és a zsidók hithűek.”*[5] A tiltakozás azonban nem feltétlenül terjedt ki az egész közösségre – a felekezeti békén meglévő repedéseket az újhitűekkel szembeni viszony helyenként szépen leképezte. Majosházán,[6] Megyaszón[7] a református lelkész tekintett együttműködő partnerként, hasznos segítségként a baptista evangélistákra – egészen az első kálvinista áttérőkig. Katolikus részről Diósgyőrött nyilatkoztak úgy, hogy *„örülünk, ha minél kevesebb dezertőrünk van s a kétezer évi ősi hit újabb szomorú bomlások által nem forgácsolódik. De ha valaki protestánsból másfajta protestánssá lesz, az ellen nem lehet kifogásunk, hiszen a korlátlan egyéni hit eddig több mint kétszáz féle szektát eredményezett. Mi Péter kősziklájáról soha nem szándékszunk lesodródni.”*[8] A másik felekezet mellett a nem keresztény kontinensek népességét ajánlották nemegyszer a baptisták figyelmébe, mondván, keressenek ott pogányokat: *„…menjen a pápuákhoz!”*[9] vagy *„Miért nem megy a feketék közé?”*.[10]

Ezekkel párhuzamosan jelentkeztek a saját felekezetnek és a saját személyes státusznak a féltéséből fakadó gondolatok. Protestáns lelkészek hasonlították – koruk népszerű gondolatával – ostromlott erődhöz saját egyházukat,[11] amelyből a baptisták kilépése háládatlanság és veszélyeztetés. Ennek a gondolatmenetnek a jegyében hozta párhuzamba Erdőkürt evangélikus tanítója az utolsó időkre vonatkoztatott 2Tim 3,1–7 bibliai szakaszt a baptisták térnyerésével, különösen annak utolsó versét: *„ezek mindig tanulnak, de az igazságot sosem ismerik meg”*.[12] Az egyház sorsa feletti aggódást kiegészítette a helyi respektuson a laikus, sokszor tanulatlan baptista misszió munkások népszerűsége miatt esett csorba. Somogyszentkirály evangélikus papja arra kéri híveit, hogy ne menjenek *„a tökmagolajos mécseshez, menjenek a villanyvilágossághoz őhozzája aki iskola végzett”*.[13]

Mindezek együttesen eredményezték, hogy a baptistákkal szembeni helyi fellépésnek akár a hatóságot, akár az egyháztagokat megnyerni, akár már gyermekként erre nevelni helyes magatartásmodell, a felekezet védelmének bevett eszköze lett: Varbón a tanító kérte diákjait, ha baptista gyermeket látnak az utcán, lökjék fel, a berényi evangélikus pap szerint pedig *„ki kell verni azokat a szemeteket és férgeket seprűvel”*.[14]

A közigazgatási hatóságok „fogaskerekeinek” gondolatvilágáról kevesebbet árulnak el a források, a kialakítható kép viszont jóval kevésbé homogén, mint az egyházi személyek esetében. A források alapján legjellemzőbben szolgabírói szinten történtek intézkedések, közbeavatkozások, illetve csendőrök hoztak helyszíni döntéseket saját hatáskörükben. A fellebbezések általában szintén a szolgabírók, alispánok szintjén kerültek megoldásra, bár eljuthattak a belügyminisztériumi vizsgálat szintjéig is.[15] Legkevésbé a települési képviselő-testületek látszanak érintettnek lenni a szektatagokat érintő ügyekben.

Ezeknek a notabilitásoknak a magatartását kettős tükörben, a szektákkal kapcsolatos személyes véleményüknek, illetve hivatali tevékenységük jogszerűségének szemszögéből vizsgálhatjuk. Személyes vallásos meggyőződésüknek jellege és toleranciájuk mértéke döntően meghatározhatta működésüket akár pozitív, akár negatív irányba. Utóbbira példa a csurgói járás főszolgabírója, aki személyesen kereste fel a Porrogon a baptisták alkalmáért felelősséget vállaló háztulajdonost, hogy meggyőzze: *„a baptistáknak nincs se Jézusa, se Istene, se Máriája, eretnekek, elhagyták vallásukat”*.[16] Ugyanő korlátozottan biztosítja csak a nagycsepelyi baptisták istentiszteleti alkalmainak megtartását. Hasonlóan szálkát jelentettek a „szekták” a zirci járási szolgabíró szemében is.[17] Cegléd város rendőrfőkapitányáról köztudott volt, hogy *„az itteni missziót saját kijelentései szerint legmesszebb menőleg iparkodik elnyomni”*.[18] Kiemelkedik a sorból a balassagyarmati királyi törvényszék ügyésze, aki első fokon elutasított vádiratát másodfokon is megfellebbezte egy félreértésen alapuló, baptisták ellen indított perben.[19] Míg a felsoroltakról nehéz feltételezni, hogy ne ismerték volna a baptisták valós jogállását, ez annál inkább elképzelhető a végrehajtás legközvetlenebb szintjét jelentő csendőrök esetében, akik sem Dunavecsén,[20] sem Bakonycsernyén nem voltak tudatában a baptisták jogi helyzetének, amikor megzavarták illetve feloszlatták összejövetelüket, és *„puskatust helyeztek kilátásába”*[21] – noha ez az információ minden csendőr szolgálati könyvében ott állt.[22]

Azonban még a csendőrség körében is találni ellenpéldát, olyan tisztet, aki – akár rokonszenvből, akár a törvények betartása végett – meglehetős korrektséggel járt el baptisták ügyében is. Megyaszón egy istentisztelet törvénytelen „lakossági” feloszlatása után az ügyeletes járőr önként garantálta a következő hétre csendőrök kirendelését az alkalom biztosítására.[23] A magasabb szintű közigazgatási szereplők között – legalábbis e forrásbázis alapján – igen kiegyenlítettnek tűnik az elismert státusz törvényes szabályozását betartó és figyelembe nem vevő tisztviselők aránya. Jó szándékú elbírálásban részesültek a baptisták a szerencsi szolgabírónál, Püspökszilágy jegyzője anyakönyvezési ügyekben volt felettébb készséges, a dunavecsei járási szolgabíró pedig – csendőri intézkedést felülbírálva – fejezte ki sajnálatát, amiért *„még mindig vannak, sajnos, igen sokan, akiknek a baptista vallásfelekezetnek törvényesen való elismeréséről tudomásuk nincs”*.[24]

A kép teljességéhez hozzátartozik, hogy a baptistáknak a hatóságokkal, főleg pedig más egyházakkal szemben képviselt jellemző magatartásáról, hozzáállásáról is szót ejtsünk. A baptista közösség a más egyházakkal szembeni viszonyát teológiai és vallásossági alapon fogalmazta meg. Az 1920-as évektől a „hivatalos” álláspontot így fogalmazhatnánk meg: a baptista felekezet tanítása üdvbiztosítás terén nem kizárólagos, de kiváltságos tanítás, mert a közösség vallásos élete egyben a lelki élete is, a hitvalló tagság következményeként.[25] Ezt nem tartották a bevett felekezetekre is érvényesnek, ilyen szempontból „bukott egyháznak”[26] titulálták ezeket. Idővel ez a szemlélet egyre veszített merevségéből, köszönhetően az Alliance-mozgalomnak és a felekezet vezetésébe bekapcsolódó új személyeknek. Egyházközi kapcsolataikat egyre szívélyesebben építették, különösen az újprotestáns közösségek felé.

A felekezet egyes tagjaira ugyanakkor végig jellemző maradt egyfajta felsőbbségérzet, kiválasztottsági tudat a bevett felekezetek tagjaival szemben, amely gyakran teológiai tételeik bírálatában mutatkozott meg. Forrásszemezgetésünk is megörökít ilyen eseteket. Széll Lajos iratterjesztő például *„a nagy mennyei mester kiképzésére”* hivatkozva tromfol a képzetlenségét firtató plébánosi mondatokra.[27] Mikor az erdőkürti evangélikus tanító vonta kérdőre faluja „szektásait”, azok a reformáció

Vasárnapi iskola, Albertirsa, 1930. A nagylétszámú, sokgyermekes baptista családok közül nagyon sokan tapasztalták meg, hogy a jogi és a tényleges felekezeti hovatartozásban meglévő különbség miatt gyermekük hátrányt szenvedett az iskoláztatása során, különösen a kötelező hit- és erkölcstan tantárgy kapcsán voltak gyakoriak a konfliktusok. A szerencsés, jogilag is baptista gyermekeknél ezt a tárgyat helyenként a vasárnapi iskolai részvétellel teljesítették

szellemi örököseként nevezték meg magukat.[28] Iharosberény egyik barátkozója gyermekük keresztelésére készülő családot próbált lebeszélni „tévelygésükről",[29] Cegléden pedig a szentek tiszteletének szószéki cáfolata váltotta ki az istentisztelet megzavarását.[30]

A baptisták jellegzetes nehézségei a korban adminisztratív, pénzügyi vagy legitimitási jellegűek voltak. Legfajsúlyosabb adminisztratív problémák a hivatalos felekezeti áttérések körül alakultak ki. Amint láttuk, a BHB-tagság kérvényezése, különösen felekezet nélküliek belépése esetén, meglehetősen komplikált volt, és a félreértések és félremagyarázások kiváló táptalajául szolgált. 1923 és 1941 között kilenc gyülekezetben vált ez akut problémává.

A kisebbik rosszat az jelentette, ha a település jegyzője elmulasztotta vagy szándékosan elhanyagolta a baptistává áttértek anyakönyvezését (1925, Nyíracsád – csak felsőbb hatósági rendelet esetén teszi meg;[31] 1938, Perkáta;[32] 1941, Csenger[33]), bár ennek is lehettek elsősorban pénzbeli következményei. Komolyabb gondot az jelentett, amikor a papi szándékbejelentések esetén történt a hiba, akár egyik, akár másik fél mulasztása vagy akadékoskodása miatt. Ugyanis ha az áttérést a hiba ellenére vagy fel nem ismerése mellett elkönyvelték, abból könnyen okirat-hamisítási per támadhatott. 1923-ban Nógrád megyében történt ilyen eset, amelynek súlyos lefolyására már utaltunk.[34] Bodrogvécs,[35] 1931-ben Diósgyőr,[36] 1934-ben Csenger,[37] 1937-ben Püspökszilágy[38] ügyében már az ettől való félelem határozta meg a baptista álláspontot, amely gyakran ért véget a teljes felvételi eljárás újrakezdésével, mint Majosházán 1935-ben.[39] Végül azonban valamennyi esetben sikerült hitközségi taggá válnia annak az áttérőnek, aki ezt igényelte. Megoldhatatlan helyzetet inkább a felekezet nélküliek belépési szándékai állíthattak elő a Budapestre utazás magas költségei miatt. Ezen a vonalon többszöri kérvényezés ellenére sem tudott a Hitközség változást elérni.[40]

Gyakran éppen az adminisztratív hiányosságok folyományaként terhelték meg bírságok, nem jogos adók, illetékek a baptistákat, akik közül főleg a legszegényebb, vidéki föld nélküli rétegeket érintette ez súlyosan. Ugyanakkor nem feltétlenül volt szükséges az anyakönyvezési hiba a törvényileg elő nem írt vagy ahhoz képest megnövelt kötelezettségeknek a behajtatásához.

Ezek sorában első volt az egyházi adó. 1925-ben Nyíracsádról,[41] két évvel később Csengerről és Nyírmeggyesről[42] van hír ennek jogtalan kivetéséről, s 1931-ben Varbó zárja a sort.[43] Az eljárást helyben többször is a hagyománnyal vagy a szedető felekezethez tartozó családtaggal indokolták. A karhatalommal, foglalások vagy árverések útján beszedett összeget visszatéríttetni szinte lehetetlen volt. Az iskolaadó vagy

tandíj összegének megállapítása szintén konfliktusok terepe volt. Törvény szerint ez nem lehetett több az egyházi adó 55%-nál, azonban Nyírbogáton 1930-ban,[44] Kútasón és Bokorban 1937-ben kényszerült az ezt jócskán meghaladó összegű, csak a baptistákra vonatkozó díj ellenében fellebbezésre a hitközség.[45] Érsekcsanádon ellenkezőleg, 1936-ban az egyházadó 25%-ára tudták lealkudni a tandíjat.[46] A temetések terén is hasonló volt a helyzet – ahol nem volt községi temető, a felekezeti sírhelyekért olykor igen magas összeget, az átlagos díj többszörösét kellett fizetni, Rákoskeresztúron 10 vagy 20 aranykoronát,[47] Nyíracsádon 50,[48] Csengeren 200 kg[49] gabonát kértek el egy-egy gyermeksírhelyért a baptistáktól.

Kulcsfontosságú volt az egyes gyülekezetek istentiszteleti és egyéb alkalmainak legitimálása. Ennek biztosítására általában már az első istentiszteleti alkalom előtt bejelentették szándékukat az illetékes jegyzőnek vagy szolgabírónak, közölve az alkalom helyét, idejét, annak levezetőjét és az eseményért felelős helyi lakost[50] – annak ellenére, hogy minderre nem voltak törvényileg kötelezve, ha élt akárcsak egy hitközségi tag is az adott településen. Ilyen bejelentők maradtak fenn Bikalról,[51] 1942-ből Csanádalbertiből.[52] Megesett azonban, hogy a hatóság a bejelentés tényét kérvénnyé átértelmezve elutasította vagy módosította azt, s a nyilvános vallásgyakorlat elfogadásáért többször is fellebbezni kellett. Drávacsepelyen a siklósi járási főszolgabíróság elutasító határozatát a megyei alispán helyezte hatályon kívül 1924-ben. Csóron 1930-ban kétegyházai baptista idénymunkások számára szintén fellebbezés útján lehetett csak összejövetelt biztosítani.[53] Nagycsepelyen a már megszerzett engedélyt módosították vissza a baptisták zártkörű gyűlésévé 1933-ban. Domoszlón és Vécsen 1941-ben az újonnan birtokba vett épületek tűzrendészeti alkalmassági vizsgálata miatt kellett felfüggeszteni az alkalmakat.[54]

A már hosszabb ideje működő gyülekezetek működése is védelemre szorulhatott. Cegléden 1928-ban a város volt rendőrparancsnoka hallgatózott addig az imaház előtt, amíg az igehirdetésben vallásháborításra utaló mondatokat nem talált.[55] Ezt követő magatartásáért feljelentette őt a gyülekezet mint az istentiszteletet megzavaró rendbontót. Laskodon 1941-ben csendőrök zavarták szét az istentiszteletet, a vizsgálat megindult az ügyben, eredményét nem ismerjük.[56] Dunavecsén egy egyszeri csendőr-igazoltatás nyomán kérték helyzetük megerősítését 1938-ban – eredménnyel.[57] A legkomolyabb feladatot a betiltott gyülekezetek működésének ismételt engedélyeztetése jelentette. Tápiószelén 1939-ben,[58] Porrogon 1940-ben,[59] Rohodon ugyanebben az évben került sor erre – utóbbi helyen a *„tiltott vallási szekta fenntartásának vétségét”* elkövetőket nem mentették fel.[60]

Hasonló módon, állandó fellebbezéseken, perre vitt eseteken keresztül biztosították az elismert státusszal járó jogokat a bemerítési ünnepélyek kapcsán is. A 18 éven aluliak keresztelése bűncselekményként merült fel Ráckozáron 1928-

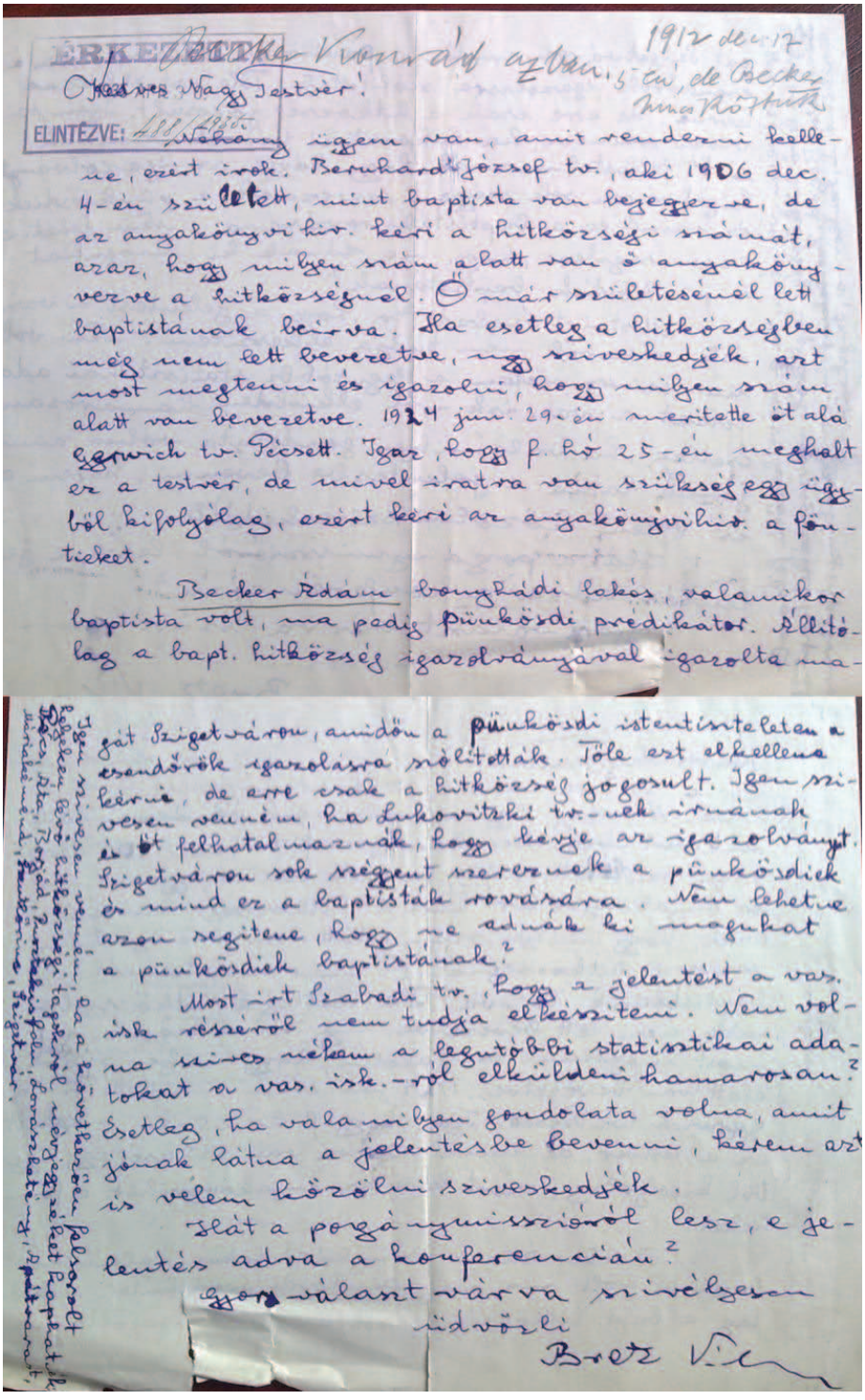

Bretz Vilmos lelkipásztor levele a budapesti baptista központhoz 1935-ből. A szöveg két, kellemetlenségekhez, nehézségekhez vezető problémát hoz a vezetőség elé: egy nem egyértelmű felekezeti anyakönyvi ügyet és egy, a baptista név alatt működő pünkösdiekkel kapcsolatos panaszt

ban,[61] Mátészalkán és Nyírmeggyesen[62] – a fellebbezések minden esetben hatékonyak voltak, köszönhetően egy korábbi rendeletben közölt minisztériumi állásfoglalásnak.

Elszigetelt esetként van még tudomásunk egy megzavart temetésről, amelynek ügyében két évig húzódó vizsgálat után felmentették a menetet feloszlató csendőrt, illetve egy, a katonai eskütétellel kapcsolatos ügyről, amelyben az eskü helyetti fogadalomtétel érdekében kérte egy tag a BHB közbenjárását.

Összességében tehát megállapítható, hogy – e forrásbázis szerint legalábbis – a Horthy-kor baptista gyülekezetei a szakirodalom megállapításához hasonlóan valóban a szektákra jellemző, a kisegyházi státuszból fakadó kihívásokkal és nehézségekkel néztek szembe, testületileg és egyes tagonként egyaránt. A felekezet központja és vezetői viszont nagy hatékonysággal munkáltak ezeknek a gondoknak az elsimításán, jogsegélyező-jogvédő tevékenységükkel a terhek jelentős részét levehették a tagság válláról. A hatósági és egyházi restrikciók elsősorban az újonnan „felszántott" területeken voltak következetesek, de sehol nem látszik folyamatos nyomásgyakorlásnak (bár a spontán, alulról jövő „akcióknak" nyomait nem örökítették meg az átnézett iratok), ha pedig a gyülekezetek létszámstatisztikájára tekintünk, megfigyelhető egyrészt azok jelentős (ifjúság)megtartó ereje, másrészt intenzív külső missziójának eredményei. Azt sem felejthetjük el, hogy az alapvető, a dualizmusban hasonló küzdelmek közepette, legalább ekkora nyomással szemben kialakított jogrendszer, kiváltságosság szintén jóformán a „kurzus" ellenében jött létre, s ha megkerülni próbálták is, eltörölni nem törölték el ezt az alapot a Horthy-korban sem. A spontán, népharagból, előítéletekből fakadó ellentétek és sérelmek átívelnek a korszakokon, s ha úgy tetszik, napjainkig érnek, (mesterséges) szításuk szellemi tápanyaga pedig szintén a „boldog baptista békeidőkből" ered.

> Ha pedig a gyülekezetek létszámstatisztikájára tekintünk, megfigyelhető egyrészt azok jelentős (ifjúság-) megtartó ereje, másrészt intenzív külső missziójának eredményei.

Az előzmények után röviden nézzük meg a folytatást is: a névleges vallásszabadság diktatúráját. A rövid életű polgári demokratikus erőfeszítés idején, 1947-ben elismert státuszt kaptak a – pozíciójuk javítására mindvégig a 19. század baptista taktikájához hasonló erőfeszítéseket tevő, s bizonyos fokig szintén korábban is kivételezett – metodisták, s az 1947. évi XXXIII tcímű e két felekezetet a bevettekkel egyenrangúsította. A lépés mögött részben külpolitikai számítás állt, s a többi, a baptisták szolidaritását korábban bíró kis vallási mozgalommal szemben továbbra is megmaradt a diszkrimináció. A teljes vallásszabadságot kimondó 1949-es alkotmány pedig gyökeresen más viszonyokat teremtett. Egyenlősítette az egyházakat (már amelyikeket hierarchiájuknál fogva nyakon tudott ragadni, a szervezetlen pünkösdieket például nem), s egyformán megfosztotta őket a korábbi társadalmi tevékenységük lehetőségeitől. A törvény hamar megszűnt valós jogalap lenni, a perelhető csendőrt, szolgabírót, papot felváltotta a megfoghatatlan állam, a szocialista érdek, amely a párttitkár, a körzeti megbízott képét öltötte magára. A küzdeni akarást pedig a kényelmes kompromisszumkötés lehetősége váltotta fel, erővel-érdekkel-megfélemlítéssel terjesztett megállás, elcsendesedés. A statisztika, mely ugyan nem minden, ebben igazat mond: egy lendületesen növekvő korszakot, a trianoni országterületre vetítve talán a legdinamikusabb baptista korszakot a lassan korhadó gyülekezeti létszámok évtizedei váltottak fel. Tény, hogy az extenzív misszió visszaszorulásában a Horthy-kor erőszakos támadásai is megalapozó szerepet játszottak, de korántsem akkorát, mint ami utána következett.

1945 előtt a felekezet gerince egyenes maradt, nem roppant meg. Ezzel szemben a kommunista diktatúra idején, 1949-ben már a következő sorok kaptak helyet a baptista Elnöki Tanács körlevelében: *„Alulírottak szükségesnek tartják annak kifejezését, hogy bölcs intézkedésnek tartják az evangelizálási mozgalmaknak, keresztségi szertartásnak, stb. feltűnésmentes, komoly külsőségek közötti véghezvitelét. Esetleges vallásügyi sérelmeket pedig javasolják, mielőtt bármi intézkedés történne, megbeszélni személyesen vagy levélileg a központi vezetőséggel"*. A bölcs intézkedés: az utcai evangelizációk, a missziós alkalmak és a nyilvános bemerítések beszüntetése. Nem az állam szavára, hanem önkéntes buzgóságból. A központi vezetőség elé tárt sérelmek pedig általában türelemre, nyugalomra intéssel, eltussolással végződtek.

Ha a Horthy-kor egyházjogi és társadalmi környezete, illetve a jogérvényesítés lehetősége nem lett volna *legalább* olyan szinten, mint azt a bemutatott esetekben is láthattuk – s amelyet az azóta áttekintett, a helyszűke és a koncepció miatt itt nem idézett forrástömeg is megerősít –, akkor aligha lett volna lehetőség a felekezet másodvirágzására, a korszak nagy baptista alakjainak pedig talentumaik kamatoztatására, s a kommunista diktatúra még nagyobb pusztítást végezhetett volna a magyar baptisták soraiban.

Források és irodalom

- BL/I = Heinrich Meyer és a Szabad Baptista Szövetség irata
- BL/II = MBGYSZ iratai Trianon előtt
- BL/III/A = Központi egyházkormányzati iratok / Jegyzőkönyvek, szabályzatok
- BL/III/C = Központi egyházkormányzati iratok / Központi belföldi levelezés
- BL/III/E = Központi egyházkormányzati iratok / Állami kapcsolattartás
- BL/IV/B = Szakbizottsági iratok / Misszió Bizottság
- BL/IV/J = Szakbizottsági iratok / Történeti Bizottság
- BL/V/D = Egyházi szervezetek és intézmények iratai / Nőszövetség
- BL/VI/A = Gyülekezet iratok / Általános gyülekezeti iratok
- BL/VI/B = Gyülekezeti iratok / Ingatlanügyek
- BL/VIII = Hagyatékok, magániratok

- BL/XI = SZET iratai
- BL/XIV/C = Anyakönyvezés. Statisztikai sorok
- BL/KT = Kézirattár
- BTA KVT = Baptista Teológiai Akadémia Könyvtára

- Balogh, 2010 – Balogh Margit: Állam és egyház történetileg változó viszonyai Magyarországon. In *Szubszidiaritás és regionalitás az egyház- és államszervezetben.* Szerk.: Hajdú Zoltán. Pécs, k. n., 2010.
- Bucsay 1985 – Bucsay Mihály: *A protestantizmus története Magyarországon*. Budapest, 1985.
- Domokos 1950 – Domokos Károly: *Az ugartörés emlékei*. Kézirat. h. n., 1950. BL/KT.
- Farkas 1989 – Farkas József: *„Ne legyen többé se úr, se szolga!" Az agrárszocialisták eszmevilága.* Budapest, Kossuth, 1989.
- Fazekas 1996 – Fazekas Csaba: *Kisegyházak és szektakérdés a Horthy-korszakban.* Budapest, Teljes Evangéliumi Diák- és Ifjúsági Szövetség – Szent Pál Akadémia, 1996.
- Gerzsenyi 1995 – Gerzsenyi László: *Az evangélium kényszerében. Udvarnoki András élete.* Budapest, MBE, 1995.
- Gerzsenyi 1996 – Gerzsenyi László: A baptista misszió önállósulása (1894-1920). In *Krisztusért járva követségben. Tanulmányok a magyar baptista misszió 150 éves történetéből.* Szerk.: Bereczki Lajos. Budapest, Magyarországi Baptista Egyház, 1996. 95-132.
- Kirner 1956 – Kirner A. Bertalan: *Tóth Mihály életrajza*. Kézirat. h.n, 1956. BL/KT.
- Kirner 1990 – Kirner A. Bertalan: *Kornya Mihály krónikája.* Budapest, Fortin László magánkiadása, 1990.
- Kovács 1996a – Kovács Géza: A baptista misszió kibontakozása Magyarországon (1873–1894). In *Krisztusért járva követségben. Tanulmányok a magyar baptista misszió 150 éves történetéből.* Szerk.: Bereczki Lajos. Budapest, Magyarországi Baptista Egyház, 1996. 47-94.
- Kovács é. n. – Kovács Géza: *Mártirium Budafokon.* Kézirat. h. n., é. n. BL/I/10.
- László 2011 – László Gábor: A „pápa" és az „uzurpátor" – a magyarországi baptisták belső feszültségei az 1900. évi békési konferenciáig. In *Memoriae commendamus. Tanulmányok a XI. Eötvös Konferencia Történeti Üléséről.* Szerk.: Kapitány Adrienn – Locsmándi Dániel. Budapest, Eötvös Collegium Történész Műhely, 2011. 185-229.
- Mészáros 1996a – Mészáros Kálmán: A baptista misszió megjelenése (1846-1873). In *Krisztusért járva követségben. Tanulmányok a magyar baptista misszió 150 éves történetéből.* Szerk.: Bereczki Lajos. Budapest, Magyarországi Baptista Egyház, 1996. 17-46.
- Mészáros é. n. – Mészáros Kálmán: *A szokolyai baptista gyülekezet története.* Kézirat. é. n. BL/KT.
- Meyer 1910 – Meyer, Heinrich: *Die Autobiographie*. Ford.: Fejér Gyula. Kézirat. h. n., 1910. BL/KT
- Nádasdy 2008 – Nádasdy Miklós: Felekezeti kategóriák a vallás szabad gyakorlásáról szóló 1895. évi XLIII. törvénycikkben. In *Atelier-iskola: tanulmányok Granasztói György tiszteletére.* Szerk.: Czoch Gábor, Klement Judit, Sonkoly Gábor. Budapest, 2008. 499–506.
- Nagy 2005 – Nagy Ágoston: *A miskolci Keresztény Testvérgyülekezet története.* Kézirat. Miskolc, 2005. BTA KVT.
- Popovici é. n.
- Popovici, Alexa: A *románia baptisták története, I*. Magyar fordítású kézirat. é. n. BL/KT
- Pünkösdiek, 1998
- Tóth László – Makovei János – Kovács Béla – Pataky Albert: *A pünkösdi mozgalom Magyarországon.* Budapest, Evangéliumi Pünkösdi Közösség, 1998.
- Roy 1936. – Roy Krisztina: *Tévelygők*. Budapest, 1936.
- Somogyi 1937. – Somogyi Imre: *A vallásszabadság és a baptisták. Rövid történelmi és közjogi megvilágításban.* Budapest, Magvető Könyvkereskedés, 1937.
- Somogyi 1973. – Somogyi Barnabás: *Egy bölcs építőmester*. Kézirat. 1973. BL/IV/J/1.
- Steiner 1997. – Steiner József: *Az Isten Egyháza Magyarországon a kezdetektől napjainkig.* Kézirat. Budapest, 1997. BTA KVT.
- Szabadi 1968. – Szabadi F. Gusztáv: *Önéletrajz*. Kézirat. h. n., 1968. BL/KT.
- Szebeni 1957. – Szebeni Olivér: *A kiskunhalasi gyülekezet története.* Kézirat. h. n., 1957. BL/KT.
- Szebeni 2010. – Szebeni Olivér: *Német baptisták Magyarországon*. Jánoshalma, Baráti Missziós Alapítvány, 2010.
- Szigeti 1981a. – Szigeti Jenő: Egy régi folyamodvány a szabad baptista istentiszteletért. In *„És emlékezzél meg az útról…" Tanulmányok a magyarországi szabadegyházak történetéből.* Szerk.: Uő. Budapest, Szabadegyházak Tanácsa, 1981. 81–90.
- Szigeti 1981b. – Szigeti Jenő: A református egyház kapcsolatai a protestáns kisegyházakkal a két világháború között. In *„És emlékezzél meg az útról…" Tanulmányok a magyarországi szabadegyházak történetéből.* Szerk.: Uő. Budapest, Szabadegyházak Tanácsa, 1981. 151–164.
- Szigeti 1981c. – Szigeti Jenő: A pünkösdi mozgalom történeti gyökerei. In *„És emlékezzél meg az útról…" Tanulmányok a magyarországi szabadegyházak történetéből.* Szerk.: Uő. Budapest, Szabadegyházak Tanácsa, 1981. 165–187.
- Szigeti 1985. – Szigeti Jenő: *Fejezetek a H. n. Adventista Egyház magyarországi történetéből.* Budapest, A H. n. Adventista Egyház gyülekezeti munkásképző és speciális tanfolyamának jegyzete, 1985. www.kisegyhazkutato.hu
- Szigeti 1987. – Szigeti Jenő: A kisebb magyarországi egyházak. In *Magyar protestantizmus 1918-1948.* Szerk.: Lendvai L. Ferencímű Budapest, Kossuth, 1987. 188-262.
- Szuhánszky 2005 – Szuhánszky T. Gábor: A Magyarországi Metodista Egyház története 1920 és 1945 között. In *Keskeny utak. Tanulmányok a Magyarországi Metodista Egyház történetéből.* Szerk.: Lakatos Judit. Budapest, Magyarországi Metodista Egyház, 2005. 115-140.
- Virág é. n. – Virág Dániel visszaemlékezései. Kézirat. h. n., é. n. BL/I/5.
- Tiszavidék 1900 – *A Tiszavidéki Baptisták Szövetkezete 1900. április 4-én Karcagon tartott gyűlésének jegyzőkönyve.* Debrecen, 1900.
- Tóth 1948. – Tóth József: *A rákoscsabai baptista gyülekezet története.* Kézirat. Rákoscsaba,1948 BL/KT.

Jegyzetek

1. Az iratmegmaradás is viszonylag jónak mondható ezen iratok körében, bár a Nap utcai imaházat 1945-ben ért bombatalálat és az általa teremtett körülmények miatt megsemmisült bizonyos mennyiség az épület pincéjében őrzött hitközségi levelezésből.
2. Gyulai Mihály plébános levele a BHB elöljáróságához (Csenger,

1934. IX. 28.) BL/VI/A/9.
3. Barbarics József levele a BHB elöljáróságához (Somogybükkösd, 1928. VII. 7.) BL/VI/A/35.
4. Széll Lajos levele a BHB elöljáróságához (Szikszó, 1928?) BL/VI/A/38.
5. *Vármegyénk szomszédságában „térítenek" a baptisták*. Ismeretlen újság cikke. BL/VI/A/33.
6. Bocsor László református lelkész levele a BHB elöljáróságához (Majosháza, 1936. IX. 20.) BL/VI/A/26.
7. Széll Lajos levele a BHB elöljáróságához (Szikszó, 1928?) BL/VI/A/38.
8. Csintalan József plébános levele a BHB elöljáróságához (Diósgyőrvasgyár, 1931. I. 28.) BL/VI/A/15.
9. *Vármegyénk szomszédságában „térítenek" a baptisták*. Ismeretlen újság cikke. BL/VI/A/33.
10. i. m.
11. Uo.
12. Havjár Pál levele Nagy Pálhoz (Erdőkürt, 1930. II. 25.) BL/VI/A/16.
13. Barbarics József levele a BHB elöljáróságához (Somogybükkösd, 1925. V. 18.) BL/VI/A/33.
14. Uo.
15. VKM államtitkár levele a BHB elöljáróságához (Budapest, 1927. VIII. 13.) VL/VI/A/29.
16. Barbarics (Somogybükkösd, 1925. V. 18.) BL/VI/A/33.
17. Szkok Mihály levele Nagy Pálhoz (Bakonycsernye, 1941. II. 8.) BL/VI/A/11.
18. ifj. Domokos Károly levele a BHB elöljáróságához (Cegléd, 1928. V. 5.) BL/VI/A/13.
19. A budapesti Királyi Ítélőtábla végzése Bartos István, Lajtos János, Bartos Sámuel és társai ügyében. 1924. V. 22. BL/VI/A/11
20. A dunavecsei járási főszolgabíró levele a BHB elöljáróságához (Dunavecse, 1937. III. 12.) BL/VI/A/15.
21. Szkok: i. m.
22. Nagy Pál levele a dunavecsei járás főszolgabírójához (Budapest, 1938. II. 14.) BL/VI/A/15.
23. Széll: i. m.
24. A dunavecsei járási főszolgabíró levele a BHB elöljáróságához (Dunavecse, 1937. III. 12.) BL/VI/A/15..
25. Az MBGYSZ 1921. augusztus 23-25-i konferenciájának jegyzőkönyve. 8. BL/III/A/3
26. Uo., 53. Bukottnak olyan értelemben, hogy tagjaik egy része, a baptisták szerint túlnyomó része, csupán külsődleges elemként tekintett a vallásra.
27. Széll Lajos levele a BHB elöljáróságához (Szikszó, 1928?) BL/VI/A/38
28. Havjár: i. m.
29. Barbarics, BL/VI/A/33
30. Talán csak véletlen áthallás, de megjegyzésre érdemes ugyanezen prédikáció Krisztus haláláról szóló része, amely a Megváltó elveszejtésének történetét a kor szektaparadigmájához igen hasonló folyamatként adja elő.
31. Piros József levele Nagy Pálhoz (Nyíracsád, 1925. III. 3. BL/VI/A/29
32. Szabó Györgyné levele a BHB elöljáróságához (Perkáta, 1938. IX. 20.) BL/VI/A/32.
33. Margitai Lajos levele a BHB elöljáróságához (Nyírmeggyes, 1927. II. 12.) BL/VI/A/29.
34. A budapesti Királyi Ítélőtábla végzése Bartos István, Lajtos János, Bartos Sámuel és társai ügyében. 1924. V. 22. BL/VI/A/11
35. Nagy Pál levele a bodrogvécsi katolikus plébánoshoz (Budapest, é. n.) BL/VI/A/7.
36. Csizmák István levele Nagy Pálhoz (Diósgyőr, 1931.) BL/VI/A/10.
37. Nagy Pál levele Gyulai Mihály plébánoshoz (Budapest, 1934. XI. 12.) BL/VI/A/25.
38. Nagy Pál levele Rubovszky Zoltán plébánoshoz (Budapest, 1937. II. 24.) BL/VI/A/29.
39. Nagy Pál levele Bocsor Lászlónak (Majosháza, 1936. II.) BL/VI/A/26.
40. Nagy Pál levele Domokos Károlyhoz (Budapest, 1943. III. 9. BL/VI/A/16.
41. Piros József levele Nagy Pálhoz (Nyíracsád, 1925. III. 3. BL/VI/A/29.
42. Margitai Lajos levele a BHB elöljáróságához (Nyírmeggyes, 1927. II. 12.) BL/VI/A/29.
43. Varbói károsultak levele a borsodi alispánhoz (Varbó, 1931. X. 5.) BL/VI/A/40.
44. Nagy Pál levele a nyírbogáti gyülekezetnek (Budapest, 1930. I. 11.) BL/VI/A/29.
45. Bokori és kútasói károsultak levele Visnyovszky Rezső tanfelügyelőhöz (Balassagyarmat, 1937. IV. 3.) BL/VI/A/20.
46. Alvári Mihály levele Nagy Pálhoz (Érsekcsanád, 1936. I. 23.) BL/VI/A/12.
47. Nagy Pál levele Pest megye alispánjához (Budapest, 1926. III. 12.) BL/VI/A/30.
48. Piros József levele Nagy Pálhoz (Nyíracsád, 1925. III. 3. BL/VI/A/29.
49. Margitai Lajos levele a BHB elöljáróságához (Nyírmeggyes, 1927. II. 12.) BL/VI/A/29.
50. Nagy Pál levele a csanádalberti gyülekezethez (Budapest, 1942. II. 26.) BL/VI/A.
51. Nagy Pál levele ismeretlen főszolgabírónak (Budapest, é. n.) BL/VI/A/7.
52. Nagy Pál levele a csanádalberti gyülekezethez (Budapest, 1942. II. 26.) BL/VI/A.
53. Ismeretlen személy levele Nagy Pálhoz (Csór, 1930. V. 29.) BL/VI/9.
54. Holló József levele Nagy Pálhoz (Recsk, 1941. XII. 1.)
55. ifj. Domokos Károly levele a BHB elöljáróságához (Cegléd, 1928. V. 5.) BL/VI/A/13.
56. A nyírbaktai járási szolgabíró levele a BHB elnökségéhez (Baktalórántháza, 1941. III. 10.) BL/VI/A/29
57. A dunavecsei járási főszolgabíró levele a BHB elöljáróságához (Dunavecse, 1937. III. 12.) BL/VI/A/15
58. Nagy Pál levele istentiszteletei ügyben (Budapest, 1939. V. 13.) BL/VI/B/
59. VKM államtitkár levele a BHB elöljáróságához (Budapest, 1927. VIII. 13.) VL/VI/A/29
60. Nyírbátori királyi járásbíróság levele a BHB elöljáróságához (Nyírbátor, 1942. VI. 3.) BL/VI/A/29
61. Nagy Pál levele Lehmann Józsefhez (Budapest, 1928. VI. 4.) BL/VI/A/30
62. Margitai Lajos levele a BHB elöljáróságához (Nyírmeggyes, 1927. II. 12.) BL/VI/A/29

A Szolgatárs a Facebookon:
facebook.com/szolgatars

Jubileumi előadások

A Kispesti Baptista Gyülekezet imaházában 2013. október 19-én arra emlékezett baptista közösségünk, hogy 490 éve érkeztek hazánkba az első anabaptista reformátorok. A most bemutatásra kerülő előadások ezen az ünnepen hangzottak el.

Bánszky Tibor

Anabaptisták Észak-Magyarországon, a mai Szlovákia területén

Bánsky Tibor

A reformáció harmadik ágaként induló radikális irányzat képviselői, amibe az anabaptisták is tartoznak, hatalmas kegyetlenkedések, üldöztetések hatására Svájcból, Dél-Németországból, ahol a legelterjedtebb volt a mozgalom, menekültek Morvaországba, Észak-Magyarországra a mai Szlovákia területére... Ez a mozzanat emlékeztet az Újszövetség 1. századi történelmére, ahol szintén üldöztetve voltak azok, akik nem a hagyományokhoz ragaszkodtak, hanem Jézus Krisztusnak átadták életüket, mellette kitartottak.

A történetet több író is úgy kezdi, hogy *Schröter Kristóf*, az evangéliumi szemléletű anabaptisták egyike, már 1523-ban Eperjesen (Prešov) prédikált egy levéltári adat szerint. Hirdette a megtérést, bemerítést. *Luther Kisszebeni Jánost* küldte el meggyőzésére, ami nem sikerült, sőt maga is csatlakozott hozzá 1526-ban. Az ige megtette a hatását.

Fischer András is a mai Szlovákia területén tevékenykedett. Élete kalandregénybe illő, hiszen annyi mindent élt át és tapasztalt meg Jézus szolgájaként. Körmöcbánya (Kremnica) környékén a németül beszélő lakosság között szolgált. 1529-ben a böjti időszakban érkezett meg Fischer Lőcsére (Levoča) és a lőcsei kápolna malmában prédikált – írja krónikájában *Sperfogel* a lőcsei bíró. Ugyancsak Sperfogel szerint nem volt helyénvaló abban az időszakban a templomon kívül prédikálni, ezért az ilyen prédikálásokat titkos prédikálásnak nevezte. Ez történt a malomban is és más helyeken is.

A városi tanács kiutasította Fischert Lőcséről. Így Svedlérre (Švedlár) ment. Itt sikere volt a bányászok és kézművesek között, mert megengedték neki, hogy a helyi templomban prédikáljon. A lőcsei bíró *Mild Gergely* és két tanácstag *Gütlich Péter* és *Müntzer Péter* visszahívták Fischert Lőcsére. Május 8-án elment feleségével, de május 13-án már le is tartóztatta őket a király felső-magyarországi főkapitánya, *Kacziáner János* és Csicsva várába záratta. Néhány hónap múlva kiszabadultak. Újra Svedléren prédikált. Megnyerte a nemes *Csetneky* családot. 1530-ban *Bebek Ferenc* gömöri főispán megostromoltatta Csetnek várát, hogy elfogja Fischert, de ő elmenekült. Morvaországba ment, Wisternitzben telepedett le. Csak 1536-ban tért vissza a Felvidékre, Gömör megyébe.

I. Ferdinánd király az anabaptistákat üldözni kezdte Morvaországban. Felvidéken is sokakat megfenyegettek, bántalmaztak. Fischer is Bebek István kezébe került, amikor Krasznahorkaváralján a malomban prédikált. Rövid fogság után a várfokáról ledobatta 1540-ben.

Nyári Ferenc és *Bakyth Péter* főurak Morvaországból telepítettek át hutteritákat felvidéki birtokaikra 1546-ban. A hutteriták nagyon ügyes kézművesek, fazekasok, orvosok voltak. A közös munka jellemezte őket. Ez is hozzájárult az áttelepítésükhöz. *Dvořák* és *Pospíšil* szerint még *Coménius (Ján Ámos Komenský)* is merített pedagógiai tanaikból. Nyári Ferenc Pozsony megyében telepítette le őket: Jókút (Kúty), Alsódiós (Dolné Orešany), Berencsváralja (Podbranč). Bakyth Péter Nyitra megyében helyezte el őket: Holics (Holič), Ószombat (Sobotište), Sasvár (Šaštín-Stráže).

1548 márciusában Ferdinánd király vallásüldöző rendeletet adott ki az anabaptisták ellen. Bakyth el is kergette őket a birtokáról, javaikat eltulajdonította. Nyári Ferenc nem volt ennyire kegyetlen. Azonban hirtelen meghalt. Visszaszivárogtak az elmenekültek. Ferdinánd király halála után elkezdődik a hutteriták aranykora, ami egészen a törökellenes háborúig tart 1593-1608. Ezután átélték azt, amit Morvaországban is: az udvarokat kirabolták, tönkretették. Bár *Beck* szerint Morvaországban a helyzet nyugodtabb volt, és hála a bölcs gazdálkodásuknak volt elegendő élelmük, sőt segítettek a környezetükben élőknek is.

Bethlen Gábor Erdélybe akarta telepíteni a hutteritákat, mivel ügyes kézművesek voltak, hogy fellendítsék a helyi kézművességet és ipart. 1621-ben sikerült is ez az igyekezete, amikor a mai Szlovákia területéről elindul az első hutterita csapat 85 személlyel.

A habán udvarok fokozatosan magukba zárkóztak, missziós tevékenységük alábbhagyott, majd megszűnt. Az uralkodó hatalom és a jezsuiták már nem támadták őket nyíltan, különböző eszközöket használtak a „megtérítésükre". *Mária Terézia* uralkodása alatt bevezették a kötelező mise látogatást. 1790-ig fokozatosan megszűntek a habán udvarok a mai Szlovákia területén.

Felhasznált irodalom

- Dvořák,V., Pospíšil,V. (eds.) (1989). *100 let života víry 1885 - 1985.* Praha (Bratrská jednota baptistů)
- Estep, William R.: Az anabaptisták története 3. kiadás http://goo.gl/gCNx0d.
- Mészáros Kálmán: Evangelizációt szerveztünk Isten országa terjesztése céljából, Budapest 2009.
- Minárik Peter: Reformáció a Szepességben, Budapest 2007 http://diplomovka.sme.sk/zdroj/3200.pdf.
- Sopko, J.: Kronika Levočského richtára Sperforgla – Kroniky stredovekého Slovenska, Budmerice 1995, 272. old.
- Szebeni Olivér: A baptista egyház történeti gyűjteményei http://www.c3.hu/~mev/tartalom/98_1_2/szebeni.htm
- Szebeni Olivér: Anabaptisták, 1980, Budapest.
- Szöllős János: Anabaptisták - előadás.

Josef Franz Enzenberger

Az anabaptisták sorsa Ausztria–Magyarország területén a Habsburgok korában

Josef Franz Enzenberger (Fotó: Fehér Bertalan)

Jó napot kívánok! Ennyit tudok magyarul. Nagy szeretettel üdvözlöm Önöket, mindnyájukat ezen az ünnepi alkalmon, amelyen az a megtiszteltetés ért engem, hogy előadást tarthatok. Bécsből jöttem, közel negyven éve foglalkozom ezzel a témával. Római katolikus háttérből származom. Germanisztikát és filozófiát tanultam a bécsi egyetemen, és egyetemi éveim során tértem meg Jézus Krisztushoz. Akkor kezdtem el magamnak föltenni a kérdést, hogy honnan jön ez a mozgalom? Hogy ez valami amerikai furcsaság, és akkor elkezdtem a történelmét kutatni ennek a témának. Végül arra a felismerésre jutottam, hogy a felnőtt keresztség nemhogy Amerikából jött volna Európába, hanem éppen fordítva.

Időközben germanisztikából és történelemből lediplomáztam, és a diplomamunkámban, mindkét szakon a bemerítés történelmével foglalkozó szakdolgozatot írtam. Amint talán tudják is, Alsó-Ausztriában két bemerítést kiállító múzeum létezik. Ebben az összefüggésben szeretném a mi történelmi egyesületünk vezetője, *Reinhold Eichinger* üdvözletét is átadni. Sajnos ő nem tud ma velünk lenni. Eichinger testvérnek sok tennivalója van különböző területeken. Nemcsak ennek a két bemerítést kiállító múzeumnak az alapítója és működtetője Niedersulzban és Falkensteinben, hanem a közelmúltban igen sokat foglalkozott az Ausztriában működő szabadegyházak állami elfogadtatásával. Talán tudják is, hogy most, 2013. augusztus 26-ával nyertek állami elismerést a szabadegyházak. Ezek közé tartoznak a baptisták is. Elég sok időbe tellett. Nagyon örülünk annak, hogy az igen jó hírű katolikus hetilap, a *Die Furche* október 3-i számában egy rendkívül pozitív cikket jelentetett meg a bemerítést valló egyházak történelméről és mivoltáról. És hab a tortán, hogy ennek a múzeumunknak a képe is megjelent ebben a cikkben.

Rátérek a témánkra, amelynek címe: *Az anabaptisták sorsa Ausztria–Magyarország területén a Habsburgok korában.* Annak ellenére, hogy a két országnak a történelme az 1989-es rendszerváltásig néhány évtizeden át meglehetősen eltérő irányba fejlődött, valamennyien tudatában vagyunk annak, hogy a két országot közel négy évszázadon keresztül egy közös, bár kissé változatos történelem köti össze. Ez a kapcsolat Ausztria és Magyarország között az 1526-os mohácsi csatával kezdődött, Abban az időben szerezték meg a Habsburgok különféle házassági kapcsolatok és örökségek kapcsán úgy Csehország, mint Magyarország koronáját. Semmit sem változtat ezen a tényálláson az, hogy a Habsburgok ezt a jogukat a magyarországi török megszállás miatt nem tudták csak korlátozott mértékben gyakorolni, De legkésőbb a pozsonyi birodalmi gyűlés után, ami 1687-ben zajlott, amelyen a magyar főrendek a Habsburgnak a magyar koronát átadták. Azóta létezett az Osztrák-Magyar Monarchia. Azzal, hogy a Habsburgok ezt a két országot így összecsatolták, egy másikfajta közös történelem is létrejött. Ez a közös történelmi vonás különösképpen bennünket, a bemerítésben hívő közösségeket köt össze. Ez pedig egy üldözésről és szenvedésről szóló történelem. A Habsburgok, akik szinte hűséges követői és részben fanatikus védelmezői is voltak a katolikus hitnek, állandóan azon fáradoztak, hogy a katolikus vallás számára az egyedül uralkodó pozíciót megszerezzék. Ezt azzal a békeszerződéssel igazolták, amelyet 1555-ben Augsburgban kötöttek az észak-német protestánsokkal. Ebben a szerződésben rögzítették azt az alapelvet, amit latinul úgy hívnak, hogy *„Cuius regio, eius religio”*, akié az ország, azé a vallás. Ez annyit jelentett, hogy a földbirtokosnak joga volt a saját vallását, – és ez a Habsburgok esetében természetesen a katolikus vallást

jelentette – az alattvalókra ráerőltetni. Gyakorlatban azonban hosszabbtávon ez az elv valójában azt jelentette, itt a Habsburgok által uralt részen, hogy a katolikus valláson kívüli minden más vallás gyakor-latilag halálra volt ítélve. Noha Magyarország nem volt része ennek a szent Római Birodalomnak, mégis a Habsburg uralom révén egyre inkább a 17. században egyre inkább nagyobb nyomást gyakoroltak. Az ellenreformáció tehát itt Magyarországon is a pusztítás nyomait hagyta maga mögött, különösképpen az anabaptisták soraiban. És ezzel elérkeztem az előadásom tényleges témájához. Feladatom ugyanis, hogy egy kis betekintést nyújtsak Önöknek az anabaptisták sorsára a Habsburgok idején, az Oszták–Magyar Monarchia területén.

1521-el kezdem. Röviddel a wormsi birodalmi gyűlés után, amelyen *Luther* a híres mondatát elmondta, „Itt állok, másként nem tehetek", lutheránus iratok kezdtek terjedni Ausztriában, és röviddel azután már Magyarországon is. Ezt követően kezdődtek meg az első üldözések és haltak meg az első mártírok is. Az egyik ilyen mártír volt *Gaspar Tauber*, aki Bécsnek az egyik gazdag és jó hírben álló polgára volt. Az egyik fő forrás, ahonnan ezeket a történeteket ismerhetjük, a hutteri testvérek történelemkönyve, amely ezekről mind beszámol. Ez tulajdonképpen egy krónika, a közösség történetéről, amelyben nagyon részletesen írnak egészen 1665-ig terjedően. Ez a könyv számol be nekünk az első igazolt hitvalló bemerítésről is, amely egy felnőttel történt.

Egy ilyen bemerítésre került sor 1525. január 21-én egy bizonyos *Felix Manz* házában a svájci Zürichben. Felix Manz és *Konrád Grebel* is, aki a város egy gazdag patríciusának a fia volt, akik mindketten humán irányultságú képzésben részesültek, őket tekinthetjük, *Jörg Blaurock* nevű pappal együtt a bemerítő mozgalom atyjainak. Amikor ezt mondom, akkor nem kívánom vitatni azt, hogy már ez előtt és más helyeken is voltak kezdeményezések a korai kereszténységben gyakorolt felnőttkeresztség visszaállítására. Mindenesetre ez a reformációnak a harmadik ága, az anabaptista reformáció az üldöztetések ellenére, vagy talán éppen az üldöztetések miatt gyorsan terjedni kezdett Svájcban.

Még ugyanabban az évben vallotta meg a híres teológus és egyetemi professzor, *dr. Balthazar Hubmayer* is a bemerítést. Ő már azelőtt két évvel a lutheri reformációhoz csatlakozott, majd később Zwingli barátjává vált. 1525 húsvétján baptizált hatvan másik személlyel együtt a Rajna felső vidékén Waldshut város papjaként. Ezt követően templomából minden képet eltávolítottak. A keresztelőmedencét is kirakták a templomból. Mivel ez a Waldshut nevű városka Elő-Ausztriában fekszik, és Hubmayer a nagy paraszthábor idején, 1524–1525-ben a parasztokkal szövetséget vállalt fel, emiatt a Habsburgok elkezdték őt köröztetni. Ez a körülmény, nevezetesen, hogy Hubmayernek menekülnie kellett, ez a mohácsi csata után igen jelentős szerepet játszott. Ezért is kellett Hubmayert végül is átadni a Habsburgoknak. (Erről majd holnap többet fogok mondani.)

Azt mindenképpen megfigyelhetjük, hogy ez a bemerítő mozgalom, ez a társadalom minden rétegében talált követőkre. A követői között találunk papokat, nemeseket, polgárokat és parasztokat egyaránt. Az anabaptisták mozgalma egyértelműen tömegmozgalommá vált. Gondoljunk csak arra, hogy miután az első anabaptisták 1526-ban megjelentek Dél-Tirolban, rövidesen azután egész Tirol bemerítési országként vált ismertté. Egészen a 17. század elejéig vannak beszámolók arról, hogy üldözték és száműzték onnan az anabaptista hívőket. A legprominensebb képviselője ennek a mozgalomnak arról a területről a Pustertalból származó *Jacob Hutter* volt. Miután már 1526-tól kezdődően Morvaország a bemerítő hívők számára egy menedékország lett, Hutter volt az egyike azoknak, akik a Tirolban nagyon keményen üldözött anabaptistáknak segített átmenekülni a morvaországi földbirtokos nemesek birtokára. Ott hamarosan a gyülekezet vezetője lett, és Austerlitzben a gyülekezet vénjévé választották. Ott szervezték meg azt a vagyonközösséget, ami mai napig is a hutteri közösségek egyik jellemvonása. Ez a vagyonközösség válasz volt az otthonaikból és a gazdaságaikból elüldözött testvérek sorsára. Nyugodtan elfogadhatjuk azt a feltételezést, hogy ennek a megoldásnak egy része a testvéri keresztény kötelesség volt, sőt ez központi szerepet játszott abban, hogy ő így rendezkedett be.

Jacob Hutter osztozott sok más anabaptista vezető sorsában. Az üldöztetés végül letartóztatás, megkínzás és máglyán való elégettetés volt. 1536-ban egy tiroli missziós utazás során letartóztatták, kegyetlenül megkínozták, és végül Innsbruckban máglyán elégették. Erre a jogi hátteret egy 1529-ben elfogadott birodalmi rendelet adta, amely a bemerítésre biztatók számára a halálbüntetést helyezte kilátásba, minden más lehetőséget (bocsánat) kizárva. Egyetlen lehetőségük volt, megmenekülésre, azoknak, akik lemondanak a bemerítésről: ha megtagadják azt. Akik visszaesnek, azoknak a jog szerint nem volt további esélyük. A férfiak esetében a kivégzési módszer vagy az elégetés vagy a lefejezés volt. A nők esetében a vízbe fojtást írták elő.

Egy különösképpen megindító történet, az alsó-ausztriai Falkenstein várához kötődik. Ez megtalálható a 2011-ben megnyitott második bemerítési múzeumunk kiállítási anyagában. Ez a történet, mintegy 150 testvér letartóztatásáról szól, amely az 1539. december 6-i istentiszteletük alkalmával történt. A 150 anabaptista közül 90 férfi volt, akiket I. Ferdinánd király parancsára gályarabságra ítéltek, és rabláncon Triestbe hajtottak. Ott arra kényszerítették őket, hogy gályarabokként evezzenek az ozmánok ellen irányított hadihajókon. Pontosan őket, akik megtagadtak mindenfajta erőszakoskodást embertársaik ellen, és készek voltak arra is, hogy az ellenségeiket is szeressék. (Jöjjenek el Falkensteinbe, és nézzék meg, hogy milyen hitbeli bátorságot mutatták ezek a testvérek, és a szenvedésre való készségüket Jézusnak ezek a tanítványai.)

1622-től kezdően azonban Morvaország is megszűnt menedékhelynek lenni az anabaptisták számára. Az ellenreformáció ott is elharapódzott, és *Ditrichstein* érsek, mint a morvai földbirtokos úr az összes anabaptistát Felső-Magyarországra száműzte. Pontosan ez volt az az idő, amikor *Bethlen Gábor* az üldözötteknek megpróbált menedéket, védelmet felkínálni. Ezzel az anabaptisták jelenlétének súlypontja továbbtolódott kelet felé, Magyarországra. Ezzel az ő üldöztetésüknek a súlypontja is követte őket Magyarországra.

Az utolsó kapcsolat a mi hitelődeink és országaink között, a karintiai hutteriták szenvedéstörténete volt 1755-ben. *Mária Terézia*, aki hitkérdésekben teljes mértékben intoleráns volt, azt kívánta, hogy Erdélybe vigyék őket, ez volt az egyetlen terület, ahol vallásszabadság volt. Azonban a vallásszabadságot ott is csak a misszió megtiltásának az árán lehetett gyakorolni. A hutteriták, akik akkorra már létszámban és lelkileg is erősen meggyengültek, új életre kaptak. A misszió tiltása ellenére elkezdték újra hirdetni az evangéliumot. Ennek a következménye azonban újból a száműzetés volt. De ez a szenvedés újra életet hozott!

Dr. Bukovszky Ákos fordítását lektorálta Marosi Nagy Lajos.

Josef Franz Enzenberger

Hubmayer Baltazár mártírhalála és ennek hatása az anabaptista reformációra Ausztriában

Ezzel a témával az anabaptista mozgalom egy kiemelkedő alakja áll elénk. Az a tény hogy *dr. Hubmayer Baltazárt* 1528. március 10-én Bécsben máglyán elégették, és feleségét *Erzsébetet* három nappal később a Dunába fojtották, úgy tűnik, hogy egy különleges kapcsolatot teremt Ausztria és Magyarország között, miután ez a folyó összeköt bennünket.

dr. Hubmayer Baltazár

Tényként kell elismernünk azonban azt is, hogy évszázadokon keresztül nem foglalkoztunk Hubmayerrel annak ellenére, hogy a tridenti (trentói) zsinat Hubmayer iratait ugyanazzal a rendelettel tiltotta be, mint *Luther és Zwingli* iratait. Ami Humayer képzettségét és írásait illeti, semmivel sem volt kisebb a reformátorok között, mégis a morvaországi Nikolsburgban az általa alapított anabaptista gyülekezet halála után csak három generációig létezett és nem maradt látható utódgyülekezet ott azóta sem. Amikor az előadásom címe szerint Hubmayer mártírhaláláról beszélek, akkor ne feledjük, hogy nem olyan emberről szólok, akinek az élete ne lett volna ellenmondásokkal teli. Az élete végéről azonban mindenképpen elmondhatjuk, hogy áldott volt, annak ellenére, hogy mi nem így képzeljük el egy áldott életút végét.

Hubmayer Baltazár 1481-ben született Augsburg közelében, meglehetősen szerény körülmények között, tehát Luthernak és Zwinglinek kortársa volt. A szegényes körülmények közül való felemelkedésnek akkoriban az egyetlen útja a tanulás volt. Nyilvánvalóan egyfajta egyházi karrier is lebeghetett a szeme előtt, amikor 1503-ban beiratkozott a freiburgi egyetemre. Teológiai tanulmányait sikeresen befejezve doktori fokozatot szerzett. Az ezt követő éveit úgy nevezhetnénk, hogy a karrier évei, melyek során Hubmayer kora igazi gyermekének bizonyult. Tudományos karrierjének fontos állomása volt a regensburgi egyetem, amelynek rektorhelyettese lett, és a székesegyház sikeres szónoka is volt. Kora szellemiségének megfelelően katolikus papként ő is a zsidók ellen heccelte fel az embereket. Többek között beszédének következtében rombolták le a regensburgi zsidók zsinagógáját és helyére a „Szép Máriához" nevű kápolnát építették. Ez a kápolna azután egy zarándokhellyé vált, ahol állítólag csodák is történtek. Előttünk áll tehát egy tipikus középkori pap.

A hitéletében a fordulat első lépései 1523-ban történtek, amikor Hubmayer elkezdte magáévá tenni a reformátori gondolatokat, és Zwinglinek is barátja lett. Hubmayer a rajnai Waldshut városkában volt pap, és mint ilyen az 1524–25-ben kitört a paraszthábórú fellázadt parasztjaival is kapcsolatba került. Egyrészt együtt érzett a problémáikkal, ugyanakkor a békességre próbálta őket inteni. Ennek ellenére a Habsburg kormányzat elfogatási parancsot adott ki ellene. Waldshut városa a Habsburgok birtokához tartozott, és Hubmayert látható veszélynek tartották. Ami az ő életében egyházi karriernek mondható, az itt le is zárul, mert az anabaptista mozgalomhoz való csatlakozása üldözötté tette. Míg Luthert és Zwinglit bizonyos értelemben a világ is tekintélynek tartotta, Hubmayer életútja más irányba haladt tovább, és egyre közelebb került Krisztushoz, miközben ő a Krisztus szenvedésének a részesévé vált. A késő középkori misztikumból, Hubmayer jól ismerhette az „Imitatio Christi", a Krisztus utánzása fogalmat. A Krisztust követő út végén a Krisztushoz való hasonlóság, a „Formitas Christi" áll. Ezen az úton kezd el járni, amikor Waldshutból betegen menekülésre kényszerül, épp úgy, mint a mi Urunk Jézus Krisztus is, aki magát megalázva emberré lett, és aztán Heródes elől menekülnie kellett. Hubmayer először Svájcba menekült Zwinglihez, ahol nagy megaláztatásban és csalódásban lett része. Barátja ugyanis nem lépett tovább a bemerítés elfogadásáig, ahogy azt addig Hubmayer föltételezte, hanem éppen ellenkezőleg, Zwingliben, barátjában ellenségre talált, aki Hubmayert arra kényszerítette, hogy három templomban is vonja vissza nyilvánosan a tanait. Kezdeti ellenállása után Hubmayert először megkínozták, majd szabadon bocsátották. A tény, hogy Hubmayer a hitbeli meggyőződéséhez hűtlen lett a kínzások alatt, egész élete során bántotta. Mélyen megbánta és a visszavonását később szintén visszavonta.

Ezek után egy olyan időszak következett az életében, amit virágzásnak lehet nevezni. 1526–1527 között Nikolsburgban anabaptista várlelkészként mintegy 6000 tagot számláló anabaptista gyülekezetnek volt a vezetője. A gyülekezetéhez tartozott a földbirtokos *Leonard* unokaöccse és *Leonhard von Liechtenstein* (1482–1534) is, akik bemerítkeztek. Tizennyolc iratot készített ebben az időben, amelyek nyomtatott formában terjedtek, és az anabaptista teológia alapvető téziseit tartalmazták. Hubmayer prédikációi még Bécsből is vonzottak oda hallgatókat. Ám ez a viszonylag biztos pozíció is megszűnni látszott, amikor 1526-ban, a mohácsi csata után a cseh királyság is a Habsburgok kezére került. Ők ugyanis rá tudták kényszeríteni Leonhard von Liechtensteint, hogy adja ki nekik Hubmayert azzal az indokkal, hogy őt politikai okok miatt akarják letartóztatni.

Josef Franz Enzenberger és tolmácsa dr. Bukovszky Ákos

Hubmayert és feleségét ezután Bécsbe szállították és a Bécs közeli Krenzenstein várában tartották fogva. A felesége jelenlétében kínozták, de a felesége támogatta őt és bátorította, hogy ne tegye megint azt, amit korábban, hogy a hitét megtagadja. Sok mindent megbánt, amit már anabaptistaként is tett, és a szenvedés alatti gondolatok még közelebb vitték őt Krisztushoz. Még utoljára egy iratban foglalta össze teológiai álláspontját, de végül mégis máglyahalálra ítélték.

Van egy pontos leírásunk Hubmayer Baltazár kivégzéséről, amelyet egy teológiai professzor jegyzett le, aki szemtanúja volt a kivégzésnek. Miközben a vesztőhelyre vezették Hubmayert, ő különböző igékkel erősítette magát, és egészen a halálig hű maradt. Amikor odaért a máglyához, letérdelt egy rögre és felemelte a tekintetét, Istenéhez szólt svájci dialektusban: „Kegyelmes Isten, adj nekem türelmet, mint nagy mártírjaidnak. Atyám, hálát adok neked, hogy ma kiemelsz engem ebből a siralomvölgyből. Nem félek a haláltól, mert hozzád mehetek. Isten Báránya, aki elveszed a világ bűneit, a te kezedbe ajánlom az én lelkemet". Amikor összekötözött kezekkel és lábakkal föltették a máglyára, és amikor a hóhér a szakállába puskaport dörzsölt bele, azt mondta neki: Jó sokat tegyél! Ő magát egy áldozati állathoz hasonlította. Amiként Jézus Krisztus odaáldozta az életét, ő is saját magát áldozatnak tekintette. És amikor már a szakálla és a haja is lángolt, felkiáltott: Jézus! Jézus! Végül aztán a füsttől megfulladt és meghalt. Az imádságából úgy tűnt, mint aki inkább örült, mint hogy szomorkodott volna. Így végezte be a földi életet.

Hubmayer még 1524-ben írta: A Krisztus nem azért jött, hogy mészároljon, gyilkoljon és öljön. Ebben az iratában állást foglalt az erőszak mindenféle fajtája ellen, ami abban a korban újdonságnak számított. Tudjuk róla, hogy az alapvető meggyőződéséhez nem tudott minden esetben hűséges maradni, de a szenvedés által megtanult engedelmeskedni.

Hogy milyen hatással volt Hubmayer az utókorra? Meg kell állapítanunk, hogy több mindent hagyott örökül, mint amire először gondolhatnánk. Felfedezett sok mindent, amit mi baptisták ma is gyakorolunk. Bevezette a gyermekbemutatást a gyermekkeresztség helyett. Teológiai kutatók megállapították, hogy az ő tanai komoly hatással voltak a hutteritákra is. *Peter Riedemann* (1506–1556) irataiban számos olyan dolgot találunk, ami Hubmayer munkájából került oda, úgy mint a megtérés, a bűnbánat, az újjászületés, a bemerítkezés, és a gyülekezeti tagság. Ezt a sorrendet Hubmayer már világosan megfogalmazta. Tanította, hogy a gyülekezetben a Krisztussal és az egymással való közösség áll a középpontban.

1524-ben fogalmazta meg azt a gondolatot is, amely valamennyi későbbi iratban is fellelhető, hogy az igazság halhatatlan. Noha először megveretések, töviskoronázás, keresztre feszítés, sírba helyezés történhet az igazsággal, de harmadnapon mégis feltámad és diadalmaskodik. Jézus követésében az út sokszor lefelé vezet, és csak utána fölfelé. Ez nem az e világ szerinti bölcsesség útja, mint ahogy a kereszt sem az.

Próbáljuk meg saját karrierelképzelésünket mérlegre tenni Jézus Krisztus fényében, és lássuk meg, hogy gyakran a világhoz hasonlítunk. Lehet, hogy állami elismerésben – amit Ausztriában éppen a közelmúltban kaptunk meg – látjuk a végső megoldást, a biztonságunk zálogát. Mert ha igaz az, hogy Istennek nincsenek unokái, csak gyermekei, akkor nem az a legfontosabb kérdés, hogy egy gyülekezetnek vagyunk-e az utódgyülekezete, adott esetben mondjuk Hubmayeré, hanem az a fontos, hogy mi a Szentlélek által született gyermekek legyünk. Hogy mi valamennyien igazán megtértek legyünk. Hogy számunkra valóban fontos legyen, hogy elhagyjuk világias szokásainkat – még akkor is, ha ez az életünkben szakadáshoz, próbákhoz, szenvedéshez vezet, mint ahogy Hubmayer életében is történt. Mert végső soron nem Hubmayer számít, mint ahogyan nem is Péter vagy Pál, hanem Jézus Krisztus. Mert nem a hagyományok, hanem a Jézus Krisztussal való személyes kapcsolat vezet az életre. Ehhez adja az Úr az ő kegyelmét nektek is és nekem is.

Kiss Lehel

Az anabaptisták helyzete Bethlen Gábor erdélyi fejedelem korában és azt követően

Kiss Lehel

Szeretettel köszöntöm az egybegyűlteket ezen a ünnepnapon, amikor arról emlékezünk meg, miként munkálkodott megtartó Istenünk több évszázadon át e Kárpátoktól övezett, szép hazában. Felbecsülhetetlen nagy ajándék számomra Istennek az a döntése, hogy erdélyi magyarként szülessek meg – nem, mintha az emberségben ez valamiféle többletet jelentene, hanem inkább egy mérhetetlen mélységekkel és lelki gazdagságokkal járó más minőséget. Arról a földről jöttem tehát, melyen egykor nagy fejedelmünk, *Bethlen Gábor* élt, és amelyen alvinci anabaptista hitelődeink csodálatosan szép, ugyanakkor megpróbáltatásokkal is tűzdelt időszakot éltek meg. Örülök, hogy többek között a Nagyvárad, belvárosi gyülekezet énekzenekarának tagjaival lehetek együtt itt – mert akinek van szeme, az naponta láthatja Bethlen Gábor kezei nyomát Nagyváradon éppúgy, mint Szamosújváron, Déván, Gyulafehérváron és Erdélyszerte. És akinek van szeme, nem úgy látja, mint történelmi emlékeket, hanem mint akit Bethlen Gábor szellemi öröksége meghatározó módon kötelez egy mérhetetlen mélységekkel és lelki gazdagságokkal járó, minőségi életre. Bethlen Gábor nem olyan személyiség, akit csak úgy, egyszerűen történelemkönyvek lapjai közé lehetne zárni. Nem olyan személyiség, akinek neve jól megfér a többi sok ezer szürke név között, és akinek szobra vagy emléktáblája mellett elhaladva könnyedén tovalépdel az erdélyi – vagy egyáltalán a magyar – ember, hanem olyan személyiség, akinek az életpéldája ma is hat, akinek a szellemisége ma is elevenen él. Mielőtt a tárgyunkra térnék, szeretném hangsúlyozni, hogy hiába járt volna Erdély földjén olyan kiváló férfi, mint Bethlen Gábor nagyfejedelem, és olyan evangéliumi közösség, mint az általa pártfogolt anabaptisták gyülekezete, ha lehajló szeretetével, felemelő alázatával nem járt volna itt maga Jézus Krisztus. Ő gyűjtött ma össze bennünket, és a múlt áldott személyiségeit magunk elé idézve tulajdonképpen őt ünnepeljük.

Ez alkalommal vázlatosan szeretném ismertetni az anabaptisták helyzetét Bethlen Gábor erdélyi fejedelem korában és azt követően. Ki is volt tulajdonképpen ez a Bethlen Gábor? Akit részletesebben érdekel, belepillanthat a Wikipédiába, vagy fellapozhatja a könyveket, mert Bethlen Gábor életének és munkásságának hatalmas szakirodalma van. Most csak azokat az alapvető jellemvonásokat és eseményeket idézem fel, amik tárgyunk jobb megértéséhez feltétlenül szükségesek. Bethlen Gábor 1580-ban született Marosillyén, egy olyan korszakban, amelyben a függetlenségét megóvni kívánó erdélyi fejedelemség a nyugat felől fenyegető Habsburg és a délkelet felől nyomuló török hatalomvágy szorításában sínylődött. *Báthori Gábor* (1589–1613) uralkodásának dicstelen végnapjaiban a kolozsvári országgyűlés 1613-ban fejedelemmé választja Bethlent. Szerdán lesz pontosan négyszáz esztendeje ennek. Jó tudnunk, hogy történelmünkben október 23. nem csupán az 1956-os forradalommal köthető össze, hanem ez az a nap, amelyen Bethlen Gábor Erdély fejedelmi székébe ült.

Alakjának körvonalait megrajzolva először is személyes kegyességét szeretném hangsúlyozni. Bethlen Gábor imádkozó ember volt. Kortársai és a történetírók is feljegyzik róla, hogy időt szánt az Istennel való kapcsolatápolásra személyes imádságban. Szilárdan hitt abban, hogy Isten akarata juttatta ilyen magas tisztségre és tisztességre, valamint abban, hogy felelősséggel mindenekelőtt Istennek tartozik cselekedeteiért. Kálvinista hitét a Biblia gyakori olvasásával is erősítette. Többször végigolvasta a Szentírást, akárcsak utódja, *I. Rákóczi György* (1593–1648). Feljegyezték róla – Rákócziról –, hogy a súlyos, roppant vastag Bibliát könyveire szedette szét, hogy lovaglás közben is olvashassa. A fejedelemséggel járó mindenféle kihívás, diplomáciai munka, utazások, gyűlések mellett gondja volt az igeolvasásra – harmincszor olvasta el elejétől a végéig a Könyvek Könyvét! Milyen jó volna, ha Erdély élén, a magyarság élén, a világ élén ma is olyan vezetők állnának, akiknek az imaélet és a Biblia annyira fontos lenne, mint ezeknek a fejedelmeknek! Kortársak leírásában azt is megtudjuk Bethlen Gáborról, hogy önfegyelmet gyakorló ember volt, aki túlzott borivásban nem jeleskedett, tivornyás mulatságokból nem vette ki a részét, habár igen szerette az életet. Megjelenése tekintélyt parancsoló, beszéde megfontolt volt. Mély istenhite halálos ágyán is megnyilvánult, amikor 1629. november 15-én – éppen a 49-ik születésnapján! – már beszélni sem tudott, csak intett hűséges emberének, *Kemény Jánosnak,* hogy papirost és írószert hozzon. Két héttel korábban már megírta végrendeletét, s most utolsó üzenetként ezt a hitvallást vetette papírra: „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk? Senki. Bizonyára senki nincsen!" Szívében békességgel, élő hittel, Isten személye körül forgó gondolatokkal hagyta itt ezt az árnyékvilágot.

Bethlen Gábor a szellemi fejlődés, gyarapodás embere volt. Mikor fejedelemmé lett, Erdély egy visszamaradott, legyengült, jelentéktelennek tűnő zuga volt Európának. Uralkodásának

Bethlen Gábor szobra a Hősök terén

alig több mint másfél évtizedes időszaka alatt azonban messze földön híres tündérkert lett belőle, egy szellemiekben, anyagiakban megerősödött, csodálatos ország. Most csak egy néhány mozzanatát említem meg e hatalmas munkásságnak, mely elhozta Erdély ma is sóhajtozva emlegetett, sok irodalmi alkotás által felidézett aranykorát. 1622-ben iskolát alapított a fejedelemség fővárosában, Gyulafehérváron, hogy a magyar diákoknak ne kelljen tovább külföldre – főképpen Heidelbergbe – zarándokolniuk, ha ismeretet akarnak szerezni különféle tudományokban. Neves professzorokat hívatott Gyulafehérvárra, akik készségesen álltak a protestáns teológia és művelődés terjesztésének szolgálatában. A virágzó főiskola nagy hasznára hivatkozva írta *Milotai Nyilas István*, a fejedelem udvari lelkipásztora, hogy „alig vagyon Erdélynek oly szurdékja, melyet Fölséged tudós emberekkel meg ne rakatott volna". Ezt az iskolát menekítette később *Apafi Mihály* (1632–1690) fejedelem Nagyenyedre, ahol mind a mai napig működik, és erős védőbástyája az erdélyi magyar szellemi értékeknek. Falai között olyan személyek tanítottak és diákoskodtak, akiknek nevei arany betűkkel vannak feljegyezve a magyar tudományosság, irodalom, művészetek, egyszóval szellemi életünk történetének nagykönyvébe. Mert vannak elitiskolák korszerű berendezésekkel, nagy lehetőségeket ígérők, melyekből a maguk boldogulását hajhászó, a közösség javát nem kereső generációk rajzanak ki – *Csiha Kálmán* szavaival élve: értelmiségi bérmunkások. És vannak iskolák, melyeknek talán már saját épületük sincsen, és talán kölcsönkapottak a padjaik is, de amelyekben megtanítják az ifjú embert a keresztény és nemzeti értékek vigyázására, a munka becsületére, a szülőföld szeretetére, az elnyomottak pártfogására. Ilyen intézmények az évszázados, egyházi iskolák, és *Böjte Csaba* testvér intézményei, melyekben az imént említett Bethlen Gábor-i lelkiség és értékrend elevenen él és hat. Ugyanebben az esztendőben, 1622-ben Bethlen Gábor nagynak számító könyvszállítmányt hoz Gyulafehérvárra Felső-Magyarországról. Két szekér, tíz ökör és három iskolamester működött közre a szállításban. Nem úgy volt akkor, mint most, hogy mindenféle témában, mindenféle nyelven különbnél különb könyveket szerezhetünk be bármikor. A könyvnek hatalmas értéke volt, és nehezen lehetett beszerezni. Bethlen könyvtárának csodájára jártak a kor külföldi tudósai, diplomatái, politikusai – mára viszont mindössze két kötet maradt meg belőle. Ezenfelül nyomdát alapított, számos jelentős mű megjelenését támogatta, többek között *Kálvin János* (1509–1564) korszakalkotó művének, az Institutiónak a zsoltárfordítóként ismert *Szenczi Molnár Albert* (1574–1639) által magyarított kiadását. Itt megjegyzem, hogy román nyelven csupán alig tíz esztendeje jelent meg az Institutio *Iosif Țon* egykori nagyváradi baptista lelkipásztor fordításában. Külön konferenciát lehetne szervezni annak felvázolására, hogy építkezéseivel, korábbi építmények helyreállításával, bővítésével miként emelte Erdély sok-sok városát a kor szépségükben és jelentőségükben kiváló városai sorába.

Harmadsorban azt is kihangsúlyozzuk, hogy Bethlen Gábor a tolerancia embere volt. Vezetője lenni egy olyan országnak, melyben több nép, több nyelv, több kultúra él, legtöbbször farkasszemet nézve egymással, nem lehetett valami leányálom. Ma sem az. De a nagy fejedelem előtt kikristályosodott a transzszilván eszme – évszázadokkal azelőtt, hogy ezt a szót legelőször kiejtették volna – és mérvadó volt a Szent István-i intelem. Így volt képes Erdély nemzetiségeinek tisztelt uralkodójává válni, és minden szempontból erőssé tenni az országot. Habár református volt, becsülte a más felekezeteknél fellelhető értékeket, és felmérte azok jelentőségét Erdély szellemi életének befolyásolására nézve. A korábban elűzött jezsuitákat 1615-ben visszatelepíttette a kolozsmonostori apátságba, s lelkes támogatója volt *Káldi György* (1573–1634) ma is népszerű bibliafordításának. Lefordíttatta a Bibliát román nyelvre is, emellett hitvallásos iratokat is adott a görög katolikus, elenyésző számú románság kezébe. Uralkodásának ideje alatt békességes korszakot éltek meg az erdélyi „zsidózók", vagyis a szombatosok, és ami bennünket leginkább érdekel most, behozatta az országba hitelődeinket, a hutteri testvéreket, ismertebb nevükön a habánokat.

Az anabaptisták első megjelenése Erdélyben nem Bethlen Gábor korára tehető, hiszen már 1552-ből fennmaradt egy lista, a radnai bányászok névsora, amelyen Morvaországból származó „újkeresztények" nevei is szerepelnek. Arról is vannak adataink, hogy *Bocskai István* (1557–1606) idejében – ez a nagyváradi testvéreket érdekelni fogja – anabaptisták telepedtek le Biharon, Szentjobbon és Érszalacson. Habsburg-ellenes hadjáratai során többször is alkalma volt Bethlennek a morvaországi anabaptistákkal találkozni. A hutteri testvérek számottevő élelemmel, ruházattal támogatták Bethlen hadseregét. A fejedelem már ekkor felmérhette, milyen nagy jelentőségű gazdasági tényezőt jelenthetnek a mintegy harminc különféle mesterséget űző habánok. Az 1620. november 8-i fehérhegyi csatát követően (amikor is a katolikus Habsburgok győzedelmeskedtek a protestánsok fölött) a morvaországi anabaptistákat újabb üldözési

hullám érte, talán minden eddigieknél erőteljesebb. Legádázabb ellenségük *Franz Dietrichstein* herceg, olmützi püspök, császári titkos tanácsos és bíboros volt, aki négy hetet adott az anabaptistáknak az ország elhagyására. Legelőször Dietrichstein moskowitzi és alexovitzi birtokairól távoztak el a habánok, és kelet felé vonultak, Felső-Magyarországra. Innen (Csejtéről, Szobotisztból stb.) hozatta be aztán őket Bethlen Gábor Erdélybe. Az első csapat 1621 augusztusában érkezett meg Alvincre – 85 fő, 18 szekérrel és 70 katona kíséretében. Később természetesen mások is követték őket nagyobb számban. Krónikásuk, *Werner Jakab* úgy fogalmaz, hogy „amint Izraelt kivezette Isten Egyiptomból, úgy vezetett ki minket Morvaországból". 1620-ban még 43 anabaptista udvar létezett Morvaországban, egy-egy udvarnál kb. 4000 személynek főztek a szakácsok naponta. Miért éppen Alvincre telepítette le Bethlen a habánokat? Mint említettem, a fejedelem a gazdasági élet felvirágzásának lehetőségét látta az anabaptista kézművesekben (voltak köztük kiváló orvosok is, akiket maga Dietrichstein is elismert és alkalmazott), és azt akarta, hogy a fejedelmi udvar közelében legyenek. Alvinc Gyulafehérvártól délre, mintegy 14 km-re található, a Maros bal partján. Túloldalt szelíd, szőlőtermesztésre alkalmas dombok, emitt lapály. Itt voltak földjei és kastélya *Martinuzzi Fráter Györgynek* (1482–1551) is, itt, Alvincen lelte borzasztó halálát.

1622. július 4-én a fejedelem kiváltságlevelet fogalmaz meg: „*Mi Bethlen Gábor stb. azon czélra törekedve, hogy közelebb múlt időkben szerfelett megrongált és elpusztult országunkat korábbi virágzó állapotjába visszahelyezhessük, a műipart és kézi mesterségeket melyek nélkül egy ország is fényét fenn nem tarthatja, országunkban meghonosíthassuk, elhatároztuk, hogy azon morva atyafiakat, (Fratres Moravicos) kiket lakhelyökből a háború iszonyai kiszorítottak, Erdélyben egybegyűjtvén, hogy az ide s tova vándorlás által saját javukban és az országában is kárt és romlást ne tegyenek, egy bizonyos és állandó helyen megtelepítsük. E végre nekik és örököseiknek adjuk és ajándékozzuk örökösen Alviriczen azon házat és nemesi udvartelket, melynek szomszédjai keletről Literati Péter és Szabó István, délről Pap Imre, Fejérdi István…*" stb.

A kiváltságlevél részletesen közli az anabaptistáknak átadott jelentős alvinci birtokok helyét, számát, terjedelmét, ugyanakkor a fejedelem azon elvárását is, miszerint „az egész gazdaság adózik, mint ahogyan a szőlőskertben termelt bor tizedét is nekünk, illetve utódainknak tartozik adni minden évben. Másodszor, hogy minden olyan dolgot (…) amit a kézművesek készítenek, nekünk és utódainknak féláron kötelesek eladni. Harmadszor, hogy amikor és amilyen gyakran nekünk és utódainknak a szokásos kétkezi munkájukra szükségünk van (…), az egészet fele fizetségért kötelesek mindenkor elvégezni". Egy árjegyzék szerint Alvincen az anabaptisták a bognár- cipész- fazekas- kalapos- késes- kovács- lakatos- szabó- szíjgyártó- takács- és tímár mesterséget gyakorolták. Mivel több helyről és több hullámban érkeztek a testvérek a fejedelmi székvároshoz közeli Alvincre, létszámuk 1623-ra 1087 főre növekedett. *Szalárdi János* (1601–1666) nevezetes műve, a Siralmas magyar krónika is felidézi az anabaptisták letelepítését. Talán érdemes ebbe is beleolvasni: „*A fejedelem Magyarországról új keresztényeket majd kétszázig valót (ha nem többeket) mindenféle mesterembereket feleségekkel és gyerekekkel behozatván, azokat Alvinczen a Maros fordulásában igen alkalmatos kis helyre nagy privilégiumokkal, szabadságokkal megtelepítette, a hol a hegyek közt igen nagy kősziklatetőn, nagy erős helyen egy puszta várat is adott nekik, s azt is idővel megépítették, alatt is az említett helyen oly igen nagy kiterjedt udvart, mindenféle mesterembereknek való különféle mű-helyeket, lakó-házakat, sok szép szőlőket, különbféle majorkodáshoz való kerteket építvén. Minemű hasznára voltak ezek a fejedelemnek és országnak megtelepedésöktől fogva, a mindennapi próba mutatja*".

Bethlen Gábor 1625. augusztus 24-én egy újabb rendeletet bocsátott ki, amelyben az anabaptistákat mentesítette az adókötelezettség terhétől: „Az anabaptisták, akik a morvai

Bethlen Gábor tudósai körében

őrgrófságból kiűzettek, és a mi erdélyi királyságunkba átköltöztek, találkozzanak itt a mi tényleges jóakaratunkkal, és élvezzék különös vendégszeretetünket. Iparaikkal, melyekhez jól értenek, a lakosságnak igen értékes szolgálatot nyújtanak. Hogy a királyság hasznára legyenek, szabad és nyugalmas otthonra leljenek királyságunkban; feloldjuk őket az adók fizetésétől. Tetszésük szerint bárhova nyugodtan vándorolhatnak, hogy minden nehézség nélkül a saját érdekeik és céljaik szerint éljenek. Befogadjuk őket a mi biztos jólétünk körébe, és biztonságukat szintén a Ti védelmetekbe ajánljuk. Az anabaptisták mindenhova szabadon jöhetnek, mehetnek, és kötelességetek tanyáikra és minden dolgukra vigyázni, őket minden erőszakosság ellen megvédeni, törvényellenes támadások, rongálók és felbujtók ellen".

Talán nem tudják némelyek, hogy a „habán" elnevezés honnan eredeztethető. A hutteri testvérek, miként már említettük, úgynevezett udvarok köré tömörülve, az első gyülekezetek példája alapján vagyonközösségben éltek. Ezeket az udvarokat nevezték „haushaben"-nek, háztartásoknak, házbirtokoknak. Ez a lakóközösség a szláv nyelvben „habensky dvór" (háben-udvar) lett, s a kifejezés első tagjából önállósult a magyarban a „habán" alak. A tiroli nyelvjárásban beszélő habánokat puritán öltözetük miatt „fekete németeknek" is nevezték Erdélyben. Közösségüket a két ülnökből, egy jegyzőből és egy bíróból álló vezetőbizottság irányította. A habánok nem vállaltak semmiféle tisztséget a közösségen kívül. Habár több mesterségben voltak járatosak, hírnevüket mégis a fazekasportékáik hozták meg – nem túlzunk, ha azt mondjuk, hogy – világszerte. Habán kerámiát birtokolni, ajándékba adni előkelő dolognak számított. Tányérok, hatoldalú vázák, ónfedeles ivóedények, gyertyatartók, tálak stb. kerültek ki az alvinci műhelyekből, s szépségükkel elkápráztatták még a világutazó törököt is, aki azt nyilatkozta, hogy a habán kerámia szépsége vetekszik a kínai porcelánokéval. A Nyugat-Európában (főként Hollandiában) drága, kékmázas edényeknek Erdélyben nem volt olyan nagy értékük, mivel a kobaltban gazdag erdélyi föld temérdek kékmázas edény legyártását tette lehetővé. Így történt, hogy a fehérmázas edényeknek Erdélyben nagyobb értékük volt, mint nyugaton. A kobalttechnika alkalmazása mellett az erdélyi habán kerámiagyártásnak másik jellegzetessége és egyben értéke, hogy továbbörökítette a reneszánsz kor stilizált virágmotívumait. A habánok nem tartottak maguknál pénzt, a bevételt közösen, a szükségeknek megfelelően használták fel. Feljegyzik róluk azt is, hogy rendkívül szorgalmasan, nagy sietséggel dolgoztak, akkor is, amikor már nem kapták meg munkájuk reális árát. Úgy dolgoztak, ahogy a Szentírás kéri: „mint aki Istennek teszi".

Az erdélyi habán közösségek elszánt üldözője, s végül végleges felszámolója, *Ioannes Theophil Delphini* (később nyitrai

Bethlen Gábor

kanonok) azt írja, hogy hitelveikért az alvinci újkeresztények „fejek vételére is késznek mondják magukat". Az ő feljegyzéseiből tudjuk, mik voltak azok a teológiai tételek, amiket a négy különböző helyen lakó anabaptisták egyként képviseltek: *„1.) A Sacramentumokról a Szent-írásban nem olvastak; üdvét nem azok, de Krisztus által nyerhetni. 2.) Isten nem parancsolja a gyermekek megkeresztelését. Ezt akkor kell tenni – ugy vélik ők – mikor a keresztény anyaszentegyház tagjai leszünk. Szükség esetében minden keresztény keresztelhet. 3.) Krisztus teste az úrvacsoránál nincs a kenyérben vagy ostyában, mert ő mennybe ment, az csak emlékjel s az üdvesség külső eszköze. 4.) A gyónás nem Isten parancsolatja, a bűnt csak Isten bocsáthatja meg. 5.) A vasárnap és ünnepek megülését nem parancsolja a szentírás és Isten"*.

A felsorolás folytatódik, ám ennyiből is látható a mai, úgynevezett modern baptista hitelvek és a hutteriták hitelvei közötti hasonlóság. *Jakab Eleket* idézem a *Keresztény Magvető* 1876-os, első számából: *„Valóban az anabaptistákat a keresztény társadalomban és így hazánkban is gyűlöltekké nem tanaik soha ki nem mutatott veszélyessége tette, hanem (…) azon tény, hogy ők a már tekintéllyel bíró elismert felekezetektől eltértek, és gyűlöltekké tette az attól való félelem, hogy tanaik terjedése az egy akol és egy pásztor ábrándos eszméjén újabb csorbát üt, megfogyasztva egyfelől a többi felekezetek hivőinek számát s a papság jövedelmét, másfelől újabb meg újabb szakadásra rossz példát adva"*.

A Morvaországból elüldözött habánok alig másfél száz évnyi erdélyi tartózkodása minden jog és kiváltság ellenére nem volt felhőtelen. A szászok a kezdetektől fogva konkurenciát láttak bennük, s voltak nemes urak is, akik sokallták a nekik juttatott kedvezményeket. Bethlen Gábor korában békében élhettek. Kölcsönös látogatások révén gyümölcsöző kapcsolatot tartottak fenn hollandiai és más nyugat-európai hittestvérekkel. I. Rákóczi György 1631. január 17-i levelében megerősíti a Bethlen által korábban megfogalmazottakat, majd 1633. augusztus 20-án, Gyulafehérváron, egy Kisfalud községben levő ház, udvartelek és a hozzá tartozó szántók és kaszálók kapcsán kelt újabb adományozási levelében ezeket találjuk: *„a háború iszonyai által Morvaországból kiüldözött, s idetova elszórt kéziparos és gépész mestereket – artium mechanicarum et manuariarum apprime notos artifices – az egész Magyarországon összekerestettük és gyüjtettük családaikkal együtt, behozattuk Erdélyországunkba, hogy ők ott mind maguknak, mind országunknak hasznos és szükséges szokott mesterségüket kényelmesebben és biztosan folytathassák, úgy alattvalóinknak, mint a közjónak előmenetelére, s ne legyenek kényszerítve házi vagyonuk és javaik kockáztatásával s romlásával bizonytalan helyeken tartozkodni és bújdosódni"*. Ám a szászok részéről érkező reklamációk következtében I. Rákóczi György idejében megtiltják nekik, hogy szász vidékeken árusítsanak. Ennek ellenére tudomásunk van arról, hogy ebben az időszakban szász kereskedők habán kerámiát árusítottak – nyilván bőséges haszonnal. Az évek teltével az alvinci anabaptisták helyzete fokozatosan romlott. *II. Rákóczi György* alatt aránytalanul nagy adót róttak ki rájuk. Hangsúlyossá lett az a tény is, hogy a vallásszabadság kihirdetésekor a négy bevett relígió között (kálvinista, lutheránus, unitárius, római katolikus) nem szerepelt az anabaptistáké. Mindezen körülmények közrejátszottak abban, hogy lassan megfogyatkozzon a habánok száma. Úgyannyira megfogyatkozott, hogy 1744-ben már csak 22 család él Alvincen. Az irántuk való méltatlan, féltékeny gyűlölet *Mária Terézia* (1717–1780) korában hágott a tetőpontra, amikor 1763-ban elrendeli a rekatolizációt, a protestáns felekezetek felszámolását. Ehhez nagy segítségre talál a már említett Delphini püspökben, aki Gyulafehérvárról intézkedve, majd gyakori kiszállásaival lassan elérte célját: az alvinci habántelep végleges felszámolását. Ismervén a bibliai megállapítást, miszerint „vezető nélkül elbukik a nép", először is elfogatja, és a nagyenyedi börtönbe záratja a közösség vezetőit. Azután elkobozza az anabaptista kódexeket, könyveket, a lelkiségi irodalmat, szám szerint 52-t. Ennél természetesen jóval több kódex létezett, és van ma is különféle levéltárakban Európa-szerte. Delphini eljárt misézni Alvincre, amiken mindenkinek kötelező módon részt kellett vennie. Nagy felháborodást váltott ki, amikor a gyermekeket összeszedette, hogy erőszakkal megkeresztelje őket. Később kitalálta azt is, hogy vékony sávokra ossza az addig közösen megművelt földterületeket, és betiltotta a közös művelést – egyszóval ellehetetlenítette az életet. 1768-ban örömmel számol be arról, hogy Alvincen az anabaptisták gyülekezete nincs már többé. Voltak némelyek, akik belefáradva a sok megpróbáltatásba felvették a katolikus vallást (tehát nem rekatolizáltak!), a többség pedig kivándorolt Oroszországba, Amerikába.

Három napja lehetőségem volt Alvincen járni. Jelentem, hogy a Maros most is csendesen kanyarog. Ugyanúgy csobog benne a víz, mint Bethlen Gábor és a habánok idejében. A folyón túli dombok most is szelídek, kizöldültek az idén is ugyanúgy. Nem hallszik az anabaptisták éneke, sóhaja, sőt még magyar szó sem. Elment Bethlen Gábor, elmentek hutteri testvéreink, de milyen jó, hogy Jézus Krisztus maradt! Jézus Krisztus maradt, és gondoskodott arról, hogy az evangélium igazsága, úgy, ahogyan azt hitelődeink megértették, más úton terjedjen el. Ma Romániában több mint 150000 bemerített baptista testvérünk él!

Végül pedig a Rómaiakhoz írt levél 8-ik fejezetéből idézek. Abból a fejezetből, melynek üzenetén elmélkedve lépett át az örökkévalóságba nagy fejedelmünk, Bethlen Gábor is: *„Mit mondunk azért ezekre? Ha az Isten velünk, kicsoda ellenünk? A ki az ő tulajdon Fiának nem kedvezett, hanem őt mindnyájunkért odaadta, mimódon ne ajándékozna vele együtt mindent minékünk? (...) Kicsoda szakaszt el minket a Krisztus szerelmétől? Nyomorúság vagy szorongattatás, vagy üldözés, vagy éhség, vagy meztelenség, vagy veszedelem, vagy fegyver-é? A mint meg van írva, hogy: Te éretted gyilkoltatunk minden napon; olybá tekintenek mint vágó juhokat. De mindezekben felettébb diadalmaskodunk, Az által, a ki minket szeretett, mert meg vagyok győződve, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem jelenvalók, sem következendők, sem magasság, sem mélység, sem semmi más teremtmény nem szakaszthat el minket az Istennek szerelmétől, mely vagyon a mi Urunk Jézus Krisztusban."*

Kovács Géza

Igei üzenet az anabaptista reformátorok Magyarországra érkezésének 490. jubileumi ünnepén

Kovács Géza

„Emlékezz arra, hogy Jézus Krisztus, aki Dávid utóda, feltámadt a halottak közül. Erről szól az én evangéliumom, amelyért még bilincset is viselek, mint egy gonosztevő. Az Isten igéje viszont nincs bilincsbe verve. Ezért tehát mindent elviselek a választottakért, hogy ők is elnyerjék a Krisztus Jézusban való üdvösséget örök dicsőséggel. Igaz beszéd ez: Ha vele együtt halunk meg, vele együtt fogunk élni is. Ha tűrünk, vele együtt fogunk uralkodni is”. (2Tim 2,8–11)

1523-ban, 490 évvel ezelőtt, Magyarországra is megérkeztek az anabaptista reformátorok, és életüket Isten oltárára szánva, halált megvető bátorsággal hirdették a teljes evangéliumot. A hűség és a Szentlélek által való bátor hitvallás példaképei ők. Erőforrást jelentenek számunkra. A felolvasott néhány mondatban *Pál apostol személyében egy bibliai hithős áll ma az ünneplő gyülekezet elé*, aki Isten hatalmas eszköze volt a keresztény misszió első évtizedeiben. Isten Pál által jelentette ki a kegyelem evangéliumát, amelyet – amint ő mondta – nem emberektől tanult, hanem Isten kinyilatkoztatásából kapott (Gal. 1,12). Ez az evangélium nyitott kaput az üdvösség megragadására a világ minden népe számára, ledöntötte a válaszfalat a zsidók és nem zsidók között. Pál munkálkodása által Isten létrehozta a keresztény egyházat, a Krisztus élő testét ezen a földön. Pál nagyon sokat szenvedett az evangéliumért. Többször megvesszőzték, megkövezték, börtönbe vetették. A felolvasott sorokat is bilincsekkel a kezén, lábán diktálja, de nyoma sincs szívében a keserűségnek. Boldog örömmel írja, hogy az Isten igéje nincs bilincsbe verve! Isten csodája volt ez. A törvényhez ragaszkodó és Krisztust keresztre juttató zsidók mindent megtettek, hogy elnémítsák és megöljék Pált. Összeesküvést szőttek ellene, de Isten a Római Birodalom hadseregét és börtöneit rendelte a védelmére. Két évig Cezáreában, majd újabb két évig Róma börtönében viseli a láncokat, de közben szabadon fogadhat bárkit, és szabadon hirdeti számukra az evangéliumot, írja a Bibliából ismert leveleit, irányítja az egész birodalomra kiterjedő keresztény missziót. A Filippi levelében Pál a császár udvarából való hívők üdvözletét is küldi. A Pált napról- napra őrző testőrökről van szó, akik – miközben hivatalból Pál őrei voltak – megtérésre jutottak. Mert Isten igéjét nem lehet bilincsbe verni! Erre vonatkozik Pál boldog kijelentése: *„mindent elviselek a választottakért!”*

A felolvasott sorokat Pál utolsó börtönfogságából írta. Valószínű akkor, amikor már kimondták rá a halálos ítéletet. Ezért írja: *„Én nemsokára feláldoztatom, és elérkezett az én elköltözésem ideje”*, de boldogan tekint előre: *„eltétetett nékem az igazság koronája”* – írja (4,4.6).

Pál Jézusra mutat, reá emlékeztet. „Emlékezz, hogy Jézus Krisztus feltámadt a halottak közül!” – kéri a börtönből kedves lelki gyermekét, Timóteust, és most minket is. Hitünk igazi erőforrása Jézus Krisztus, az ő személye és váltsága. Hitünk szemeivel őt lássuk, aki *„a láthatatlan Isten képe, minden teremtmény előtt született... minden általa és reá nézve teremtetett”*. (Kol 1,5–16) Valóságos Isten ő, aki az Atya akaratának engedve, önként valóságos ember lett. *„önmagát adta bűneinkért, hogy kiszabadítson minket a jelen gonosz világból”* (Gal 1,4). Amint mondta: *„Én vagyok az élő kenyér, mely a mennyből szállt le, hogy aki eszik belőle, meg ne haljon… ha valaki ebből a kenyérből eszik élni fog örökké, mert az a kenyér, amelyet én adok oda a világ életéért, az én testem”*. (Jn 6,51). Így lett Jézus Krisztus az egyetlen ajtó és egyetlen út, amelyen – a benne vetett hit által – az átok és a halál földjéről az ő mennyei dicsőségébe érkezhetünk és már most az örök élet részesei lehetünk. Jézus Krisztus feltámadása által *„megtörte a halál erejét, és az evangélium által világosságra hozta az elmúlhatatlan életet”*. (2Tim 1,10). Isten kegyelmét Jézus Krisztusban hit által megragadva boldog tapasztalatunk immár, hogy *„ha valaki Krisztusban van, új teremtés az: a régi elmúlt, és íme új jött létre”* (2Kor 5,17). Pállal együtt mondhatjuk: *„Nekünk pedig a mennyben van polgárjogunk, ahonnan az Úr Jézus Krisztust is várjuk üdvözítőül, aki az ő dicsőséges testéhez hasonlóvá változtatja a mi gyarló testünket”* (Fil 3,20–21). Pál által Isten arra kér minket, hogy elsősorban mindig Jézus Krisztusra nézzünk, ő a mi hitünk szerzője és beteljesítője, az ő személye, váltsága, feltámadásának ereje adott mindenkor erőt, hűséget és bátorságot a hit hőseinek, a reformátoroknak is, hogy halált is megvető bátorsággal hirdessék az evangéliumot.

Pál számára örömöt jelentett a Krisztusért és az ő választottaiért vállalt szenvedés. Teljesültek nála Jézus szavai, aki azt mondta: *„Boldogok vagytok, ha énmiattam gyaláznak és üldöznek titeket, és mindenféle rosszat hazudnak rólatok.”* (Mt 5,11) Gondoljunk arra, amikor Pált Filippiben megbotozták, kalodába zártan börtönbe vetették, ő és Szílász azonban *„énekkel magasztalták az Istent”*. A római börtönből pedig azt írja: *„ha*

italáldozatul kiöntetem is a ti hitetekért bemutatott áldozatban és szolgálatban, örülök, és együtt örülök mindnyájatokkal, de ugyanígy örüljetek ti is, és örüljetek velem együtt!" (Fil 2,17) Pál nemcsak a Krisztusért örömmel vállalt szenvedésben mutat példát, hanem abban is, *hogyan kell élni és munkálkodni* Isten országának építésében. Ebben a vonatkozásban csak egy különleges és önzetlen missziós magatartását emelek ki. A Thesszalonikai gyülekezetnek írja: *„nem éltünk senkinél ingyenkenyéren, hanem fáradtsággal és vesződséggel dolgoztunk éjjel és nappal, nehogy valakit megterheljünk közületek."* (2Thessz 3,8) Az efézusi vénektől pedig így búcsúzik: *„Senkinek ezüstjét, aranyát, vagy ruháját nem kívántam, sőt ti jól tudjátok, hogy a magam szükségleteiről, meg a velem lévőkéről, ezek a kezek gondoskodtak"*. Hogy csinálta? Hogy volt erre ideje? Milyen munkával szerezte meg a maguk ellátását? Semmilyen adatunk vagy elképzelésünk sincs erről. (Ha el nem felejtem, megkérdezem Páltól majd a mennyben.) Tette Pál ezt az evangélium akadálytalan terjedése érdekében úgy, hogy határozottan tanította: *„Így rendelte az Úr is, hogy akik az evangéliumot hirdetik, az evangéliumból éljenek."* (1Kor 9,14) És – mint tudjuk – maga is elfogadta az anyagi támogatást (Fil 4,8). Kiváló érzéke volt arra, hol helyes elfogadni a támogatást, de fizikai munkát vállalt, a munkatársait is ő látta el, ha ez segítette az evangélium terjesztését. Kimondható, hogy Pál apostol élete, odaszánt hűsége, a Krisztusért örömmel vállalt szenvedése tényleg igazolta, hogy mindent elviselt az Úrért és a választottakért, és *követendő példa számunkra!*

Mindig voltak bátor hitvallók a kereszténység 2000 éves történelmében. Kiemelkedik az első három évszázad, a kereszténység hőskora, amikor az egymást követő üldözésekben a mártírok vére gazdag termést hozott és az evangélium legyőzte a Római Birodalmat. Az első nagy keresztényüldöző, Néró azt remélte, hogy szórakoztatja a népet a cirkuszban, amikor a jajveszékelő keresztényekre ráengedi a vadállatokat, de Róma ámulatára ragyogó arcú és éneklő hívőket láttak. És Róma meghódolt a magasrendű mennyei erőt sugárzó Krisztus előtt. Később a középkori babonasággal és erőszakkal megterhelt kereszténység idején is mindig voltak - gyakran eretneknek nyilvánított – igaz hitben élő hivők és közösségek, akik halált is vállaló hittel és hűséggel ragaszkodtak Krisztushoz, és a tiszta evangéliumhoz. Ilyenek voltak az anabaptista reformátorok is, akikről ez ünnepen hallottunk, és ma rájuk emlékezünk. Jelenkori magyarországi baptista közösségünknek is vannak mártírjai. Egyet említek. Az én jelenlegi városomban, Budafokon, 1881-ben *Meyer Henrik* misszionárius kezdett evangéliumi missziót. Nagy érdeklődés támadt. A helyi városi és az akkori egyházi vezetők azonban dühödt irigységgel, botokkal felfegyverkezett csapatot szerveztek ellenük. Az evangélium hirdetésére érkező Meyer Henriket és feleségét földre tiporták, ruhájukat leszaggatták és véresre verték őket. *Meyerné* egyik fülére végleg megsüketült. Amikor véresen ott hagyták őket, Meyer a hegyre mutatva ezt mondta: *„Már látom a kápolnát a hegyen!"* És a kápolna 1900-ban valóban megépült, ma két népes baptista gyülekezet él és működik Budafokon. A 20. században, a kommunista Szovjetunióban sok hívőt gulágokba és Szibériába száműztek azért, mert megtértek. Az Isten igéjét azonban ott sem lehetett bilincsbe verni. 1947-ben a Szovjetunióban élő baptisták akkori elnöke arról adott számot, hogy 1917-ben, a kommunizmus győzelmének évében, mintegy 80000 evangéliumi keresztény élt az országban, 30 évvel később pedig a regisztrált hívők száma 500000 körül mozgott, de az evangéliumi hatásuk több millió embert hatékonyan érintett. Engem is érintett a kommunizmus evangéliumellenes intézkedése. 13 éve szolgáltam már nagyon sok áldással és látványos növekedéssel az Újpesti Gyülekezetben, amikor 1961-ben közölték velem, hogy két héten belül el kell hagynom Budapest területét. Ócsát jelölték ki. Isten azzal válaszolt, hogy addig nem látott ébredést munkált Ócsán a tagok megújulásával és sok megtéréssel. 1964-ben egy fegyelmi tárgyalás határozata szerint végleg megfosztottak a hatóság által kiállított lelkipásztori igazolványomtól, és eltiltottak minden egyházi jellegű szolgálattól. A vád így hangzott: „Tahiban üdültetés helyett evangelizált" A vád igaz volt, 44 fiatal döntött akkor Krisztus mellett. Polgári munkakörben helyezkedtem el, de minden vasárnapra hívtak, én meg mentem az igét hirdetni. Aztán 1966-ban közölték velem, hogy ha abbahagyom az országjárást, megkapom Budafokot, ahol akkor egy 32 tagú kedves gyülekezet élt. 23 évig szolgáltam Budafokon, ahol új tágas imaházat építettünk. Csodákat éltünk át: 286 tagúvá növekedett a gyülekezet a kommunizmus ideje alatt, egyedül Isten kegyelméből és az ő dicsőségére. Mert Isten igéje nincs bilincsbe verve.

A jelenkornak is nagy kihívása van. A végső időkben élünk, aminek egyik jele a vallási globalizációs törekvés Jézus Krisztus nélkül. A minden vallás egységes istenhitének Jézus az akadálya. Ő ugyanis kijelentette: *„Én vagyok az ajtó, ha valaki rajtam át megy be, megtartatik", de aki nem az ajtón megy be, az tolvaj és rabló."* Azt is mondta: *Én vagyok az út, az igazság és az élet, senki se mehet az Atyához csakis énáltalam"*. A kibontakozó antikrisztusi vallás pogány rituáléknak, táltosoknak, sötét ezoterikus szellemi erőknek, és testkultusznak ad teret és tagadja a Krisztusban, hit által nyerhető megváltás útját. Ezen szellemi irányzat jelentkezésének néhány jele: (1) Magyarországon a lakosság 90%-a nyilatkozott úgy, hogy hisz Istenben. Ugyanakkor ismeretes, hogy a templomba járók száma csak 12–15%, az újjászületett hívők száma pedig talán csak 5–6 %. Kérdés: milyen istenben hisz a lakosságnak az a többsége, akiket nem érdekel az evangélium, a keresztény egyház, Krisztus váltsága? (2) Az USA-ban több állam törvénye megtiltotta Jézus nevének említését az iskolákban. Azt megengedik, hogy – a hagyományok szerint – az évnyitón a lelkész imát mondjon, de Jézus nevének említése nélkül. (3) Egy olasz vezető személynek le kellett mondania az Európai Unió Bizottságának tagságáról, mert ellenezte az egyneműek házasságát. Közeledik a „hittől való elszakadásnak" az a korszaka, amelyben hátrányos megkülönböztetést vagy üldözést kell vállalniuk azoknak, akik Jézus Krisztust egyedüli Úrként imádják és követik. Pál írja: *„Az Úr napját megelőzi a hittől való elszakadás, amikor megjelenik a törvénytipró, a kárhozat fia."* (2Thessz 2,3) Legyünk hát szilárdak a hitben, úgy mint a hitbeli elődeink!

A felolvasott ige feltárja a titkot, ahogyan győzelmes lehet a hitünk és az életünk! Egy rövid szóra teszi a hangsúlyt, amely a 11-12. versben háromszor fordul elő. Ez a szó így hangzik: *„vele"*. Pál a Római és a Galata levélben is gyakran használja ezt a szót. A Krisztussal való valóságos hitbeli és szellemi egyesülés kifejezése ez. Így olvassuk: *„ha vele együtt haltunk meg, vele együtt fogunk élni is. Ha tűrünk, vele együtt fogunk uralkodni is"*. Jézus nemcsak a bűneinket vitte a keresztre, hanem *„vele együtt"* mi is meghaltunk a régi életünk számára, nemcsak Jézus Krisztus támadt fel a halálból, hanem *„vele együtt"* mi is feltámadtunk mennyei, új és benne elrejtett, általa gyümölcsöző életre. És ha *„vele együtt"* türelmesen vállaljuk őt, az esetleges bántást, mellőzést, üldözést is, *„vele együtt"* részesülünk az ő megdicsőülésében, az uralkodásban is. Hiszen Jézus a feltámadása után így nyilatkozott: *„nékem adatott minden hatalom mennyen és földön"*.

Nézzünk hát Jézusra mint hitünk szerzőjére és elvégzőjére! Vigyázzunk, hogy ünneplésünkkel ne járjunk úgy, mint a Jézus korabeli zsidók, akikről Jézus azt mondta: *„síremléket emeltek a prófétáknak, felékesítitek az igazak sírköveit. Így magatok ellen tanúskodtok azzal, hogy fiai vagytok a próféták gyilkosainak!"* Vagyis az ünneplésünk arra erősítsen meg bennünket, hogy a jelenben és a reánk váró jövőben Krisztushoz ragaszkodó hűségben méltók leszünk a hit hőseihez, a Krisztusért mártíromságot is vállaló hitbeli elődeinkhez!

Dr. Mészáros Kálmán

A Bethlen Gábor erdélyi fejedelem Hősök terén álló szobránál elhangzó megemlékezés

Dr. Mészáros Kálmán egyháztörténész megemlékezése a Hősök terén Bethlen Gábor fejedelem szobra előtt (Fotó: Fehér Bertalan)

„Nem mindig lehet megtenni, amit kell, de mindig meg kell tenni, amit lehet”.
Bethlen Gábor (1580–1629)

400 éves évforduló

Ezekben a napokban emlékezünk *Bethlen Gábor* Erdély fejedelmévé választásának 400. évfordulójára. 1613. október 23-án a török csapatok jelenlétében iktatták be fejedelmi tisztségébe Bethlen Gábort a *Kolozsváron megtartott országgyűlésen.* Vérzivataros esztendők voltak abban a korszakban is a Kárpát-medencében.

Két világhatalom szorításában vergődött hazánk sokat szenvedett népe.

Magyarország az 1526-os mohácsi vereséget követően előbb kettő, majd Buda 1541-es török elfoglalásával három részre szakadt. Az ország középső, Hódoltságnak nevezett részét a törökök szállták meg. Északon és nyugaton az úgynevezett Királyi Magyarország Habsburg fennhatóság alá került, keleten pedig a középkori erdélyi vajdaságból és hozzá kapcsolódó részekből jött létre előbb a Keleti Magyar Királyság, amely később Erdélyi Fejedelemség nevet kapta

A protestantizmus bátor védelmezője

Bethlen Gábor fejedelemmé választása kapcsán nehéz politikai örökséget kapott. Míg az ország egy harmada oszmán-török megszállás alatt sínylődött. Nyugat- és Észak-Magyarországot pedig a 30 évig tartó vallásháború kiterjedése fenyegette, melynek során hazánk elfoglalására készülő katolikus Habsburg fejedelem, *II. Ferdinánd* vívta ádáz területszerző küzdelmét a protestáns közép-európai uralkodókkal. Először a csehekkel és morvákkal, majd a protestáns koalíció legelkötelezettebb tagállamával, a magyar-erdélyi fejedelemséggel került katonai konfliktusba.

Ekkor lépett a színre Bethlen Gábor, Erdély, majd Magyarország törvényesen megválasztott fejedelme, aki elkötelezett protestáns hitű uralkodóként az ugyancsak protestánssá lett Csehek honvédő háborújában nyújtott katonai segítséget.

Mit fejez ki a szobor?

A békesség és vallásszabadság fejedelme. Bethlen Gábornak, a Hősök terén álló szobra a csehekkel 1620-ban kötött szövetségkötés pillanatát örökíti meg. (Zárójelben jegyzem meg, hogy ez a szobor 1902-1945 között a Kodály köröndön állt Bocskay István szobrával együtt, ahonnan a háborúban megsérült, majd ledöntött Habsburg uralkodók szobrai helyére kerültek ide, a Hősök tere félköríves szoborcsarnokába.) 1620-ban mintegy 3000 katonával vonult föl Bethlen, hogy a protestáns koalíció tagjaként, a csehekkel szövetkezve visszaverje és végül fölszabadítsa a katolikus Habsbugok elnyomása alá került népeket, így hazánk északnyugati területei.

Magyar királlyá választják

Sikeres hadjáratok és előnyös békekötések követték egymást, eközben 1620-ban a felvidéki Besztercén Magyarország törvényes királyává is megválasztották. Először Kassát nevezi ki országa fővárosává, mégsem koronáztatta magyar királlyá magát.

Annak ellenére, hogy sikeres diplomáciai megállapodásokat sikerül kötnie a háborúzó felekkel, 1622-ben Nikolsburgban békét köt Habsburg (II) Ferdinánddal, és ezzel együtt véglegesen lemondott a magyar koronáról. 16 éves fejedelmi munkássága (1613-1629) legnehezebb éveit élte ekkor, elveszíti első feleségét az akkor 37 éves *Károlyi Zsuzsannát.* Visszavonul Erdély területére, és Gyulafehérvárt jelöli ki a fejedelemség politikai központjaként.

Az anabaptisták bátor védelmezője

Az 1620-as években ismeri meg közelebbről a cseh/morva–osztrák–magyar hármas határ környékén letelepedett, Svájcból Ausztrián keresztül, hitük miatt idemenekülő anabaptista hívőket is.

Az anabaptistákkal a morvaországi, Habsburg-ellenes hadjáratok alkalmával volt lehetősége személyesen is találkoznia a fejedelemnek. A hadszíntérré váló morva-magyar határon ugyanis feltűnt számára a több tízezres hadsereg ellátásában és a katonák gyógyításában, menetfelszerelésük javításában önzetlenül segédkező anabaptista/hutterita atyafiak.

Ugyanakkor láthatta azt is, hogy ezek a becsületes, minőségi munkát végző emberek mennyi szenvedésnek, megpróbáltatásnak vannak kitéve mind a protestáns, mind a katolikus hatalmasságok vallási türelmetlensége miatt.

Bethlen hivatalos népszámlálást is végez, melynek eredményeként mintegy 70000[1] anabaptista/hutterita menekültet számolnak össze, mintegy 180[2] településen, melynek Nikolsburg volt a szellemi központja.

Ekkor hozza meg Bethlen Gábor azt a kardinális döntést, hogy az anabaptistákat kimenekíti ebből vallásüldözéssel vészterhes háborús övezetből, és Erdélybe, a vallásszabadság (Torda: 1568) szigetére telepíti át őket. Az első csoport 1621 tavaszán indult Magyarország északnyugati (Felvidék) határáról, Erdély akkori fővárosa, Gyulafehérvár irányába katonai oltalom mellett, amit több ezer fős újabb áttelepülési hullám követett 1621–1622 között. Gyulafehérvár közelében, a Maros folyó mentén található Alvincot és környékét jelöli ki a nagyfejedelem, az anabaptisták központjaként, ahol törvényes védelemről is gondoskodott.

A 1622. májusában Kolozsváron megtartott országgyűlésen „Teljes vallásszabadságot és adómentességet adott nekik."[3] Ezt a rendelkezést 1625. augusztusában újabb oklevéllel erősíti meg a fejedelem. Bethlen 16 éves uralma Erdély aranykorának („édenkert") számít. Az uralkodó gazdaságilag felvirágoztatta, amit többek között a merkantilista szemlélet átvételével és a Nyugat-Európában üldözött protestánsok – elsősorban anabaptisták, vagy más néven habánok – betelepítésével alapozott meg.[4]

Sajnos 1629-ben bekövetkezett korai halála – 49 éves volt – megakadályozta, hogy fejedelmi művét megszilárdítsa. Második feleségére, *Brandenburgi Katalinra,* a fiatal özvegyre hagyva az erdélyi fejedelemség megüresedett trónját.

Miért jöttünk most ide a Hősök terére?

Most azonban emeljük magasabbra a tekintetünket, a Hősök terének közepén álló obeliszk tetejére, Gábriel arkangyal alakjára, akinek egyik kezében keresztet, a másikban koronát tart, mert nincs korona kereszt nélkül!

Gábriel/Gábor arkangyal hozta a názáreti ácsnak és hitvesének is az Istentől küldött Szabadítóról szóló prófétai üzenetet: *„Nevezd Jézusnak, mert ő szabadítja meg népét bűneiből."* (Mát 1,18)

Engedjék meg, hogy e megemlékezés végén megemlítsek egy gimnáziumi emlékemet. Osztálykirándulásra jöttünk Pécsről (az azóta baptista fenntartásúvá lett Széchenyi Gimnázium diákjaiként) Budapestre. A városnézés során ide is ellátogattunk. A kísérő tanárunk megállított bennünket a félkörös oszlopcsarnokban elhelyezett magyar királyok, fejedelmek, szabadsághősök szobrai előtt, Szt. István királytól Bethlen Gáboron át egészen *Kossuth Lajosig.* Amikor a sor végéhez ért, ösztönösen kérdeztem meg tőle a többi osztálytársam előtt: „Csak ennyi hősünk van? És hol vannak a többiek?" – Ő ránk mutatott és ezt mondta: „Köztetek!" – Azóta sem felejtettem el.

Most én mondom ugyanezt az itt állók felé: Ki áll a hithősök sorába? A következő korok hősei itt állnak közöttünk. Akik az előttünk járók életpéldájából erőt merítve a jelenben és a jövőben válnának Isten hiteles tanúivá. Lehet, hogy a jelen világban névtelen hősök lesznek. Nevüket nem vésik szobortalapzatra, vagy emléktáblára, de a Bárány Jézustól kapott új nevük ott fog ragyogni az élet könyvében kitörölhetetlenül.

Befejezésül Dániel próféta Szentlélektől ihletett szavait idézem, aki ezt írta: „Azok közül, akik alusznak a föld porában, sokan felébrednek majd: némelyek örök életre, némelyek gyalázatra és örök utálatra. Az okosok fényleni fognak, mint a fénylő égbolt, és akik sokakat igazságra vezettek, mint a csillagok, mindörökké". (Dániel 12,3)

Most pedig egy főhajtással és koszorú elhelyezésével, emlékezzünk a nagyfejedelem életpéldájára, és egy rövid hálaimával fejezzük ki tiszteletünket a történelem Ura előtt, aki királyokat dönt és emel népe védelmezésére, megmentésére vagy éppen ítéletére. Mert övé minden hatalom mennyen, földön, most és mindörökké. Ámen!

Jegyzetek

1. Szebeni Olivér: Anabaptisták. A reformáció harmadik ága, Budapest, 1998. – 130. oldal.
2. Kiss Lehel: 400 éve választották fejedelemmé Bethlen Gábort (kézirat).
3. Szebeni, 130. oldal.
4. Tarján M. Tamás: Bethlen Gábor halála (kézirat).

Dr. Simon József

Követésre méltó hithősök

Dr. Simon József nagyváradi lelkipásztor, a Magyar Baptisták Világszövetségének elnöke

„Ezért tehát mi is, akiket a bizonyságtevőknek akkora fellege vesz körül, tegyünk le minden ránk nehezedő terhet, és a bennünket megkörnyékező bűnt, és állhatatossággal fussuk meg az előttünk levő pályát. Nézzünk fel Jézusra, a hit szerzőjére és beteljesítőjére, aki az előtte levő öröm helyett – a gyalázattal nem törődve – vállalta a keresztet, és az Isten trónjának a jobbjára ült”. (Zsid 12,1–2)

Mindenkit nagyon sok szeretettel köszöntök az Úr Jézus nevében. Örülök, hogy itt lehetek ezen az emlékünnepen. Hozom az Erdélyben levő magyar baptista testvérek köszöntését, jókívánságát.

Amikor hitelődeink történetével foglalkozunk, felbátorodunk arra, hogy mi magunk is legyünk kitartóak azon az úton, amelyre az Úr minket állított. A Zsidókhoz írt levél 10. része erősebb hangsúllyal foglalkozik a hit kérdésével. A 11. rész a bibliai hithősöket mutatja be, és a végén azt mondja, hogy mi is, mivel a bizonyságtevőknek ekkora fellege vesz körül, legyünk kitartóak az úton, a küzdőtéren mindvégig. Bátorít minket Isten arra, hogy legyünk kitartóak. Igen, nekünk is vannak hőseink, úgy ahogy azt az előbb is hallottuk. De itt nemcsak arról van szó, hogy vannak közöttünk itt-ott hősök, hanem arról, hogy mi is legyünk a hit hősei, hozzájuk hasonlóan, legyünk kitartóak, küzdjünk bátran mindvégig, és győzzünk Jézus Krisztus által.

Ha elindultunk a hitélet útján, egész biztosan meg is szeretnénk érkezni a célba. És ha meg is szeretnénk érkezni a célba, akkor oda kell figyelnünk néhány fontos dologra. E felolvasott ige alapján három ilyen dologra szeretném felhívni a figyelmet, ami fontos ahhoz, hogy célba jussunk, hogy győzzünk.

Először is ébredjünk rá arra, hogy a küzdőtéren vagyunk, nem egy pihenőhelyen, nem valami üdülőhelyen, nem szórakozóhelyen, még csak nem is a lelátókon. Ott vagyunk a küzdőtér kellős közepén – és ezt tudni kell. A küzdelem nem ad lehetőséget a pihenésre, nincsen szünet, nincsen megállás. Az ellenség nem alszik és nem tart tűzszünetet. Ha letesszük a fegyvert, az ellenség előretör, teret hódít, és akkor csodálkozunk azon, hogy mennyi baj van körülöttünk: a családban, a gyülekezetben, akár a saját életünkben is. A harcot nem lehet abbahagyni, állandóan folytatni kell. Persze, mi emberek, szeretnénk a könnyebbik részt választani, olykor lazítani, és letenni a fegyvert, mert ez kényelmesebb. Tudnunk kell viszont azt, hogy ott vagyunk a pályán, ott vagyunk a küzdőtéren, és ott nem lehet pihenni, kikapcsolódni. Lehet hallani olyat, hogy sokszor a hívő ember is szeretne kikapcsolódni. És ha nem vigyázunk, kikapcsolódunk Krisztusból, és olyankor az ellenség győz az életünkben.

Egy második dolog, ami fontos ahhoz, hogy győzzünk, az, hogy megszabaduljunk az akadályoktól. Szabaduljunk meg az akadályoktól! Ha magunk előtt látunk most egy versenyfutót, ugye egy versenyfutó nem kötözi meg magát, nincsenek megkötözve kezei-lábai, még az öltözete is olyan, hogy szabadon futhasson. A hitéletben is fontos, hogy ne legyenek akadályok, olyasmi az életünkben, ami visszahúz minket. Azt mondja az ige, hogy ilyen akadály lehet a bűn. Azt mondja a bűnről, hogy könnyen megkötöz. Megkörnyékez, és behálóz minket.

Van olyan bűn, ami olyan könnyen megfogja a hívő embert. És ilyenkor aztán már nem tudunk küzdeni. Nincs meg hozzá a szabadságunk, mert be vagyunk hálózva, mint ahogy a pók az áldozatát behálózza. Ugyanígy a bűn akár a hívő embert is meg tudja kötözni, és aztán már nem tudunk küzdeni, nem tudunk haladni előre a pályán. Szabaduljunk meg az akadályoktól!

Egész biztos, kedves testvérem, tudod, mi az a bűn, ami téged olyan könnyen megfog, és olyan gyakran, és ami miatt nem tudsz előrehaladni a hitéletben, és ami miatt nincs győzelem az életedben. Azt mondja az ige: tegyük félre a minket megkörnyékező bűnt és minden akadályt. Van, amire nem lehet egyértelműen azt mondani: ez bűn! Mégis akadály a pályán. Visszahúz, megfog, megkötöz. Ez lehet az, hogy az ember túlzottan foglalkozik a test igényeivel vagy az élet gondjaival vagy a gazdagság csalárdságával. És ez lehet akadály. Ha győzni akarunk, ha célba akarunk jutni, tegyük félre az akadályt – minden akadályt és a megkörnyékező bűnt!

És a harmadik fontos dolog ahhoz, hogy győzzünk ezen a pályán, az, hogy előrenézzünk, a cél felé. Nézzünk Krisztusra! – azt mondja az ige. Jézus Krisztus nem a hátunk mögött van, és követ minket. Ő előttünk van. Mi követjük őt. És futás közben nézzünk Krisztusra, ezt mondja az ige. Fussuk meg az előttünk levő küzdőteret, nézvén Jézus Krisztusra. Futás közben szögezzük tekintetünket Krisztusra. Nézzünk előre, nem hátra – még csak nem is oldalra. Képzeljünk magunk elé egy versenyfutót, nem nézhet hátra futás közben… Ha valaki az eke szarvára tette a kezét, az nézzen előre, ne nézzen hátra, ha egyenes barázdát akar szántani, akkor ne nézzen hátra. Aki a versenypályán fut, az előre néz, nem néz hátra, még oldalra sem. Tudja, hogy ott vannak a lelátókon azok, akik őt bátorítják, de nem rájuk néz, ő előrenéz. És erre bátorít minket az ige, erre hívja fel a figyelmünket, hogy nézzünk előre, nézzünk az Úr Jézus Krisztusra.

Testvéreim, amikor hitszemeinkkel Jézus Krisztusra nézünk, mit látunk? Látjuk azt, hogy ő hitünk fejedelme és bevégezője. Minden vele kezdődött és minden vele végződik. Ő az alfa és az ómega. A teremtett világnak ő a kezdete, és övele fog véget érni. A megváltásnak, az üdvösségnek is ő a kezdője, ő a szerzője. Belőle ered a hitünk, ő a hitünk fejedelme… Ha Jézusra nézünk, látjuk azt: ő a kezdet, ő a vég, ő az alfa, ő az ómega, ő a hitünk fejedelme, érdemes rá nézni.

Ha Jézusra nézünk, nemcsak azt látjuk, ki ő, hanem azt is látjuk, hogy mit tett Jézus miértünk. Azt mondja az ige, hogy ő megvetette a szégyent, és kereszthalált szenvedett. Testvéreim, a bűn szégyen – minden bűn szégyen. Amikor a tékozló fiú hazatért, szégyenkezve állott meg az édesapja előtt, mert a bűn az szégyen. Az más, hogy az emberek nem szégyellik – mert szégyentelenek. De amikor az ember felébred, és ráébred arra, hogy milyen bűnös, az első érzés, ami úgy eltölti a szívét, az elméjét, az a szégyen. Az ember amikor meglátja bűneit, szégyelli magát. Itt kezdődik a bűnbánat, az igazi bűnbánat, amely megtérésre visz.

Minden bűn szégyen. Amikor Krisztus miértünk meghalt, a mi összes bűnünket magára vette, és annak a szégyenét viselte a kereszten. Tehát amikor őrá nézünk, látjuk azt, amit ő tett: bűneinket magára vette, viselte bűneink szégyenét. És végül meghalt a kereszten.

Ő meghalt értünk, engedelmes volt halálig, nem is akármilyen halálig, a keresztfának a haláláig – mondja Pál apostol. Tehát ezt látjuk, amikor őreá nézünk. Bátorít ez minket az úton, testvéreim? A küzdelemben bátorít minket, amikor látjuk hitünk fejedelmét és bevégezőjét, Jézus Krisztust? Bátorít minket a küzdőtéren az, amikor látjuk azt, hogy ő miértünk vállalta a szégyent és a halált? Igen. Olyankor, amikor nehéz a küzdelem, bátorít az, ha Jézusra nézünk és látjuk azt, amit ő tett.

Ha Jézusra nézünk, azt is látjuk, hogy kik vagyunk most. Azt mondja az ige, hogy mindezt elszenvedte, és most az Isten királyi székének a jobbján van. Az Úr Jézus Krisztus győzött. Ott van a mennyben. Ott van az Isten királyi székének a jobbján. Ez a hatalom helye. Testvéreim, ez a dicsőség helye. Ez a méltóság helye. Ő ott van a legmagasabb pozícióban, mert győzött, mert megalázkodott, mert engedelmes volt egészen halálig, mégpedig a keresztfának a haláláig. Az Isten is felmagasztalta őt, és ajándékozott neki oly nevet, amely minden név fölött való, hogy Krisztus nevére meghajoljon minden térd: mennyben, a földön és a föld alatt. És hogy minden nyelv vallja azt: Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére.

Látjuk azt, hogy ő győzött. És ott van a dicsőségben. Bátorítson ez minket, testvéreim! Akkor, amikor nehéz a küzdelem, amikor nehéz előrehaladni. Mivel körülvesz minket a bizonyságok ekkora fellege, tegyük félre az akadályt, a megkörnyékező bűnt. Nézzünk kitartással az Úr Jézus Krisztusra. Lássuk meg őt, hitünk fejedelmét és bevégezőjét. Lássuk meg azt, amit értünk tett: elvállalta helyettünk a halált, viselte a szégyent, s lássuk meg az ő győzelmét, hogy ott van az Isten királyi székének a jobbján. És kövessük az ő példáját. Legyünk követői, tanítványai Jézus Krisztusnak, hogy majd egy napon mi is megérkezhessünk mint győzők. Találkozhassunk azokkal, akik már előttünk küzdöttek és bejutottak a célba. És találkozzunk áldott Megváltónkkal, az Úr Jézus Krisztussal. Ámen.

Dr. Simon József gyülekezete énekkarával, az énekkar vezeti Bokor Barnabás

Dr. Szebeni Olivér

Hutteri testvérek

Hutterita anabaptista család korabeli öltözetben, háttérben az emeletes udvarházuk

Élnek emberek szent közösségben, ahol nem rontja az erkölcsöket az érdek és a pénz. Apostoli idők szerinti közösséget tartanak fenn. Ahogy olvasható: „*Akik hittek, együtt voltak, és mindenük közös volt. Vagyonukat és javaikat eladták, szétosztották mindenkinek, ahogyan éppen szükség volt rá.*" (ApCsel 2,44–45)

Életemből 23 évet töltöttem a hutteri testvérek (habánok) tanulmányozásával. Előadásaimat a diákjaim kérésére könyvbe foglaltam. Nincs kedvesebb egy oktató részére, mint ha az előadott stúdiumát a hallgatói ilyen és hasonló kívánsággal ismerik el. Abban az időben az Állami Egyházügyi Hivatal a kiadvány számát meghatározta, majd várakoztatta, csak 1980-ban engedélyezte a sokszorosítást. 18 év múlva vált lehetővé nyomtatásban és képekkel az Anabaptisták című könyvem újabb megjelenése.

Mint a „harmadik reformáció" az anabaptisták egyidősek a helvét reformációval. (Tehát nem „reformáció utáni felekezet".) Ezen az ünnepélyen az első anabaptista, *Schröter Kristóf* Magyarországra, illetve Lőcsére érkezésének 490-ik évfordulójára emlékezünk. Egy évtizeddel később a mai Csehországban alapította meg *Hutter Jakab* tiroli reformátor a „hutteri testvérek" termelő és fogyasztó közösségét. Egy közösség élén a választott igehirdető és egy gazdasági vezető állt, aki a kapcsolatot tartotta a kolónián kívüli világgal. Kizárólag ő foglalkozott pénzzel, de neki sem, és a többi munkatársának sem volt személyi tulajdonában egyetlen fillér soha. Dolgoztak, termeltek, javaikat értékesítették. Gondoskodtak mindenkiről gyermekségétől kezdve a haláláig. Volt tanítójuk, empirikus alapon gyógyító orvosuk. Ápolták a betegeket, még ha nem is tartoztak közéjük, hanem éppen halálos ellenségei voltak mint *Franz Dietrichstein* (1570–1636) kardinális, aki kitiltotta őket morvaországi otthonaikból. Bízott az egyik hutteri orvos szakmai tudásában, és még másoknak is ajánlotta a gyógyítót.

A hutteri testvérek a vallásháborúk, üldözések idején egész Európában elterjedtek az Atlanti-óceán partjától az Azovi-tengerig és az Urálig. Történelmüket, bibliai látásukat, egész intézményi rendszerüket és gyülekezeti életüket följegyezték. Bár a mai Szlovákia területén hatalmas mennyiségű könyvet elégettek, számos helyen őrzik az elkobzott könyveik maradékát. Gyulafehérváron, Kolozsváron, nálunk Budapesten az Egyetemi Könyvtárban, Esztergomban, az ausztriai Kismartonban és Bécsben, sőt az egész világon féltett kincsként vigyáznak a kódexeikre, és ha valahol felbukkan egy újabb, nagy értéket képez az árverésen. Mint például a pécsi *Klimó* püspök könyvtárában talált és *N. H. Rauert* által leírt kézirat. Európa különböző városaiban összesen 123-at lapoztam át és jegyzeteltem.

Az ünnepi emlékezések programjában azért szerepel *Bethlen Gábor* szobrának megkoszorúzása a Hősök terén, mert az erdélyi fejedelem Alvincra telepítette őket 1621-ben. Kiváltságokat adott nekik. Éppen úgy, mint Sárospatakon *Rákóczi György*, vagy Németújváron *Batthyany Boldizsár*, a szigetvári hős unokájának férje. Habán orvost, természettudóst, iparosokat, kertészeket hívott a birtokára, és kedvezményeket adott nekik. Híve volt a reformációnak, de a Habsburgok szolgálatában állt. Ezek a főnemesek értékesnek találták a habánok ipari termékeit azokban az időkben. A hutteri testvérek jelenleg mindenütt mezőgazdasági munkát végeznek.

Általában arról beszélnek, hogy Magyarország történelmi határairól a felvilágosodás századában elmenekültek a hutteriták Oroszországba, a cárnő oltalma alá, de – mint német etnikum – kihaltak régen vagy visszatértek (így!) a római katolikus egyházba. *Kropacsik János* vízimolnár Rákoskeresztúron 1880-ban halt meg, aki pacifista evangéliumi meggyőződését 1840-ben kezdte hirdetni Magyarország szívében, és szolgálatához negyven évet kapott. 1961-ben a bécsi *Adolf Mais* a felvidéki Sobotisten igen

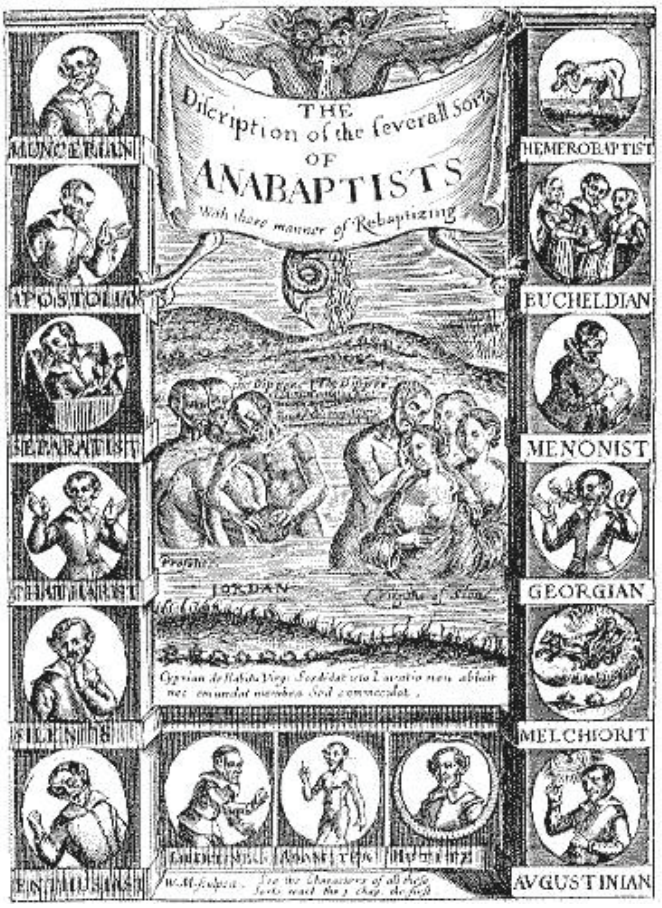

Az anabaptisták különböző irányzatait bemutató korabeli ismertető

Hutterita család

Hutteriták mai leszármazottai Amerikában

gazdag, elfalazott leletet talált, és a községben embereket, akik előtt a hutteri testvérek közössége tiszteletben állt. Budapesten a *Magyar Nemzet* 1969-ben írta: „Meghalt az utolsó habán” *(Pullmann János)*. Ő is, mint többen közülük a zaklatások következtében áttértek, de miután eleget tettek a kötelező miselátogatásnak, délután összejöttek egy malomban, és „300 évesnél régibb könyveket olvastak”. Ezek Budapesten, Bécsben vagy bárhol hutteri iratok voltak. Nem menekültek sehova. Kitüntetésnek tekintették Jézus Krisztusért a vértanúságot. A letelepült földműves nem könnyen hagyja el hazáját. A cárnő is behívatta őket Ukrajna déli részére és az Azovi-tenger mellé. Így tettek évszázadokkal előbb a magyar nemesek. *Sztálin* idejében zaklatták őket Oroszországban, százával hurcolták Szibériába, de nem bíztak rájuk fegyveres szolgálatot.

Ma a hutteri testvérek többsége az USA északi szövetségi államaiban és Kanadában lakik. A népes családok elég sűrűn vásárolnak új területeket, ahol berendezkednek. Megtartják sajátos életmódjukat, tradicionális hitéletüket. Az anabaptistáktól származik a legtöbb evangéliumi-szabadegyházi felekezet. Egyesek a hutteri testvérek missziós aktivitását hiányolják. „Elzárkóznak, önmagukban élnek”. Erre rácáfol egy-két figyelemre méltó példa. Több évtizeddel előbb Japánban létesült keresztény vagyonközösségi telep. Ők is mezőgazdasági munkát végeznek. 2006 óta Nigériában pálmafákat telepítenek és gondoznak. Az ottaniakat amerikai küldöttek támogatják az egykori kovácsok leszármazottai közül (úgynevezett „Schmiedeleut”). Egy szép közösségi épületet két nap alatt építenek föl. Azután Bibliával, imádsággal avatják és adják át közösségi használatra vagy egy-egy családi körnek.

Mivel legszívesebben a tiroli nyelvjárást használják, komoly gond, hogyan tanuljanak az afrikaiak németül. (Tiroli nyelvoktató kerestetik!) Hírét hallottam utóbb, hogy hutteri kolónia keletkezett a világ átellenes pontján, Tasmániában. Az őslakók jónak látták, hogy elkerüljék a pénz és a gazdagodás hajszolását. Békességben élnek, hálaadással fogadják mindennapi kenyerüket. Számukról, viszonyaikról részletesebb ismertetésükről hírt adni nem törekszenek. A legutóbbi napokban vettük a hírét, hogy Közép-Európában járt egy evangélista közülük. A hutteri testvérek élnek, vannak, dolgoznak, de nem kívánnak belépni az úgynevezett versenyszférába.

Egy megrendítő kép jellemzi a 490 éves ünnepséget. Az ausztriai történelmi emlékek közül előkerült egy kitűnően konstruált festmény a 18. század végéről, amikor az egyik anabaptista hívő csoportot valószínűleg a „dél-német” anabaptistákat, Salzburgból kiűzik. 12 fős csapat fél lábszárig érő hóban vánszorog egy dombos, erdős vidék felől, egyes sorokban. Karjaikon függő batyukkal mennek az ismeretlen felé. Vannak köztük férfiak, talán néhány gyermek. A sor megáll, láthatóan búcsúzkodni. A férj visszatér, az asszony és a csoport elmegy az Alpok téli ismeretlenségébe. Így rendelkezett a festőművész felől a helyi klérus.

Nem menekültek, hanem kiűzettek. A menekülő a távozás mellett határozott, az elűzött, nem feltétlenül akar távozni. A képen hátrább az egyik férfi kezében hosszú, vékony bot van. Nem messze az osztrák határhoz volt Nikolsburg (Mikulov). Azon a környéken több tízezer anabaptista talált menedéket, és *Hubmayer Baltazár* is ott nyomatta ki füzeteit 1528-ig a jelmondatával: „Az igazság halhatatlan” (Die Wahrheit ist untödlich). A halála után vita támadt a népes táborban. Egy csoport önvédelmet és fegyvert sürgetett. Másik inkább vándorbotot fogott. A két csoport elvált, egyiküket elnevezték „kardosoknak”, a többit elnevezték „botosoknak”. A vándorbotot látva eszembe jut a Krisztus-hívő pacifisták összes csoportja az európai népek beláthatatlan, zord vándorútján.

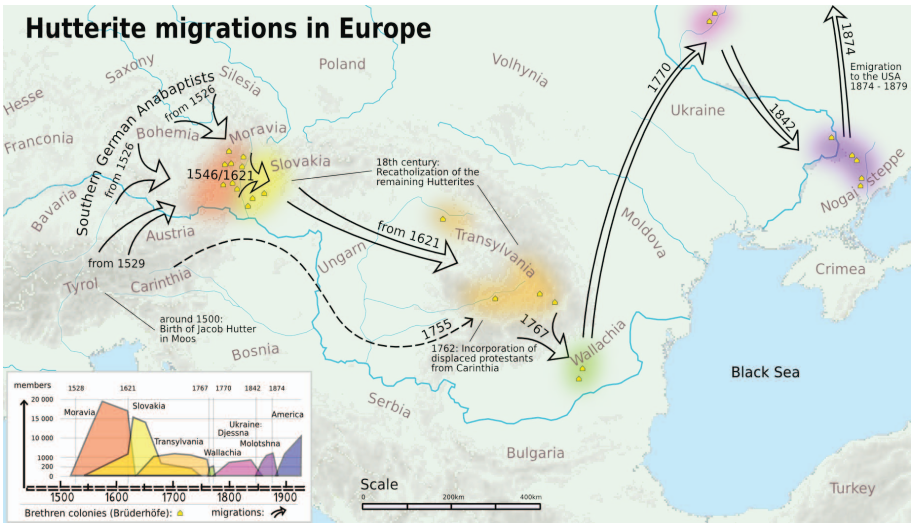

Hutterita anabaptisták vándorlása Európában

Josef Vix

Bizonyságtétel

Josef Vix, az ausztriai anabaptista múzeum egyik létrehozója

Nagyon örültem annak, hogy együtt ünnepelhettünk tegnap és ma is. Sok minden elhangzott a tegnapi nap folyamán. Egy személyes élményemet szeretném megosztani önökkel. Mint szakmunkás vettem részt Ausztriában a Falkenstein várában kialakított anabaptista múzeum kialakításában. Ott ismertem meg egy anabaptista fogoly életét, aki ebben a várban volt bezárva társaival együtt a bibliai meggyőződéséért. *Peter Voit* volt ennek a fogolynak a neve. *Hutter Jakab* anabaptista vezetőnek volt korábban szoros munkatársa. A bűne csupán az volt, hogy anabaptista csoportokat szöktetett Tirolból Morvaországba. Péter Voitot 1534-ben Ausztriában letartoztatták, várfogságra ítélték. Fogva tartói nagyon keményen bántak vele. A lábait vaskalodába zárták. A foglyoknak alig adtak enni és inni. Addig tartották őt fogva a kalodában, amíg ennek a fogolynak a lábai teljesen elüszkösödtek és elhaltak. Tehetetlenül kellett végignéznie, hogy az egerek eszik a lábait. Olyan rossz fizikai állapotba került, hogy az őrök azt hitték, így már nem élhet sokáig. Hogy ne kelljen még vele sokat bajlódniuk, levették róla a kalodát, és kidobták a várkapu elé. Utolsó erejével csúszva-mászva eljutott egy közeli település határába, ahol egy korábban általa idesegített kis hutterita csoport talált rá, akik pártfogásba vették. Mint tudjuk, az akkori anabaptistáknak kiváló orvosai és gyógyszerismeretük volt. Sok remény nem volt arra, hogy ennek az embernek megmentsék az életét, de amit tudtak, azt megtették. Ott kint a szántóföldön amputálták mindkét lábát, majd hordágyon otthonukba vitték. Napokon át élet-halál között volt, de aztán fokozatosan javult az állapota. Mindez 1538-ban történt. Csodával határos módon Peter Voit túlélte ezt a szörnyű élethelyzetet, és tovább folytathatta lábai elvesztése ellenére is misszionáriusi tevékenységét 1570-ben bekövetkezett haláláig.

A másik dolog, amit el szerettem volna mondani, hogy ebben az évben kaptam egy meghívót a csehországi Mikulovba, régi nevén Nikolsburgba, ahol sikerült találkoznom két hutterita családdal. Az egyik család Tasmániából jött, ez egy Ausztráliától délre található sziget. A másik család pedig az Egyesült Államokból, Dél-Dakotából érkezett. Egy történelmi megemlékezéssel egybekötött hálaadó istentisztelet részese voltam ebben a városban. Nagyon megragadott engem, hogy milyen odaadással és átéléssel dicsérték Istent ezek a hutterita testvérek.

Nikolsburgban, mai nevén Mikulovban legelőször *Hubmayer Balthasar* munkálkodott, ahogyan erről *Enzenberger* testvér is beszélt. Majd Hubmayer vértanúhalála után *Hutter Jakab* folytatta a lelki munkát, aki az anabaptistákat Dél-Tirolból Morvaországba (a mai Csehország) menekítette. Most szeretnék röviden arról beszélni, hogy hogyan növekedtek abban az időben az anabaptisták Morva/Csehországban és az akkor Magyarországhoz tartozó Felvidéken. Egy térképet láttam nemrégen, amelyen a két ország határán 85 települést számoltam meg, ahol úgynevezett *Bruderhof*-ok, közös anabaptista gazdasági udvarok működtek. Az itt élő hívők testvéri közösségben éltek.

„1527-ben mindössze 5%-ot tettek ki az anabaptisták Asterlitzben, ott jött létre az első gyülekezet és ott volt a legrégebbi közösség. Csodálatosan alakult meg ez a kis gyülekezet és az Úr Jézus tanítását kezdték gyakorolni életükben. A Hutterita krónika így ír erről: *„Ezeknek az embereknek a céljuk az volt, hogy közösséget hozzanak létre és a kegyelem töltötte be őket. Testvéreket küldtek más megyékbe is, de még Tirolba is.*"

Auspitzben is alakult egy gyülekezet, ahol az anabaptisták központja jött létre. Az Úr megáldotta a gyülekezetet úgy, hogy rövid időn belül látványosan megnövekedett a létszámuk. Az 1540-ben rögzített Hutterita krónika ezt írja: *„Felépítették Isten házát az ő választottainak. Isten adott az ő szolgáinak a bátorságot és vágyat, hogy küldetésében szertejárjanak. Égő buzgalommal az Isten igazságára biztatták az embereket... nagy tanulság volt ez... akik a mártíromságot is vállalva magasra emelték Krisztus győzelmi zászlaját...*"

Végül egy idézetet szeretnék elmondani. *Claus Felbinger* hutterita evangélistától származik a következő feljegyzés: *„Néhányan azt kérdezték, hogy miért járunk mi országról országra? Azt válaszoltam: Mi nem saját elhatározásból megyünk be egy-egy országba, hanem az a vágyunk, hogy minél több országba eljutva Isten beszédét hirdessük. Mert Isten bárhol ajtót nyithat nekünk. Ő nem szereti az istentelen életet... és azt akarja, hogy a jóra törekedjünk. Mindenkinek az legyen a célja, hogy menjünk és hirdessük Istenünk igéjét. A mi küldetésünk az, hogy az embereket hívjunk a megtérésre, hogy változás legyen az életükben."*

Nekünk, mai baptistáknak ugyanez a feladatunk. Képviseljük mi is Isten ügyét hűségesen a mai világban. Az Úr áldását kívánom!